

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Terület és népsűrűség törvényhatóságokonkint.

(Az 1941. januárvégi népszámlálás előzetes eredményei alapján.)

Territoire et densité de la population de la Hongrie, suivant les comitats et les villes autonomes.

(D'après les chiffres provisoires du Recensement exécuté à la fin de janvier 1941.)

Résumé. Lors du Recensement général du 31 janvier 1941, la Statistique de l'Etat s'est informée aussi de l'étendue du territoire de chaque ville et commune. L'investigation a duré bien du temps, à cause de difficultés de mesurage et du fait qu'on ne pouvait pas établir partout exactement la superficie des communes traversées par de nouvelles frontières; pour ces raisons, les nombres recueillis sont légèrement inférieurs à nos données antérieures. Dans ces conditions, le chiffre enregistré pour le pays entier — 160.105 km² — doit être considéré comme une donnée provisoire, propre à renseigner à peu près. Ceci n'a naturellement pas empêché d'utiliser les chiffres, disponibles par comitats et villes autonomes, ni de faire des calculs sur la densité de la population. D'après ceux-ci, la Hongrie, non compris les territoires méridionaux repris depuis le Recensement de 1941, a une densité de population (85'2 habitants par km²) assez grande, vu le caractère agricole du pays et l'étendue des terrains improductifs. Cette donnée est moins considérable (72'9) si on la calcule seulement pour les comitats (y compris les Secteurs administratifs), en laissant de côté les villes autonomes, qui ont une grande densité de population. Parmi les comitats, les extrêmes, différant fort l'un de l'autre, sont le comitat de Pest (130 habitants par km², chiffre élevé dû à la proximité de Budapest) et celui de Csík (32'5). Bien entendu, ce sont des chiffres bruts; par exemple, le Csík, compte tenu de sa superficie agricole, est un comitat de population dense.

※

Az 1941 január 31-én végrehajtott általános népszámlálás előzetes eredményeinek összeállításakor részletes területi adatok még nem állottak rendelkezésre. Az első adatismertetés keretében¹⁾ ezért a népsűrűségről csupán az országos végeredményt közölhettük; az előzetes népsűrűségi adat megállapításánál a második bécsi döntés után megközelítő pontossággal kiszámított országterület szolgált alapul.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a terület pontos és kisebb egységek szerint való megállapítása céljából az 1941. évi népszámlálás alkalmával minden egyes város és község nagyságát is tudakolta. A községi (városi) összesítőíven szereplő területi kér-

désre azonban a válaszok meglehetősen hézagosan futottak be; a hiányok pótlása hosszabb időt vett igénybe, úgyhogy a Központi Statisztikai Hivatal csak a közelmúltban kiadott helységnévtárban¹⁾ közölhette először községenkint és városenkint a területi adatokat. Ezt az első közlést egészíti ki most — több oldalról elhangzott kívánságnak is megfelelően — terület és népsűrűség adatainak törvényhatóságokonkint való közre- adása.

A területi adatok pontos megállapítása elég nehézkes feladat. Már az is zavaró, hogy a felmérések ellenőrzése, megújítása, a kataszteri nyilvántartások javítása állandóan folyik s kisebb-nagyobb eltolódások ez okból is mutatkoznak. Különösen gondos munkát igényel ezenfelül a közigazgatási változásoknak, a községhatár módosulásának nyomonkísérése. Legújabbban még tovább komplikálódott a feladat azáltal, hogy az oly örvendetesen megváltozott új országhatár sok község területét átmetszi s a határsorompók végleges helyszíni kijelöléséig a területi adat több esetben egészen pontosan még nem állapítható meg. A régi magyar, valamint a háború utáni cseh-szlovák kataszteri adatok sem egyeznek meg tökéletesen, újabb román felmérési adatok pedig alig ismeretesek; a területnagyság kiszámítása ezért nem egyszer területrészenkint elütő alapokon nyugszik. A helyi hatóságok pontos adatközlését pedig néhol az a körülmény is gátolhatta, hogy a kataszteri nyilvántartások odaát, az új határokon túl maradt járási stb. székhelyeken őriztetnek és visszaszerzésükhöz huzamosabb időre volt szükség.

Mindezek az okok azt is megmagyarázzák, hogy miért térnek el az 1941. évi népszámlálás alkalmával begyűjtött területi eredmények a korábbi számításoktól és miért szabad az egyébként friss adatoknak csupán tájékoztató értéket tulajdonítani. A normális adatszükséglet kielégítésére, a nép-

¹⁾ V. ö. Thirring Lajos dr.: Az 1941. évi népszámlálás előzetes eredményei. Magyar Statisztikai Szemle 1941. évf. 155—187. l.

¹⁾ Magyarország Helységnévtára 1941. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

sűrűségi arányszámok kiszámítására természetesen ezek az adatok is teljesen alkalmasak; közlésüket egyébiránt az is indokolja, hogy az inkább csak egyes községekben érezhető területi bizonytalanságok tisztázása aprólékos munkával jár és még sok időt emészt fel.

A most közlésre kerülő adatok természetesen az ország 1941 január végi területére terjeszkednek ki, vagyis a visszafoglalt délvidéki részeket nem foglalják magukban. A megnagyobbodott Magyarország területét a második bécsi döntés után az 1910. évi népszámlálási műben közölt területi eredmények alapján 160.553 km²-re tettük; ez az adat az 1918-ig eszközölt felmérési helyesbítések, valamint a cseh-szlovákiai helységnévtári közlésekben szereplő számok figyelembevételével 160.165 km²-re módosult.¹⁾ Az egyes községekből az 1941. évi népszámlálás alkalmával beérkezett jelentések országos végösszege az annakidején is helyesebbnek jelzett utóbbi adatahoz áll közelebb: az 1941 április 11. előtti Magyarország területe ugyanis e legújabb adatgyűjtés tájékoztató becsű előzetes eredményei szerint 160.105 négyzetkilométer. A különbség a két szám közt — főleg a népsűrűség kiszámítása szempontjából — nem lényeges. (Egyébiránt az is lehetséges, hogy az itt-ott talán még számba sem vett határreszek nagyságának megállapítása és a községi jelentések esetleges hibáinak kijavítása révén ez az eltérés a területi adatok végleges megrögzítése során még csökkenni fog.) A megnagyobbodott Magyarország népsűrűsége (a délvidéki részek nélkül) a 160.105 négyzetkilométeres területi alapon számítva, csaknem hajszálra egyezik a Szemlében a másik két adat alapján már közölt népsűrűségi arányszámmal.²⁾ Eszerint a népsűrűség egy négyzetkilométerre

1910-ben	69·8
1930-ban	79·4
1941-ben	85·2

lélek volt. A 85·2-es 1941. évi adat Magyarországot a legfeljebb közepesen benépesített országok közé sorolja. Figyelembevétel a nem termő területeket és az ország erősen agrárjellegét, hazánk a meglehetősen sűrűn lakott államok közé sorozható, de távolról sem túlnépesedett.

Törvényhatósági táblázatunk részlete-

¹⁾ V. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1940. évf. 663—665. és 1941. évf. 163. 1.

²⁾ L. M. Stat. Szemle 1941. évf. 163. 1.

sebben rávilágít terület, népesség és népsűrűség vidékenkinti különbségeire és sajátosságaira. A legnagyobb az eltérés természetesen a városi és a megyei törvényhatóságok (közigazgatási kirendeltségek) közt; hiszen *tj. városainkra* az ország földjének mindössze 3·0, lakosságának ellenben 17·1%-a jut; ennek megfelelően az átlagos lakottság mérőszáma is magas: 1 km²-re a városi törvényhatóságokban 1941-ben 481·1 fő esett. A vármegyék (közigazgatási kirendeltségek) népsűrűségi átlaga ellenben mindössze 72·9 lélek volt s 1910-hez (60·8), valamint 1930-hoz képest (68·5) viszonylag is jóval lassabban emelkedett, mint a városoké. Különbség mutatkozik a vármegyék és a három kárpátaljai közigazgatási kirendeltség lakossűrűsége között is; az előbbieken egy négyzetkilométerre 1910-ben átlag 62·5, 1930-ban 70·3 és 1941-ben 74·4, az utóbbiakban pedig (vagyis a 11.583 négyzetkilométernyi, 1941-ben 621.916 lelket számláló Kárpátalján) 1910-ben 38·7, 1930-ban 45·9 és 1941-ben 53·7 lakos jutott.

A multtal való összehasonlítás kedvéért érdemes egy szempillantást vetni a trianoni terület embersűrűségére is. Hazánknak a világháború után megcsönkített testén négyzetkilométerenként 1910-ben nem egészen 82, 1930-ban valamivel több mint 93, 1941-ben pedig csaknem pontosan 100 (illetőleg ennél egy árnyalattal több) lélek élt. Az első bécsi döntéskor, 1938 novemberében visszacsatolt területszalag minden egyes négyzetkilométerre 1941-ben csaknem 89, az 1939 március-áprilisában felszabadított északkeleti országrészé 57, az 1940-ben hazatért keletmagyarországi és erdélyi részé pedig 60 lakost számlált. Főleg az utóbbi két adat utal arra, hogy a sűrű népesség befogadására alkalmas trianoni országdarab kisebb népeltartó erejű — gazdaságilag azonban az alföldi részeket igen előnyösen kiegészítő, hegyvidékibb jellegű — területekkel nagyobbodott meg az elmúlt esztendőben.

A tábla részleteredményei közül a *tj. városok* területi és népsűrűségi adatai nem mondanak sokat; az azonban jellemző, hogy a négy nagy kiterjedésű alföldi város: Szeged, Debrecen, Kecskemét és Hódmezővásárhely közül az utóbbi két tanyásvárosnak megyei szinten áll (illetőleg azt csak alig haladja meg) a népsűrűsége.

A vármegyék adatai is meglehetősen szélsőségesek. Mindenekelőtt érdemes terület- és lélekszámnagyság szerint sorba szedni a megyei törvényhatóságokat:

Vármegye (közigazgatási kirendeltség)	Terület (km ²)	Vármegye (közigazgatási kirendeltség)	Lélek- szám 1941 jan. 31-én
1. Pest vm.	11.820	1. Pest vm.	1,535.761
2. Somogy vm.	6.673	2. Bihar vm.	446.656
3. Bihar vm.	6.511	3. Szatmár vm.	430.255
4. Szatmár vm.	6.168	4. Szabolcs vm.	428.619
5. Máramarosi k. k.	5.529	5. Jász vm.	424.498
6. Csík vm.	5.296	6. Somogy vm.	391.390
7. Jász vm.	5.235	7. Zala vm.	369.336
8. Zala vm.	4.868	8. Békés vm.	338.737
9. Szabolcs vm.	4.591	9. Heves vm.	325.124
10. Maros-Torda vm.	4.574	10. Borsod vm.	304.785
11. Beszterce-N. vm.	4.268	11. Szilágymén vm.	283.169
12. Szilágymén vm.	4.071	12. Vas vm.	280.002
13. Szolnok-Doboka vm.	4.067	13. Tolna vm.	273.073
14. Máramaros vm.	4.009	14. Máramarosi k. k.	271.215
15. Fejér vm.	3.985	15. Veszprém vm.	266.867
16. Veszprém vm.	3.981	16. Komárom vm.	263.202
17. Baranya vm.	3.963	17. Nógrád vm.	260.506
18. Heves vm.	3.758	18. Maros-Torda vm.	255.878
19. Békés vm.	3.670	19. Baranya vm.	253.836
20. Borsod vm.	3.650	20. Fejér vm.	247.977
21. Tolna vm.	3.585	21. Szolnok-Dob. vm.	240.421
22. Komárom vm.	3.515	22. Beregi k. k.	217.711
23. Vas vm.	3.300	23. Máramaros vm.	213.665
24. Nógrád vm.	3.111	24. Zemplén vm.	201.998
25. Beregi k. k.	3.059	25. Hajdu vm.	188.246
26. Háromszék vm.	3.032	26. Nyitra, Pozs. vm.	180.886
27. Ungi k. k.	2.995	27. Csanád, A., T. vm.	177.471
28. Abaúj-Torna vm.	2.850	28. Csík vm.	171.996
29. Udvarhely vm.	2.590	29. Abaúj-Torna vm.	161.370
30. Kolozs vm.	2.571	30. Győr, M., P. vm.	160.186
31. Hajdu vm.	2.384	31. Kolozs vm.	156.426
32. Zemplén vm.	2.370	32. Csongrád vm.	151.715
33. Győr, Mos., P. vm.	2.302	33. Beszterce-N. vm.	149.826
34. Gömör és Kh. vm.	1.993	34. Bars, Hont vm.	146.028
35. Csanád, A., T. vm.	1.988	35. Beregi vm.	142.388
36. Bars, Hont vm.	1.981	36. Sopron vm.	141.821
37. Csongrád vm.	1.885	37. Háromszék vm.	139.407
38. Sopron vm.	1.820	38. Ungi k. k.	132.990
39. Bács-Bodrog vm.	1.660	39. Udvarhely vm.	120.554
40. Nyitra, Pozsony vm.	1.543	40. Esztergom vm.	115.415
41. Beregi vm.	1.325	41. Bács-Bodrog vm.	111.853
42. Esztergom vm.	1.121	42. Gömör és Kh. vm.	107.181
43. Ugocsa vm.	894	43. Ugocsa vm.	81.035
44. Ung vm.	687	44. Ung vm.	45.459

A szélsőségek mind területre, mind lakosságra nézve meglehetősen nagyok. Megjegyzendő, hogy Pest vármegye népessége a főváros közelebbi környéke nélkül mintegy millió főre, a szomszédos és távolabbi községövezet levonásával pedig kb. háromnegyedmillióra csökkenne. Vas, Zala, Baranya és Bács-Bodrog vm. területi és népességi adatának értékét viszont az befolyásolja, hogy a visszafoglalt délvidéki részek ezekben a számokban még nem foglaltatnak.¹⁾ Ez persze a szélső adatok: a mam-

¹⁾ Ez a legnagyobb mértékben Bács-Bodrog vármegyét érinti; a megyének ugyanis az 1910. évi népszámlálás időpontjában 8.834 km²-nyi területén akkor 632.560 lakos élt.

utmegyék és az inkább csupán járási nagyságú törvényhatóságok közti különbséget nem igen érinti.

Vármegyéink népsűrűségi skálája szintén meglehetősen széles. Az idevonatkozó adatok áttekintésének megkönnyítése céljából az egyes megyéket és közigazgatási kirendeltségeket az 1941. évi népsűrűségi arány nagyságrendjébe foglaltuk; a Szemle hasábjain már annakidején megtárgyalt¹⁾ népességfejlődési sajátosságok, illetőleg eltérő népsűrűsödési tünetek jelzése céljából a kis adatfelsorolás a négyzetkilométerenkinti lélekszámot 1910-ről és 1930-ról is tartalmazza:

Vármegye (közig. kirendeltség)	Népsűrűség (1 km ² -re)		
	1910-ben	1930-ban	1941-ben
1. Pest vm.	86·3	115·7	129·9
2. Nyitra, Pozsony vm.	98·4	116·7	117·2
3. Beregi vm.	79·7	99·1	107·5
4. Esztergom vm.	83·1	93·5	102·9
5. Szabolcs vm.	69·2	85·1	93·4
6. Békés vm.	81·4	90·1	92·3
7. Ugocsa vm.	69·8	80·4	90·6
8. Csanád, Arad, Torontál vm.	79·9	87·7	89·3
9. Heves vm.	74·5	84·3	86·5
10. Zemplén vm.	72·8	80·5	85·2
11. Vas vm.	76·6	83·3	84·8
12. Nógrád vm.	69·6	80·4	83·7
13. Borsod vm.	66·3	76·9	83·5
14. Jász vm.	71·4	78·8	81·1
15. Csongrád vm.	72·6	78·8	80·5
16. Hajdu vm.	67·6	74·9	78·9
17. Sopron vm.	73·3	78·8	77·9
18. Tolna vm.	75·3	75·1	76·2
19. Zala vm.	69·0	75·0	75·9
20. Komárom vm.	62·5	72·5	74·9
21. Bars, Hont vm.	65·0	74·0	73·7
22. Beregi k. k.	51·2	61·0	71·2
23. Szatmár vm.	59·7	64·7	69·8
24. } Győr, Moson, Pozsony vm.	59·6	67·2	69·6
25. } Szilágymén vm.	60·2	64·8	69·6
26. Bihar vm.	59·8	66·1	68·6
27. Bács-Bodrog vm.	60·2	66·0	67·4
28. Veszprém vm.	57·7	61·2	67·0
29. Ung vm.	59·1	64·1	66·2
30. Baranya vm.	63·5	63·1	64·0
31. Fejér vm.	53·7	57·8	62·2
32. Kolozs vm.	53·6	58·0	60·8
33. Szolnok-Doboka vm.	52·9	55·6	59·1
34. Somogy vm.	54·9	57·8	58·7
35. Abaúj-Torna vm.	50·0	54·3	56·6
36. Maros-Torda vm.	49·8	51·8	55·9
37. Gömör és Kishont vm.	49·9	54·9	53·8
38. Máramaros vm.	42·5	48·5	53·3
39. Máramarosi k. k.	33·5	40·6	49·0
40. Udvarhely vm.	42·6	41·6	46·6
41. Háromszék vm.	42·9	42·2	46·0
42. Ungi k. k.	35·8	40·2	44·4
43. Beszterce-Naszód vm.	31·0	32·7	35·1
44. Csík vm.	27·5	29·7	32·5

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1941. évf. 163—166. l.

Terület és népsűrűség törvényhatóságokint.

(A visszafoglalt délvidéki területek nélkül.)

Territoire et densité de la population, par comitats et villes autonomes.

Törvényhatóság, közigazgatási kirendeltség <i>Comitats et villes autonomes; Secteurs administratifs</i>	Terület km ² -ben ¹⁾ <i>Superficie, km. carrés¹⁾</i>	A jelenlevő népesség száma <i>Nombre de la population présente</i>			Népsűrűség egy négyzetkilométerre <i>Densité de la population par km. carré</i>		
		1910	1930	1941 ²⁾	1910	1930	1941 ²⁾
Vármegyék — Comitats							
Abaúj-Torna vm.	2.850	142.515	154.769	161.370	50·0	54·3	56·6
Bács-Bodrog vm.	1.660	99.852	109.468	111.853	60·2	66·0	67·4
Baranya vm.	3.963	251.676	249.997	253.836	63·5	63·1	64·0
Bars és Hont k. e. e. vm.	1.981	128.756	146.678	146.028	65·0	74·0	73·7
Békés vm.	3.670	298.710	330.656	338.737	81·4	90·1	92·3
Bereg vm.	1.325	105.617	131.304	142.388	79·7	99·1	107·5
Beszterce-Naszód vm.	4.268	132.171	139.433	149.826	31·0	32·7	35·1
Bihar vm.	6.511	389.419	430.350	446.656	59·8	66·1	68·6
Borsod vm.	3.650	241.870	280.620	304.785	66·3	76·9	83·5
Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.	1.988	158.894	174.318	177.471	79·9	87·7	89·3
Csik vm.	5.296	145.720	157.167	171.996	27·5	29·7	32·5
Csongrád vm.	1.885	136.758	148.529	151.715	72·6	78·8	80·5
Esztergom vm.	1.121	93.179	104.798	115.415	83·1	93·5	102·9
Fejér vm.	3.985	214.045	230.469	247.977	53·7	57·8	62·2
Gömör és Kishont vm.	1.993	99.466	109.367	107.181	49·9	54·9	53·8
Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.	2.302	137.147	154.587	160.186	59·6	67·2	69·6
Hajdu vm.	2.384	161.134	178.523	188.246	67·6	74·9	78·9
Háromszék vm.	3.032	129.918	127.769	139.407	42·9	42·2	46·0
Heves vm.	3.758	279.990	316.929	325.124	74·5	84·3	86·5
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	5.235	373.964	412.509	424.498	71·4	78·8	81·1
Kolozs vm.	2.571	137.695	149.198	156.426	53·6	58·0	60·8
Komárom vm.	3.515	219.566	254.733	263.202	62·5	72·5	74·9
Máramaros vm.	4.009	170.404	194.504	213.665	42·5	48·5	53·3
Maros-Torda vm.	4.574	227.705	236.997	255.878	49·8	51·8	55·9
Nógrád vm.	3.111	216.580	250.224	260.506	69·6	80·4	83·7
Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.	1.543	151.805	179.952	180.886	98·4	116·7	117·2
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. ³⁾	11.820	1,020.416	1,367.501	1,535.761	86·3	115·7	129·9
Somogy vm.	6.673	365.961	385.635	391.390	54·9	57·8	58·7
Sopron vm.	1.820	133.390	143.366	141.821	73·3	78·8	77·9
Szabolcs vm.	4.591	317.908	390.829	428.619	69·2	85·1	93·4
Szatmár vm.	6.168	368.199	398.772	430.255	59·7	64·7	69·8
Szilágy vm.	4.071	244.969	263.808	283.169	60·2	64·8	69·6
Szolnok-Doboka vm.	4.067	214.969	225.975	240.421	52·9	55·6	59·1
Tolna vm.	3.585	269.941	269.194	273.073	75·3	75·1	76·2
Udvarhely vm.	2.590	110.203	107.640	120.554	42·6	41·6	46·6
Ugocsa vm.	894	62.432	71.853	81.035	69·8	80·4	90·6
Ung vm.	687	40.620	44.013	45.459	59·1	64·1	66·2
Vas vm.	3.300	252.777	275.021	280.002	76·6	83·3	84·8
Veszprém vm.	3.981	229.776	243.700	266.867	57·7	61·2	67·0
Zala vm.	4.868	335.978	365.266	369.336	69·0	75·0	75·9
Zemplén vm.	2.370	172.516	190.788	201.998	72·8	80·5	85·2
Secteurs administratifs							
Beregi közig. kirendeltség	3.059	156.456	186.646	217.711	51·2	61·0	71·2
Máramarosi közig. kirendeltség	5.529	184.958	224.473	271.215	33·5	40·6	49·0
Ungi közig. kirendeltség	2.995	107.094	120.389	132.990	35·8	40·2	44·4
Vármegyék és közig. kirend. együtt — <i>Comitats et Secteurs administratifs</i>	155.248	9,433.119	10,628.717	11,306.934	60·8	68·5	72·9
Törvényhatósági jogú városok Villes autonomes							
Budapest székesfőváros — <i>la capitale</i> ⁴⁾	194	880.371	1,004.772	1,162.822	4.538·0	5.179·2	5.993·9
Baja tjt.	200	24.771	27.935	32.275	123·9	139·7	161·4
Debrecen tjt.	957	92.729	117.275	125.969	96·9	122·5	131·6
Győr tjt.	54	44.300	50.881	57.109	820·4	942·2	1.057·6
Hódmezővásárhely tjt.	761	62.445	60.342	61.729	82·1	79·3	81·1
Kassa tjt.	93	44.211	70.117	66.961	475·4	753·9	720·0

Törvényhatóság, közigazgatási kirendeltség <i>Comitats et villes autonomes; Secteurs administratifs</i>	Terület km ² -ben ¹⁾ <i>Superficie, km. carrés¹⁾</i>	A jelenlevő népesség száma <i>Nombre de la population présente</i>			Népsűrűség egy négyzetkilométerre <i>Densité de la population par km. carré</i>		
		1910	1930	1941 ²⁾	1910	1930	1941 ²⁾
Kecskemét tjv.	939	68.424	79.467	87.318	72·9	84·6	93·0
Kolozsvár tjv.	162	60.808	100.844	110.418	375·4	622·5	681·6
Komárom tjv.	39	22.337	28.720	30.811	572·7	736·4	790·0
Marosvásárhely tjv.	34	25.517	38.517	44.893	750·5	1.132·9	1.320·4
Miskolc tjv.	55	51.459	63.913	77.290	935·6	1.162·1	1.405·3
Nagyvárad tjv.	48	64.169	82.687	92.798	1.336·9	1.722·6	1.933·3
Pécs tjv.	71	49.822	61.663	72.307	701·7	868·5	1.018·4
Sopron tjv.	130	33.932	35.895	42.205	261·0	276·1	324·7
Szatmárnémeti tjv.	155	34.892	51.495	51.987	225·1	332·2	335·4
Szeged tjv.	816	118.328	135.071	136.375	145·0	165·5	167·1
Székesfehérvár tjv.	120	36.625	40.714	48.264	305·2	339·3	402·2
Ungvár tjv.	29	18.279	30.367	35.155	630·3	1.047·1	1.212·2
Tj. városok együtt — <i>Ensemble des villes autonomes</i>	4.857	1,733.419	2,080.675	2,336.686	356·9	428·4	481·1
Mindössze — <i>Total général</i>	160.105	11,166.538	12,709.892	13,643.620	69·8	79·4	85·2

¹⁾ Tájékoztató értékű előzetes adat. — *Données préliminaires d'une valeur documentaire.* — ²⁾ Előzetes eredmények. — *Résultats préliminaires.* — ³⁾ Az 1930. évi XVIII. t.c. alapján Budapest székesfővárosához csatolt „Budakeszi erdő“ és „Csepeli kikötő“ adataival együtt (az átcsatolás még nem foganatosított. — *Compte tenu des données du „Bois de Budakeszi“ et du „Port de Csepel“, que la loi XVIII de 1930 a annexés à Budapest (cette incorporation n'eut pas encore lieu).* — ⁴⁾ A 3. jegyzetben említett részek nélkül. — *Non compris les parties signalées par la note 3.*

A nyers népsűrűségi arány szerint az egyes vármegyék közt a különbség éppen elég nagy: Csík és Beszterce-Naszód vármegyék átlagos lakottsága egy négyzetkilométerre mindössze 32—35 fő és az ungi s máramarosi közigazgatási kirendeltségé, valamint Háromszék és Udvarhely vármegyéé sem éri el az ötven lelket; ezzel szemben Pest, Nyitra és Pozsony, Bereg és Esztergom megyében az átlaglakottság meghaladja a százat; rajtuk kívül az országos átlagnál sűrűbben él a nép Szabolcs, Békés, Ugocsa, Csanád, Arad és Torontál és Heves vármegyében, Zemplénben pedig pontosan eléri az átlagot. Az ország szapora északkeleti sarkában a népesség sűrűsödése tekintélyes mértékű volt, mint erre többek között a máramarosi és beregi közigazgatási kirendeltség, Bereg vm., valamint Szabolcs megye példája utal: utóbbi 1910-ben a vármegyék sorában még csak a 16. helyen feküdt, 1941 január végén ellenben sűrűnlakottság dolgában már az ötödik törvényhatósága volt a megnagyobbodott Magyarország. Pest megye csak 1941-ben foglalta el az első helyet; de Budapest közvetlenebb környéke (az ú. n. statisztikai Nagy-Budapesthez tartozó 22 város és község) nélkül az 1910. évi népsűrűségi arány 69·5-re, az 1930. évi 82·4-re, az 1941. évi 88·3-re száll; a távolabbfekvő 47 község (és

város) levonása után pedig a három arányszám — 62·0, 69·9, 72·5 — a megyei átlagot 1941-ben már teljesen el sem éri. A jól fejlődő északkeleti vármegyékkel ellentétben több törvényhatóság pozíciója — főleg az ország nyugati felén — megromlott; stagnáló népességével meglehetősen visszamaradt a sorban például Baranya megye. Ez a vármegye egyben példa arra is, hogy a megyék adatainak egybevetésére központjaik elütő közzogi—közigazgatási jogi jellege mennyire hat. Más a sűrűnlakottság foka és a népgyarapodás, a felhalmozódás üteme ott, ahol a vármegyének székhelye (esetleg több nagyobb települése) megyei város, tehát az adatokban bennefoglaltatik, mint ahol külön törvényhatóság. Ennek a zavaró tényezőnek mérlegelése és kiküszöbölése céljából az alábbi felsorolás az 1941. évi népsűrűségi arány nagyságrendjében a megye területéhez kapcsolódó tj. város (városok) hozzászámításával¹⁾ közli a megfelelő vármegyék 1910., 1930. és 1941. évi népsűrűségi arányszámait.²⁾

¹⁾ Pest megyéhez Budapest egyedülálló jelentőségére tekintettel csak Kecskemét tjv. számított hozzá.

²⁾ A tj. város (városok) hozzászámítása az egyes megyék területi és kivált népességi nagyságrendjét is módosítaná.

Vármegye a tj. várossal	Népsűrűség 1 km ² -re		
	1910-ben	1930-ban	1941-ben
1. Pest vm. + Kecskemét tjv.	85·3	113·4	127·2
2. Ung „ + Ungvár tjv.	82·3	103·9	112·6
3. Borsod vm. + Miskolc tjv.	79·2	93·0	103·1
4. Csongrád vm. + Hódmező- vásárhely tjv. + Szeged tjv.	91·7	99·3	101·0
5. Kolozs vm. + Kolozsvár tjv.	72·6	91·5	97·6
6. Sopron vm. + Sopron tjv.	85·8	92·0	94·4
7. Hajdu vm. + Debrecen „	76·0	88·5	94·0
8. Győr, Moson, Pozsony vm. + Győr tjv.	77·0	87·2	92·2
9. Komárom vm + Komárom tjv.	68·1	79·8	82·7
10. Bihar vm + Nagyvárad tjv.	69·2	78·2	82·3
11. Baranya vm. + Pécs tjv.	74·8	77·3	80·9
12. Abaúj-Torna vm. + Kassa tjv.	63·4	76·4	77·6
13. Bács-Bodrog vm. + Baja tjv.	67·0	73·9	77·5
14. Szatmár vm. + Szatmár- németi tjv.	63·8	71·2	76·3
15. Fejér vm. + Székesfehé- vár tjv.	61·1	66·1	72·2
16. Maros-Torda vm. + Maros- vásárhely tjv.	54·9	59·8	65·3

Ez az összeállítás főleg formai tekintetben javítja ki nyers adatainkat. A népsűrűségnek más, hatalmasabb tényezői is vannak, amelyeknek figyelembevételére ezúttal nincs mód. A földrajzi fekvés, az éghajlat, a talajminőség, a művelési ágak aránya, a birtokrendszer, a bányakincsek, az iparosodás, az elütő kultúrfok és életszint, a foglalkozás stb. csupa olyan tényező, mely alapvetően befolyásolja a lakosság térbeli elhelyezkedését és sűrűségét. Az e tényezők legfontosabbjainak megítélésére alkalmas agrárnépsűrűségi számítások elvégzéséhez ezidőszerint azonban még hiányoznak a megfelelő adatok. Ezek hiányában csupán arra utalhatunk, hogy az intenzíven művelt mezőgazdasági területhez mérten pl. a székes megyék népessége már a békevilágban is igen sűrű volt, sűrűbb mint a Magyarbirodalom legtöbb vármegyéjében. Ez is amellettszól, hogy a bemutatott előzetes, nyers népsűrűségi számítások célja csak a

nagy vonalakban való első tájékoztatás lehet.¹⁾
Thirring Lajos dr.

¹⁾ Bár a foglalkozási adatok hiányában agrárnépsűrűségi számításokat ezidőszerint még nem végezhetünk, ideiglenesen az egész népesség számának a mezőgazdasági művelés alá vont területhez való viszonyítása is rámutathat arra, hogy egyes megyék sűrűn vagy ritkán lakottságát a nyers népsűrűségi arány nem mindig tükrözi hűségesen. A Szemle hasábjain tíz évvel ezelőtt minden trianoni megyéről bemutatott számításokhoz hasonlóan (v. ö. M. Stat. Szemle 1932. évf. 7—10. l.) ezúttal kilenc kiragadott vármegye (közigazgatási kirendeltség) nyers népsűrűségi adatát vetjük össze egyrészt az intenzív mezőgazdasági művelés területéhez (a szántó-, kert- és szőlőterülethez), másrészt ennek a területnek és a réteknek, legelőknak összehozott viszonyított népsűrűségi aránnyal. (Az összehasonlítás értékét elég erősen befolyásolja az a körülmény, hogy az erdélyi megyékről művelési ágak szerint csak 1914-ből birunk területi adatokat.) A szembeállítás a megyéket a nyers népsűrűségi arány sorrendjében (és a hozzájuk tartozó tj. városok belefoglalásával) közli:

Vármegye (közigazgatási kirendeltség)	1 km ² öss- szes	1 km ² szán- tó, kert- és szőlő-	1 km ² szántó-, kert-, szőlő-, rét- és legelő-
	területre jutott népesség		
1. Békés vm.	92·3	114·8	100·2
2. Abaúj-Torna vm. + Kassa tjv.	77·6	161·9	121·3
3. Zala vm.	75·9	165·7	114·4
4. Fejér vm. + Székes- fehérvár tjv.	72·2	102·3	83·9
5. Máramarosi közig. kirendeltség	49·0	425·5	110·5
6. Udvarhely vm. . . .	46·6	153·3	68·7
7. Háromszék vm. . . .	46·0	150·1	91·1
8. Beszterce-Naszód vm.	35·1	200·4	68·2
9. Csik vm.	32·5	240·2	65·4

A sorrend főleg a szántó-, kert- és szőlőterülethez mért népsűrűségi arány alapján változik meg gyökeresen; e szerint ugyanis a kilenc közigazgatási egység közül a Máramarosi közig. kirendeltség a legsűrűbben lakott; azután következnek: 2. Csík, 3. Beszterce-Naszód, 4. Zala, 5. Abaúj-Torna (Kassával), 6. Udvarhely, 7. Háromszék, 8. Békés és 9. Fejér vm. (Székesfehérvárral). A szántó-, kert-, szőlő-, rét- és legelőterülethez viszonyított népességszám alapján a sorrend: 1. Abaúj-Torna (Kassával), 2. Zala, 3. Máramarosi közig. kirendeltség, 4. Békés, 5. Háromszék, 6. Fejér (Székesfehérvárral), 7. Udvarhely, 8. Beszterce-Naszód, 9. Csik vm. (Az erdőterület beszámítása ismét változtatna valamelyest a sorrenden.) Természetesen ez a számítás is elsősorban csak tájékoztató jellegű.

A magyar gyáripár helyzete 1940-ben.

La situation de l'industrie manufacturière hongroise en 1940.

Résumé. En rendant compte ci-dessous de la situation de nos fabriques en 1940, nous parlerons d'abord de l'exploitation et de la production manufacturières pour le territoire de 1939 (la Hongrie de Trianon avec la Zone nord et la Subcarpathie réincorporées), et ensuite pour celui de 1940, agrandi des régions recouvrées dans la même année.

En 1940, notre industrie manufacturière a continué à être, pour les occasions de travail, dans une situation favorable. La production y était en général considérable, et plusieurs industries, ayant pris de l'élan ces dernières années, ont fait à cet égard de nouveaux progrès. Il en a été ainsi surtout de celles qui ont reçu des commandes prévues par le programme, amplifiées entre temps, concernant les investissements. Par contre, les restrictions dues à la guerre pesaient plus encore qu'en 1939, sur nos établissements manufacturiers.

En 1940, on a fait 124 fabriques, dont 20 étaient de nouveaux établissements, et les autres des entreprises agrandies. Elles avaient ensemble 74 millions de p. de capitaux engagés, et la valeur de leurs productions représentait 136 millions de p. — Dans la même année, 48 fabriques ont cessé d'exister. Elles étaient peu considérables, et quelques-unes, ayant réduit leur exploitation, ont continué à travailler comme établissements non manufacturiers.

Le nombre des fabriques s'est élevé en 1940 à 4.410. Les capitaux fixes y engagés ont monté à 23 milliards de pengős, grandissant de 865 millions (+ 40%).

Au 1er octobre 1940, les établissements manufacturiers occupaient 4273 mille personnes, seulement 15% de plus que l'année précédente où il y avait eu sous ce rapport une augmentation de 24%. Le nombre moyen des ouvriers, grandissant davantage (de 66%), monta à 3644 mille. Le total des salaires payés a été de 5006 millions de pengős, accusant sur l'année précédente un accroissement de 148%. L'amélioration des salaires ressort aussi de ce fait que l'augmentation du nombre des heures de travail faites, représentant 61% seulement, était inférieure même à la proportion de l'accrois-

sement du personnel ouvrier. Le nombre des heures de travail faites (en 1939, 8204 millions) s'est élevé à 8705 millions. En moyenne, par ouvrier, il a baissé de 2.401 à 2.389 heures. Le nombre des journées d'exploitation a monté de 104 mille; mais le nombre des heures d'exploitation faites en moyenne l'année dernière par fabrique a baissé, de 3.360 en 1939, à 3.293 heures; on a donc fait 1168 mille heures d'exploitation de moins qu'en 1939.

Les salaires horaires moyens ont monté, de 53 fillérs l'année d'avant, à 58 fillérs; le salaire journalier moyen, de 438 en 1939, à 479 pengős. La valeur réelle du salaire journalier moyen représentait 435 pengős; celle du salaire horaire moyen, 53 fillérs; par rapport aux chiffres correspondants de l'année précédente, la première a monté de 09%, la seconde, de 19%. Ainsi donc, contrairement aux salaires horaires moyens, qui ont grandi de 94%, les salaires effectifs ont monté très peu. Comme les employés et les contremaîtres ont été également augmentés, les dépenses de personnel ont monté à 7048 millions de pengős, dépassant de 90 millions celles de l'année précédente.

En ce qui concerne le coût des matières premières et matières d'exploitation auxiliaires utilisées, il a été de 22 milliards de pengős, accusant une augmentation de 3063 millions (158%) sur l'année 1939. — Les dépenses faites pour combustibles et pour matières servant à l'éclairage ou à faire marcher les moteurs montaient à 2298 millions de pengős (+ 141% par rapport à l'année précédente). — La quantité des charbons utilisés a été de 584 millions de q, accusant sur l'année 1939 une augmentation de 55 millions de q. De ce surplus, plus de 3 millions de q ont été employés par les établissements produisant de l'énergie électrique. — La puissance des moteurs électriques en service était de 7763 mille CV (+ 60% par rapport à 1939).

Les principales dépenses d'exploitation et de production ont représenté 32 milliards de p., dépassant de 4236 millions celles de 1939. Les dépenses ont augmenté par rapport à l'année 1939 de 154%. Par contre, la valeur de la production totale a monté en 1940, comparativement à l'année

précédente, de 16·9%, s'élevant à 4·4 milliards de pengős et accusant sur l'année d'avant une augmentation de 635·5 millions de p. A cette augmentation, l'industrie de l'alimentation a pris la plus grande part, avec 166·9 millions (26·3%); venaient ensuite, sous ce rapport, l'industrie des machines (110·7 millions, 17·4%); la sidérurgie et la métallurgie (115·0 millions, 18·1%); l'industrie chimique (76·0 millions, 12·0%); l'industrie textile (63·4 millions, 10·0%). — La valeur de la production totale, calculée en tenant compte de la hausse des prix, a été inférieure de 13·2 millions de pengős à sa valeur nominale. Donc, la valeur de la production totale a augmenté de 16·9%; mais le volume de la production n'a grandi que de 6·8%. — Quant à l'accroissement, dû à l'usinage, de la valeur des matières utilisées, il a été de 1·9 milliard, dépassant de 18·6% celui de l'année précédente (1·6 milliard de pengős); et sa proportion à la valeur brute de la production a monté, de 43·1% l'année d'avant, à 43·7%.

A l'automne de 1940, notre industrie manufacturière a beaucoup gagné par la réincorporation des territoires oriental et transylvain recouverts. Ces territoires avaient, au moment où ils furent réincorporés, 425 établissements d'un caractère manufacturier, qui occupaient 24·0 mille personnes, dont 20·3 mille ouvriers. Les capitaux fixes engagés dans ces établissements représentaient 101·5 millions de pengős; il en revenait en moyenne 238·9 mille pengős par établissement, à peine la moitié de la moyenne constatée pour les établissements du reste de la Hongrie. Dans les établissements desdits territoires recouverts, les forces motrices étaient fournies par des machines motrices d'une puissance de 79·3 mille CV, par des moteurs électriques de 14·6 mille CV, actionnés par courant propre, et par des moteurs également électriques de 8·4 mille CV, actionnés par courant étranger. Les forces motrices n'y représentaient donc en moyenne que 240·7 CV par fabrique, contre 446·0 CV en moyenne pour les fabriques du reste de la Hongrie.

Dans les établissements d'un caractère manufacturier se trouvant sur ces territoires recouverts, il y avait en moyenne 48 ouvriers par établissement; ce nombre est bien inférieur au chiffre correspondant du reste de la Hongrie (62). Il en est de même des salaires des ouvriers de fabrique, qui représentaient là-bas en 1940 en moyenne 810 pengős seulement, soit 2 pengős 22 fillérs par jour, contre respectivement 1.163 p. et 3 pengős 19 fillérs

dans les provinces de la Hongrie. Cette infériorité des salaires annuels moyens payés par les fabricants desdits territoires tenait en premier lieu à ce que l'année dernière les établissements industriels n'y travaillaient en moyenne que 242 jours, de sorte que des heures de travail faites, il ne revenait en moyenne que 1.971 par fabrique. — Sur lesdits territoires recouverts, la valeur de la production manufacturière a été en 1940 en moyenne de 443·9 mille pengős par établissement, contre 1.031 mille pengős dans le reste de la Hongrie, où cette moyenne était de 752·9 mille pour les établissements industriels provinciaux. Et sur lesdits territoires, la valeur de la production totale des fabriques a représenté en 1940 178·9 millions de pengős, soit 3·9% du chiffre correspondant de la Hongrie entière.

Par suite de la réincorporation, en 1940, desdits territoires oriental et transylvain, le nombre de nos établissements d'un caractère manufacturier s'éleva à 4.835, augmentant de 501. — Dans la même année, l'industrie manufacturière de la Hongrie entière occupait 454·8 mille personnes, dont 389·3 mille ouvriers. Il y avait donc alors dans notre pays 4.835 établissements manufacturiers et les capitaux fixes y engagés représentaient 2·4 milliards de pengős, dépassant de 176 millions ceux de 1939. La puissance des machines motrices y représentait plus de 2 millions de CV; la consommation de charbon, près de 60 millions de q. Les établissements manufacturiers, qui, comme nous venons de le dire, occupaient 454·8 mille personnes, leur ont payé 733·1 millions de pengős, dont 520·8 millions aux ouvriers, qui pour gagner cette somme, ont travaillé 110·5 millions de jours, faisant 919·7 millions d'heures de travail.

En 1940, la production manufacturière totale de la Hongrie a représenté environ 4·6 milliards de pengős, dépassant de 21·1% celle de l'année d'avant (3·8 milliards). Ces derniers temps, notre industrie manufacturière progressait bien considérablement: depuis 1929, le nombre des fabriques a augmenté de 1.323; le nombre des ouvriers y occupés, de 154·3 mille; la valeur de la production manufacturière totale, de 1·7 milliard. L'évolution ressort plus encore des nombres proportionnels: le nombre des fabriques a augmenté de 37·7%; la puissance des machines motrices, de 43·1%; le nombre des ouvriers, de 65·7%; la valeur de la production manufacturière, de 59·8%.

A gyáripár 1940. évi fejlődéséről, üzemi és termelési viszonyairól szóló statisztikai beszámoló csak akkor nyújthat teljesen áttekinthető, tiszta képet, ha a gyáripárnak az 1940. évi területgyarapodással kapcsolatban bekövetkezett megerősödését, — úgy, amint az a gyáripár 1939. évi helyzetének ismertetésénél is történt — külön vesszük vizsgálat alá. Ezért elsősorban az ország 1939. évi területét, tehát a visszacsatolt felvidéki területsávval és Kárpát-aljával megnagyobbodott trianoni Magyarországon lévő gyári jellegű ipartelepek 1940. évi üzemi és termelési viszonyait ismertetjük, s azok alapján fogjuk megállapítani, hogy a gyáripár 1940-ben a közgazdasági helyzet által megszabott termelési lehetőségek mellett milyen arányú termelőtevékenységet folytatott s mily mértékben tudott megfelelni a háború okozta termelési nehézségek között a szükségletek kielégítése tekintetében vele szemben támasztott követelményeknek.

Legalább főbb vonásokban beszámolni fogunk azután a gyáripárnak arról a megerősödéséről is, mely az 1940. évi területgyarapodásból származik, amennyire az a rendelkezésre álló adatok alapján lehetséges. Az 1940. évi szeptember hónapban vizsgakapott keletmagyarországi és erdélyi területrészekben talált ipartelepekről begyűjtött 1940. évi adatok ugyanis még sem nem elég megbízhatók, sem nem elég részletesek ahhoz, hogy a fejlett magyar iparstatisztika keretébe beilleszthetők lennének. De mindenesetre alkalmasak arra, hogy tájékoztatást nyújtsanak a román megszállás alól felszabadult gyáripár helyzetéről a visszacsatoláskor, a gyári jellegű ipartelepek számáról, alkalmazottaik létszámáról és kereseti viszonyairól, a befektetett állóteke és motorikus erő nagyságáról, valamint az ipartelepek 1940. évi tüzelő- és nyersanyagszükségletéről, termelésük méreteiről és a főbb termelési költségek alakulásáról. E tájékoztató értékű adatok alapján kétségkívül meg van a módja annak is, hogy képet alkothassunk magunknak, milyen arányban emelkedett a magyar gyáripari termelés és annak jelentősége a népesség foglalkoztatása és az ország belső szükségleteinek kielégítése szempontjából az 1940-ben felszabadult keletmagyarországi és erdélyi területrészek gyári jellegű ipartelepeinek visszatérésével.

A gyáripari termelés 1940-ben egyre növekvő nehézségek között ugyan, de nem kevésbé erős ütemben folyt, mint az előző évben, így a gyáripár helyzete a foglalkoztatottság szempontjából 1940-ben is kedvezőnek mondható. A termelés továbbra is általában magas színvonalon mozgott, sőt több iparágban még fokozódott is az a lendület, melyet az előző években láthattunk. Különösen emelkedett azoknak az iparágaknak a foglalkoztatottsága, amelyek a beruházási program végrehajtásánál, illetőleg annak kiterjesztése folytán jutottak szerephez. Az év utolsó negyedében pedig már érezhetővé vált a felszabadult keletmagyarországi és erdélyi területrészek újjáépítésére irányuló intézkedéseknek, valamint az ottani lakosság ipari fogyasztásának hatása. A fogyasztási javak termelését egyébként kedvezően befolyásolta a lakosság vásárlóerejének emelkedése, főként — ha nem is nagy mértékben — a városi lakosságnál a fizetések és munkabérek javulása folytán, de az év első hónapjaiban még a mezőgazdaság körébe tartozó népességnél is, az előző évi jó termés, a magas gabonaárak és a nagy állateladások következtében.

A gyáripari termelés kialakulására azonban 1940-ben a háborús korlátozások még nagyobb mértékben éreztették nyomasztó hatásukat, mint 1939-ben. A fokozódó blokádháború következtében a nyersanyaghiány egyre erősebben érezhető volt és számos iparágban, főleg amelyek tengerentúli nyersanyagra vannak utalva, üzemkorlátozásokra vezetett. Az ipari termelés kényszerű korlátozása olyan iparokban is szükségessé vált, amelyek nélkülözhetetlen fogyasztási javakat állítanak elő, de nyersanyagfogyasztásuk az általános fegyverkezéssel kapcsolatban álló és más honvédelmi célú iparok nyersanyagszükségletének körébe tartozik. A termelés korlátozását természetesen a fogyasztás megfelelő szabályozására, illetőleg megszorítására irányuló intézkedések követték. Az ipari nyersanyagkészletek zár alá vételével és hatósági elosztásával irányított termelés csaknem minden fontosabb iparágban lehetővé tette a foglalkoztatottság folyamatosát, sőt a termelés növekedését is, úgyhogy ennek folytán 1940-ben az egész gyáriparban elég számottevően növekedett a munkáslétszám és a munkaórateljesítmény s ugyanolyan arányban emelkedett a termelés volumene is.

1. Gyáralakulások, megszűnések, a gyárak száma.
Nouvelles fabriques; fabriques ayant cessé d'exister et nombre des fabriques.

Ipari főcsoport <i>Grandes catégories d'industries</i>	Új gyáralapítások <i>Nouvelles fabriques créées</i>		Gyárrá történt üzemkibővitések <i>Etablissements devenus fabriques</i>		Megszűnt, vagy gyári jelleget elvesztett ipartelepek <i>Etablissements ayant cessé d'exister ou ayant perdu le caractère manufacturier</i>		Nombre des établissements manufacturiers			
	1939	1940	1939	1940	1939	1940	Üzemből volt en activité			index sz. indices 1939=100
							Üzemből volt en activité	Szünetelő en chômage	Összes total	
							gyári jellegű ipartelepek			
							száma 1940-ben en 1940			
I. Vas- és fémpipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	4	4	15	12	6	9	375	6	381	101·9
IIa. Gépgyártás — <i>des machines</i>	1	—	11	3	5	1	199	—	199	101·0
IIb. Közhasználatú villamos áramfejlesztő telepek <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publique</i>	2	—	28	1	5	1	290	4	294	100·0
III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	3	—	56	7	11	9	553	52	605	99·7
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	1	—	77	25	24	2	415	20	435	105·6
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie etc.</i>	1	—	1	4	5	2	105	1	106	101·9
VI. Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	5	7	19	6	14	3	388	1	389	102·6
VII. Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	2	2	18	12	10	5	243	2	245	103·8
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	—	1	3	2	3	1	112	—	112	101·8
IX. Élelmezési cikkek gyártása <i>de l'alimentation</i>	2	2	159	24	23	7	1.170	42	1.212	101·6
X. Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	3	3	17	6	11	7	294	10	304	100·7
XII. Sokszorosító és műipar <i>polygraphique</i>	—	1	7	2	1	1	127	1	128	101·6
Összesen — Total	24	20	411	104	118	48	4.271	139	4.410	101·8

Különösen nyomasztólag hatottak azonban az 1940. évi gyáripari termelés kialakulására a kedvezőtlen időjárási viszonyokból származó súlyos bajok. A rendkívül hideg tél és a szállítási nehézségek miatt az év első hónapjaiban mutatkozó tüzelőanyaghiány s a tavaszi áradásokat követő árvízkarok, amelyek sorscsapásként zúdultak az ország jelentékeny területére, fő okozójává váltak az 1940. évi egyébként is rossz terméseredményeknek. Nem csekély mértékben gondot okozott az ipari üzemeknek munkáskézzel való ellátása is, mert a háborús feszültség és a visszkapott keletmagyarországi és erdélyi területek megszállása következtében történt katonai behívások több hónapon át jelentékeny munkaerőt vontak el az ipari termeléstől. Ehhez járultak még azok a nehézségek, amelyek az ipari termelés rentabilitásának további csökkenéséhez vezettek. Az ipari

nyersanyagárak drágulásával szemben, mely a fontosabb nyersanyagok jelentékeny áremelkedésével járt s az ipari termelést érintő közterhek emelkedésével szemben ugyanis az iparcikkek eladási ára csak kisebb mértékben volt emelhető s csak kis részben volt a fogyasztóra áthárítható a munkabéremelésekből származó többletköltség is.

A gyáripari termelés, illetőleg az ipari vállalkozások iránt mindemellett fokozódott a tőke érdeklődése, mely a gyári jellegű ipartelepek számának és befektetett állótőkájének emelkedéséből állapítható meg. Az új gyáralakulások száma ugyan 1940-ben csak 124-et tett, melyek között mindössze 20 új alapítás található, míg a többi üzembővitéssel gyári jellegűvé lett régi ipari vállalkozás volt. Ezzel szemben az előző évben 435 új gyár keletkezett, melyek közül 24 volt új alapítás. Az új gyár-

alapítások száma tehát 1940-ben nem csökkent lényegesen, inkább a gyárrá történt üzemkibővitések maradtak el, jelentőségben azonban mind az új alapítások, mind az üzemkiterjesztések 1940-ben lényegesen felülmúlták az előző évit. Az új gyáralakulásoknak mind a két csoportjában jóval nagyobb tőkebefektetés mutatható ki, a gyárak termelése is nagyobb volt, mint az előző évben alakult — számszerint több, mint háromszor annyi — gyári jellegű ipartelepé. Az 1940. évben alapított 20 gyár együttes befektetett tőkéje ugyanis 7·4 millió pengőt tett, az 1939. évi alapítású 24 gyártelepnek mindössze 1·1 millió pengőt kitevő befektetett tőkéjével szemben az 1940. évi alapítású gyárak 13·6 millió pengő értékű termelése is több, mint a kétszeresét érte el az előző évben létesült gyártelepek termelési értékének. Hasonlóképpen sokkal nagyobb tőkebefektetés történt az 1940-ben gyári jellegűvé fejlesztett ipartelepeknél, mint az előző évben gyári jellegűvé átalakult üzemeknél. Az ebbe a csoportba tartozó 104 gyár együttes befektetett állótőkéje 7·4 millió pengőt tett az előző évben gyárrá alakult 411 ipartelepnek mindössze 5·5 millió pengőt kitevő befektetett állótőkéjével szemben, vagyis míg egy-egy ilyen ipartelep átlagos befektetett állótőkéje 1939-ben csak 13 ezer pengőt, átlagos termelési értéke pedig mindössze 30 ezer pengőt ért el, 1940-ben az új gyáraknak ebbe a csoportjába egy-egy gyárra átlag 71 ezer pengő állótőke és 145 ezer pengő termelési érték esett.

A gyáripar kedvező helyzetére mutat ezenkívül az 1940-ben megszűnt, vagy gyári jellegét elvesztett ipartelepek számának jelentős csökkenése is, ugyanis 1940-ben csupán 48 gyári üzemet kellett törölni megszűnés vagy üzemredukció folytán a gyári jellegű ipartelepek sorából, míg az 1939. évi adatok 118 ilyen ipartelepről számoltak be.

Az 1940. évi gyáralakulások és megszűnések eredményeképpen a gyárak száma az előző évi 4.334-ről 4.410-re emelkedett, ami 1·8%-os növekedésnek felel meg. A 76 ipartelepből álló gyári szaporulatból 23 a fa- és csontiparra, 19 az élelmezési iparra, 9 a ruházati iparra és 7 a vas- és fémiparra esett, ezenkívül 2—2 iparteleppel emelkedett még a gépgyártás, a bőr-, sörte-, szőr- és tollipar, a papiros- és sokszorosítóipar,

viszont 2 iparteleppel csökkent a kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar. A gyárak számának 1·8%-os emelkedése mellett a gyáriparba befektetett állótőke 4·0%-kal növekedett, vagyis 86·5 millió pengővel múlta felül 1940-ben az előző évit. A befektetett állótőke változásának iparcsoportonkénti alakulásából kitűnik, hogy 1940-ben főleg a vas- és fémiparban és a textiliparban történtek beruházások, ahol a befektetett állótőkének 33·2 millió pengőt, illetőleg 21·1 millió pengőt kitevő növekedése állapítható meg. Aránylag a legnagyobb, 40·4%-os emelkedés a fa- és csontiparban volt, hol 13·2 millió pengő értékű beruházás történt. Csökkenés a befektetett állótőkénél egy iparcsoportban látható. A vegyészeti iparban 2·8 millió pengővel apadt a befektetett állótőke 1940-ben.

Iparcsoportonként vizsgálva a befektetett állótőkének országos eredményként 86·5 millió pengőt kitevő növekedését, 89·3 millió pengős szaporulat és 2·8 millió pengős apadás észlelhető, míg iparágonkénti részletezésben 110·7 millió pengő emelkedéssel szemben 24·2 millió pengő csökkenés állapítható meg. Viszont a tényleges emelkedés, vagyis az 1940. évi összes beruházások tőkeértékének iparvállalatonként megállapított összege, beleértve az új gyáralapításokra fordított 15·2 millió pengő állótőkét is, 176·5 millió pengőt tett. A befektetett állótőkének, megszűnések, üzemredukciók folytán és egyéb okokból történt 1940. évi tényleges csökkenése pedig 90·0 millió pengőnek felelt meg. Az új gyáralapításokra esett tőkebefektetésen kívül tehát a gyári jellegű ipartelepet fenntartó vállalatok 1940-ben 161·3 millió pengőt fordítottak beruházásra, az 1939. évi 315·5 millió pengőt kitevő beruházásokkal szemben. A tőke érdeklődése az ipari vállalkozások iránt bár 1940-ben is fokozódott, újabban mégis ellanyhuló irányzatot mutat, ami elsősorban az egyre növekvő termelési nehézségekkel magyarázható, melyek között kétségkívül erősen számottevő tényező a rentabilitás csökkenő irányzata, amelyre vonatkozó adatokat alább fogjuk ismertetni. Az új beruházásoknak ilyen arányú csökkenéséből azonban már az is kitűnik, hogy a gyáripari termelés számos iparágban elérte a szükségletek csaknem teljes kielégítésének fokát.

2. Befektetett állítóke, alkalmazottak száma.
Capitaux fixes engagés; nombre des personnes employées.

Ipari főcsoportok <i>Grandes catégories d'industries</i>	Nombre total des		Répartition % des		Befektetett állítóke <i>Capitaux fixes engagés</i>		Alkalmazottak száma 1940. október 1-én <i>Nombre des membres du personnel au 1-er octobre 1940</i>				
	A gyárak <i>fabriques</i>		összesen ezer P <i>au total en 1000 P</i>	az összes befektetett állítóke %-ában - par rapp. à l'ensemble des capitaux fixes engagés, %	Tisztviselők — <i>Employés</i>	Művezetők — <i>Contremaîtres</i>	Munkások — <i>Ouvriers</i>	Egyéb alkalmazottak <i>Autres personnes employées</i>	Összesen — <i>Au total</i>	Indexszám <i>indices</i> 1939=100	
	száma összesen	száma- nak meg- oszlása %-ban									
I. Vas- és fémipar <i>sidérurgique et métallurgique</i>	381	8.6	284.249	12.6	4 423	740	70.364	2.053	77.580	99.1	
IIa. Gépgyártás — <i>des machines</i>	199	4.5	204.750	9.1	8.137	829	62.859	1.880	73.705	108.4	
IIb. Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publique</i>	294	6.7	497.044	22.0	2.368	334	7.734	1.325	11.761	105.3	
III. Kö-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	605	13.7	158.290	7.0	1.501	481	34.946	1.035	37.963	103.2	
IV. Fa- és csontipar <i>du bois et de l'os</i>	435	9.9	45.928	2.0	1.231	263	17.323	642	19.459	109.9	
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum ass rie etc.</i>	106	2.4	26.694	1.2	1.556	179	10.254	511	12.500	86.4	
VI. Fonó- és szövőipar <i>textile</i>	389	8.8	250.192	11.1	5.882	1.258	67.649	1.937	76.726	94.4	
VII. Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	245	5.6	12.830	0.6	1.094	158	13.846	317	15.415	96.1	
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	112	2.5	46.374	2.1	872	96	7.358	323	8.649	104.1	
IX. Élelmezési cikkek gyárt. — <i>de l'aliment</i>	1.212	27.5	461.854	20.4	6.275	965	45.573	4.440	57.253	105.5	
X. Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	304	6.9	237.860	10.5	4 729	428	23.345	1.607	30.109	105.2	
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>polygraphique</i>	128	2.9	32.466	1.4	1.324	117	7.830	416	9.687	102.2	
Összesen — Total	4.410	100.0	2,258.531	100.0	39.392	5.848	369.081	16.486	430.807	101.5	

Az iparvállalatok személyzeti létszáma 1940-ben az október 1-i állapot szerint 430.8 ezer főből állt, s így ebben az évben mindössze 1.5%-kal emelkedett, az előző évi 2.4%-os növekedéssel szemben. Az ipar-telepek összes alkalmazottainak száma, melyben nincsenek bent a gyárvezető-igazgatók, akik a gyártulajdonosok között szerepelnek, sem az otthondolgozó munkások, 7.2 ezerrel volt több az előző évi októberi létszámuknál. Ebből a többletből 2.9 ezer esett a tisztviselőkre s ugyanannyi a munkásokra. Minthogy az ipar-telepek

alkalmazottai közül egy tisztviselőre átlag csaknem tíz munkás esik, ez azt jelenti, hogy az októberi munkáslétszámemelés arányszámát mintegy tízszeresen meghaladta a tisztviselői létszám szaporításának aránya. Egyik jellemző tünete ugyanis a háborús gazdálkodásnak az adminisztrációs munka óriás megnövekedése, mely a tisztviselői munkakör olyan arányú kiszélesedését jelenti, hogy az iparvállalatok a legnagyobb takarékossgát kívánó üzletvitel mellett sem zárkozhatnak el a tisztviselői létszám állandó felemelése elől.

3. Átlagos munkáslétszám, kifizetett összes munkabérek.

Nombre moyen des ouvriers; ensemble des salaires payés.

Ipari főcsoport Grandes catégories d'industries	Nombre moyen des						Kifizetett összes munkabérek		Egy gyárra esett átlag munkabér	
	Férfi ouvriers		Női ouvriers		Összes ouvriers des deux sexes		Total des salaires payés		Moyenne des salaires payés, par fabrique	
	munkások évi átlagos létszáma dans l'année considérée									
	összesen au total	index indice 1939=100	összesen au total	index indice 1939=100	összesen au total	index indice 1939=100	ezer P en 1000 p.	index indice 1939=100	ezer P en 1000 p.	index indice 1939=100
I. Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	57.144	109·8	14.962	120·3	72.106	111·8	108.582	118·2	290	116·5
IIa. Gépgyártás — <i>des machines</i>	49.293	113·8	10.896	118·0	60.189	114·5	100.177	122·1	503	120·9
IIb. Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publ.</i>	7.568	100·2	111	150·0	7.679	100·6	15·262	105·7	53	106·0
III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteires), de l'asbeste et du verre</i>	28.322	102·8	6.271	114·8	34.593	104·8	37.482	115·4	68	115·3
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	16.119	113·0	2.445	115·3	18.564	113·3	20.159	127·2	49	125·6
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	6.964	93·3	3.707	94·4	10.671	93·7	14.190	101·2	136	99·3
VI. Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	25.128	96·7	43.118	99·1	68.246	98·2	78.797	105·8	205	104·1
VII. Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	5.323	93·1	6.018	98·6	11.341	95·9	15.197	105·2	83	136·1
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	3.245	108·1	4.177	110·5	7.422	109·4	9.367	119·8	84	116·7
IX. Élelmezési cikkek gyárt. — <i>de l'aliment.</i>	27.836	108·7	14.038	105·7	41.874	107·7	50.325	116·1	43	116·2
X. Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	17.423	110·6	6.264	110·4	23.687	110·5	32.858	118·6	112	116·7
XII. Sokszorosító és műipar — <i>polygraphique</i>	5.199	99·9	2.780	107·2	7.979	102·3	18.180	103·8	143	102·1
Összesen — Total	249.564	106·9	114.787	106·1	364.351	106·6	500.576	114·8	119	115·5

A tisztviselői létszám növekedése az iparvállalatok 1940. évi üzemi költségvetésében 22·3 millió pengő többletkiadást jelentett. A tisztviselők részére kifizetett illetmények összege 1940-ben 14·6%-kal emelkedett, vagyis a tisztviselői illetményekre fordított kiadások 175·1 millió pengőt értek el az előző évi 152·8 millió pengővel szemben. Ezzel az iparvállalatok összes személyi kiadásaiból a tisztviselői fizetésekre esett hányad 24·9%-ot ért el, míg 1939-ben csak 23·2%-ot tett.

A gyári alkalmazottak októberi létszámának alakulása iparcsoportonként és alkalmaztatási minőség szerint 1940-ben erős hullámzást mutat. Az alkalmazottak létszámában előfordult változások nem követik nyomon sem az ipartelepek számának, sem a befektetett állótökének iparcsoportok szerinti alakulását. Az egyes iparágak termelőképességének emelése és foglalkoztatottságának alakulása között ugyanis lényeges eltolódások mutatkoznak.

A vas- és fémiparban például, hol 1940-ben 16 új gyár létesült s a befektetett állótöke 33·2 millió pengővel emelkedett, amiből tehát kedvező termelési viszonyokra lehet következtetni, az összes alkalmazottak októberi létszámában mégis közel 1·0%-os csökkenés látható. Különösen csökkent azonban az alkalmazottak létszáma a bőr- iparban és a textiliparban, hol szintén növekedett a gyári jellegű ipartelepek száma és a befektetett állótöke is.

A tisztviselői minőségben alkalmazottaknál azonban minden iparcsoportban létszámemelés állapítható meg ott is, hol az összes alkalmazottak száma csökkenést mutat. Így a vas- és fémiparban 8·9%-kal, a bőr- iparban 4·3%-kal, a fonó- és szövő- iparban 1·9%-kal nagyobb volt a tisztviselők 1940. évi létszáma, mint az 1939. évi. Csökkenés a vas- és fémiparban is csak az októberi munkáslétszámában mutatható ki, mely azonban olyan arányú volt, hogy ebben az iparcsoportban az egész alkalmazottak

zotti létszámcsökkenést maga után vont. Viszont az évi átlagos munkáslétszám a vas- és fémiparba tartozó iparágak legtöbbszörénél, főleg azokban az iparokban, amelyek foglalkoztatottságát a rendkívüli viszonyok még fokozottabban szükségessé tették s ahhoz a megfelelő nyersanyag is rendelkezésre állott, 1940-ben is emelkedett.

Az évi átlagos munkáslétszám és az októberi munkáslétszám között megállapítható eltolódás a foglalkoztatottságnak az 1940. év folyamán megfigyelhető hullámzásából származott, mely egyes iparokban a termelés fokozásával, másokban annak elég jelentékeny csökkenésével állt összefüggésben. A vas- és fémiparban például 1940 október elsején 1·8%-kal kevesebb munkás dolgozott, mint az előző évnek ezen a napján, az évi átlagos munkáslétszám ellenben 1940-ben 11·8%-kal nagyobb volt az előző évinél. A gépiparban az októberi munkáslétszám emelkedése csak 7·6%-os volt, míg évi átlagban 14·5%-os munkáslétszámemelkedés mutatható ki ebben az iparban. A vegyészeti iparban ugyanezek az arányszámok 5·3, illetőleg 10·5%-os növekedésről, a fonó- és szövőiparban pedig 6·9%-os, illetőleg 1·8%-os csökkenésről szólnak. És még több példát sorolhatnánk fel, amelyek mind arra utalnak, hogy a gyárpar foglalkoztatottsága az év több hónapjában, főleg a tavaszi hónapokban és az utolsó negyedévben általában nagyobb volt, mint október elsején. Bár a gyárpar összességében az évi átlagos munkáslétszám 1940-ben is 4·7 ezer fővel alatta maradt az októberi létszámnak, a különbség erősen csökkent az előző évben megállapítható 21 ezer főnyi különbséggel szemben. Az októberi munkáslétszám általában jóval magasabb az évi átlagos munkáslétszámnál. Hogy ez a különbség 1940-ben lényegesen csökkent, az főként a fogyasztási iparokban, — melyek közé tartozik a legtöbb idényszerű termelést űző iparág is, — a foglalkoztatottság hanyatlásával, illetőleg a termelési javakat előállító iparokban a termelés viszonylagos fokozásával magyarázható.

Az 1940. évi átlagos munkáslétszámnak 341·6 ezer főről 364·4 ezer főre történt emelkedése, mely 6·6%-os növekedést jelent, az iparvállalatok által 1940-ben kifizetett munkabérek összegének 436·0 millió pengőről 500·6 millió pengőre való felemelésével járt, ami viszont 14·8%-os növeke-

désnek felel meg. A kifizetett munkabérek összege tehát 1940-ben jóval nagyobb arányban emelkedett, mint a munkáslétszám. A gyári munkások keresete ezek szerint számottevő mértékben javult, annál is inkább, mert a végzett munkaórák számának emelkedése csak 6·1%-os volt, tehát még a munkáslétszám növekedési arányát sem érte el. Az 1940-ben teljesített munkaórák száma ugyan az előző évi 820·4 millió munkaórától 870·5 millióra emelkedett, az egy munkásra esett átlagos évi munkaórateljesítmény azonban 2.401-ről 2.389-re csökkent. A végzett munkaórák számának alakulása is rámutat a gyárpari termelésnek honvédelmi érdekből történt átállításából származó hullámzására, egyes iparágakban az üzemmenet jelentős fokozására, másokban annak nem csekély mértékű ellanyhulására. A vas- és fémiparban például általában csökkent a munkások munkaórateljesítménye, az ebbe a csoportba tartozó fontosabb iparágak közül a vas- és acélgyártásnál és öntésnél foglalkoztatott munkásoké, továbbá a drótkötél- és kábelgyártásnál, valamint a lakatosiparban dolgozó munkásoké ellenben emelkedett. Kevesebb munkaórát mutat ki általánosságban a vegyészeti ipar, míg annak egyik különösen fontos ágában, a kőolajfinomítóiparban a munkaórateljesítmény jelentős emelkedése állapítható meg.

A végzett munkaórák számának alakulása az üzemi idő redukciójával függ össze, amely 1940-ben a gyárpari termelésre nézve 116·8 ezer üzemóravesztést okozott. Az üzemben töltött napok száma ugyan az üzemben volt ipartelepek számának növekedése folytán összesen 10·4 ezer üzemnappal emelkedett, azonban az egy ipartelepre eső átlagos évi üzemnapteljesítmény az előző évi 283-ról 282-re csökkent, a napi üzemi idő redukciója következtében pedig a gyárak átlagos évi üzemórateljesítménye 3.360 órától 3.293 órára szállt le, vagyis egy-egy ipartelep átlag 67 üzemórával kevesebbet dolgozott 1940-ben, mint az előző évben. Természetesen csökkent a gyárak napi átlagos üzemi ideje is, még pedig 11·88 órától 11·68 órára — s bár az ennek keretében tartozó átlagos napi munkaórateljesítmény 8·24 órától 8·33 órára emelkedett, amit az összes munkaórateljesítménynek a munkáslétszám növekedésével kapcsolatos emelkedése magyaráz, a gyári munkások átlagos évi munkaórateljesítménynek az üzemi idő

4. Üzemi idő, munkaidő. — *Journées d'exploitation et de travail.*

Ipari főcsoportok <i>Grandes catégories d'industries</i>		Üzemben töltött napok száma <i>Nombre de journées d'exploitation</i>		Üzemórák száma <i>Nombre des heures d'exploitation</i>		A munkások évi munkaóra teljesítménye — <i>Heures de travail faites par les ouvriers dans l'année</i>		Egy munkásra esett átlag <i>Heures de travail faites en moyenne</i>			
								évi — dans l'année		napi — par jour	
		összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	munkaóra teljesítmény <i>par un ouvrier</i>			
		összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100	összesen <i>au total</i>	index — indices 1939 = 100
I.	Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	109.822	101.4	1,020.868	102.4	177,258.180	110.9	2.458	99.1	8.38	101.2
IIa.	Gépgyártás — <i>des machines</i>	59.380	100.3	533.664	100.1	149,402.526	113.6	2.482	99.2	8.34	100.0
IIb.	Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publ.</i>	104.391	99.8	2,143.352	103.9	21,576.722	102.1	2.810	101.5	8.80	102.3
III.	Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	137.099	98.0	2,083.189	96.8	78,234.810	102.2	2.262	97.6	8.36	100.0
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	107.711	104.8	961.261	103.7	41,782.114	117.0	2.251	103.3	8.59	103.6
V.	Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	30.052	101.5	249.987	91.9	24,007.739	90.7	2.250	96.8	8.00	98.8
VI.	Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	109.394	102.0	1,338.004	95.8	153,705.820	96.1	2.252	97.9	8.16	102.5
VII.	Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	67.879	103.0	550.203	101.3	25,672.732	93.0	2.264	97.0	8.00	98.8
VIII.	Papirosipar — <i>du papier</i>	32.930	102.7	334.578	99.2	18,079.331	108.1	2.436	98.8	8.24	98.8
IX.	Élelmiszeri cikkek gyárt. — <i>de l'aliment.</i>	324.305	100.3	3,391.692	96.5	105,595.024	110.5	2.522	102.6	8.65	102.4
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	83.092	100.4	1,120.229	101.0	58,324.440	109.4	2.462	99.0	8.42	100.0
XII.	Sokszorosító- és műipar — <i>polygraphique</i>	37.573	100.6	335.839	99.7	16,871.705	105.3	2.114	102.9	7.18	104.3
Összesen: — <i>Total</i>		1,203.628	100.9	14,062.866	99.2	870,511.143	106.1	2.389	99.5	8.33	101.2

leszállításával összefüggően csökkenésének kellett bekövetkeznie, amely munkásonként átlag évi 12 munkaórát jelentett. Bár az egy munkásra esett évi átlagos munkaórateljesítmény 0.5%-kal kisebb volt, az 1940. évi átlagos munkáskereseteknél 7.7%-os emelkedés állapítható meg. A gyári munkások ugyanis 1940-ben átlag 1.374 pengőt kerestek, 98 pengővel többet, mint 1939-ben. Az évi átlagos kereseteket a végzett munkaórák alapján órabérekre átszámítva, kitűnik, hogy az 1940. évi átlagos órabérek az előző évi 53 fillérről 58 fillérré emelkedtek; e szerint pedig a munkabérek javulása 1940-ben 9.4%-nak felel meg.

Mind az évi átlagos kereseteknél, mind az átlagos órabérekénél, iparcsoportonként, illetőleg fontosabb iparáganként vizsgálva azokat, nagy eltérések állapíthatók meg. Egyes iparágakban, mint közhasznú vilamosenergiatermelő telepeknél, valamint

a nyomdaiparban az átlagos évi keresetek 1940-ben meghaladták a 2.000 pengőt. Másoknál viszont, mint a téglagyártásnál, asztalosiparban, a kötő- és hurkolóiparban alig lépték túl az 1.000 pengőt. Sőt néhány iparágban, mint a fűrészárugyártásnál, a kőfejtés és kőbányászatban jóval 1.000 pengő alatt maradtak. A fontosabb iparágak mindegyikében emelkedett az évi átlagos keresetek összege, kivéve az asztalosipart és kőbányászatot, hol 13.7%-kal, illetőleg 0.6%-kal csökkent. Az emelkedés arányszáma kiugróan magas a fűrésztelepeknél, hol a munkások 1940-ben ugyan átlag csak 841 pengőt kerestek, ami mégis 18.0%-kal több az 1939. évi átlagos keresetüknél, a legtöbb iparágban azonban a munkások átlagos évi keresetének javulása 8—10% körül mozgott.

Hasonlóképpen csaknem minden fontosabb iparágban javultak az átlagos órabérek is, amelyek maximuma — 108 fillér — a nyomdaiparban látható, bár itt az óra-

5. Átlagos évi keresetek, órabérek.

Salaires annuels et horaires moyens.

Ipari főcsoport Grandes catégories d'industries		Egy munkás átlagos évi keresete — <i>Salairé annuel moyen d'un ouvrier d'après les salaires</i>				Egy munkás átlagos napi keresete — <i>Salairé journalier moyen d'un ouvrier d'après les salaires</i>				Átlagos órabérek <i>Salaires horaires moyens d'après les salaires</i>			
		a névleges (nominál) <i>nominaux</i>		a tényleges (reál) <i>réels</i>		a névleges (nominál) <i>nominaux</i>		a tényleges (reál) <i>réels</i>		a névleges (nominál) <i>nominaux</i>		a tényleges (reál) <i>réels</i>	
		m u n k a b é r e k s z e r i n t											
		pengő <i>pengős</i>	index <i>indices</i> 1939 = 100	pengő <i>pengős</i>	index <i>indices</i> 1939 = 100	pengő <i>pengős</i>	index <i>indices</i> 1939 = 100	pengő <i>pengős</i>	index <i>indices</i> 1939 = 100	pengő <i>pengős</i>	index <i>indices</i> 1939 = 100	fillér <i>fillérs</i>	index <i>indices</i> 1939 = 100
I.	Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	1.506	105·8	1.357	96·8	5·14	108·2	4·67	99·8	61	107·0	55	98·2
IIa.	Gépgyártás — <i>des machines</i>	1.664	106·6	1.511	98·4	5·59	108·2	5·08	100·—	67	108·1	61	100·—
IIb.	Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publ.</i>	1.987	105·—	1.805	96·9	6·23	105·8	5·66	97·6	71	104·4	64	95·5
III.	Kő-, agyag- aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	1.084	110·2	985	101·7	4·—	112·—	3·63	103·4	48	104·8	44	107·3
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	1.086	112·3	986	103·6	4·15	112·8	3·77	104·7	48	100·—	44	102·3
V.	Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	1.330	108·—	1.208	99·7	4·73	110·8	4·30	102·4	59	111·3	54	103·8
VI.	Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	1.155	107·7	1.049	99·4	4·19	112·—	3·81	103·5	51	108·5	46	100·—
VII.	Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	1.340	109·7	1.217	101·2	4·74	112·1	4·31	100·3	59	113·5	54	105·9
VIII.	Papírosipar — <i>du papier</i>	1.262	109·5	1.146	101·1	4·27	109·8	3·88	101·3	52	110·6	47	102·2
IX.	Élelmezési cikkek gyárt. — <i>de l'aliment.</i>	1.202	107·8	1.092	99·5	4·12	107·—	3·74	98·7	48	106·7	44	100·—
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	1.387	107·4	1.260	99·1	4·75	108·2	4·31	99·8	56	107·7	51	100·—
XII.	Sokszorosító- és műipar — <i>polygraphique</i>	2.278	101·4	2.069	93·6	7·74	102·1	7·03	94·2	108	99·1	98	91·6
Összesen: — <i>Total</i>		1.374	107·7	1.248	99·4	4·79	109·4	4·35	100·9	58	109·4	53	101·9

bérek 1940-ben 0·9% -kal visszaestek. Utána legmagasabb órabért a villamosáramfejlesztőtelepeken foglalkoztatott munkások kaptak átlag 71 fillért, az előző évi 72 fillérral szemben. Az átlagos órabérek csökkenése nemcsak a villamosenergiatermelésnél, hanem a kőbányászatnál is kimutathatók. Számos iparágban, amelyek pedig nagy munkástömeget foglalkoztattak, az átlagos órabér csak 40—50 fillér között maradt.

A munkában töltött napok száma és a végzett munkaórák alapján a napi átlagos keresetek alakulását vizsgálva, kitűnik, hogy az átlagos napi keresetek az előző évi 4 pengő 38 fillérral szemben 1940-ben 4 pengő 79 fillérré javultak, s ezzel kapcsolatban a napi átlagos munkaidő mindössze 6 perccel volt több, vagyis 8 óra 15 percről 8 óra 21 percre emelkedett. Legmagasabb napi keresetük a nyomdászoknak volt, átlag 7·74 pengő s a villamosenergiatermelő telepek munkásainak átlag

6·41 pengő. Ezenkívül még a gépipari munkásoknak 5·59 pengőt s a vas- és fémiparban dolgozóknak 5·14 pengőt kitevő átlagos napi keresete emelkedik ki. Ezzel szemben a munkások széles rétegében az átlagos napi kereset 1940-ben csak 4—5 pengő között mozgott.

A reálmunkabérek alakulásának kiszámítása céljából az átlagos évi és napi keresetek, valamint az átlagos órabérek 1940. évi tényleges színvonalának az 1913. évi megélhetési index alapján történt leméréseivel az évi átlagos keresetek összege csak 1.248 pengőben állapítható meg, mely az előző évi átlagos kereseteknek a reálmunkabérek szerint kiszámított értékénél 0·6% -kal alacsonyabb. Az átlagos munkás keresetek tehát 1940-ben a névleges munkabérek szerint kimutatott 98 pengős emelkedéssel szemben a valóságban 7 pengővel csökkentek, ami az 1939. évi reálbérek hasonló arányú — évi 8 pengőt ki-

tevő — csökkenése után a gyári munkásokra nézve érzékeny veszteség, mert életszínvonaluk további süllyedését jelenti.

Az átlagos napibérek és órabérek reálértéke a 4·79 pengős, illetőleg az 58 filléres névleges érték helyett csak 4·35 pengő tényleges napibérnek, illetőleg 53 fillér tényleges órabérnek felel meg, azonban az előző évi a reálbérekhez viszonyítva a napibéreknél mégis 0·9%-os, az órabéreknél pedig 1·9%-os javulás állapítható meg. Az átlagos órabéreknél a kimutatott 9·4%-os emelkedéssel szemben tehát a tényleges munkabérek alakulása szerint már csak egészen kisarányú javulás látható, mely nem vezethetett a munkások megélhetési viszonyainak javulására, mert a munkaórateljesítmény hanyatlásával a tényleges évi keresetük csökkent. A gyári munkások megélhetése 1940-ben lényegesen nehezebbé vált, mint ahogyan azt a tényleges évi keresetük csökkenése mutatja. A reálbérek kiszámításánál használt megélhetési index ugyanis a megélhetés drágulását a lakberekkel együtt mutatja, ami a lakberek kötöttsége folytán nem fejezheti ki elég szembeszökően a megélhetésnek a keresetek tényleges csökkenésével bekövetkezett rosszabbodását. A lakberek nélkül számított megélhetési index szerint ugyanis az átlagos évi munkáskeresetek reálértékénél 2·6%-os, a reálórabéreknél pedig 2·9%-os csökkenés mutatható ki, s így a munkások átlagos évi keresetében 31 pengő tényleges veszteséget s csak 49 filléres átlagos órabért állapíthatunk meg.

Mint láttuk az évi átlagos munkáslétszám 1940-ben 22·8 ezer fővel, azaz 6·6%-kal emelkedett, ugyanakkor azonban a kifizetett munkabérek összegénél lényegesen nagyobb, 64·6 millió pengőt kitevő, azaz 14·8%-os növekedés mutatkozott. Míg tehát egyrészt a gyári munkásság helyzetében tényleges javulás 1940-ben sem látható, sőt az átlagos évi keresetek csökkenése folytán életszínvonaluk további süllyedése következett be, másrésztől kitűnik, hogy a kifizetett munkabérek emelkedése folytán az iparvállalatokra aránytalanul nagyobb teher hármlott. A kifizetett munkabérekkel egyidejűleg 22·3 millió pengővel (17·1%-kal) emelkedtek a tisztviselői és 2·6 millió pengővel (12·5%-kal) a művezetői fizetések, valamint 0·5 millió pengővel (9·8%-kal) az otthondolgozó munkások részére kifizetett munkabérek is, mi-

nek folytán a személyzeti költségek — melyekben azonban a gyárvezetőtulajdosok és igazgatók pénztári kivétje, illetőleg fizetése, valamint a nem ipari munkát végző alkalmazottak illetményei nincsenek benne — 704·8 millió pengőt értek el az előző évi 614·8 millió pengővel szemben. Az iparvállalatok tehát 1940-ben 90 millió pengővel fizettek ki többet személyi kiadásként, mint 1939-ben. Bár a személyi kiadások összege jelentős mértékben emelkedett, az a főbb üzemi és termelési költségeknek mégis valamivel kisebb hányadát tette 1940-ben, mint az előző évben. Ugyanis míg 1939-ben az említett főbb költségekből 22·3% esett személyi kiadásokra, 1940-ben — bár a személyi kiadások az összes költségtételek között a legnagyobb arányban, 14·6%-kal emelkedtek, — azok a főbb üzemi és termelési költségeknek csak 22·2%-át tették.

Az üzemi és termelési költségek legjelentősebb tétele a termeléshez felhasznált nyersanyagok és üzemi segédanyagok beszerzésére fordított kiadások, amelyek 1940-ben 2·2 milliárd pengőt értek el az előző évi 1·9 milliárddal szemben. Az iparvállalatok 1940-ben 306·3 millió pengővel vagyis 15·8%-kal költöttek többet nyersanyagokra és üzemi segédanyagokra, mint 1939-ben. A nyersanyagköltség — mely 1940-ben a főbb üzemi és termelési költségek 70·6%-át tette s így csupán 0·2%-kal haladta meg az 1939. évi arányszámot — főleg a nyersanyagárak emelkedése következtében nagyobb mértékben növekedett, mint ahogyan az üzemmenet fokozódott. Az ipari nyersanyagok árindexe ugyanis az 1939. évi 101·8-ról 1940-ben 110·7-re ugrott fel. A fontosabb ipari nyersanyagoknál azonban a nyersanyagbehozatal csökkenése miatt már 1940 első hónapjaiban 10% körüli drágulás mutatkozott, mely az év végére a 20%-ot is meghaladta. A nyersanyagbehozatal hanyatlása az év első felében csak kisebb termelési nehézségeket okozott, mert akkor még számos iparágban jelentős nyersanyagkészletek álltak rendelkezésre, később azonban a termelés folyamatosságának biztosításánál egyre jobban érezhetővé vált a nyersanyaghiány. A nyersanyagfogyasztásnak volumináris emelkedése a nyersanyagköltségnél megállapított 15·8%-kal szemben, mindössze 6·5%-nak felel meg.

Eléggé jelentős mértékben növekedett 1940-ben a felhasznált tüzelő- és világító-

6. A gyárparban felhasznált szén- és villamosenergia.
Charbons et énergie électrique employés par l'industrie manufacturière.

Ipari főcsoport <i>Grand catégories d'industries</i>	Szén-felhasználás <i>Charbons employés</i>		P u i s s a n c e						Idegen árammal hajtott villamosmótorok teljesítőképessége az összes teljesítőképesség %-ában — <i>Puissance des moteurs électr. mus par un courant étranger, par rapp. à la puissance totale des machines motr. et des moteurs électr., %</i>		Villamosenergia-fogyasztás <i>Consommation d'énergie électr.</i>			
			Erőgépek <i>des machines motrices</i>		des moteurs électr. mus par		Saját <i>un courant propre</i>						Idegen <i>un courant étranger</i>	
					árammal hajtott villamos motorok									
			teljesítőképessége											
méter-mázsa <i>en q</i>	index — <i>indices</i> 1939 = 100	lóerő <i>CV</i>	index — <i>indices</i> 1939 = 100	lóerő <i>CV</i>	index — <i>indices</i> 1939 = 100	lóerő <i>CV</i>	index — <i>indices</i> 1939 = 100	1939	1940	millió kwó <i>millions de kWh</i>	index — <i>indices</i> 1939 = 100			
I. Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	12,148.713	102.8	67.618	106.0	27.749.5	109.0	178.918.0	105.8	86.9	86.6	383.6	120.2		
IIa. Gépgyártás — <i>des machines</i>	1,746.925	115.4	17.370	99.8	2.393.1	97.0	91.150.8	113.3	97.0	97.4	79.4	111.8		
IIb. Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publique</i>	21,045.485	116.7	812.473	105.2	61.525.7	105.8	1.731.2	104.5	2.8	2.7	85.5	111.8		
III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	7,847.345	108.7	34.261	97.4	8.997.6	119.6	42.646.8	99.9	85.0	82.6	60.9	98.9		
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	123.109	119.3	20.006	104.0	4.736.2	118.1	10.587.8	100.4	72.4	69.1	7.1	112.7		
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	907.183	100.8	8.021	102.0	9.679.0	109.6	16.798.3	111.3	63.1	63.4	21.5	99.5		
VI. Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	3,941.128	97.0	49.717	100.3	42.416.3	103.0	51.392.4	107.3	53.8	54.8	146.5	95.9		
VII. Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	107.978	101.4	438	145.5	75.5	58.9	5.330.0	161.6	96.2	98.6	3.3	97.1		
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	909.548	98.2	9.762	100.1	5.212.6	92.1	20.910.3	105.2	77.8	80.0	49.5	109.8		
IX. Élelmezési cikkek gyártása — <i>de l'alimentation</i>	6,395.570	119.2	181.352	102.1	43.953.0	102.6	78.451.7	102.9	64.0	64.1	118.8	109.5		
X. Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	3,154.950	115.3	21.292	114.8	8.979.0	95.1	55.109.0	104.9	84.8	86.0	132.0	106.8		
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>polygraphique</i>	60.376	109.2	408	100.0	200.0	160.0	7.309.6	104.1	98.3	97.3	3.9	95.1		
Összesen — <i>Total</i>	58,388.310	110.5	1,222.718	104.3	215.917.5	104.9	560.335.9	106.4	71.9	72.2	1,092.0	109.9		

anyagokra, illetőleg motorhajtó anyagokra fordított költség is, amely a főbb üzemi és termelési költségek 7.2%-át tette az előző évi 7.3%-kal szemben. Az iparvállalatok 1940-ben a tüzelő- és világítóanyagokra 229.8 millió pengőt költöttek, 14.1%-kal többet, mint 1939-ben. E költségek emelkedését főleg a szénfogyasztás növekedése okozta. A gyárak szénfelhasználása ugyanis 1940-ben 10.5%-kal emelkedett s így a gyárakban 1940-ben eltüzelte szén mennyisége már 58.4 millió q-t ért el, ami 5.5 millió q-val több az 1939. évinél. A szénfogyasztás emelkedésénél kimutatható többletből több mint 3 millió q-t a villamosenergiatermelő telepek tüzeltek el; 1 millió q-t meghaladó mennyiséggel emelkedett ezenkívül az élelmezési ipar, mintegy 700 ezer q-val a kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar, csaknem 600 ezer q-val a vas- és gépipar s több mint 400 ezer q-val a vegyészeti ipar szénfogyasztása. Ezzel szemben csökkent a szénfelhasználás a fonó- és szövőiparban.

A villamosáramfejlesztő telepek szénfogyasztásának 16.7%-os emelkedése a villamosenergiatermelés, illetőleg villamosáramfogyasztás jelentős növekedésére mutat. A közhasznú villamosenergiatermelő telepek 1940-ben 1.446.4 millió kwó villamosáramot termeltek, mely az előző évi termelést közel 150 millió kwó-val meghaladta. A termelt villamosáram 58.8%-át, azaz 863.1 millió kwó-t használtak fel motorikus célra, míg 11.3%-a, azaz 165.4 millió kwó magánvilágításra, 2.4%-a, tehát 35.8 millió kwó közvilágításra szolgált, 9.5%-át, vagyis 139.3 millió kwó-t pedig vontatási célra használtak. A közhasznú villamosenergiatermelő telepeken termelt áramon kívül a gyárpar rendelkezésére állott még 1940-ben 360.5 millió kwó villamosenergia, melyet az ipartelepek saját villamosenergiatermelő berendezése állított elő. Ebből a villamosárammennyiségből 167.7 millió kwó szolgált motorhajtásra és 16.2 millió kwó világításra. A gyárpar összes villamosenergiafogyasztása 1940-ben 1.1 milliárd kwó-t tett, a termelt összes

villamosenergiamennyiség 60·4%-át, mely az 1939. évi gyáripari áramfogyasztással szemben 9·9%-os növekedést jelent.

A gyáripar villamosáramfogyasztásának emelkedését részben a gyáripar foglalkoztatottságának növekedése, de méginkább a gyárakban alkalmazott villamosmotorok teljesítőképességének emelkedése magyarázza. A gyári jellegű ipartelepeken 1939-ben 64·4 ezer darab villamosmotor volt használatban, összesen 654·2 ezer lóerő teljesítőképességgel. A villamosmotorok átlagos kapacitásának csökkenéséből kitűnik, hogy a gyáriparban újabban a kisebb motorok használata terjedt el, ugyanis míg 1937-ben az ipartelepek 10·3 lóerő, 1938-ban pedig 10·2 lóerő átlagos teljesítőképességű motorokat alkalmaztak, 1939-ben a használt villamosmotorok átlagos kapacitása már csak 9·8 lóerőnek felelt meg. A villamosmotorok összes teljesítőképessége 1940-ben 776·3 ezer lóerőre emelkedett, tehát az 1939. évi 732·3 ezer lóerő kapacitású motorikus erővel szemben a növekedés 6·0%-os. A villamosmotorok közül a teljesítőképesség megoszlása szerint 27·8% esett a saját áramot fogyasztókra és 72·2% az idegen telepről beszerzett árammal meghajtott villamosmotorokra. Az utóbbiak arányszáma évről-évre emelkedik.

A villamosmotorok használata 1940-ben minden iparcsoportban növekedett. Legnagyobb arányban, 57·7%-kal a ruházati ipar növelte a villamosenergiával meghajtott motorikus erőt. Viszont a ruházati ipar fogyasztja a legkevesebb villamosáramot. A villamosmotorok teljesítőképessége ugyanis ebben az iparcsoportban az 1940. évi nagy emelkedés után is csak 5·4 ezer lóerőnek felel meg, áramfogyasztásuk pedig mindössze 3·3 millió kwó-t tett. A legnagyobb kapacitású villamosmotorokat használó iparban a vas- és fémiparban ezzel szemben a motorikus erő teljesítőképessége 1940-ben csupán 6·2%-kal növekedett, ugyanakkor azonban az áramfogyasztás 20·2%-kal volt nagyobb az előző évinél. A vas- és fémipari telepeken ezek szerint 1940-ben már összesen 206·7 ezer lóerő kapacitású villamosmotorok voltak üzemben, amelyek 383·6 millió kwó villamosáramot fogyasztottak. A vas- és fémiparra esett tehát a gyáriparban alkalmazott villamosmotorok összes kapacitásának 26·6%-a s az egész gyáripari villamosenergiafogyasztás 35·1%-a. Nagymértékben emelkedett különösen az idegen telep-

ről beszerzett villamosáramot használó motorikus erő a gépiparban, amelynek 1940. évi villamosenergiafogyasztása 79·4 millió kwó-t tett, s ebből 97·4% idegen telepről beszerzett villamosáram volt. Ezzel szemben 152·7 millió kwó-ról 146·5 millió kwó-ra esett vissza a fonó- és szövőipari telepek villamosáramfogyasztása, mely egyébként a vas- és fémipar után a legnagyobb, ugyanis 1940-ben az egész gyáripar motorikus célú áramfogyasztásának 13·4%-át tette. Bár a fonó- és szövőiparban különösen előnyösnek látszik az idegen telepről beszerzett áramfogyasztásra való áttérés, — amelyre irányuló törekvés egyébként évről-évre kimutatható, — a 93·8 ezer lóerő kapacitású motorikus erőnek 1940-ben még csak alig több mint a fele, mindössze 54·8%-a volt a textiliparban idegen telepről beszerzett árammal meghajtvva. A felhasznált villamosenergiának tehát csaknem a felét maguknak a fonó- és szövőipari telepeknek villamosáramfejlesztő berendezése termelte.

A személyi kiadásoknak 14·6%-kal, a tüzelő- és világító, illetőleg motorhajtó anyagokra fordított kiadásoknak 13·5%-kal, a termeléshez felhasznált nyersanyagok és üzemi segédanyagok beszerzésére fordított költségeknek pedig 15·8%-kal történt növekedése folytán az 1940. évi összes főbb üzemi és termelési költség 3·2 milliárd pengőre emelkedett, ami az ipartelepek költségvetésében az előző évi hasonló kiadási tételekkel szemben 423·6 millió pengő többletkiadást jelentett. Ebből a többletből 72·3% nyersanyagbeszerzésre és 21·2% személyi kiadásokra, 6·5% pedig tüzelő- és világítóanyagbeszerzésre esett. Az 1940. évi nyersanyagköltség tehát, a kiadási többletből nagyobb arányban részesült, mint amilyen hányad a főbb üzemi és termelési költségek összegéből esett rá. Megfelelően csökkent ez az arány a tüzelő- és világítóanyagokra fordított költségnél, míg a személyi kiadások a főbb termelési és üzemi kiadásoknál felmerült többletköltségből csaknem az összes kiadásokban elfoglalt arányuk szerint részesedtek.

A főbb üzemi és termelési költségek megoszlásának arányszámait iparcsoportok, illetőleg iparágak szerint nagy szóródást mutatnak. Személyzeti kiadásra, — amely 1940-ben az egész gyáriparban a főbb költségek összegének 22·2%-át tette — a nyomdaipari vállalatoknál 49·0%, az élelmezési iparban ellenben csak 9·4% esett.

généel a legnagyobb, 61·2%-os arányszám, mely — mint láttuk — az egész gyárparban mindössze 7·2%-ot ért el.

Bár a személyi kiadásokra, nyersanyagokra, üzemi segédanyagokra, tüzelő- és világítóanyagokra fordított kiadások összege 1940-ben közel félmilliárd pengővel emelkedett, annak az előállított iparcikkek értékéhez viszonyított arányszáma 73·2%-ról 72·6%-ra csökkent. Ebből az tűnik ki, mintha az iparvállalatok a személyi kiadások növekedéséből, valamint az anyagbeszerzésnél a nyersanyagárak emelkedéséből származó üzemi és termelési költségtöbbletet teljes egészében át tudták volna hárítani a fogyasztókra, a készáruknál elért áremeléssel. A valóságban a főbb üzemi és termelési költségnek a termelés értékéhez viszonyított arányszáma azért csökkent, mert az iparvállalatokat terhelő egyéb kiadások, főleg az adók s a szociális terhek emelkedtek olyan mértékben, melynek következtében az említett főbb kiadási tételek aránya csökkent. A főbb üzemi és termelési költségnek a termelési értékhez viszonyított arányszáma főleg a textil és ruházati iparban és az élelmezési iparban csökkent, a vas- és fémiparban, kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegiparban, valamint a faiparban viszont emelkedett. Fontosabb iparágak szerint vizsgálva a főbb költségek 1940. évi alakulását, megállapítható, hogy az iparvállalatokra nézve kedvezőbb volt e tekintetben a helyzet a gépgyártásnál, a kábelgyártásnál, továbbá a pamut- és gyapjúiparban, valamint a bőrgyártásnál, a bőrcipőgyártásnál, a dohánygyártásnál, a kőolajfinomításnál és a nyomdaiparban, viszont rosszabbodott a vas- és acélgyártásnál és öntésnél, a kovácsolt áruk gyártásánál, a bádogos- és szelőiparban, a fémárak gyártásánál, a cement- és téglagyártásnál, az üvegiparban, a kötött és hurkolt árukat gyártó iparban, a papirosgyártásnál, s a malom- és cukorkaiparban. Az 1940. évi főbb termelési és üzemi költségeknek a termelési értékhez viszonyított arányszámainál látható eltolódások általában rámutatnak azokra a kormányintézkedésekre, amelyek hatása alatt a készárak eladási árának kialakulása és szabályozása történt s egyben rávilágítanak az irányított ipari gazdálkodás célkitűzéseinek megfelelő eredményekre is.

A költségtételek összegének 2·8 milliárd pengőről 3·2 milliárd pengőre történt emelkedésével szemben, mely 15·4%-os növeke-

désnek felel meg, a gyáripari termelés értéke 3·8 milliárd pengőről 4·4 milliárd pengőre növekedett, vagyis 1940-ben 16·9%-kal volt több, mint az 1939. évi termelési érték. Ennél valamivel kisebb arányú, mindössze 15·5%-os volt a gyárankinti átlagos termelési érték növekedése, azonban az mégis nagyobb, mint az előző évi; amikor az egy gyárra esett átlagos termelési érték csak 14·4%-kal emelkedett. A gyárankinti átlagos termelési érték iparágankinti alakulása talán a legjobban mutathatja, hogy a termelés az iparvállalatok számára milyen mértékben volt kedvezőbb, vagy mennyire vált nehezebbé. Így például kitűnik ezekből az adatokból, hogy bár a vas- és acélgyártás 1940-ben emelkedett, a vas- és acélgyárak nagyobb része kevesebbet termelt, mint 1939-ben. A drótkötél- és kábelgyártás 1940-ben a termelés értéke szerint 25·3%-kal haladta meg az előző évit, a gyárak átlagos termelése azonban csak 1·9%-kal volt nagyobb, mint 1939-ben. Általában véve javult ugyan az iparvállalatok helyzete, az ipartelepek átlagban többet termeltek 1940-ben, mint az előző évben, de ez a javulás kisebb arányú volt, mint amilyen az iparág foglalkoztatottságának növekedése. A gyárankinti átlagos termelési érték alakulása arra mutat, hogy számos ipartelepnek, mely a beruházási programnak megfelelő termelésbe bekapcsolódni nem tudott, a termelése 1940-ben erősen visszaesett. Iparvállalatoknál tehát a foglalkoztatottság mértékénél nagy eltérések láthatók, míg egyes vállalatokra nézve jelentősen kedvezőbb volt a helyzet, másoké rosszabbodott, termelésük jóval az 1939. évi színvonal alatt maradt.

A gyáripari termelés összes értékének 635·5 millió pengőt kitevő emelkedéséből a legnagyobb rész, 166·9 millió (26·3%) az élelmezési iparra, 110·7 millió (17·4%) a gépiparra, 115·0 millió (18·1%) a vas- és fémiparra, 76·0 millió (12·0%) a vegyészeti iparra és 63·4 millió (10·0%) a fonó- és szövőiparra esett, a hátralévő 103·5 millió pengő emelkedés pedig a többi iparok között oszlott meg. Valamennyi iparcsoport termelési értéke emelkedett, s a fontosabb iparágak között is csak három iparágban mutatható ki a termelési érték csökkenése, a gumiiparban, a leniparban és a kőbányászatban. De ezek közül is csupán a leniparban és a gumiiparban volt a csökkenés számottevő, az előbbiben 54·5%-os, az

8. A gyáripari termelés értéke, tiszta termelési többletérték.

Valeur de la production manufacturière et valeur nette de l'accroissement de la production.

Ipari főcsoport Grandes catégories d'industries	Összes termelési érték Valeur totale de la production				Tiszta termelési többletérték Valeur nette de l'accroissement de la production			
	ezer P en 1000 pengős	indexszám indices 1939 = 100	az áremelke- dés kiküszö- bölésével ezer P compte tenu de la hausse des prix, en 1000 p.	indexszám indices 1939 = 100	ezer P en 1000 pengős	indexszám indices 1939 = 100	a nyers termelési érték %-ában par rapp. à la valeur brute de la production, %	
							1939	1940
I. Vas- és fémipar — <i>sidérur- gique et métallurgique</i> . . .	654.026	121·3	652.064	109·9	258.893	117·8	40·8	39·6
IIa. Gépgyártás — <i>des machines</i>	566.873	124·3	565.177	113·6	300.920	125·0	52·8	53·1
IIb. Közhasználatú villamos áram- fejlesztő telepek — <i>produi- sant l'énergie électr. d'utilité publique</i>	172.172	110·2	171.657	100·7	110.328	110·8	63·7	64·1
III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üveg- ipar — <i>de la pierre, de l'ar- gile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	145.435	109·0	145.000	99·7	94.758	106·5	66·7	65·2
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	116.682	122·9	116.333	112·4	50.270	120·5	44·0	43·0
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie etc.</i> . . .	155.143	108·6	154.679	99·3	57.419	109·2	36·8	37·0
VI. Fonó- és szövőipar — <i>textile</i> .	639.810	111·0	637.896	101·5	284.821	114·5	43·2	44·5
VII. Ruházati ipar — <i>de l'habille- ment</i>	120.422	117·9	120.062	107·8	50.297	118·9	41·4	41·8
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i> . .	87.045	123·7	86.785	113·1	36.608	115·9	44·9	42·1
IX. Élelmezési cikkek gyárt. — <i>de l'aliment.</i>	1.237.931	115·6	1.234.228	105·7	450.831	125·0	33·7	36·4
X. Vegyészeti ipar — <i>chimique</i> .	443.479	120·7	442.153	110·3	189.240	119·4	43·1	42·7
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>polygraphique</i>	64.051	111·5	63.859	102·0	40.690	106·2	66·7	63·5
Összesen — Total	4.403.069	116·9	4.389.860	106·8	1.925.075	118·6	43·1	43·7

utóbbiban 8·7%-os apadás látható, míg a kőbányászatban a termelési érték csupán 0·6%-kal esett vissza. A vas- és fémipar, gépipar, ruházati ipar, papirosipar és a sokszorosítóipar valamennyi ágában a termelés 1940-ben fokozódott, a többi iparcsoport körében is csak 14 kevésbé fontos iparágban volt sokszor egész kisarányú csökkenés. Jelentősebbnek mondható mégis a hanyatlás a szörmekikészítő iparban, melynek termelési értéke 1940-ben 8·3 millió pengőre csökkent, az előző évi 10·1 millió pengővel szemben és a gyertya-, szappan- és illatszergyártásban, hol a termelési érték 1940-ben csak 35·3 millió pengőt ért el, vagyis több mint egymillió pengővel esett vissza. A többi iparágban a termelési érték együttes csökkenése nem éri el a 3 millió pengőt.

A gyáripari termelés 1940. évi összes értékének iparcsoportonkénti százalékos megoszlása szerint különösen megnövekedett a jelentősége a nehéziparnak, mely-

nek 1·2 milliárd pengőt kitevő termelése az egész 1940. évi gyáripari termelési értéknek 27·8%-át érte el. Nagyobb szerepe ebben a gépiparnak volt, melynek 566·9 millió pengő termelési értéke az összes gyáripari termelési értéknek 12·9%-át tette az 1939. évi 12·1%-kal szemben. A termelési érték aránya szerint növekedett még jelentőségben a vegyészeti ipar, a fa- és csontipar, valamint a papirosipar. Ellenben a legnagyobb termelési értéket kimutató élelmezési iparé, bár a termelése csaknem egy negyed milliárd pengővel emelkedett, 28·4%-ról 28·1%-ra s a trianoni terület gyáriparában egyre fokozódó termelést elért textiliparé, amelynek termelése 63·4 millió pengővel, tehát szintén jelentős mértékben növekedett, 15·3%-ról 14·5%-ra csökkent. Számottevően visszaesett a bőr-, sörte-, szőr-, toll- és gumiipar, továbbá a villamosenergiaipar termelési értékének az egész gyáripari termelési értékhez viszonyított arányszáma is, azon-

kívül kisebb mértékben csökkent a kő-, föld-, agyag- és üvegipari termelés értékének százalékos aránya, míg a ruházati iparé változatlanul 2·7% maradt.

Egy-egy iparcsoporton belül is jelentős eltolódások figyelhetők meg a termelési érték alakulásánál. A vas- és fémiparba tartozó iparágak között a vas- és acélgyártás és öntés, melynek termelési értéke 1940-ben 245·1 millió pengőt ért el s így csaknem 24 millió pengővel volt több az előző évinél, az egész gyáripari termelés értékében csak 5·7%-kal részesedett, holott 1939-ben ez az arányszám 5·9%-ot tett. Ugyanakkor a fémárak gyártásában a termelési érték arányszáma 2·2%-ról 2·8%-ra emelkedett. A textiliparban a pamutipar termelési értékének az egész gyáripari termelési értékhez viszonyított arányszámánál 5·9%-ról 5·1%-ra való csökkenés, ellenben a gyapjúiparban 3·1%-ról 3·2%-ra növekedés látható, az élelmezési iparban pedig a malomipari termelési érték arányszámában 12·9%-ról 11·3%-ra történt visszaeséssel szemben, a cukoriparban 1·5%-ról 1·9%-ra, a dohánygyártásban pedig 4·1%-ról 4·6%-ra való javulás állapítható meg.

A gyáripari termelés értékének 16·9%-os emelkedésében elsősorban a befektetett állótőke növekedésének van jelentős szerepe. Az ipartelepekbe befektetett állótőke összege ugyan 1940-ben csak 2·6%-kal szaporodott, vagyis 86·5 millió pengővel volt nagyobb az 1939. évinél, az 1940. évi tényleges új tőkebefektetés összege azonban — amint láttuk — 176·5 millió pengőt tett. A különbség túlnyomólag a leírásokra esik, mert a gyármegszünések folytán kiesett tőke mindössze 3·9 millió pengőnek felelt meg. Az új tőkebefektetések rendszerint az iparvállalatok egész dolgozó tőkájének leggazdaságosabban kihasználható részét teszik, ott helyezkednek el, ahol a leghatékonyabban mozdíthatóak elő a termelés növekedését. A tőkebefektetés összegének és a termelési értéknek egymáshoz viszonyított arányszáma ennél fogva elég jellemzően fejezi ki a tőke szerepét a termelésben. Míg 1939-ben ezer pengő befektetett állótőkére átlag 1·735 pengő termelési érték esett, 1940-ben a termelési értéknek a befektetett állótőkéhez viszonyított arányszáma 1·950 pengőre növekedett, ami az iparvállalatok tőkebefektetésének termelékenységénél általánosságban 12·4%-os javulást jelent. A termelési értéknek a befektetett állótőkéhez viszonyított arányszáma

általában azokban az iparágakban magas, ahol a termeléshez kisebb tőkebefektetés szükséges. Így például legmagasabb a szabóiparban, ahol ezer pengő befektetett állótőkére átlag 18·536 pengő termelési érték jut, s viszont alacsony azokban az iparágakban, melyek csak nagyértékű tőkebefektetés mellett üzhetők, amilyen például a villamosenergiatermelés, ahol 1940-ben csak 326 pengő termelési érték esett a befektetett tőke minden ezer pengőjére. Az egész gyáriparra vonatkoztatva azonban ennek az arányszámnak az emelkedése kétségtelenül a termelés intenzitásának fokozódását jelenti, különösen akkor, ha — mint 1940-ben is — a tőke érdeklődése az ipari termelés iránt olyan szembeszökően kimutatható.

A termelési érték és a befektetett állótőke viszonyozása 1940-ben minden iparcsoportban növekedett, kivéve a fa- és csontipart, hol a befektetett állótőkének nagyarányú, 40·4%-os emelkedését nem tudta nyomon követni a termelési érték egyébként jelentős 22·9%-os növekedése. A fa- és csontiparban tehát jelentős mértékben emelkedett a befektetett állótőke és a termelési érték is. Az ezer pengő befektetett állótőkére esett termelési értéknek 2·903 pengőről 2·541 pengőre való csökkenéséből mégis kitűnik, hogy a fa- és csontiparba tartozó ipartelepeken a termelés intenzitása csökkent, illetőleg a fa- és csontipar kibővült termelőképességének kisebb hányadáig volt foglalkoztatva 1940-ben, mint az előző évben. A termelés fokozódása a tőkebefektetés nagyságát is figyelembevéve, leginkább kimutatható a vegyészeti iparban, a gépiparban, élelmezési iparban és textiliparban, hol mindennél a kapacitás jobb kihasználása tette lehetővé a termelés növelését a befektetett tőke számottevő emelése nélkül. A kapacitás 1940. évi kihasználási százaléka ezidő szerint még ismeretlen, szakszerű becslés szerint azonban a trianoni terület, valamint a visszacsatolt felvidéki területsáv és Kárpátalja gyáripara 1940-ben kapacitásának teljes kihasználása esetén kereken 6 milliárd pengő értékű termelést mutathatott volna ki. A ténylegesen elért termelés szerint tehát a gyáripar kapacitásának 73·1%-áig volt foglalkoztatva. Minthogy ezzel szemben a kapacitáskihasználás százaléka 1939-ben csak 66·5% volt, 1940-ben a gyáripari termelés intenzitásának jelentős emelkedése állapítható meg.

9. A termelési érték viszonyzamai.
Nombres proportionnels relatifs à la valeur de la production.

Ipari fő- és alcsoport Grandes catégories d'industries		Összes termelési érték az egész gyáripari termelés %-ában — Valeur de la production manufact. par rapport à la product. totale %		Valeur brute de la production					Gyárankinti átlagos termelési érték — Valeur moyenne de la production, par fabrique			
		1939	1940	Ezer P befektetett állótőkére — pour 1000 pengős de capitaux fixes engagés	Egy lóerő gépi erőre — pour 1 CV de force mécanique	Száz métermázsza szén fogyasztásra — une consommation de charbon de 100 q	Egy munkásra — pour 1 ouvrier	Ezer munkára — 1000 heures de travail	Ezer P — en 100 pengős	index — indices 1939=100	az áremelkedés kiküszöbölésével ezer P — après élimination des changements dus à la hausse des prix, en 1000 pengős	index — indices 1939=100
I.	Vas- és fémipar — sidérurgique et métallurgique	14.3	14.9	2.301	2.653	5.384	9.070	3.690	1.744	119.4	1.739	109.2
IIa.	Gépgyártás — des machines	12.1	12.9	2.769	5.224	32.450	9.418	3.794	2.849	123.0	2.840	112.5
IIb.	Közhasználatú villamos áramfejlesztő telepek — produisant l'énergie électr. d'utilité publique	4.2	3.9	346	211	818	22.421	7.979	594	110.6	592	101.0
III.	Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegyipar — de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre	3.5	3.3	919	1.891	1.853	4.204	1.859	263	109.6	262	100.0
IV.	Fa- és csontipar — du bois et de l'os	2.5	2.7	2.541	3.814	9.749	6.285	2.793	281	119.1	280	108.5
V.	Bőr-, sörté-, szőr-, toll- stb ipar du cuir, du crin, du poil plum asserie etc.	3.8	3.5	5.812	6.251	17.101	14.539	6.462	1.478	105.5	1.473	96.4
VI.	Fonó- és szövőipar — textile	15.3	14.5	2.557	6.328	16.234	9.375	4.163	1.649	108.1	1.644	98.9
VII.	Ruházati ipar — de l'habillement	2.7	2.7	9.386	20.878	111.524	10.000	4.691	496	114.0	496	104.6
VIII.	Papírosipar — du papier	1.9	2.0	1.877	2.838	9.570	11.728	5.740	777	120.5	774	109.9
IX.	Élelmezési cikkek gyártása de l'alimentation	28.4	28.1	2.680	4.765	19.356	29.563	11.723	1.058	115.3	1.055	105.4
X.	Vegyészeti ipar — chimique	9.8	10.1	1.864	5.805	14.057	18.722	2.604	1.508	119.0	1.504	108.8
XII.	Sokszorosító és műipar — poligraphique	1.5	1.4	1.973	8.299	106.086	8.027	3.796	504	109.8	503	100.4
Összesen — Total		100.0	100.0	1.950	2.469	7.541	12.085	5.058	1.031	115.5	1.028	105.4

A befektetett állótőke termelékenységének fokozódását mutatja egyébként a termelési értékének és az investált gépi erő kapacitásának egymáshoz viszonyított aránya is. Az 1940. évi tőkebefektetésnek ugyanis jelentékeny részét fordították az iparvállalatok a gépi erő növelésére, amelynek következtében az erőgépek és a villamosmotorok teljesítőképessége együttesen mintegy 100 ezer lóerővel emelkedett. Az egy lóerőre esett átlagos termelési érték mégis 24.8%-kal növekedett, vagyis a termelés 1940-ben lényegesen nagyobb arányban emelkedett, mint a gépi erő, illetőleg ugyanazzal a motorikus erővel jóval nagyobb termelést ért el az iparvállalatok. A gépi erő és a termelési érték viszonyzámából megállapítható javulásban kétségkívül szerepe van a racionalizálás előrehaladásának, melynek következtében ki-

sebb teljesítőképességű motorok alkalmazásával és a motorikus erő kapacitásának jobb kihasználásával váltak sikeresebbé a termelés fokozására irányuló törekvések. Igazolják ezt a szén gazdaságosabb felhasználásáról szóló adatok is, melyek szerint a gyáripar 1940-ben 100 q szénfogyasztással átlag 7.541 pengő termelést ért el, míg 1939-ben 100 q szén felhasználására átlag csak 7.136 pengő értékű termelés esett.

A termelési érték 1940. évi emelkedését az ipari tőke termelékenységének növekedése mellett nagymértékben előmozdította a munka intenzitásának fokozódása is. A gyáripari munkáslétszámnak 6.6%-os emelkedése az általuk munkában töltött összes napok számának 4.8%-os, a teljesített munkaóráknak pedig 6.1%-os szaporodása csak úgy vezethetett a termelési érték

16·9%-os növekedésére, hogy a munkások munkateljesítménye számottevően javult. A termelési értéknek és a munkáslétszám-nak, valamint a végzett munkaóráknak viszonyszámaiból ez a javulás kétségkívül meg is állapítható. Kitűnik ugyanis, hogy az egy munkásra eső átlagos termelési érték, mely 1939-ben 11.364 pengőt tett, 1940-ben 12·085 pengőt ért el, vagyis 6·3%-kal emelkedett. Sőt a munkaórateljesítményhez viszonyított termelési érték ugyanakkor 10·1%-os javulást mutatott, ugyanis 1940-ben ezer munkaóra-ra 5.058 pengő termelési érték számítható, az 1939. évi 4.595 pengővel szemben.

A gyáripari termelési érték 1940. évi alakulását ismertető adatok és viszonyszámok értékének a gyáripari termelés fejlődése szempontjából való elbírálásánál azonban nem hagyható figyelmen kívül a gyáripar által előállított iparcikkek 1940. évi áremelkedése. A gyáripar termelésének az áremelkedés kiküszöbölésével számított 1940. évi értéke ugyanis 13·2 millió pengővel alacsonyabb a termelés névleges pengőértékénél, tehát a 4.403·1 ezer pengővel szemben csak 4389·9 ezer pengőnek felel meg. A termelés tényleges értéke tehát az előző évi hasonlóan számított termelési értékkel szemben a fentebb ismertetett 16·9%-os növekedés helyett mindössze 6·8%-os emelkedést mutat. Ez az arányszám a gyárankinti átlagos termelésnél csak 5·4%-os javulásról szól, tehát a gyárak termelésének tényleges növekedése a teljesített munkaórák számánál 6·1%-ot mutató növekedési arányszámot nem érte el. A termelés intenzitásának fokozódása kimutatható akkor is, ha a termelési értéknél az áremelkedések okozta növekedést leszámítjuk, nemcsak a végzett munka, hanem a befektetett tőke termelékenységének ez alapon kiszámított, ha nem is nagyarányú, de mindenestre jelentős emelkedéséből. Az egy munkaóra-ra eső tényleges termelési érték-nél ugyan ez az emelkedés csak 0·4%-os, a befektetett állótőke és a tényleges termelési érték viszonyszámában azonban 3·6%-os, tehát az áremelkedés kiküszöbölése mellett is számottevő arányú.

A gyáripari termelés 1940. évi névleges értéke az összes iparcsoporthoz képest lényegesen nagyobb volt, mint az előző évi, az emelkedés iparcsoporthoz szerinti tagozódásában 24·3%—8·6% között mozgott. A termelés tényleges növekedése azonban — tehát a termelési értéknek az előállított

iparcikkek áremelkedéséből származó emelkedését leszámítva — jóval alacsonyabb határok között maradt. A legnagyobb arányú emelkedés, mely a gépiparban látható, csak 13·6%-ot ért el, három iparcsoporthoz pedig, úgymint a sokszorosítóiparban, a fonó- és szövőiparban és a villamosenergia-termelésben a növekedés nem haladta meg a 2·0%-ot, sőt két iparcsoporthoz, a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban és a bőr-, sörte-, szőr-, toll- és gumiiparban csökkenéssel állapítható meg. Iparágak szerinti részletezésben vizsgálva a legnagyobb visszaesés, a termelés 16·6%-os csökkenése, a gumiiparban állapítható meg. Utána ugyan-csak csökkenő termeléssel a kőbányászat (9·1%), a pamutipar (7·7%), a malomipar (4·8%), a cementgyártás (3·9%) következnek.

Az áremelkedéstől mentesített gyárankinti átlagos termelési érték alakulásáról szóló adatokból megtudjuk, hogy a vas- és fémiparban, ahol az ipartelepek 1940-ben egyenként átlag 1·7 millió pengő értékű iparcikket állítottak elő, tehát 19·4%-kal többet, mint az előző évben, a termelés növekedése a valóságban csak 9·2%-ot ért el. Ez a javulás is főleg a vas- és fémipar kevésbé fontos iparágaiban mutatkozott, míg a legjelentősebb ágaiban az iparvállalatok helyzete 1940-ben rosszabbodott. A vas- és acélgyártás, valamint a vas- és acélöntés körébe tartozó ipartelepek ugyanis, — amelyek együttes termelése az egész gyáripari termelésnek 5·6%-át tette, ipartelepenkénti átlagos termelésük értéke pedig 4·9 millió pengőnek felelt meg —, 1940-ben átlag 11·1%-kal kevesebbet termeltek, mint 1939-ben. Hasonlóképpen rosszabbodott az ipartelepek foglalkoztatottsága a drótkötél- és kábelgyártás körében is, hol a gyárankinti átlagos termelési érték szintén nagy értéket képvisel, 1940-ben 2·7 millió pengőt ért el, de ez az átlagos termelés 6·9%-kal kisebb, mint az előző évi volt. Ezzel szemben a lakatosárugyárak, amelyek átlagosan jóval kisebb termelő-képességűek, — átlagos évi termelésük értéke csak 351 ezer pengőt tett — 10·4%-kal, a bádogos- és szerelőiparba tartozó vállalatok pedig, — amelyek 508 ezer pengő átlagos évi termeléssel szintén kisebb jelentőségű ipari vállalkozások — 2·6%-kal növelték a termelésüket 1940-ben.

A nehézipar másik ágában a gépiparban, hol 1940-ben egy-egy gyárra átlag 2·8

millió pengő termelési érték esett, a tényleges javulás 12·5%-ot ért el, tehát a legnagyobb arányú volt. A gépipar két legfontosabb alcsoportjába, a tulajdonképeni gépgyártás és az elektrotechnikai cikkek gyártása körébe tartozó ipartelepek, — amelyek együttes termelése az egész gépipari termelés 93·9%-át öleli fel, az összes gyáripari termelésnek pedig 12·2%-át teszi —, 10·2%-kal, illetőleg 15·3%-kal voltak jobban foglalkoztatva 1940-ben, mint az előző évben. Ez utóbbinál nagyobb arányú javulás a fontosabb iparágak között csak a cukor- és dohánygyártásnál mutatható ki. A cukorgyárak, amelyek átlagos termelési értéke 5·4 millió pengőt tett, 29·1%-kal, a dohánygyárak pedig, amelyek egyenként átlag 15·5 millió pengő értékű termelést mutattak ki, 19·7%-kal több iparcikket állítottak elő 1940-ben, mint az előző évben. Termelésüket nagy mértékben fokozták még a közhasznú villamosenergiatermelő telepek is, amelyek 1940-ben 14·2%-kal termeltek s 10·7%-kal adtak el több villamosenergiát. Nagyobb arányú javulást értek el ezenkívül a papirosgyárak (9·5%), a fűrésztelepek (9·3%), a bőrgyárak (9·0%), a vegyipari gyárak (8·8%), és a cipőgyárak (7·4%). Ezzel szemben csökkent a gumi- gyárak foglalkoztatottsága 21·9%-kal, a kőbányáké 7·6%-kal, a malmoké 5·8%-kal, a pamut- és gyapjúgyáraké 6·6%-kal, illetőleg 2·6%-kal, a cementgyáraké 3·9%-kal, a kőolajfinomítótelepeké pedig 1·7%-kal.

A gyáripari termelés produktivitásának javulását a termelési érték alakulásából, a termelési tényezők termelékenységének növekedését pedig a termelési értéknek a befektetett tőkéhez, az alkalmazott munkások és az általuk teljesített munkaórák számához viszonyított arányszámaiból figyelhetjük meg. A termelés jövedelmezőségére egyrészt a termelési költségek — munkabérek, nyersanyagköltség, egyéb üzemi költségek — másrészt a termelési többletérték alakulása mutathat rá. A termelési értéktöbblet, mely alatt a gyáriparban felhasznált anyagoknak a gyáripari megmunkálásból származó értéknövekedését kell érteni, 1939-ben 1·6 milliárd pengőt tett, 1940-ben pedig már 1·9 milliárdot ért el. Tehát míg a gyáripari termelés értéke 16·9%-kal emelkedett, ugyanakkor a termelési többletérték növekedése 18·6%-os volt.

A fontosabb iparágak csaknem mind- egyikében javult a termelés jövedelmezősége, ugyanis a termelési értéktöbblet 5 ipari alcsoport kivételével minden fontos iparágban emelkedett. Legnagyobb arányú volt ez az emelkedés a kőolajfinomítóiparban (41·9%), a dohánygyártásnál (34·9%), a bőrcipőgyártásnál (33·8%) és a fémáruk gyártásánál (32·5%), de nem sokkal volt alacsonyabb a cukor-, gyapjú- és gépiparban, valamint a kábelgyártásnál sem, míg a bádogos- és szerelőiparban, a kőbányászatban és a gumiiparban már kisebb arányú csökkenés állapítható meg.

A főbb termelési költségek alakulása szempontjából a gyáripari vállalatok helyzete 1940-ben feltétlenül kedvezőbb volt, mint az előző évben, ami kitűnik a tiszta termelési értéktöbbletnek a nyers termelési értékhez viszonyított arányszámából is, mely az 1939. évi 43·1%-ról 43·7%-ra javult. De az iparvállalatoknak a főbb termelési és üzemi költségeken kívüli kiadásai, különösen az adók és egyéb közterhek növekedése következtében, ideértve a munkásjóléti kiadásokat is, az utóbbi években oly mértékben emelkedtek, amely a termelés tényleges jövedelmezőségét 1940-ben már számos iparágban annyira lecsökkentette, hogy egyes iparvállalatokra nézve az üzem további fenntartásának lehetősége megingott.

Összefoglalva a gyáripar 1940. évi fejlődésére vonatkozó megállapításokat, kitűnik, hogy mind az üzemmenet, mind a termelés alakulásáról szóló adatok kétségkívül kedvező képet adnak. Bár 1940-ben a termelési feltételek súlyosabbra fordultak, az új gyáralapítások és üzemkibővítések révén mégis 176·5 millió pengő új tőke helyezkedett el a gyáriparban, mellyel szemben megszűnések folytán mindössze 3·9 millió pengő volt a gyáripar vesztesége.

A munka a gyáriparban 1940-ben is erős lökötéssel folyt. Az ipartelepek munkában töltött ideje 10·5 ezer üzemnappal, a munkásoké pedig 4·8 millió munkanappal meghaladta az előző évi teljesítményt. Az üzemi idő és munkaidő emelkedését azonban csak a gyárak számának és a munkáslétszámnak a növekedése okozta. Az üzemben volt gyárak száma ugyanis 51-gyel, a munkáslétszám pedig 22·8 ezer fővel emelkedett s így az egy gyárra esett átlagos munkáslétszám 81-ről 85-re növekedett. Az egy ipartelepre esett üzemnappok száma

ellenben 283-ról 282-re, a munkások átlagos évi munkanapteljesítménye pedig 291-ről 287-re csökkent, sőt — bár a munkanapteljesítmény 50·2 millióval több volt az előző évinél — munkásonként a gyáripár átlag évi 12 munkaóra veszteséget szenvedett.

Az egész gyáripár teljesítményének jelentékeny növekedését mutatja a motorikus erő gyarapodása, mely az erőgépeknél 50·7 ezer lóerővel, a villamosmotoroknál pedig 44·0 ezer lóerővel növelte a gépi erő teljesítőképességét. A motorikus erő gyarapodása a szénfogyasztásban 5·5 millió q többletet jelentett, a tüzelő- és világítóanyag költségeket pedig 14·1%-kal emelte, ami az üzemi költségeknél 27·4 millió pengő emelkedést jelent. Ugyanakkor a termeléshez felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok, gyártmányok és üzemi segédanyagok beszerzési értéke 15·8%-kal, vagyis 306·7 millió pengővel haladta meg az előző évi hasonló költségeket, a személyzeti kiadásoknál pedig 90·0 millió pengős, azaz 14·6%-os többletköltség mutatkozott.

A főbb termelési és üzemi költségeknek összesen 423·6 millió pengővel, azaz 15·4%-kal való emelkedése az előállított iparcikkek termelési értékénél, 635·5 millió pengő növekedést jelent s így a gyáripár 1940. évi termelési értéke 4·4 milliárd pengőt tett ki, ami 16·9%-kal több az előző évinél. A termelés volumenének megállapításánál ezzel szemben csak 6·8%-os növekedés mutatható ki. Ha figyelembe vesszük, hogy a gyáripár évi átlagos munkáslétszáma is 6·6%-kal szaporodott s a munkanapteljesítményben is hasonló, 6·1%-os gyarapodás figyelhető meg, az ország 1939. évi területén lévő gyáripari termelés volumenének 6·8%-os növekedését mindenképpen elfogadhatónak kell tekintenünk a gyáriparra vonatkozólag általában megállapítható 1940. évi fejlődés színvonalául.

A magyar gyáripár azonban ezenfelül még jelentékenyen megerősödött az 1940. év őszén a visszacsatolt keletmagyarországi és erdélyi területek gyáriparával. A román uralom alól felszabadult területeken ugyanis a visszacsatoláskor 425 gyári jellegű ipartelep létezett, amelyek

10. A gyárak száma, befektetett tőkéje és az alkalmazottak megoszlása a visszacsatolt keleti és erdélyi gyáripárban.

Nombre des fabriques, capitaux y engagés et répartition du personnel dans l'industrie manufacturière des territoires oriental et transylvain recouvrés.

Ipari főcsoport <i>Grandes catégories d'industries</i>		A gyárak <i>Fabriques</i>		Befektetett állítóke ezer P <i>Capitaux fixes engagés en milliers de pengős</i>	Alkalmazottak száma 1940. október hó 1.-én <i>Nombre des membres du personnel au 1er oct. 1940.</i>				
		száma au total	közül szü- netelt dont en chô- mage		Tisztviselők <i>Employés</i>	Művezetők <i>Contremaîtres</i>	Munkások <i>Ouvriers</i>	Egyéb alkalmazottak — <i>Autres personnes employées</i>	Összesen <i>Au total</i>
I.	Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	16	—	820	39	18	464	4	525
IIa.	Gépgyártás — <i>des machines</i>	5	—	134	12	4	103	1	120
IIb.	Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publ.</i>	47	—	21.334	225	36	836	146	1.243
III.	Kő-, agyag- aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	37	1	7.241	134	31	2.135	114	2.414
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	119	10	20.530	538	156	7.821	380	8.895
V.	Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	13	1	4.487	176	54	1.265	84	1.579
VI.	Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	32	—	10.390	190	74	2.018	70	2.352
VII.	Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	6	—	2.596	162	60	1.588	32	1.842
VIII.	Papírosipar — <i>du papier</i>	6	1	1.618	39	10	315	15	379
IX.	Élelmezési cikkek gyárt. — <i>de l'aliment.</i>	108	4	29.198	346	59	3.231	286	3.922
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	32	4	2.930	142	13	448	37	640
XII.	Sokszorosító és műipar — <i>polygraphique</i>	4	1	254	19	3	81	4	107
Összesen — <i>Total</i>		425	22	101.532	2.022	518	20.305	1.173	24.018

1940 október 1-én összesen 24·0 ezer alkalmazottat, köztük 20·3 ezer munkást foglalkoztattak. E gyárak közül 119 fa- és csontipari telep, 108 élelmiszeripari gyár, 47 villamosenergia termelő, illetőleg elosztó ipari, 13 bőr-, sörte-, tollipari, 6 papirosipari, 6 ruházati ipari, 5 gépipari és 4 sokszorosítóipari gyári üzemet. A faipari telepek közül 107 fűrésztelep, az élelmiszeripariak közül 60 malom, 5 szalámi- és húskonzervgyár s 4 sör- és malátagyár, a kőipariak közül 16 téglagyár, a textilipariak közül 10 pamutipari és 11 kötő- és hurkolóipari gyári üzem, a vegyipariak közül pedig 6 zsírosnövényolajgyár és 7 festék-, lakk-, stb. ipari telep.

A visszacsatolt keleti és erdélyi terület gyári jellegű ipartelepeibe az 1940. év végén 101·5 millió pengő értékű állótöke volt befektetve, átlag egy ipartelepre tehát 238·9 ezer pengő befektetett állótöke jut, tehát alig félmillió, mint az ország többi részé-

ben lévő ipartelepeknél, hol egy gyárra átlag 512·1 ezer pengő, illetőleg a Budapest és környékén lévő gyárak leszámításával 450·2 ezer pengő befektetett állótöke esik.

A motorikus erő összesen 79·3 ezer lóerő teljesítőképességű erőgépekből, 14·6 ezer lóerős saját árammal és 8·4 ezer lóerős idegen telepről beszerzett árammal hajtott villamosmotorokból állott. Gépi erő szempontjából is jóval kisebb jelentőségűek az 1940. évi területgyarapodással visszacapott ipartelepek, ugyanis átlag csak 240·7 lóerő teljesítőképességű motorikus erővel rendelkeznek, míg az ország többi gyáraiban átlag 453·2 lóerő, illetőleg csak a vidéki ipartelepeket véve 446·0 lóerő teljesítőképességű gépi erő működik.

A 425 gyári jellegű ipartelep, melyek közül 22 az egész éven át üzemben kívül állott, 1940 október 1-én 24.018 alkalmazottal foglalkoztatott. Ezek közül 2.022 mint tisztviselő, 518 mint művezető, 20.305 mint

11. Átlagos munkáslétszám, munkateljesítmény, motorikus erő és szénfogyasztás a visszacsatolt keleti és erdélyi gyárparban.

Nombre moyen et rendement des ouvriers, forces motrices et consommation de charbon dans l'industrie manufacturière des territoires oriental et transylvain recouverts.

Ipari főcsoport Grandes catégories d'industries	Nombre moyen des			Üzemben töltött napok száma Nombre des journées d'exploitation	Munkások évi munka- óra teljesítménye Heures des travaux faites par les ouvriers dans l'année consi- dérée	R e n d e m e n t			Szénfelhasználás mértéke Charbons employés, en q
	Férfi ouvriers	Női ouvrières	Összes ouvriers des deux sexes			Erő- gépek des ma- chines motri- ces	des moteurs électr. mus par		
							Saját un courant propre	Idegen un courant étranger	
	munkások évi átlagos létszáma dans l'année considérée					teljesítőképessége LE - en CV			
I. Vas- és fémipar — <i>sidérur- gique et métallurgique</i>	514	110	624	4.028	1,266.717	91	—	432·5	328
IIa. Gépgyártás — <i>des machines</i>	86	41	127	960	234.415	—	—	79·1	—
IIb. Közhasználatú vill. áram- fejlesztő telepek — <i>pro- duisant l'énergie électr. d'utilité publ.</i>	801	13	814	16.806	2,139.888	45.989	3.692·2	—	387.834
III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'ardile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	1.634	679	2.313	8.499	5,108.275	2.352	132·6	1.866·3	139.310
IV. Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	10.014	898	10.912	20.448	20,543.159	13.406	1.816·2	563·8	12
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	920	452	1.372	3.409	2,791.406	1.684	2.294·4	722·9	34.676
VI. Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	784	1.683	2.467	7.497	4,847.648	2.280	1.344·4	658·0	4.330
VII. Ruházati ipar — <i>de l'habil- ement</i>	738	1.253	1.991	1.576	3,821.241	24	13·5	910·6	5.019
VIII. Papirosipar — <i>du papier</i>	270	135	405	1.042	953.830	1.979	1.194·4	6·5	13.182
IX. Élelmiszeri cikkek gyárt. — <i>de l'aliment.</i>	2.165	1.137	3.302	25.771	6,114.453	10.944	4.039·7	2.603·7	63.980
X. Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	378	189	567	6.539	1,208.906	554	29·6	472·1	1.967
XII. Sokszorosító és műipar — <i>polygraphique</i>	60	24	84	813	202.046	—	—	105·9	—
Összesen — Total	18.364	6.614	24.978	97.388	49,231.984	79.303	14.557·0	8.421.4	650.638

gyári munkás nyert alkalmazást, míg 1.173 nem ipari munkát végző alkalmazott volt. A visszacsatolt keleti és erdélyi területen lévő gyárak átlagos munkáslétszáma ezek szerint 48 fő, tehát jóval alacsonyabb, mint az ország többi részében, ahol a fővárosban és környékén lévő ipartelepekkel együtt egy-egy ipartelepre átlag 85 munkás, a vidéki ipartelepekre pedig átlag 62 munkás esik. A munkások kereseti viszonyai is jóval alacsonyabb színvonalon álltak a visszacsatolt részen, mert az ottani ipartelepeken egy gyári munkás 1940-ben átlag 810 pengőt keresett, s így egy napi megélhetésükre átlag csak 2 pengő 22 fillér jutott. Ezzel szemben a gyári munkások évi keresete országos átlagban 1.374 pengőt, a vidéki gyárakban pedig 1.163 pengőt tett, amelyből egy napra 3 pengő 76 fillér, illetőleg 3 pengő 19 fillér esik.

Hasonlóképpen sokkal alacsonyabbak voltak a román megszállás alól felszabadult területen az átlagos órabérek is, amelyek az ottani gyárparban mindössze 41 fillérben állapíthatók meg, míg országos átlagban 58 fillért, a vidéki gyárparban pedig 48 fillért értek el.

Az átlagos évi keresetek alacsonyabb színvonalát elsősorban a kisebb munkateljesítmény indokolja, mely részben a visszacsatolást megelőző politikai feszültséggel, részben az uralom-változást követő új helyzettel állott összefüggésben. Ezek a körülmények ugyanis a gyárak üzemmenetére erősen zavaró hatással voltak. Az 1940-ben visszacsatolt területen az ipartelepek átlag csak 242 napon át voltak üzemben s egy-egy munkásra csupán 1.971 évi átlagos munkaórateljesítmény esett, míg az ország többi részében a gyárak át-

12. Munkabérek, főbb üzemi költségek, termelési érték a visszacsatolt keleti és erdélyi gyárparban.

Salaires, principaux frais d'exploitation et valeur de la production dans l'industrie manufacturière des territoires oriental et transylvain recouverts.

Ipari főcsoport <i>Grandes catégories d'industries</i>		Kifizetett összes munkabérek, ezer P <i>Total des salaires payés, en 1000 pengős</i>	Egy munkás átlagos évi keresete pengőben — <i>Salairé annuel moyen d'un ouvrier en pengős</i>	Átlagos órabérek, fillér <i>Salaires horaires en moyenne, en fillérs</i>	Költségek			Összes főbb üzemi és term. költs. <i>Principaux frais d'exploitation et de production</i>	Összes termelési érték <i>Valeur totale de la production</i>
					Személyi kiadások <i>Dépenses de personnel</i>	Tüzelő és világító anyagok <i>Frais pour combustibles et éclairage</i>	Nyersanyagok és egyéb üzemi anyagok — <i>matières prem. et pour autres matières nécessaires à l'exploitation</i>		
e z e r P — e n 1000 pengős									
I.	Vas- és fémipar — <i>sidérurgique et métallurgique</i>	502	804	39.6	677	140	1.080	1.897	2.545
IIa.	Gépgyártás — <i>des machines</i>	54	425	23.0	83	29	294	306	502
IIb.	Közhasználatú vill. áramfejlesztő telepek — <i>produisant l'énergie électr. d'utilité publ.</i>	1.176	1.445	55.0	1.909	3.259	126	5.294	9.217
III.	Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>de la pierre, de l'argile (poteries), de l'asbeste et du verre</i>	1.460	631	28.6	1.951	1.395	1.260	4.606	6.023
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	7.940	728	38.7	9.879	661	17.732	28.272	38.636
V.	Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar — <i>du cuir, du crin, du poil, plum asserie, etc.</i>	1.769	1.289	63.4	3.077	602	12.383	16.062	20.820
VI.	Fonó- és szövőipar — <i>textile</i>	1.857	753	38.3	2.884	672	9.145	12.701	18.020
VII.	Ruházati ipar — <i>de l'habillement</i>	2.039	1.024	53.4	2.770	97	11.349	14.216	17.563
VIII.	Papírosipar — <i>du papier</i>	260	641	27.3	371	308	1.172	1.951	2.429
IX.	Élelmezési cikkek gyárt. — <i>de l'aliment</i>	2.595	786	42.5	3.638	1.549	39.834	45.021	55.447
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimique</i>	445	785	36.8	888	215	4.665	5.768	7.083
XII.	Sokszorosító és műipar — <i>polygraphique</i>	127	1.512	62.9	183	21	277	481	617
Összesen — Total		20.224	810	41.2	28.310	8.948	99.317	136.575	178.902

lag 282 napon át voltak üzemben, a munkások átlagos munkaórateljesítménye pedig 2.389 óra volt. A gyárak tehát egyenként átlag 40 nappal, a munkások pedig átlag 418 órával kevesebbet dolgoztak a felszabadult keleti és erdélyi területeken, mint az ország többi részében. A kisebb munkateljesítményt azonban nem kevésbé indokolja az ezen a területen lévő ipartelepek iparágak szerinti megoszlása is, amennyiben ezek között a gyárak között nagyobb számmal vannak idényszerűen dolgozó üzemek, — fűrésztelepek, malmok, téglagyárak stb. — hol az évi üzemidő és munkaidőteljesítmény sokkal alacsonyabb, mint más iparágakban. A gyárak iparágak szerinti megoszlása hasonlóképpen számottevő eltolódást jelent a gyárankinti munkáslétszám, a befektetett állótüke és a motorikus erő összehasonlításánál is. A román uralom alól felszabadult ipartelepek — mint fentebb láttuk —, általában kisebb ipari vállalkozások, de iparágak szerinti megoszlásukat is figyelembevéve ez a különbség nem olyan nagy, ahogyan azt a fentebb említett adatok mutatják. 12. sz. tábla.

Lényegesen alacsonyabb az 1940-ben visszacsatolt területen lévő gyárak átlagos termelési értéke is, mely mindössze 443·9 ezer pengőt tett, míg az ország többi részében átlag 1.031 ezer pengő, illetőleg a fővárosban és környékén lévő ipartelepeket leszámítva 752·9 ezer pengő termelési érték esett egy-egy gyárra. A gyárak összes termelésének értéke 178·9 millió pengőt ért el, ami az egész ország gyáripari termelésének 3·9%-át teszi. A termelési érték aránya is mutatja az 1940. évi termelés folyamatosságában az uralom-változással kapcsolatos zavarokat, amelyek következtében a termelés jóval alacsonyabb színvonalon maradt, mint amilyent az ipartelepek termelői képességük jobb kihasználása mellett általában elérhettek volna. Az ipartelepekbe befektetett tüke arányszáma ugyanis 4·3%-ot, a munkáslétszám aránya 6·4%-ot, a gépi erő aránya 4·9%-ot, a teljesített munkaórák arányszáma pedig 5·4%-ot mutat, tehát a román uralom alól fel-

szabadult gyáripari termelése aránylag kétségtelenül alacsonyabb volt. Viszont ezek az ipartelepek termelőképeség tekintetében is alacsonyabb színvonalon álltak, mert hiszen a gyárak számának aránya 9·4%-ot ért el, melynél a teljesítőképeségre mutató fenti arányszámok jóval alacsonyabbak.

Vannak azonban a visszacsatolt keleti és erdélyi területrészekben is jelentős iparágak és nagy ipartelepek. Az élelmezési iparban, mely 55·4 millió pengős termelési értéket mutatott ki, nagy malmok, szalámi- és húskonzervgyárak, sör- és malátagyárak szerepelnek. A 60 malom mindegyikére átlag 515·8 ezer pengő termelési érték esik, amiből jelentős malmokra kell köztük következtetnünk, hiszen a malmok termelési értékének országos átlaga 776·0 ezer pengő. Az 5 szalámi- és húskonzervgyár átlagos termelési értéke egyenként közel 1·5 millió pengőt ért el. De a termelési érték szerint a legnagyobb ipartelepek a bőrcipő- és bőrgyártó-iparban s a pamutiparban találhatóak. Bőrcipőt 4 iparvállalat gyártott összesen 17·0 millió pengő értékben s így egy-egy cipőgyárra átlag 4·2 millió pengő termelési érték jut. Ezzel szemben az ország többi részében 99 cipőgyár működött, melyekre egyenként mindössze 577·2 ezer P átlagos termelési érték esett. Bőrgyártással 8 ipartelep foglalkozott s ezek egyenként átlag 2·8 millió pengő termelési értéket mutattak ki, összes termelésük tehát 19·3 millió pengő értéket képviselt. A pamutipari termelés is jelentős, 12·6 millió pengő értéknek felelt meg, amelyet 10 gyártelep állított elő, s így egy-egy pamutipari gyárra átlag 1¼ millió pengő termelési érték számítható.

A visszacsatolt keletmagyarországi és erdélyi területrészek gyáriparával együtt Magyarország gyári jellegű ipartelepeinek száma 1940-ben 4.835-re emelkedett az előző évi 4.334-ről, a gyáripar tehát 501 gyárral bővült az 1940. évi területgyarapodás és a konjunkturális fejlődés következtében. Ebben a számban természetesen a jugoszláv uralom alól 1941-ben felszabadult terület gyáriparára nincs benne. Az iparvállalatok alkalmazottainak összes

13. A visszacsatolt keleti és erdélyi résszel megnagyobbodott Magyarország gyáriparának főbb adatai 1940-ben.

Renseignements principaux sur l'industrie manufacturière en 1940, de la Hongrie agrandie des territoires oriental et transylvain recouverts.

a) A gyárak száma, befektetett tőkéje és az alkalmazottak megoszlása.

Terület — Territoire	A gyárak Fabriques		Befektetett álló tőke ezer P Capitaux fixes engagés, en 1000 pengős	Alkalmazottak száma 1940. október 1-én. Nombre des membres du personnel au 1er oct. 1940.				
	száma au total	közül szünetelt dont en chômage		Tisztviselők Employés	Művezetők Contremaîtres	Munkások Ouvriers	Egyéb alkalmazottak Autres personnes employées	Összesen au total
Magyarország 1939. évi területe — Hongrie en 1939	4.410	139	2.258.531	39.392	5.848	369.081	16.486	430.807
Visszacsatolt keleti és erdélyi terület — Territoires oriental et transylvain recouverts	425	22	101.532	2.022	518	20.305	1.173	24.018
Megnagyobbodott Magyarország (1940. évi terület) — Hongrie agrandie (en 1940)	4.835	161	2.360.063	41.414	6.366	389.386	17.659	454.825

b) Átlagos munkáslétszám, munkateljesítmény, motorikus erő és szénfogyasztás.

Nombre moyen et rendement des ouvriers; forces motrices et consommation de charbon.

Terület — Territoire	Nombre moyen des ouvriers			Üzemben töltött napok száma Nombre des journées d'exploitation	Munkások évi munkástelejesítménye Heures de travail faites par les ouvriers dans l'année considérée	Rendement des moteurs électriques par			Szénfelhasználás métermáza charbons employés, en q
	Férfi ouvriers	Női ouvrières	Összes des deux sexes			Erőgépek des machines motrices	des moteurs élect. mus par		
	munkások évi átlagos létszáma - dans l'année considérée						Saját un courant propre	Idegen un courant étranger	
Magyarország 1939. évi területe Hongrie en 1939	249.564	114.787	364.351	1.203.628	870.511.143	1.222.718	215.917·5	560.335·9	58.388.310
Visszacsatolt keleti és erdélyi terület Territoires oriental et transylvain recouverts	18.364	6.614	24.978	97.388	49.231.984	79.303	14.557·0	8.421·4	650.638
Megnagyobbodott Magyarország (1940. évi terület) — Hongrie agrandie (en 1940)	267.928	121.401	389.329	1.301.016	919.743.127	1.302.021	230.474·5	568.757·3	59.038.948

c) Munkabérek, főbb üzemi költségek, termelési érték.

Salaires, principaux frais d'exploitation et valeur de la production.

Terület — Territoire	Kifizetett összes munkabérek ezer P Total des salaires payés, en 1000 pengős	Egy munkás átlagos évi keresete pengőben Salaire annuel moyen d'un ouvrier, en pengős	Átlagos órabérek, fillér Salaires horaires moyens, en fillers	Személyi kiadások Dépenses de personnel	Frais pour		Összes főbb üzemi és term. költség Principaux frais d'exploitat. et de product.	Összes termelési érték Valeur totale de la production
					Tüzelő és világító anyagok combustibles et éclairage	Nyersanyagok és egyéb üzemi anyagok matières prem. et pour d'autres matières nécessaires aux exploitations		
Magyarország 1939. évi területe — Hongrie en 1939	500.576	1.374	58	704.782	229.826	2.248.168	3.182.776	4.403.069
Visszacsatolt keleti és erdélyi terület — Territoires oriental et transylvain recouverts	20.224	810	41·2	28.310	8.948	99.317	136.575	178.902
Megnagyobbodott Magyarország (1940. évi terület) — Hongrie agrandie (en 1940)	520.800	1.338	56.6	733.092	238.774	2.347.485	3.319.351	4.581.971

száma 454·8 ezer főre rúgott, amelyből 389·4 ezer gyári munkás volt. A gyári munkáslétszám tehát 1940-ben 14·0%-kal emelkedett. Az ország 1940. évi területgyarapodása ezek szerint a gyáripár jelentékeny megerősödésével járt, bár az 1940-ben visszacsatolt területek iparosodás szempontjából távolról sem hasonlíthatók össze az ország többi területével. A román uralom alól felszabadult 43·5 ezer km² területen ugyanis 425 gyári jellegű ipartelep működött, s így ezer km²-re átlag még 10 gyár sem esik. Ezzel szemben az ország többi részében a főváros és környékének gyáripárát is beleértve, minden ezer km² területre átlag mintegy 38, csak a vidéki gyáriparra vonatkoztatva pedig átlag 22 gyári jellegű ipartelep jut. A lakosság lélekszámahoz viszonyítva valamivel jobb az arány, de még mindig nagy különbségek mutatkoznak. Az 1940-ben visszacsatolt terület 2·6 millió lakosából minden százezer lélekre csak 16 ipartelep számítható, míg az ország többi részében Budapest és környékével együtt közel 40, csak a vidéken több, mint 24 gyár esett minden százezer lélekre. Hasonló arányokat mutat a gyári munkások számának megoszlása is, melyből a román uralom alól felszabadult területen ezer km²-re átlag 466, ezer lakosra pedig mintegy 8 munkás vehető, holott az ország többi részében az egész területre vonatkoztatva 3·120, illetőleg 33, csak a vidéki gyári munkáslétszámot véve pedig 1·292, illetőleg 15 munkás jut átlag minden ezer km²-re, illetőleg ezer lakosra.

Az 1940. évi területen lévő 4·835 gyári jellegű ipartelep befektetett állótőkéje 176 millió pengővel haladta meg az iparvállalatok 1939. évi befektetett állótőkéjét, mely ezáltal közel 2·4 milliárd pengőt tett ki. A gépi erő összes teljesítőképessége meghaladta a 2 millió lóerőt, a gyárak szénfogyasztása pedig megközelítette a 60 millió q-t. A vállalatok az ipartelepeiken foglalkoztatott 454·8 ezer alkalmazott részére 733·1 millió pengőt fizettek ki, melyből 520·8 millió a munkásoknak jutott, akik ezért 110·5 millió munkanapot, illetőleg 919·7 millió munkaórát teljesítettek. Magyarország gyáripár termelése 1940-ben mintegy 4·6 milliárd pengőt ért el, ami az előző évi 3·8 milliárd pengővel szemben 21·1%-os növekedésnek felel meg. Ha visszatekintünk a gyáripár helyzetét ismerető főbb adatokra, a trianoni Magyarország gyáripárának az ország szükségletkielégítési fokát megközelítő 1929. évi kifejlődése után az 1936—1941. években a gyáripár további nagyarányú megerősödését állapíthatjuk meg. A gyári jellegű ipartelepek száma 1929 óta 1·323 gyárral, a gyári munkáslétszám 154·3 ezer fővel, a termelés értéke pedig 1·7 milliárd pengővel emelkedett. A fejlődés arányait leginkább szemléltetővé teszik a növekedés százalékszámait, amelyek szerint a gyárak száma 37·7%-kal, a gépi erő teljesítőképessége 43·1%-kal, a munkáslétszám 65·7%-kal, a termelés értéke pedig 59·8%-kal emelkedett 1929 óta.

Farkasfalvy Sándor dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Wildner Ödön dr.: A főváros közigazgatásának története a kiegyezéstől a millenniumig.

Dr Edmond Wildner: L'Administration de notre capitale depuis le Compromis jusqu'au millième anniversaire de la Hongrie.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos dr.*)
91. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi) du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. 91e volume, numéro 4.

Budapest, 1939. 130 l. — pages.

Ebben a tanulmányában, melynek előzményei ugyancsak a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal által kiadott Statisztikai Közlemények c. sorozatban jelentek meg „Pest és Buda közigazgatásának története az 1848/9-iki szabadságharc alatt“ és „Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolutizmus és provizórium alatt“¹⁾ címen, a szerző minden rendelkezésére álló s a kötetben fel is sorolt forrás gondos tanulmányozása és felhasználása alapján folytatja a főváros közigazgatásának történeti ismertetését.

Budapest jövő fejlődésének útját kijelölő e fontos korszak közigazgatását tárgyaló munka két részre tagozódik. Az első rész az 1867. évi kiegyezéstől a főváros 1873. évi egyesítéséig, míg a második rész az egyesítéstől a millenniumig terjedő időszakot tárgyalja. Mindkét rész nagyjában egyező felépítésű. Mindegyiket kronológikus köztörténeti krónika vezeti be, a bevezetéseket pedig a közjogi és szervezeti változásokat tárgyaló rész követi. Ez után az egyes időszakok általános statisztikai helyzetképét rajzolja meg, a továbbiakban pedig a városigazgatás egyes ágainak alakulásait, változásait és eredményeit ismerteti Városépítés, városrendezés, építkezés, Közmunkák és közművek, Helyi közlekedés, Közgazdaság, Közélelmzés, Közegészségügy, Egyházi, közoktatási és közművelődési ügyek, Köztörtékonyosság és szociális politika, Pénzügyek címek alatt.

Mind ennek, mind a korábbi köteteknek megírásával hasznos munkát végzett a szerző, mert rengeteg olyan adatot és emléket tett mindenki számára könnyen hozzáférhetővé, amelyek eddig irattárban rejtőzködtek, vagy csak levéltári anyagban álltak rendelkezésre s így hosszas és fáradságos utánjárással voltak megszerzhetőek.

G. G. dr.

¹⁾ Ismertetését l. a Magyar Statisztikai Szemle 1940. évi 3. számában.

Pásztor Mihály: A százötven éves Lipótváros.

Michel Pásztor: Le 150e anniversaire du faubourg Léopold.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos dr.*)
93. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi) du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest. 93e volume, n° 4.

Budapest, 1940. 228 l. — p.

A pesti városi tanács 1790. április 12-én tartott ülésén hozott határozatában kimondotta, hogy a Váci-kapu előtt épülő városrésznek *Lipótváros* legyen a neve. Ez volt a magisztrátus koronázási ajándéka II. Lipótnak. Ebből a ma Szent Istvánvárosnak nevezett *Új-Bécsből*¹⁾ indult el valamikor a 67-es kiegyezés után a kereskedelem és ipar nagyszerű fellendülése, mely életre keltette Magyarország gazdasági életét is. A városrész első alaprajzát báró Schilson János, a pesti kerület kamarai igazgatója készítette, aki elég erős egyéniség volt ahhoz, hogy a tervek meg is valósuljanak. Ő harcolta ki, hogy a parasztpiacot és az állatvásárt kitelepítsék a külső hatvani országútra. Ezzel lehetővé tette, hogy meginduljon a Váci-kapu előtti telkek régóta tervezett árverezése. Az árverés során az eladásra szánt 135 telek közül 130-at adtak el. Az első telektulajdonosok és nemsokára háziurak is Kemnitzer János timármester, Rupp Károly pékmester, Macher András kereskedő, Ürményi Bernát, a személynök öccse, Orczy László Abaúj vármegye főispánja voltak. Jelentős szerepet játszottak a városrész életében és fejlődésében a pesti görögök: a Sina, Sacelláry, Derra, Argiri, Muraty, Haris, Agorasztó, Gyika, Monaszterli, Nákó, Popovics családok. Gazdag kereskedők voltak, akik közül nem egy igen hamar megszerezte a polgárjogot, sőt később a magyar nemességet is.

Az Új-város második, építő-korszaka József nádor nevéhez fűződik. Ő hívta életre a Szépítő Bizottságot, mely egészen a Bach-korszakig irányította a város kiépítését. Az emlékezetes 1838. évi árvíz után a városrész újjáépítésében és szépítésében Széchenyi István gróf is tevékenyen működött közre (Lánchíd, Tudományos Akadémia, Széchenyi-sétány stb.). Ismét új korszakot jelentett a város életében, amikor a törvényhozás 1870-ben megalkotta a Közmunkák Tanácsát. Ekkor építették ki a Lipót- (ma Szent István) körutat. A legújabb állomást pedig Budapest városfejlesztési programjára

¹⁾ V. ö. 11—18. l.

nak elkészítésére kiküldött különbizottság munkálatai jelentik.

Szerző néhány jellemző számmal és adattal a statisztika tükrében is bemutatja a jubiláló városrészt. Schilson „plánuma“ még arra a területre vonatkozott, amelyet dél felől a Belváros, kelet felől a Vilmos császár-út, észak felől az Arany János-utca, nyugat felől pedig a Nádor-utca, a gróf Tisza István-utca és Bálvány-utca egy része, továbbá a mai József-tér és Vörösmarty-tér kelet felőli vonala határolnak. A mai V. kerület a Deák Ferenc-utcától a Vilmos császár-út és a Váci-út, valamint a Dunapart között, a Tüköry-gáton (Szent István-körút) túl is kiépült résszel együtt, egészen a Dráva-utcaig terjed.

A főváros népességének kb. tizenegyed része lakott itt 1940-ben. Budapest kerületei közül a Szent István-város házai hajtották a legnagyobb nyers házbérlőjévedelmet (több mint 38 millió pengőt): hatodrészt annak, amit Budapest valamennyi főbérlője fizet. Igen érdekesek azok az adatok is, amelyekből kitűnik, hogy üzlethelyiség és raktárház csak a X. kerületben van több. A City-képződés folyamata is tapasztalható ebben, ami persze nem meglepetés, mert a Lipótváros üzleti negyednek épült. A nagykereskedelem már akkor megtelepedett itt, amikor a Lipótváros még gyermekkorát élte. Budapest 63.000 főnyi magántisztviselő népességének nyolcadrésze lakik itt. A kereső népesség 24,2 százalékának volt akkora jövedelme, hogy külön adót fizetett. A népmozgalmi adatok azonban nem kedvezők: az 1935. évi adatok szerint minden ezer lakó közül csak 27 volt ötévesnél fiatalabb s öt-tíz év közötti gyermek pedig ezer lakóra 32 jutott; Budapesten ennél kedvezőtlenebb arányszámokat csak a Belvárosban találunk.

A lipótvárosi telekárakat feltüntető táblázatokon kívül igen szemléletes térképek teszik színessé az érdekes könyvet.

Gy. F. dr.

Schneller Károly dr.: 'Az agrárnépsűrűség számítás-módja.

Dr Charles Schneller: De la manière de calculer la densité de la population agricole.

Miskolci Jogászetlet Könyvtára. Új sorozat 46. sz.
„Bibliothèque du Monde de Juriste de Miskolc,“
numéro 46.

Miskolc, 1939. 21 l. — p.

A népsűrűségi arányszám a területnek és a népességnek egymáshoz való viszonyát fejezi ki. A terület különböző minősége és fekvése következtében, az azon élő népesség pedig eltérő összetételénél fogva csak nyers viszonyítási alapot tudnak nyújtani. Minthogy föld és föld között igen nagy különbség van — amiből önként következik, hogy a népesség befogadási „képeség“ változó fogalom —, keresni kell olyan számítási módot, amellyel ki lehet küszöbölni a zavaró tényezőket és rá

lehet világítani a népsűrűség, illetve ritkaság „tisztá“ fokára és okaira.

Schneller Károly újszerű tanulmányában korábbi vizsgálatainak folytatásaképpen az őstermelő lakosság sűrűségi arányszámát veszi vizsgálat alá. Célja az, hogy kellő átértékeléssel megállapítsa, vajjon a terület népességbefogadó kapacitása mekkora és hogy a tényleges sűrűség ehhez a kapacitáshoz képest nagy-e vagy kicsiny? Az agrárnépsűrűség megállapításánál igen sok kényes és nehéz kérdés merül fel. Megközelítően a helyes vagy tiszta arányszám megállapítására vezet az az eljárás, amikor az összterületből leszámítjuk a nádist, a földadó alá nem eső területet, vagy az erdőt és az egész legelőterületet is. Az így nyert viszonyítási alaphoz nyert arányszám sem lesz azonban teljes értékű, mert éppen a földadó alá nem eső területeken él a legtöbb ember, és az erdő és legelő is sok embernek nyújt megélhetést közvetve vagy közvetlenül is. Egy másik módszer révén Schneller úgy akarja megközelíteni a tiszta arányszámot, hogy a földterületnek a piaci ár nagyságában megnyilvánuló jelentőségét a lélekszámhoz viszonyítja. Így nem a négyzetkilométerre, hanem „értékkilométerre“ kiszámított népesség tükrözné vissza adott területnek sűrű, ill. ritkán való benépesültségét. Ennél a számításnál jellemző az, hogy a piaci ár és a népességbefogadási kapacitás között egyenes arány áll fenn. Tekintettel azonban arra, hogy a föld értékét nem lehet pontosan lemérni, keresni kell olyan megoldást, amellyel „az érzékeny népsűrűségi koeficiens“ meg lehet állapítani. Szerző pro és kontra felsorakoztatott érveinek mérlegelése után a kataszteri tiszta jövedelem nagyságát viszonyítja az őstermelő lakosság számához és így határozza meg a jövedelemkilométer²-re eső népsűrűség fogalmát. Hangsúlyozza azonban, hogy a kataszteri jövedelmi adat nem teljesen megbízható volta miatt, ez az eljárás is hogy kifogásolni valót maga után.

Szerző nagyon helyesen nemcsak a szántóföldet, hanem az egész termő területet viszonyítja az őstermelő lakossághoz, azonban a különböző művelési ágak terjedelmének jelentőségét megélhetés szempontjából veszi mérlegelés alá. Vármegyénként mérlegeli az egyes művelési ágak jövedelmességének jelentőségét. A szántóterület valamennyi megyében a „standard“ művelési ág, ez tehát a bázis. Ezután az eljárás a következő: kiszámítja az 1936. évi adóstatisztika alapján minden egyes vármegyében a 7 művelési ág egy-egy holdjára eső kataszteri tiszta jövedelmet. A szántóföldek megyénkénti tiszta hozadékát 100-zal veszi egyenlőnek és kiszámítja a többi művelési ág jövedelemindexét. Ezek az indexszámok jelzik az egyes művelési ágaknak a megélhetés, a népességeltartás szempontjából való helyi jelentőségét. A 7 művelési ág területét

nak elkészítésére kiküldött különbizottság munkálatai jelentik.

Szerző néhány jellemző számmal és adattal a statisztika tükrében is bemutatja a jubiláló városrészt. Schilson „plánuma“ még arra a területre vonatkozott, amelyet dél felől a Belváros, kelet felől a Vilmos császár-út, észak felől az Arany János-utca, nyugat felől pedig a Nádor-utca, a gróf Tisza István-utca és Bálvány-utca egy része, továbbá a mai József-tér és Vörösmarty-tér kelet felőli vonala határolnak. A mai V. kerület a Deák Ferenc-utcától a Vilmos császár-út és a Váci-út, valamint a Dunapart között, a Tüköry-gáton (Szent István-körút) túl is kiépült résszel együtt, egészen a Dráva-utcaig terjed.

A főváros népességének kb. tizenegyed része lakott itt 1940-ben. Budapest kerületei közül a Szent István-város házai hajtották a legnagyobb nyers házbérlőjövédelmet (több mint 38 millió pengőt): hatodrészt annak, amit Budapest valamennyi főbérlője fizet. Igen érdekesek azok az adatok is, amelyekből kitűnik, hogy üzlethelyiség és raktárház csak a X. kerületben van több. A City-képződés folyamata is tapasztalható ebben, ami persze nem meglepetés, mert a Lipótváros üzleti negyednek épült. A nagykereskedelem már akkor megtelepedett itt, amikor a Lipótváros még gyermekkorát élte. Budapest 63.000 főnyi magántisztviselő népességének nyolcadrésze lakik itt. A kereső népesség 24,2 százalékának volt akkora jövedelme, hogy külön adót fizetett. A népmozgalmi adatok azonban nem kedvezők: az 1935. évi adatok szerint minden ezer lakó közül csak 27 volt ötévesnél fiatalabb s öt-tíz év közötti gyermek pedig ezer lakóra 32 jutott; Budapesten ennél kedvezőtlenebb arányszámokat csak a Belvárosban találunk.

A lipótvárosi telekárakat feltüntető táblázatokon kívül igen szemléletes térképek teszik színessé az érdekes könyvet.

Gy. F. dr.

Schneller Károly dr.: 'Az agrárnépsűrűség számítás-módja.

Dr Charles Schneller: De la manière de calculer la densité de la population agricole.

Miskolci Jogászséglet Könyvtára. Új sorozat 46. sz.
„Bibliothèque du Monde de Juriste de Miskolc,“
numéro 46.

Miskolc, 1939. 21 l. — p.

A népsűrűségi arányszám a területnek és a népességnek egymáshoz való viszonyát fejezi ki. A terület különböző minősége és fekvése következtében, az azon élő népesség pedig eltérő összetételénél fogva csak nyers viszonyítási alapot tudnak nyújtani. Minthogy föld és föld között igen nagy különbség van — amiből önként következik, hogy a népesség befogadási „képeség“ változó fogalom —, keresni kell olyan számítási módot, amellyel ki lehet küszöbölni a zavaró tényezőket és rá

lehet világítani a népsűrűség, illetve ritkaság „tisztá“ fokára és okaira.

Schneller Károly újszerű tanulmányában korábbi vizsgálatainak folytatásaképpen az őstermelő lakosság sűrűségi arányszámát veszi vizsgálat alá. Célja az, hogy kellő átértékeléssel megállapítsa, vajjon a terület népességbefogadó kapacitása mekkora és hogy a tényleges sűrűség ehhez a kapacitáshoz képest nagy-e vagy kicsiny? Az agrárnépsűrűség megállapításánál igen sok kényes és nehéz kérdés merül fel. Megközelítően a helyes vagy tiszta arányszám megállapítására vezet az az eljárás, amikor az összterületből leszámítjuk a nádist, a földadó alá nem eső területet, vagy az erdőt és az egész legelőterületet is. Az így nyert viszonyítási alaphoz nyert arányszám sem lesz azonban teljes értékű, mert éppen a földadó alá nem eső területeken él a legtöbb ember, és az erdő és legelő is sok embernek nyújt megélhetést közvetve vagy közvetlenül is. Egy másik módszer révén Schneller úgy akarja megközelíteni a tiszta arányszámot, hogy a földterületnek a piaci ár nagyságában megnyilvánuló jelentőségét a lélekszámhoz viszonyítja. Így nem a négyzetkilométerre, hanem „értékkilométerre“ kiszámított népesség tükrözné vissza adott területnek sűrű, ill. ritkán való benépesültségét. Ennél a számításnál jellemző az, hogy a piaci ár és a népességbefogadási kapacitás között egyenes arány áll fenn. Tekintettel azonban arra, hogy a föld értékét nem lehet pontosan lemérni, keresni kell olyan megoldást, amellyel „az érzékeny népsűrűségi koeficiens“ meg lehet állapítani. Szerző pro és kontra felsorakoztatott érveinek mérlegelése után a kataszteri tiszta jövedelem nagyságát viszonyítja az őstermelő lakosság számához és így határozza meg a jövedelemkilométer²-re eső népsűrűség fogalmát. Hangsúlyozza azonban, hogy a kataszteri jövedelmi adat nem teljesen megbízható volta miatt, ez az eljárás is hogy kifogásolni valót maga után.

Szerző nagyon helyesen nemcsak a szántóföldet, hanem az egész termő területet viszonyítja az őstermelő lakossághoz, azonban a különböző művelési ágak terjedelmének jelentőségét megélhetés szempontjából veszi mérlegelés alá. Vármegyénként mérlegeli az egyes művelési ágak jövedelmezőségének jelentőségét. A szántóterület valamennyi megyében a „standard“ művelési ág, ez tehát a bázis. Ezután az eljárás a következő: kiszámítja az 1936. évi adóstatisztika alapján minden egyes vármegyében a 7 művelési ág egy-egy holdjára eső kataszteri tiszta jövedelmet. A szántóföldek megyénkinti tiszta hozadékát 100-zal veszi egyenlőnek és kiszámítja a többi művelési ág jövedelemindexét. Ezek az indexszámok jelzik az egyes művelési ágaknak a megélhetés, a népességeltartás szempontjából való helyi jelentőségét. A 7 művelési ág területét

olyan mértékben számítja be, „amely mértékben nagyobb vagy kisebb a gazdasági jelentőségük a szántóföldhöz viszonyítva“. Szerző tehát, míg a szántóföld területét minden megyében egyaránt 100%-ban számította be a népsűrűségi viszony-számítás nevezőjébe, addig a többi művelési ág területét vármegyénként indexszámaik arányában csökkentette, ill. növelte. Ezt az eljárási módját Zala és Hajdu vármegyék adatainak, illetve arány-számainak szembeállításával világítja meg. A tanulmány értéke különösen az az öt táblázat, melyben szembetűnnek azok a különbségek, melyek az eltérő számításmódok alkalmazásánál fordulnak elő. Az I. táblázatban szemlélteti vármegyei részletezésben a 7 művelési ág 1936. évi tiszta kataszteri jövedelmi adatait és indexszámát. A II. táblában a földbirtokok összes területe, a mezőgazdasági terület (szántó+kert+rét+szőlő+legelő területe) és a művelési ágak helyi jelentősége szerint mérlegelt terület és az őstermelő népesség számának adatai szerepelnek. Ezen az alapon készült el a III. táblában a tiszta népsűrűségi arányszámok kiszámítása. A IV. táblában a sorrendet feltüntető adatok és indexszámok ábrázolják a sűrűség fokát, végül az V. tábla kombinatíven mutatja be, hogy mennyi az őstermelő népesség száma és a mérlegelésnek megfelelően mennyivel élnek többen, ill. kevesebben a kérdéses vármegyék területén a számításai szerint kívánatos számnál. Az egyes művelési ágak jelentőségéhez mért népsűrűség legnormálisabb: Vas, Bács-Bodrog, Bihar, Pest, Abaúj-Torna vármegyékben. Komárom, Fejér, Baranya, Somogy és Veszprém vármegyékben bőven van hely telepítésre. Számítása szerint a jelenlegi körülmények között Fejér vármegyében 34.000, Somogyban 39.000, Baranyában pedig 29.000 ember megélhetésére van hely; viszont Hajdu, Heves, Sopron és Zemplén, Csanád, Szabolcs, Békés azok a megyék, melyek ez idő szerint emberfölösleggel rendelkeznek.

Szerző utal arra, hogy a termelés-színvonal adatok hiányában még ez a számítási mód is tökéletesítésre szorul.

ifj. M. L. dr.

Kovács Imre: A parasztéletforma csődje.

Emeric Kovács: La faillite de la forme de vie paysanne.

Bolyai Akadémia Budapest, 1940. 213 l.

Académie Bolyai. Budapest, 1940. 213 p.

Szerző ebben a munkájában az évek óta különböző folyóiratokban megjelent cikkeit és tanulmányait tette közzé.

A bevezetőnek szánt Útam című írás a szerző életrajzát adja, a következő két tanulmány pedig az egyke kérdésével foglalkozik. A dunántúli egykét talán túlzottan sötéten nézi, mert benne a német-ség terjeszkedésének veszélyét is látja.

Az ormánsági egykét egyik tipikus községében, Kemsében, külön is részletes vizsgálat tárgyává teszi és meggyőzően mutatja meg, hogy a nép és föld diszharmonikus viszonya az idők folyamán milyen nemzeti veszedelmet eredményezett. Az egyke — szerinte — ma már a régítől teljesen el-ütő népi életforma, egészen új gazdasági, társadalmi és erkölcsi törvényekkel.

A földreform útja c. fejezetben radikális föld-reformot követel, az agrárproletáriátus megszerve-zése útján.

A következő tanulmányában az értelmiségi és parasztfjúság egymáshoz való viszonyát és össze-fogásuk társadalmi jelentőségét vázolja.

Két cikkben foglalkozik ezután a munkaszol-gálat jelentőségével, az egyikben a különböző orszá-gok különböző szerepű és célú munkatáborait ismerteti, hogy a másokban Magyarországra nézve levonhassa a tanulságot, mely nem más, mint az, hogy ha a magyar ifjúság felismerné e tekintetben a reá váró feladatokat és azokat helyesen oldaná meg, sokat segíthetne magán is, meg a nemzetet is.

A gazdasági cselédek helyzetéről és megélhetési viszonyairól adott kép talán legfigyelemreméltóbb fejezete a munkának. Ebben reprezentatív adatok-kal igyekszik megrajzolni ennek az osztálynak gaz-dasági helyzetét, annak változásait és társadalmi viszonyait. Munkafiziológiai alapon érdekes szám-adatokkal mutatja be munkateljesítményét és fel-használt energiája fedezésére keresete alapján ren-delkezésére álló kalóriamennyiségét.

A kaszásokereszt mozgalomról szólva, a leg-inkább magárahagyott néprétegnek a nyomorúság realitásából a ködös politikai eszmékbe és misz-tikus vallási szektákba való menekülését ecseteli.

A tanulmánygyűjtemény címével egyező című fejezetben a paraszti életformának a bontakozó magyar kapitalizmus által való megbontását, majd a kifejtett kapitalizmus s annak talmi kultúrája által való összeomlását vázolja Gyoma társadalmá-nak a jobbágyfelszabadítás óta bekövetkezett diffe-renciálódásában.

Szervezés című írásban arról van szó, hogy a magyar nép politikai, gazdasági és társadalmi szer-vezkedése hogyan valósítható meg.

Menekülés a faluból cím alatt az egész világon tapasztalható és mindenütt egyre veszedelmesebb méreteket öltő társadalmi folyamat okát, káros hatásait és orvoslási módját vizsgálja.

Magyar agrárpolitika című utolsó tanulmány-ban agrárpolitikánk feladatát a nagy szociális ellen-tétek és birtokmegosztás aránytalanságának ki-küszöbölésében, a mezőgazdasági termelés időszerű átszervezésében és a parasztság számára korsze-rűbb életkeretek felállításában jelöli meg.

G. G. dr.

Hévey László dr.: Ahol nincs nagybirtok.*Dr Ladislas Hévey: Là où il n'y a pas de grandes propriétés.*

Budapest, 1939. 108 l. — p.

Franciaországot, ahol a nagybirtokokat a forradalom 150 évvel ezelőtt egy csapásra megszüntette, a földkérdéssel foglalkozók legnagyobb része a kis- és középbirtokok ideális földjének tartja. Ennek a felfogásnak a tarthatatlanságát igazolja Hévey László dr. e monográfiájában, mely a franciaországi ősforrások adataira támaszkodva a tudományos kutatás módszerével tárja fel a francia forradalom radikális birtokpolitikájának súlyos következményeit.

Szerző a francia agrár- és falupolitikai élet nagy kérdéseinek vizsgálatát a messzi múltba vetett kutató pillantással kezdi. Tekintete a feudalizmus korának birtokviszonyait méri fel először, majd a forradalom okozta új birtokrend felé fordul, mely a régi birtokrendtől már alapjaiban is erősen különbözik. A forradalom ugyanis földig lerombolta a feudális világ maradványait. A parasztság a forradalom következtében elvileg felszabadult, de gyakorlatilag a hűbéri kötelezettségeknél sokkal súlyosabb terhek neheztedek rá. A lebontott nagybirtok legtöbb helyen a falu népe helyett spekulánsok kezébe került, a megszűnt uradalmak kenyértelessé vált mezőgazdasági munkássága pedig a városokba tódult. A termeléspolitika gerincévé tett kis- és középbirtokok hamarosan önellátó gazdaságokká devalválódtak s mint ilyenek a piacra történő termelés szempontjából többé számításba alig jöhettek. Változás állt be ugyanakkor a falusi társadalom osztálytagozódásában is, minthogy megélhetés híján az iparosság elvándorolt s a falu domináns népe a kis- és középbirtokos parasztság maradt. Az ily módon uniformizálódott falusi lakosság körében csakhamar elterjedt a születések korlátozása, melynek hatásaként a falvak jelentős része elnéptelenedett. Míg a falu lakóinak százalékaránya az összes népességhez viszonyítva 1846-ban 75,6% és 1906-ban 57,9% volt, addig 1926-ban már csak 50,9%-ot tett ki. Az új birtoktagozódás az egyke népromboló szokásának kitermelésén felül az ország mezőgazdasági terményekkel való ellátása terén is súlyos helyzetet teremtett, úgyhogy Franciaország a mezőgazdasági termények nagymérvű behozatalára szorult.

Kutatása tárgyát a szerző sok oldalról és nagy körültekintéssel közelíti meg. A népsűrűségi adatokat összeveti a birtokrendre vonatkozó adatokkal s arra az eredményre jut, hogy a fejlődés az ország gyéren lakott tájain mindinkább a középbirtok megerősödése felé tendál. Statisztikai adatai révén elébe tárul az egyke forrásvidékének — a közép Garonne menti megyék falvainak — gyors ütemű elnéptelenedése, az iparos- és kereskedőrétegnek a megélhe-

tést jobban biztosító vidékekre történő elvándorlása, valamint a magának élő és zárkózottá vált népfokozatos visszafejlődése. Látja, hogy az elvándorlás és a születések csökkenése által okozott népesedési vacuum csak kis részben pótolható az ország sűrűbben lakott tájairól s hogy az állam minden szociálpolitikai orvosszere is a születéskorlátozások megakadályozására gyengének bizonyul.

A születéskorlátozásoknak — a francia agrár-demológia művelőinek újabb kutatásai szerint — volt még egy igen számottevő oka, és pedig a Code Civil-ben lefektetett francia örökjogrendszer. A szerző ismerteti a francia öröklési jog kialakulásának körülményeit és a születéskorlátozásokra gyakorolt hatását. Bemutatja, hogy a régi törzsöröklési rendszert felváltó, a forradalmi szellem által életre keltett örökjog — mely az egyenlő örököstály elvén nyugszik — mint kényszeríti rá a birtok-elaprózódás rémétől menekülő francia földbirtokos népet az egykére.

Leírja a szerző, hogy a kisbirtokosság individualista lelki alkatánál fogva egészen önző módon rendezkedik be, csupán önellátásra termel, bérmunkást nem alkalmaz s nagy területeket feleslegesen míveletlenül hagy. Ennek azután az a következménye, hogy az agrártermelés erősen csökkenni kezd. Az 1909—1913. években a hektáronkénti termésátlagok búzából, zabból és burgonyából egyes európai államokban a következők voltak: Franciaországban 13 q, 13 q és 83 q; Angliában 21 q, 17 q és 146 q; Németországban 21 q, 19 q és 137 q; Belgiumban 24 q, 28 q és —; Hollandiában 24 q, 28 q és 143 q. Ezek a számok azt mutatják, hogy a francia mezőgazdálkodás fejlődése más európai államokéval szemben igen elmaradt s a szükséglet fedezésére az ország belső agrártermelése már nem elegendő.

Az elnéptelenedett francia mezőgazdaságban hosszú idő óta tág tere lett volna a telepítésnek s ezzel a fentvázolt fejlemények megakadályozásának. A francia industriált-merkantil államvezetés azonban, néhány sikertelen kísérlettől eltekintve, ezt a lehetőséget is elmulasztotta. A szerző ezután részletes tájékoztatást ad a francia telepítési kísérletekről, különösen a breton és flamand paraszttal megkísérelt akciókról. Az elnéptelenedés folytán a francia mezőgazdaság rákényszerült arra, hogy a külföldről sűrűn özönlő bevándorlókat befogadja. Franciaország lakosságának 1911-ben 2,8%-a, 1921-ben 3,98%-a, 1926-ban pedig 6,2%-a volt már külföldi. Az összes bevándorlóknak mintegy 25%-a helyezkedett el a mezőgazdaságban. A bevándorlásügyi politika céljául tűzte ki, hogy folyamatosan helyre pótolja azt a hiányt, amely munkaerőben jelentkezett, továbbá, hogy állandó lakhelyhez való juttatás útján az asszimilálódásra alkalmasabbá tegye a bevándorolt külföldieket. A könyv utolsó

része ezzel kapcsolatban az olaszok, spanyolok, belgák, lengyelek és svájciak bevándorlásának a történetét s a bevándorlók helyzetének ismertetését tartalmazza.

D. G. dr.

Czaich Endre Károly: A villamosság a mezőgazdasági többtermelés szolgálatában.

André-Charles Czaich: L'électricité au service de la surproduction agricole.

A Magyar Elektrotechnikai Egyesület kiadása.

Publié par la Société Hongroise d'Electro-technique.

Budapest, 1941. 97 l. — p.

Mezőgazdaságunk korszerű fejlesztése kétségtelenül a technikai lehetőségek kihasználásával függ össze. A technika vívmányainak a mezőgazdaság által való legcélszerűbb és legeredményesebb felhasználása pedig feltétlenül az elektrifikáció útján valósítható meg.

E könyv, ha nem is kimerítően, de a honi viszonyok figyelembevételével meglehetősen részletesen azt mutatja be, milyen tág tere van a mezőgazdaságban a villamosság alkalmazásának nemcsak a többtermelés, hanem éppen az ennek eléréséhez elengedhetetlenül szükséges kultúrszint megteremtésének érdekében is. Mert csupán a villamosság széleskörű felhasználása teszi lehetővé a mezőgazdának a nehéz munkától való szabadulását s így az emberibb életet, ami pedig alapja szellemi színvonalának emelésének.

Először is az áramszolgáltató intézmény, illetőleg vállalat szemszögéből vizsgálja a kérdést és különféle típusú áramszolgáltató vállalat terhelési adatai alapján arra a megállapításra jut, hogy az áramtermelő vállalatoknak is fontos érdekük fűződik éppen termelőképességük egyenletesebb kihasználása érdekében ahhoz, hogy a nappali terhelési hiányt a mezőgazdaságnak fogyasztóul való megnyerésével pótolni tudják. A továbbiakban sorra veszi a villamosságnak a mezőgazdaság által való felhasználási módjait és lehetőségét. Érdekes statisztikai adatokkal és példákkal bizonyítja, milyen előnyöket nyújt a villamos világítás és fűtés mind az állattenyésztésben, mind a növénytermelésben, miként és főleg milyen eredménnyel lehet a villamosságot felhasználni az ivó és gazdasági vízellátás kérdésének megoldásánál, továbbá, hogy a kisebb és nagyobb gazdasági gépek hajtására és működtetésére mennyire gazdaságos a villamosenergia felhasználása, végül pedig felhívja a figyelmet a háziipar némely ágának villamosításával járó kedvező lehetőségekre.

Befejezésül hazánk mezőgazdasági villamosításának elmaradottságát és az e téren kétségtelenül tapasztalható mulasztások pótlásának jelentőségét tárgyalja.

Az érdekes munkát vitéz *Bonczos Miklós* dr. bevezetőnek is beillő előszava ajánlja az érdekelt magyar közönség érdeklődésébe.

G. G. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Die Städtestatistik in einigen Ländern Europas.* Artikelreihe. I. 92 l. Budapest. 1941. (Veröffentlichungen der Ungarischen Statistischen Gesellschaft. 15.)

Abel, Dr. Wilhelm: Agrarkrisen und Agrarkonjunktur in Mitteleuropa vom 13. bis zum 19. Jahrhundert. 179 l. Berlin. 1935.

Altman, Hans: Die Zusammenarbeit des Luftverkehrs mit anderen Verkehrszweigen. 351 l. Berlin. 1939. (Neue deutsche Forschungen.)

Banše, Dr. K.: Organisation und Methoden der betriebswirtschaftlichen Statistik. 271 l. Berlin. 1929. (Bücherei für Industrie und Handel.)

Brunner, H.: Das Deutschtum in Südosteuropa. 57 l. Leipzig. 1940. (Bausteine für Geschichtsunterricht und nationalpolitische Schulung.)

Busch-Zantner, Dr. Richard: Agrarverfassung, Gesellschaft und Siedlung in Südosteuropa. Unter besonderer Berücksichtigung der Türkenzeit. VIII + 158 l. Leipzig. 1938. (Beihefte zur Leipziger Vierteljahrsschrift für Südosteuropa. 3.)

Croll, Dr. Walther: Aussenhandel im Kriege. 99 l. Leipzig. 1940.

Czuber, Emanuel: Die statistischen Forschungsmethoden. 3. kiad. Hrsg. von F. Burkhardt. XVI + 330 l. Wien. 1938.

Dornedden, Dr. Hans: Einführung in die Medizinalstatistik. 53 l. Leipzig. 1936. (Staatsmedizinische Abhandlungen. 11.)

Dörge, Dr. Karl: Wahrscheinlichkeitsrechnung für Nichtmathematiker. Unter Mitwirkung von Hans Klein. 113 l. Berlin. 1939.

Eckert-Greifendorff, Max: Kartographie. Ihre Aufgaben und Bedeutung für die Kultur der Gegenwart. VII + 437 l. Berlin. 1939.

Gini, Dr. Corrado: Die Probleme der internationalen Bevölkerungs- und Rohstoffverteilung. 28 l. Jena. 1937. (Kieler Vorträge. 49.)

Günther, Dr. Hans F. K.: Die Verstädterung. Ihre Gefahren für Volk und Staat vom Standpunkte der Lebensforschung und der Gesellschaftswissenschaft. 54 l. Leipzig. 1938.

Haupe, Dr. Helmut: Deutsches Volkstum in der Bevölkerungsentwicklung des östlichen Mitteleuropa. 61 l. Berlin. 1935. (Schriften zur Volkswissenschaft.)

Haustein, Emil: Der Klassenkampf als wirtschaftliches und socialpolitisches Problem. (Lehr-

Folyóiratszemele. — *Les revues.*

Archives Diplomatiques et Consulaires (5. évf. 12. sz., Zürich 1940, fr.). — Varga J.: Magyarország ipara, külkereskedelme és idegenforgalma. — József kir. herceg: Néhány szó a Magyar Tudományos Akadémiáról. — Horthy I.: A Magyar Államvasutak fejlődése. — Nagy I.: Az erdélyi új magyar egyetem. — Kuzmich G.: A Magyar Királyi Pósta. — Knob S.: Erdély és a magyar ipar. — A magyar föld és népe a statisztika tükrében. — A Magyar Nemzeti Bank. — (6. évf. 3. sz.). — Freyer J.: Német tudományos intézet Budapesten. — A szlovén ipar. — Djadja I.: A jugoszláv egyetemek. — A jugoszláv királyság vasútügye. — A jugoszláv mezőgazdaság. — A jugoszláv királyság erdészete és bányászata. — A Jugoszláv Nemzeti Bank. — Šubašić I.: A Horvát bánóság. — Starčević M. V.: Zágráb, Horvátország fővárosa. — Natlačen M.: Szlovénia — a szép utazások országa. — Ljubljana. — (4. sz.). — Gróf Teleki A.: A magyar külkereskedelem megszervezésének szükségessége külföldön. — (5. sz.). — A szlovák köztársaság iskolaügye. — Stano J.: A szlovák köztársaság technikai szervezete. — A szlovák köztársaság állami pénzügyei. — Szlovákia közgazdasága. — Karvaš I.: A Szlovák Nemzeti Bank. — (7. sz.). — Montenegro ismét független állam. — (8. sz.). — Jungert-Arnóthy M.: Bolgárok és magyarok. — Wesselinoff M.: Bulgária dohányszövetkezetei. — Goranoff I.: A bolgár közlekedési hálózat. — Kushev D.: A bolgár mezőgazdaság korszerűsítése. — Gouneff C.: Bulgária hitelügye és a háború. — Jeleff A.: Bulgária községi szervezete. — Mitoff S.: Utak és vasutak Bulgáriában. — Balkanski I.: A közegészségügy Bulgáriában. — (9. sz.). — Retezár Á.: A péti só.

Az Ország Útja (5. évf. 10. sz., Budapest 1941, m.). — Báró Wesselényi M.: A magyarság és Európa. — Mérei Gy.: A New Deal és következményei.

Bollettino della R. Società Geografica Italiana (6. évf. 5. sz., Roma 1941, ol.). — A világ nagyvárosai (100.000-en felüli lakossággal) és ezek népessége. — A zsidók összeírása Németországban 1939 május 15-én. — (6—7. sz.). — Adatok a német népességcseréhez.

Der Deutsche Volkswirt (15. évf. 49. sz., Berlin 1941, ném.). — Hoffmann M.: Elszállásolási lehetőség a nagynémet idegenforgalomban. — Osthold P.: Anglia haditermelése kritika és kísérletek között. — (50. sz.). — Küzdelem a minőségi műrostért. — Az angol acélipar kényszerű önellátása. — Aust H. W.: Az állam mint részvényes. — Huppert W.: Organikus gazdasági rend. — (51. sz.). — von der Decken S. E.: A háborús közellátás harmadik éve. — Aust H. W.: Olaszország bankjai az európai gazdaságban. — (52. sz.). — A külföldiek munkája a Németbirodalomban. — (16. évf. 1. sz.). — A ruggyanta problémája. — Anders J.: Az amerikai közgazdaság mérlege. — (2. sz.). — Az Egyesült Államok nyersanyagellátása. — Aust H. W.: A biztosításügy a Szovjet-Únióban.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (154. köt. 2. sz., Jena 1941, ném.). — von Zwiedineck-Südenhorst O.: A születési statisztika lélektani és élettani magyarázata. — Willeke E.: Német munka a háborúban. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac és egyes országok

piacainak fejlődése 1940-ben. — (3. sz.). — Seidel H.: A társadalomgazdaság módszerreformjának kérdése. — von Dietze C.: A vidéktől való menekülés. — Willeke E.: A háború német munkateljesítménye.

Kárpátmedence (1. évf. 6. sz., Budapest 1941, m.). — Czettler J.: Mezőgazdaságunk fejlesztése. — Vida P.: Nemzetpolitika és tudomány. — Módos J.: A magyar ipar szociális tevékenysége. — A textilnagykereskedelem kérdései. — Kahma J.: A finn gazdasági élet. — Olin C. E.: A finn ipar. — Blomquist I.: Finnország ipari önellátása. — Tavaila A.: A finn mezőgazdasági klubok. — Karélia.

Közgazdasági Szemle (84. köt. 7—8. sz., Budapest 1941, m.). — Surányi-Unger T.: A tőkegazdasági eszmék válsága. — Kádas K.: Az áralakulás irányítása és a piaci egyensúly. — Nötel V.: A magyar ipari termelés finanszírozása. — Gesztelyi-Nagy L.: Vámpolitikai vonatkozások Magyarország és Szerbia között a világháború előtti évtizedekben. — Éber E.: Mezőgazdasági üzemsztatisztikai adatok vizsgálata.

Magyar Külpolitika (22. évf. 9. sz., Budapest 1941, m.). — Lukács Gy.: Mi volt és mi lett a Monroe-elv? — Rubletzky G.: Bulgária. — Kertész J.: A Szovjet nemzetiségi politikája.

Magyar Szemle (41. köt. 4. [170.] sz., Budapest 1941, m.). — Szekfű Gy.: Népek egymás közt a középkorban. — Hadrovics L.: A visszatért Muravidék.

Mitteilungen des Statistischen Zentralamtes (22. évf. 30. sz., Prag 1941, ném.). — A Protektorátus iskolaügye az 1939/40. tanévben. — (31. sz.). — A Protektorátus iskolaügye az 1939/40. tanévben. — (32. sz.). — A Protektorátus iskolaügye az 1939/40. tanévben. — (33. sz.). — Építési tevékenység a Protektorátus nagyobb városaiban 1940-ben. — (35—36. sz.). — A Protektorátus bűnügyi statisztikája 1939-ben.

Nation und Staat (14. évf. 12. sz., Wien 1941, ném.). — Dierssen H.: A német népcsoport Horvátországban. — Vinulescu G.: Románok Ukrajnában.

Népegészségügy (22. évf. 19. sz., Budapest 1941, m.). — Hepp-Baján E.: Ingyen szappant kapnak a ráutalt csecsemők. — Barnaházy J., Ötömösy S. és Szörényi R.: Szerződés előtt álló tanoncok egészségi- és környezetvizsgálatának eredményei. — (20. sz.). — Bándi A.: Falusi szociális gyermekgondozás. — Dorsics I., Fenyvessy B. és Rabati F.: Chemoterápia hatása vegyes fertőzés esetén.

Notiziario demografico (15. évf. 2. sz., Roma 1941, ol.). — A Szovjet-Únió népessége kor szerinti megoszlásban az 1939. évi népszámlálás időpontjában. — (3. sz.). — A spanyol népmozgalom a polgárháború alatt. — Az európai, kiváltképpen olasz bevándorlás alakulása az Amerikai Egyesült Államokban az 1841—1937. években. — (4. sz.). — Japán népessége az 1940. évi január 10-i népszámlálás szerint.

Nouvelle Revue de Hongrie (34. évf. 10. sz., Budapest 1941, fr.). — Pál S.: A görög-keletiek Magyarországon. — Hadrovics L.: A horvát-magyar államközösség nyolc évszázada.

Revue du Travail (42. évf. 7. sz., Bruxelles 1941, fr.). — A család és a társadalombiztosítás Franciaországban. — Árak és munkabérek. — A nők hivatalos munkaközvetítés útján való elhelyezése Németországban.

Revue Internationale d'Agriculture (32. évf. 9. sz., Roma 1941, fr.). — Pirou G.: A francia mezőgazdaság útja a szindikátustól a korporációig. — Állatvágások, hús- és zsírtermelés Szlovákiában 1939-ben és 1940-ben. — Szlovákia állatállománya.

Rivista italiana di Scienze economiche (13. évf. 1. sz., Bologna 1941, ol.). — Zampieri M.: Az új európai gazdasági rend. — De Vergottini M.: Az előzetes demográfiai számítások. — (3. sz.). — Amato A.: Háborús pénzügyi problémák. — (4. sz.). — Olaszország női népességének halál- és születési táblái 1935—1937. évekre. — (6. sz.). — Mazzei J.: A háború előtti gazdaságtól a háború utáni gazdaságig. — Troisi M.: A szükségletek dinamikája.

Soziale Praxis (50. évf. 18. sz., Berlin 1941, német.). — Reichel H.: A német szociális törvényhozás fejlődési iránya. — A Szovjet-Unió munkajoga.

Statistik der Karpathenländer (1. évf. 64. sz., Budapest 1941, német.). — Budapest székesfőváros egy év alatt 440 millió pengőt költ nyers élelmiszerekért. — (65. sz.). — Nagybirtok és népsűrűség. — Szlovákia állattenyésztése. — (66. sz.). — Szlovákia területének megoszlása művelési ágak szerint 1939-ben és 1940-ben. — (67. sz.). — Szlovákia mezőgazdasági termelése 1939-ben és 1940-ben. — (68. sz.). — Ukrajna gazdasági jelentősége. — Szovjet-Oroszország széntermelése. — (69. sz.). — A Szovjet-Unió városi népességének fejlődése. — (70. sz.). — A rádió elterjedése a Kárpátországokban. — (73. sz.). — Európa részvétele a háborúban. — (74. sz.). — Magyarország juhtenyésztése és juh kivitele. — (75. sz.). — Bulgária textilgazdasága. — Horvátország ásványi kincsei.

Statisztikai Értesítő (3. évf. 8. sz., Budapest 1941, m.). — A budapesti lakóházak építkezési költségei. — Az „élelmiszerkosár” költségének alakulása városjelleg szerint. — Közúti forgalmi balesetek Budapesten. — Újabb adatok a Nagyvásártelep szerepéről Budapest élelmiszerellátásában. — Közúti vasutak a magyar városokban.

Südost Economist (3. évf. 19. sz., Budapest 1941, német.). — Tőkeemelések a magyar iparban. — Mivel járulhat hozzá a megnövekedett Bulgária Európa nyersanyagellátásához? — Magyarország külkereskedelme. — (20. sz.). — Krajčević F.: Horvátország gabonagazdasága. — A szlovák tőkepiac. — Irán jelentősége Délkelet-Európa gazdaságában. — A rádió elterjedése Észak-Erdélyben. — A magyar kereskedelempolitika új fázisa. — Délkelet-Európa cellulóze- és papíripara. — (21. sz.). — Mutschenbacher E.: A magyar mezőgazdaság teljesítőképessége. — Šoštarić—Pisačić K.: A horvát mezőgazdaság feladatai. — A budapesti húsfogyasztás átalakulása.

Ungarn (2. évf. 5. sz., Budapest 1941, német.). — Brotrvá-Nagy S.: Magyar terv a keleteurópai

csatornarendszer megvalósítására. — (6. sz.). — Surányi-Unger T.: A magyar gazdaság jelenlegi problémái. — Jócsik L.: A magyar-szlovák népi határ.

Városi Szemle (27. évf. 4. sz., Budapest 1941, m.). — Bene L.: A piackutatás célkitűzései. — Liszovic N.: A városi üzemek pénzügyi politikájának korszerű szempontjai. — Az olasz nagyvárosok növekedése és szerepe az ország gazdasági életében. — Néptömörülések Európában.

Városok Lapja (36. évf. 19. sz., Budapest 1941, m.). — Lukács Ö.: A városok háztartási helyzete az 1941. évben. — Gyergyószentmiklós. — Nagy L.: Nagyszalonta kísérlete a cigánykérdés megoldására.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (50. évf. 2. sz., Berlin 1941, német.). — A német korlátolt felelősségű társaságok 1940-ben. — Az áralakulás 1940-ben.

Világgazdasági Szemle (8. évf. 10. sz., Budapest 1941, m.). — Ukrajna gazdasági jelentősége. — Bulgária iparosodása német segítséggel. — Románia és a felszabadított Besszarábia.

Weltwirtschaftliches Archiv (54. köt. 2. sz., Jena 1941, német.). — Equilaz H. P.: A nemzetközi gazdasági együttműködés problémái. — Schürmann A.: A világgazdaság politikai változása. — Gini C.: Gyarmati és nyersanyagkérdés a konzervatív és expanzív népek szemszögéből. — Derksen J. B. D.: A nemzeti jövedelem kiszámítási módszerének nemzetközi áttekintése. — Schlier O.: Regionális statisztika. — Lösch A.: Az angol kereskedelempolitika új módszerei.

Wirtschaftsdienst (26. évf. 36. sz., Hamburg 1941, német.). — Kayser H.: Spanyolország gazdasági életének újjászervezési alapjai. — Németalföld gazdasági fejlődése és gazdasági problémái. — A közellátás Magyarországon. — Növekvő gazdasági nehézségek a Fülöp-szigeteken. — (37. sz.). — A munka központi megszervezése Belgiumban. — Bulgária dohánytermelési kilátásai. — (38. sz.). — Spanyolország textilnyersanyagellátása. — A francia gyarmatok iparosodási terve. — Drews M.: Kereskedelempolitika a nagy gazdasági térben. — Románia külkereskedelme a birodalmi márka jegyében. — (39. sz.). — Franciaország árjásítja gazdaságát. — Küntzel M.: Konjunktúra és tervgazdálkodás az Egyesült Államokban. — Galicia bekebelezése. — (40. sz.). — Haiti az Egyesült Államok kezében. — Az Egyesült Államok hiábavaló harca az infláció ellen. — Karélia újjáépítése. — (41. sz.). — A Protektorátus nehézipara. — Lehet-e még fokozni a német mezőgazdasági termelést? — Brückner H.: A svéd közlekedésügy a háborúban. — Magyarország közellátásának javulása.

Wirtschaft und Statistik (21. évf. 16. sz., Berlin 1941, német.). — A rádió elterjedése a Németbirodalomban az 1941 április 1-i állapot szerint. — A külföld nagykereskedelmi árai. — Portugália népességi adatai. — (17. sz.). — A Németbirodalom háztartásai jelleg, nagyság és összetétel szerint. — A németországi részvénytársaságok 1940-ben. — (18. sz.). — Az árak a háború két éve után. — Az európai országok be- és kivándorlása 1935—1939-ig.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.
Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság folytatta megkezdett üléseit. Az üléseken a Bizottság elnökségét *Farkas János* dr. miniszteri tanácsos, a Bizottság h. elnöke képviselte.

I. szakosztály (élő állatok, állati nyers termékek, kolbász- és húсарuk) folyó évi május hó 20-án tartotta ülését *Mutschenbacher Emil* dr. m. kir. gazdasági és kereskedelmi főtanácsos, szakosztályelnök elnöklete alatt. Jelen voltak: *Brauch Ferenc*, *Brauch Károly Ferenc*, *Bokor Adorján*, *Cseh Ödön*, *Fáy László*, *Hegyesi József*, *Hilberth Béla* dr., *Kienast Ferenc*, *Konkoly-Thege Sándor*, *Konkoly-Thege György*, *Löcherer Béla*, *Paluzsa László* dr., *Rulf Géza*, vitéz *Vágvölgyi Ferenc*, *Zimmer Ferenc* bizottsági tagok, *Bónis Ferenc* és *Toldy Miklós* szakértők.

Csécsi Nagy Miklós dr. a sertés piac 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól a következő jelentését küldte be:

Az 1940. évi termelési viszonyokat általában véve nagy zökkenők jellemzik. Januárban még üzletelen úgy a készsertés-, mint a süldőpiac, az értékesítési árak nem fedezik a termelési költségeket. A kormányzat igyekszik a termelési kedv fenntartását prémiummal elősegíteni.

Az év második felében már bizonyos hiányok mutatkoznak.

Az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosa először a sertés termékek árát állapítja meg, majd szeptemberben a hizott sertés árát is rögzíti; októberben pedig a termelési költségekkel arányban nem álló élősertésárakat emeli. Ugyanekkor a sertés termékek árát országos viszonylatban ismét megállapítja.

A piaci viszonyokat a szervezetlenség jellemzi. Év elején még a túlkínálatot az illetékes szervek nem tudták megfelelő készletárolásokkal levezetni, augusztus hónapban már a budapesti piacra a főváros ellátására nem érkezett elegendő sertés, úgyhogy a hiányokat a főváros a ténylegi sertéshizláló igénybevételével tudta csak átmenetileg pótolni. Év végére a sertés piacon nagyfokú áruhiány van, amit a főváros a nagytényi sertéshizláló kapacitásának emelésével igyekszik csökkenteni. A vágóiparosok kénytelenek a közfogyasztás kielégítésére szükséges sertéseket vidéken vásárolni, aminek főoka az, hogy a Budapestre nézve megállapított maximális ár és a vidéki ár közötti különbség nem elegendő a felszállítással járó költségek fedezésére, ennél fogva a sertés kereskedelem a fővárosi vásárról kikapcsolódott.

Az 1940. évi árviszonyokat általában év elejétől év végéig szilárdulás jellemezte. A sovány süldő ára január havában 85—95 fillér között alakult, tehát a süldőnevelés ráfizetéssel járt. Az árak átlagosan havonként 5—10 fillérrel emelkedtek; végeredményben az év végén a beállítási süldő ára átlagosan 180—195 fillér között alakult ki, ilyen árak mellett rentabilissá vált a tenyésztés.

A fiatal, prima nehézsertésárak múlt év januárban 113, júniusban 142 fillér körül mozogtak. Amikor szeptemberben a kereslet fokozódott — tehát további áremelkedés volt várható — az Ár-

ellenőrzés Országos Kormánybiztosa a sertések maximális árát, az országot 5 körzetre osztva, megállapította. 160 kg-on felüli prima uradalmi zsírsertés ára budapesti paritásban 144 fillér. Amikor pedig nyilvánvaló lett, hogy a hizlalási kedv teljesen meg fog szünni az országban, ha a termelési költségek figyelembevételével nem történik meg a hizottsertések áremelése, október 10-én a sertések árát országosan kb. 16 fillérrel emelte. Ezek a hatóságilag megállapított árak év végéig érvényben maradtak, habár a termelési költségek már meghaladták az értékesítési árakat.

1940. évben súlyosbította a helyzetet a takarmányhiány is. Míg 1939. évben általában véve takarmánybőség volt és tengerin kívül a hizlalók részére olcsó árú eosinált búza, továbbá rozs is rendelkezésre állott, az elmúlt évben a gabonamagvakban a rossz időjárás folytán bekövetkezett kiesés szükségessé tette azt a kormányintézkedést, amely rossznak takarmányozási célra való felhasználását eltiltotta. Nehezítette továbbá a hizlalás helyzetét az is, hogy árpatermésünk sem lévén kielégítő, árpában is igen nagy hiányok álltak elő, amit fokozott a sörgyárak óriási mértékben megnövekedett termelése is. A kormányzat mindent elkövetett, hogy a takarmányhiányt enyhítse és ebből a célból kb. 5.000 vagon tengerit importált.

Mindezek a körülmények arra indították a földművelésügyi minisztériumot, hogy a közületeket, illetve nagyobb ipari vállalatokat felhívja, hogy zsírellátásukról maguk gondoskodjanak. Ennek folytán a zsírellátási kérdés megoldását áthárította az érdekelt városokra, illetve nagyobb ipari vállalatokra, tehát a zsírellátás kérdését decentralizáltan vélte megoldani. A felhívás folytán az egyes iparvállalatok, majd közületek olyan hizlalási szerződéseket kötöttek, amelyek szerint tényleges előállítási áron, azonban lényegesen a maximális ár felett biztosították zsírszükségletüket.

Ezek a hatóságilag jóváhagyott szerződések olyan formában köttettek, hogy a hizláló süldőállományát bizonyos előre megállapított, kb. 60—70 kg-os súlyban adta el kg-ként 180—196 fillérért a hizlaltatónak, a rátermelt súlyt pedig az átvételkor érvényben levő maximális áron számolja el, így a maximális ár elve áttörést szenvedett annak a célnak elérése érdekében, hogy a hizláló gazdaságok a termelést az alacsony árak miatt ne szüntessék meg.

Természetesen bekövetkezett tehát az, amit a székesfőváros állatvásári forgalmának ismertetésénél láttunk, hogy a hizlalók már nem értékesítik sertésállományukat vásári forgalomban, hanem hizlalási szerződések formájában előre lekötik, ennél fogva kénytelenek voltak a budapesti hentesiparosok szükségletüket a lehetőséghez képest vidéken fedezni.

Brauch Károly Ferenc a húsipar 1940. évi helyzetéről számolt be a következőkben: Miként az összes iparágakra, úgy a húsiparra is erősen rányomta bélyegét a háború következtében előálló rendkívüli helyzet. A termelés folytonosságának biztosítása, valamint az export és a fogyasztás ér-

dekeinek védelme céljából elkerülhetetlen volt az állam igen messzemenő beavatkozása az ország gazdasági életébe úgy az anyaggazdálkodás, mint az árpolitika terén. A különböző korlátozások nem utolsó sorban érintették a húsipart és ezek a korlátozások helyenként nagyon súlyosak voltak, de megértve az idők parancsát, zokszó nélkül vállalta azokat.

A rendkívüli idők következtében szükségessé vált és életbe léptetett korlátozásokat erősen siettetette az 1939. évi nagy takarmányhiány és az, hogy az adott sertés- és takarmányárak mellett a sertéstartás és hizlalás nem volt kifizetődő és így a sertésállományunk a múlt évihez viszonyítva, erősen csökkent. Mint a Magyar Gazdaságkutató Intézet 1940. évi jelentésében olvashatjuk az ország sertésállománya 1940 februárjában 21%-kal volt kevesebb, mint az előző év hasonló időszakában. Az év folyamán a sertésállomány csökkenése tovább tartott, mert a magas takarmányárak és erősen érezhető takarmányhiány miatt a gazdák a tél folyamán tartózkodóak voltak a szaporítás tekintetében. A hizlalásra befogott állomány is erős csökkenést mutat az elmúlt évvel szemben. Itt a visszaesés több, mint 30%-ot tett ki.

Az állománynak ez az igen jelentős megcsappanása természetesen a kínálat visszaesését is magával hozta, ami világos magyarázatát adja az elmúlt év vége felé felmerült zsírellátási zavaroknak és élénken szemlélteti az elmúlt év magas takarmányárai és a nem kielégítő élőárak közötti különbség eredményét.

A kormány az ország zsír- és húsellátásának biztosítása, valamint az export körül mutatkozó zavarok leküzdése érdekében több intézkedést tett, 1940 szeptemberében az Árkormánybiztosság az élősertés árának a szalonna-, háj- és zsírárákhoz való viszonya tisztázására, valamint a belföldi és az export élősertésárak közötti rés kiküszöbölésére megállapította a legmagasabb sertésárakat, úgyszintén az egész ország területén felszámítható legmagasabb szalonna-, zsír-, háj- és sertéshúsárakat.

Az 1940 szeptemberi ármegállapítás az országot 5 körzetre osztotta és az árakat körzetenként állapította meg. A legdrágább körzetben egy jól hizott fiatal 160 kg-os sertés ára 1'44 pengő, míg a legolcsóbb körzetben 1'32 pengő.

A tengeri árának megállapítása után újból szabályozták az élősertésárakat és most már az előző rendeletben megállapított 5 körzetet 7-re emelték. A legdrágább körzetben a 160 kg súlyú jól hizott sertés árát az eddigi 1'44 pengős árral szemben 1'60 pengőben szabták meg, míg a legolcsóbb körzetben az eddigi 1'32 pengő árral szemben 1'44 pengőben lett az ár megállapítva. Ezzel az ármegállapítással szűnt meg az exportár és a budapesti ár közötti különbség. Az újabb élőárakkal egyidőben újból megállapították a zsír, szalonna és háj eladási árát.

Míg a Budapesti Sertésvágóhid forgalma az elmúlt évhez viszonyítva igen jelentős, mintegy 20%-os visszaesést mutat, addig a marhavágóhid forgalma jelentősen emelkedett.

A borjúvágás nem mutat jelentős eltérést az elmúlt évvel szemben, annak ellenére, hogy a kormány a borjúvágásokat erősen korlátozta. Ennek a ténynek magyarázatául szolgál az, hogy az év elején a borjúvágások erősen fokozódtak, részben a rossz takarmányviszonyok miatt, részben pedig azért, mert a tejtermelés nem fizetődött ki.

Az ősz elején a vágások erősen csökkentek, egyrészt mert a takarmány olcsóbb lett, másrészt pedig a fent említett vágási tilalom következtében a vágások erősen visszaestek, de évi átlagban nem mutatnak eltérést az előző évvel szemben.

Az év vége felé mutatkozó visszaesésben jelentős része van annak is, hogy a borjúhús fogyasztói ára rögzítve van, míg az élőborjú ára szabadon maradt és az olyan magasra emelkedett, hogy az adott borjúárak mellett annak árusítása egyáltalán nem kifizetődő.

A juhvágás a Budapesti Marhavágóhidon az elmúlt évvel szemben emelkedést mutat. Ennek részben az a magyarázata, hogy a hústalan napokon a birkahús fogyasztása engedélyezve volt és így a belső fogyasztás is hozzájárult a vágások számának emelkedéséhez.

A forgalmi adatok közlése után meg kell még említenem az elmúlt évben életbeléptetett korlátozásokat is, amelyek közül valamennyi érzékenyen érintette a húsipart:

1940 január hó 1-én bevezette a kormány a heti 2 hústalan nap tartását; 1940 október hó 1-én heti 3 hústalan nap tartását rendelte el. 1940 április hó 15-én életbelépett Budapesten a zsírjegyrendszer és ettől kezdve a heti zsíradagot 24 dekában állapították meg, amit később heti 20 dekára szállítottak le. 1940 őszén a kormány megtiltotta az üszőborjúk levágását. 1940 decemberében korlátozták a sertésvágásokat. Ettől kezdve angol sertést 60 és mangalica sertést 100 kg-on alóli súlyban levágni nem szabad.

A három hústalan napon felül a borjúhús árusítását a hét még egy napján megtiltották.

A vendéglői korlátozások ugyancsak érzékenyen érintették a húsipart.

Paluzsa László dr. Magyarország 1940. évi édesvizi halexportjáról az alábbi jelentést olvasta fel: Magyarország 1940-ben, összehasonlítva az 1939. év adatával 19'3%-kal kevesebb halat exportált, mint 1939-ben. Az 1940. évben kiszállított halak értéke azonban — az 1939. év adataihoz viszonyítva — csak 2%-kal volt kisebb, mivel az exportra került halak átlagára 1940-ben 100 kg-onként 134 pengőt tett ki az 1939. évi 110 pengővel szemben. Az átlagár tehát 1940-ben 100 kg-onként 24 pengővel, vagyis kb. 21%-kal volt magasabb, mint 1939-ben.

Mult évi jelentésünkben rámutattunk arra, hogy 1939 szeptember óta tulajdonképpen csak két piac áll rendelkezésünkre, mégpedig a Német Birodalom és Szlovákia. Ugyanakkor hangsúlyoztuk, hogy a Német Birodalomba irányuló exportunk mikénti alakulását elsősorban az árkérdés fogja befolyásolni. Az 1940. év első felére megállapított német átvételi árak egyáltalában nem feleltek meg a magas belföldi takarmányáraknak és az egyre emelkedő egyéb termelési költségeknek. Ez volt az oka annak, hogy Magyarország az 1940-es év első felében a még rendelkezésre álló német exportkontingenst megközelítően sem tudta igénybe venni. Ez magyarázza meg azt is, hogy 1940-ben németországi exportunk visszaesett. Az 1940. év második felében az élőponty német átvételi ára (ab magyar határ 100 kg-onként) 87 márkáról 101 márkára emelkedett, de ez a magasabb ár sem felel meg 100%-osan az egyébként is gyenge új termés magasabb előállítási költségeinek.

A Német Birodalom mellett csupán Szlovákiát tekinthetjük különálló és számottevő piacnak az édesvizi halexport szempontjából. Szlovákiai expor-

tunk emelkedése, minthogy közeli piacról van szó, mindenképen örvendetes, de inkább konjunkturális jellegű és az általános élelmiszerkereslettel magyarázható.

Az export mikénti alakulását az alábbi tényezők fogják megszabni:

1. a belföldi — beleértve a visszaszerzett délvidéki — területek termelésének nagysága;
2. a belföldi fogyasztás mértéke;
3. az exportárak mikénti megállapítása.

A tógazdaságok termelésének eredményét az időjárás kivül nagymértékben fogja befolyásolni az etetésre felhasználható takarmány mennyisége. A belföldi megnövekedett fogyasztó piacoknak ebben az évben már a visszaszerzett Délvidék szabadvizi haltermése is rendelkezésére fog állni, miért is valószínűnek tartjuk, hogy normális terméseredmény és megfelelő exportárak mellett 1941. évi hal-exportunk meg fogja haladni mind mennyiségben, mind pedig értékben az 1940. év eredményeit.

Bónis Imre dr. jelentése a bel- és külföldi lóértékesítés 1940. évi állapotáról: Az elmúlt év háborús hangulata igen jelentékenyen megnövelte a katonai lovak iránti keresletet. A kereslet elsősorban a délkelet-európai államok felé irányult, miután a háborúba belesodródott korábbi exportállamok (Lengyelország) a forgalomból teljesen kiestek. Az abnormisan nagymértékű kereslettel szemben azonban a rendkívüli intézkedések miatt korlátozott, — a korábbi évek átlagának töredékét jelentő — kínálat állott szemben, ami természetesen az árak rohamos emelkedésével és az eladási feltételeknek az eladó javára beállott változásában kifejezésre is jutott. Hazánkban az év 12 hónapjából mintegy 3 hónapig teljes kiviteli tilalom, további 3 hónapig részleges zárlat állott fenn a lovakra vonatkozóan és csak kb. 6 hónapot lehet olyannak tekinteni, mely idő alatt a kiviteli tevékenység az előre meghatározott és az 1914-es háború utáni évek átlagkiviteli forgalmának kb. $\frac{1}{4}$ -ét jelentő keretben folytatható volt. Az árak az 1937. évi külföldi eladási árakhoz viszonyítva az egyes viszonylatok és minőségek szerint 25—50%-kal emelkedtek. Kétségtelen, hogy e háborús konjunktúra kihasználását a külföldi piacokon korábban divatban volt áralakítások megszüntetése és az egységes árajánlat tette lehetővé.

A tenyésztési kedv fellendülése, a befedezett kancák számának emelkedése és a csikószaporulat növekedése az 1940. évben is megfigyelhető volt. A belföldi árak is emelkedő tendenciát mutattak, miután a földművelésügyi kormányzatunk intézkedésére a külföldi vásárlásokat lebonyolító félhivatalos szervezet a külföldi áraknak megfelelő, de a belföldi árigenyeket lényegesen meghaladó összeget fizetett az általa felvásárolt lovakért, ugyanakkor pedig honvédségünk is, bár kisebb mértékben, de még mindig jelentékenyen felemelte az általa fizetett bevásárlási árakat.

Kienast Ferenc a bélkereskedelem 1940. évi forgalmi és árviszonyaira vonatkozó jelentését olvasta fel: A bélárak termelésében az 1940. év folyamán a húsfogyasztás korlátozása következtében az előállított belek mennyisége, valamint fajtái között az előző évvel szemben nagy eltolódás mutatkozott.

A belföldi piacon sertésbélben nagy hiány mutatkozott. A juhbél termelése viszont a visszacsatolt erdélyi részek bekapcsolásával nagyban emelkedett, úgyhogy a Kereskedelmi Hivatal a juhbél külföldről való behozatalát majdnem teljesen megszüntette.

A marhabéltermelés a Németországba irányuló exportvágások következtében körülbelül az előző évi átlagon mozog.

A bélárak forgalmi viszonyaiban 1940-ben visszaesés mutatkozott, amelynek oka a húsfogyasztás korlátozása. A szalámigyárak részére szükséges lóbél külföldről csak Németországból volt beszerezhető, úgyhogy a szalámigyárak szükségletét nem is fedezte teljesen a behozatal.

A bélárak általában emelkedtek. Vonatkozik ez a nyersbél belföldi beszerzésére. Az eladási árak azonban az 1939 augusztus 26-i árakat nem lépték túl, kivéve a száraz marhavékonybél, sózott és száraz lóbél eladási árát, melyet az árkormánybiztosság 10—20%-kal emelt.

Külföldi viszonylatban nagyobb áremelkedést mutat a borjúgyomor, amely az 1939. évi árral szemben kb. 50%-kal volt kedvezőbben elhelyezhető.

Bokor Adorján a magyar szalámiipar 1940. évi helyzetéről a következő jelentést olvasta fel: Az 1939/40. évi gyártási idény a szokott időnél jóval korábban és kedvező körülmények között indult meg.

A régi szalámi már a nyár végén eltűnt a piacról. Ugyanekkor meglepetésszerűen nagy sertéshúsfeleslegek jelentkeztek. Míg más esztendőben csak az októberi hűvösebb idő beálltával kezdi meg a gyártást az ipar, addig 1939-ben már augusztus utolsó napjaiban fogtak hozzá a gyártáshoz azok a gyárak, amelyeknek technikai felkészültsége lehetővé teszi, hogy melegebb időben is dolgozzanak. A nagyobb kínálat ellenére a sertéshús ára magas volt és heteken át változatlanul megmaradt 1 pengő 45 filléres budapesti paritásos áron. A gyárak úgy a várható belföldi fogyasztást, mint az exportlehetőségeket kedvezően ítélték meg és így minden felkínált mennyiséget átvettek, ami a hús olcsóbbodását nem tette lehetővé. Csak a gyártási idény második felében lett a sertéshús valamivel olcsóbb, úgyhogy évi átlagban budapesti paritásban 1 pengő 30 filléres húst dolgoztak fel a gyárak.

Amíg így a legfontosabb gyártási nyersanyagban: sertéshúsban hiány nem volt, egyéb nyersanyagok beszerzése esetenként már komoly nehézségbe ütközött. Így főleg a külföldi nagykaliberű belekben, borsban és szegfűborsban volt hiány. Ugyancsak komoly nehézségek voltak időközönként az üzemenyanyagok beszerzése körül is. A munkapiac helyzete és az elsőrendű életszükségleti cikkek emelkedése a munkabérek emelését tették szükségessé. Komoly kiadási többletet jelent a szociális terhek megnagyobbodása is. Viszont a termelést semmilyen munkásmozgalom nem zavarta és így lehetséges volt, hogy az ipar az elmúlt esztendőben gyártási rekordot érhetett el: a világháború kitörése, 1914 óta soha annyi szalámi nem gyártódott, mint 1940-ben.

A fogyasztás mindenben igazolta a gyárak optimizmusát. A szalámi fogyasztása a hústalan napok bevezetése következtében emelkedett, mert a szalámi nagy nyári melegben is romlás nélkül tárolható és fogyasztható akkor, amidőn más húsféle nem áll rendelkezésre. Az év folyamán vissza került Keletmagyarország és Erdély is lényegesen növelte a belföldi fogyasztást. A belföldi eladási árak szempontjából már kevésbé volt kedvező az elmúlt év. Annak ellenére, hogy az év folyamán minden megdrágult, a szalámi ára változatlan maradt.

A belföldi fogyasztás és az export emelkedése következtében a gyárak túlkorán adták el készletü-

ket és 1940 nyár végén szívesen megkezdették volna az új áru gyártását. Sajnos, a húspiac helyzete ezt nem tette lehetővé. A nyár végén, ősz elején oly kevés sertéshús állott a piac rendelkezésére, hogy a napi fogyasztószükséglet sem nyert kielégítést. A szalámiipar csak késő ősszel — jóval későbbben, mint máskor — foghatott az új áru gyártásához. Nyersanyaghiány miatt nagy zökkenőkkel folyt a munka és csak az év utolsó heteiben jelentkezett annyi áru, hogy normális keretben lehetett termelni. A termelést illetően meglehetősen kedvezőtlen kilátásokkal néz az ipar az 1941. év elejére.

II. szakosztály (gyarmatárak, fűszerek, gyümölcsök, zöldségek, vetemények, répa és répamag, cukor, dohánygyártmányok, stb.) folyó évi április hó 23-án tartotta ülését. Jelen voltak: *Claus József, Mayer Vilmos, Mikecz Miklós, Orth Gyula dr. és Paksy József dr.* bizottsági tagok.

Paksy József dr. a *cukor* 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyait a következőkben ismertette:

A nemzetközi politika rendkívüli eseményei által előidézett világgazdasági válság, amely a termelés és fogyasztás terén is az államoknak a magángazdaság rendjébe való fokozott beavatkozását tette szükségessé, az 1940. naptári évben a hazai *belföldi cukorellátás terén* is éreztette hatását. Az 1939. évi kedvezőtlen cukorrépatermés-eredmény és a megelőző év szeptembere óta folyó nagyarányú készlettartalékolások következtében a kormány 1940 áprilisában az ország egész területén cukorjegyrendszert vezetett be a belföldi fogyasztás korlátozására. A cukor ipari felhasználásának ellenőrzésére pedig édesipari anyaghivatalt létesített. E korlátozó rendelkezéseken felül a belföldi cukorellátás zavartalan biztosítására az 1940. év folyamán a cseh-morva protektorátusból hoztunk be cukrot. Cukorkivitel természetesen nem volt.

A racionalizált fogyasztás és az 1940. évi jobb cukorrépatermés-eredmények következtében az év végére a belföldi cukorellátás helyzete lényegesen javult.

A készlet — figyelemmel a háborús viszonyok által megkívánt esetleges tartalékokra, valamint a keleti és erdélyi országrészek visszacsatolása folytán megnagyobbodott fogyasztó területre — az 1941. év szükségletét fedezni fogja.

A visszacsatolás folytán Magyarország cukorgyárainak száma az addig is magyar kézen volt marosvásárhelyi gyárral szaporodott.

A magyar cukorgyárak összessége az elmúlt üzemi évben a „Zöldkereszt“ akció céljaira 113 vagón cukrot bocsátott kedvezményes áron rendelkezésre.

Magyarországon ezidőszerint a cukor jóformán az egyetlen iparcikk, melynek ára 1938 november óta, az időközben beállott jelentékeny nyersanyagár- és munkabéremelkedések ellenére sem változott.

A külföldi cukorhelyzetet, tekintettel a háborús viszonyokra, egészében megítélni nem tudjuk. Európában a német fennhatóság alá került területek, Hollandia, Belgium, Svédország, Románia, Bulgária és Jugoszlávia előreláthatólag elegendő mennyiségű cukor felett fognak rendelkezni, amely cukorfogyasztásukat fedezni fogja, sőt feleslegük is fog maradni. Ezzel szemben a megszállott Franciaország, Svájc, Dánia, Norvégia és Finnország cukorbehozatalra fognak szorulni, amely azonban azért, hogy a Cseh-morva protektorátussal és Lengyelországgal megnagyobbodott Németország feles-

legekkel rendelkezik, kielégíthető lesz. Minthogy a világpiac többi részétől közlekedésileg elszakadtunk, a nagy nádcukorfelesleggel rendelkező tengerentúli államok az európai szükséglet kielégítésére tekintetbe nem jöhetnek. A világpiaci cukorárak ugyancsak a háború következtében a legnagyobb ingadozásoknak vannak kitéve és egymástól teljesen függetlenül alakulnak.

Orth Gyula dr. a *gyümölcs* 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól a következő jelentésben számolt be:

Magyarország 1940. évi gyümölcsstermése az előző év rekordtermésével ellentétben, gyenge volt. Nemcsak mennyiségileg történt visszaesés, de a gyümölcs minősége is, a meg nem felelő időjárás miatt erősen leromlott. Az 1940. év elejei erős fagyok, valamint árvizek, továbbá a hűvös nyár és így az elmaradt napsütés rendkívül rossz hatással volt a gyümölcs fejlődésére. Amíg az előző évben a gyümölcsnek jelentékeny része veszett kárba, — miután a kereskedelem nem tudta felvenni az összes feleslegeket, — addig az 1940. évben a gyümölcsstermés nem fedezte sem az exportot, sem a belföldi viszonylatban mutatkozó keresletet.

A gyümölcsstermelő államok évről-évre hathatós intézkedésekkel mozdítják elő a gyümölcs minőségi és mennyiségi termelését. Hazánkban az elmúlt években gyümölcsben komoly telepítések történtek, miért is az állandóan emelkedő termésmennyiségek és az ennek természetes következményeként az importra szoruló államokban kifejlődött éles verseny parancsolólag előírja, hogy nálunk is minden lehető el kell követni a minőségi termelés fokozása érdekében. Amikor már megfelelő minőségi gyümölccsel rendelkezünk, feltétlenül szükséges a kivitelre szánt gyümölcsök kötelező márkázása, mert csak ezen az alapon vívhatunk ki a magyar gyümölcsnek a külföldön maradandó jó hírnevet és biztosíthatjuk az évről-évre emelkedő termésfelesleg kivitelét.

A gyümölcskártevők elleni védekezés mind- eddig komoly eredménnyel nem járt, egyrészt a termelők nagy részének nemtörődömsége, másrészt a rendkívüli kedvezőtlen időjárás miatt. A rendkívül esős évben ugyanis az előző évnél jóval többször kellett, illetve kellett volna permetezni a gyümölcsfákat. A gyümölcskivitelben legnagyobb versenytársunk Olaszország, Bulgária, Jugoszlávia és Spanyolország, ezek délibb fekvésüknél fogva természetesen megelőznek bennünket a kivitel időpontjában, de megelőznek bennünket jobb minőségű áruik révén is. Ezekben az országokban ugyanis a gyümölcsök minőségi osztályozása és csomagolása a legszigorúbb állami ellenőrzés mellett történik. E téren ugyan már nálunk is javulás mutatkozik, de, sajnos, aránylag kevés minőségi árut tudnak a kereskedők a piacon felvásárolni és azt exportálni.

Az 1940. évi exporteredmény a múlt évvel szemben mintegy 40%-kal kevesebb.

Ez a nagy eltérés főként arra a körülményre vezethető vissza, hogy a viszonylag csekély mennyiségű és legtöbb esetben kifogásolható minőségű gyümölcs- és idénycikkfélék belföldi piaci árai oly magasra szöktek fel, hogy azok a legnagyobb mennyiségeket felvevő németországi átvételi árakkal nem állottak összhangban.

Anglia, Belgium, Svédország, Finnország, Hollandia és Franciaország felé a háborús helyzet miatt a magyar gyümölcs és főzelék, piacot természetesen nem találhatott.

Meggyben, görög- és sárgadinnyében, ugorkában, zöldpaprikában és paradicsomban nagyobb volt az exportunk, mint az előző évben. Az összes többi cikkben kivitelünk erősen csökkent. Különösen rendkívül nagy a csökkenés a kék szilvánál, sárga baracknál, szőlőnél és téli almánál.

Téli alma- és szilvakivitelünk a visszatért keleti országrész és Erdély gyümölcsösei révén folyó évben előreláthatólag jelentékenyen meg fog növekedni, bár Erdélyben, különösen a téli almánál, ugyanazok a hiányosságok észlelhetők (a védekezés teljes elhanyagolása), mint a két év előtt visszatért Kárpátalján.

Az ez évben exportált gyümölcs- és idénycikkek csaknem 60%-a a Duna-Tisza-közéről, 12%-a Gyöngyös-Eger vidékéről, 13%-a a Dunántúlról, 4%-a Budapest és környékéről származott.

A már említett rossz terméseredmények természetesen befolyásolták a termelői árakat is. Összehasonlításként a múlt évi árakkal szemben ismeretjük elsősorban az alábbi termelői árakat:

	1939. év	1940. év
Egres	18—24 P q-ként	25—28 P q-ként
Saláta	3—12 " "	26—28 " "
Zöldborsó	10—16 " "	14—22 " "
Meggy	28—45 " "	20—70 " "
Ribizli	10—15 " "	20—40 " "
Zöldbab	8—22 " "	12—26 " "
Sárgabarack	16—40 " "	25—80 " "
Uborka	6—20 " "	9—20 " "
Paradicsom	6—18 " "	8—15 " "
Nyári alma	10—25 " "	22—45 " "
Téli alma	16—26 " "	22—45 " "
Kék szilva	7—10 " "	16—25 " "
Sárga dinnye	4—25 " "	11—20 " "
Görög dinnye	4—5 " "	8—10 " "
Őszi barack	8—60 " "	— " "
Szőlő	12—30 " "	36—60 " "
Zöldpaprika	18—32 " "	20—32 " "
Körte	12—24 " "	— " "
Vörösszilva	7—8 " "	10—22 " "
Málna	— " "	70—80 " "
Cseresznye	20—35 " "	30—70 " "
Kerti szamóca	— " "	30—50 " "

A fent részletezett termelési, forgalmi és árviszonyok, valamint az egész értékesítési folyamat és lehetőségek vizsgálata után nemzetgazdasági érdekből az alábbi intézkedések megtétele szükséges:

1. a gyümölcs elosztásának akár kereskedői, akár termelői, szövetkezeti, akár egyéni termelői úton akként kell történni, hogy a kiskereskedelem kistételű gyümölcsigényei pontosan, gyorsan kielégíthetők legyenek;

2. a szállítási vállalatoknak a kistételű forgalom megolcsóbbítására és meggyorsítására kell törekedniük.

Nagy mértékben megkönnyítené a belföldi értékesítést a gyümölcsszabványok bevezetése és szigorú betartása, az árjelző szolgálat általánosítása.

Ebből a célból vagy egy nagy elosztószervezet felállítása volna szükséges, amely az összes termelői piacokon egységes irányelvek szerint tevékenykednék, a kis, helyi tényezőket is hozzászoktathatná a szabványokhoz, a szállítási szokásokhoz és garanciavállaláshoz vagy hatósági beavatkozás rendelkezési úton.

A gyümölcsfogyasztási hajlandóságot propagandával kell fokozni, de egyidejűleg javítani kell a gyümölcselosztást és a minőséget. Az elosztás költségeinek csökkentésével pedig olyan árakat kell megállapítani, amelyek a lakosság vásárlóképességével arányban állanak.

Figyelemmel a nagyarányú nyári gyümölcstermelésre, aszaló és egyéb konzerváló eljárásokkal kell azok egy részét télen és tavasszal forgalomba hozni. Nemcsak luxusbefőttek és jamek, hanem főként vödör- és ládaáru előállításával, aszalványok készítésével kell népelemezési cikkeket olcsó áron forgalomba hozni.

A fent felsorolt feladatok gyors és kielégítő megoldása igen nagy fontossággal bír, mert:

1. a mai termelés a minőségi termelés előfeltételeit nem éri el (meg nem felelő fajták nem kielégítő termelési eredményei, drága védekezés a kártevők ellen).

2. Az értékesítésben óriási áringadozások mutatkoznak, ami a termelők biztonságérzetét ássa alá.

3. A gyümölcs iránti kereslet helyett a termelés fokozásával párhuzamosan hihetetlenül megnőtt a kínálat, amely kapkodást, idegességet okozva, a termelés nyugodt menetét zavarja meg és arra a nemkívánatos következtetésre vezetett, hogy gyümölcstermelésünk máris túlméretezett, holott ennek az ellenkezője az igaz.

4. Az értékesítési rendszer elégtelensége és hiányosságai költséges állami beavatkozást igényelnek és ennek ellenére elégedetlenséget szülnek bő termések esetén.

5. Az értékesítési rendszer csak exportvonatkozásban öltött határozottabb formákat, belföldi vonatkozásban kirívó hiányosságai vannak, amelyek rendezendők.

6. Nincsen a köztudatba átment gyümölcstermelői hivatásérzet.

Gyümölcskultúra ma Kárpátalját kivéve úgyszólván az egész országban a szőlőkultúrával kapcsolatos mellékkultúra voltából fakad a kistermelői gondatlanság, amely a fák ültetésétől kezdve a piacra kerülő gyümölcs kezeléséig az egész vonalon számos elszomorító, kísérő jelensége hazai gyümölcstermelésünknek.

Mayer Vilmos a fűszerpaprika 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól számolt be:

Az 1939. év termése a kora őszi fagykár következtében mennyiségileg alatta maradt az előző három év termésének, de még mindig több mint 46%-kal múlta felül az 1936-ban történt szabályozás előtti 10 év átlagtermését.

A termelők és kikészítő iparosok most is arra törekedtek, hogy a termésből legjobb minőségű, tehát a legmagasabb értékű örleménynek való félterméket készítsenek ki, hogy így munkájuk minél gazdaságosabb legyen. Ez a törekvésük sikerrel is járt, mert csemege édesnemes paprikából közel 4%-kal nagyobb hányad készült, mint az előző évben. Ennek folyományaképpen a három olcsóbb fajta: a félédes, rózsza és erős paprika százalékos aránya csökkent és ez olcsóbb fajtákból az év végén nem is állott mindenkor elegendő mennyiség rendelkezésre.

A belföldi fogyasztásban az előző évhez viszonyítva 6% emelkedés mutatkozik. A kisebb termés folytán részben pedig a belföldi fogyasztás emelkedése miatt mintegy 38%-kal kevesebb mennyiség került exportra, mint az 1939. évben.

Legnagyobb felvevő exportpiacunk, Amerika felé a szállítás 1940. év közepén, az olasz hadüzenet

időpontjától kezdve megszakadt. Az amerikai piac ugyan tovább is érdeklődött a magyar fűszerpaprika iránt, de nem volt meg a szállítás lehetősége.

Annak érdekében, hogy a minőség általában fokoztassék, a földművelésügyi miniszter ebben az évben is engedélyezte, hogy az átlagon felüli minőségű őrleményt a paprikakísérleti állomások „dícséretes“-nek minősítsék, amiért kg-ként 10 fillérrel magasabb beváltási ár jár a kikészítőnek. A minőségi színvonal tartása, sőt annak fokozása rendkívül fontos és ezért a következő évben a csak hajtásbavalónak minősülő tételek beváltási ára az eddigi 10 fillér helyett 20 fillérrel alacsonyabb a standard-minőségre megszabott beváltási árnál. A következő évre egy további intézkedés is történt a minőség fokozására, azzal, hogy a földművelésügyi miniszter engedélyt adott csemege és édesnemes paprikából „különleges“ minőségnek a beváltására is. A különlegesnek minősített édesnemes paprikát pedig 30 fillérrel magasabb áron váltják be a szabványos minőségre megállapított árnál.

Év	Beváltási árak kg-ként pengőben					Minőségek összevonása után mutat- kozó átlag ár
	csemege	édes- nemes	félédes	rózsa	erős	
1937	1.75	1.50	1.20	—·90	—·40	1.42
1938	1.85	1.56	1.15	—·85	—·45	1.55
1939	2.10	1.90	1.55	1.15	—·70	1.83
1940	2.17	2.06	1.71	1.39	—·79	2.02

A fokozatosan emelkedő beváltási árak a termelés hasznát fokozták, ennek következtében a gazdák minden évben nagyobb területre kérnek termelési engedélyt.

III. szakosztály (élő, levágott és szárított növények, gabona, hüvelyesek, magvak, maláta, őrlemények, korpa, malátacsíra, selyemszitaszövet) folyó évi május hó 2-án tartotta ülését. Jelen voltak: *Marinovich László dr.*, *Nagy Imre*, *Kovácsnay István*, *Ország Sándor dr.*, *Wolter Ernő*, *Darányi György*, *Hesz Árpád*, *Schmidt Béla*, *Tóth István* bizottsági tagok, *Kristóf József dr.* és *Zoltán Zsigmond* szakértők.

Schmidt Béla a magyar *malomipar* 1940. évi helyzetéről a következő jelentését olvasta fel:

A malmok helyzete 1940-ben általában egy árnyalattal jobban alakult, mint az előző évben.

A búza beszerzése igen nehéz és körülményes volt; igen gyakran csak csereáru ellenében, vagyis az átadott búzából nyert őrlemények visszaadása mellett volt lehetséges.

Új gabonacégeknek a szakmába történt bekapcsolódása folytán főleg készpénzüzetek köttetnek.

Feldolgozás szempontjából magasabb nedves-ségtartalom következtében a kiaknázás gyengébb volt.

A kapacitás kihasználása 1940-ben az előző évinél jobb volt. Az év folyamán többször megváltozott a kiörlés beosztása, miután a cél több kenyérliszt termelése volt. Szerencsés lépésnek bizonyult az úgynevezett egységes liszt bevezetése, amely liszt ízességénél és általános jó minőségénél és jó tulajdonságánál fogva rendkívül kedvelté vált. úgy a fővárosban, mint a vidéken.

Az árak árkormánybiztosi rendelkezéssel rögzítve voltak.

A hántolóüzemek helyzete azonos volt a búzamalomkéval, vagyis az árubeszerzés terén nagy

nehézségekkel kellett megküzdeniök. Borsónál a nyersárak rögzítése folytán az áru eltűnt a piacról és csak igen nehezen volt beszerezhető még kisebb tételekben is. Árpát hántolás céljára egyáltalán nem lehetett kapni, vagy csak igen kis mennyiségben. A rizshántolás májustól decemberig áruhiány folytán szünetelt. December második felében indult meg Olaszország nyersáruszállítása és ennek következtében a hántolás. Ebben a cikkben is nagy áruhiány mutatkozott, miután a malmok nem tudtak az ország szükségletének megfelelő nyersárut beszerezni. Köleskásában jobb termés folytán a hántolóüzemek az előbbi évekhez viszonyítva jobban voltak foglalkoztatva.

A jövőbeni kilátások az előrelátható 1941-es termés alacsony volta miatt nem biztatóak, ettől függetlenül azonban igyekezni fognak a malmok más olyan termények őrlésére áttérni, pl. tengeri, árpa, melyek a malmok foglalkoztatását lehetővé teszik.

Kreutzer Ágoston jelentése az *olajos magvak, növényi és állati zsiradékok, valamint olajpogácsák* 1940. évi forgalmáról. Az olajos magvak, növényi és állati zsiradékok 1940. évi külkereskedelmi forgalma az európai háború kitörése folytán előállott helyzetnek megfelelően rendkívül korlátozott. A behozatali lehetőségek tovább szűkültek és a gyarmati eredetű zsiradékok elmaradása folytán a hazai termelés elsősorban a belföldi szükséglet ellátására törekszik. Figyelembe véve, hogy a termelés fejlesztésére irányuló nagyszabású termesztési program egy év alatt még nem tudta az elmaradó külföldi behozatalt teljes mértékben pótolni, a hazai szükséglet kifogástalan ellátása még nem volt biztosítható. Így természetesen olajos magvakból, valamint zsiradékokból kivétel vagy egyáltalában nem, vagy csak teljesen korlátozott mértékben volt lehetséges.

Az 1940. évi termésnek a vetések területeit figyelembevéve, igen kedvezően kellett volna alakulnia, azonban az 1939/40-es rendkívüli tél az elvetett őszi lent közel 100%-ban, a repcevetéseket pedig 90%-ban elpusztította.

Az 1940. évi napraforgómagtermés szintén kedvezőtlenül alakult a rendkívül hűvös, rendellenesen csapadékos nyári és őszi időjárás következtében. A betakarított termés igen nagy része oly nedves állapotban került az iparhoz, ami a teljes értékű felhasználást nagy mértékben megnehezítette. Bár az olajos magvak 1940. évi termelési területe az előző évinek 1.5-szerese volt, az ellátás nem nevezhető kedvezőbbnek és a kereskedelem lehetőségei is igen korlátozottak voltak.

A fontosabb olajos magvak forgalmát az iparügyi minisztérium rendeletileg korlátozta. Napraforgómagot, repcét, lenmagot, szóját és tökmagot csak a Futura és bevásárló szervei, valamint az Anyaggazdálkodás Olaj- és Zsiradékkipari Bizottsága által külön engedéllyel ellátott kereskedők vásárolhatnak. A bevásárolt olajos magvak hovatartozásáról a Futura útján az Anyaggazdálkodási Bizottság intézkedik. Erre a szabályozásra nagy mértékben szükség is volt, hogy a legfontosabb iparágak ellátása biztosítható legyen. Az ország repce-termése az utolsó évek átlagának alig egytizede, ez a mennyiség került kiegészítésre kb. ugyanannyi felvásárolt *vadrepcevel*. A *lenmag*-termés csak behozatallal kiegészítve fedezheti a lenolajat felhasználó ipar ellátását. A *napraforgómag*-termésből magas víztartalma és a rossz beérés folytán alacsonyabb olajtartalma miatt közel 20%-ot kell levo-

násba hozni az ipari ellátás szempontjából. A szója-termés elég kielégítő volt és biztosítja a hadsereg szójalisztellátását, valamint az 1941. évre előírányzott jelentékeny vetésterülethez szükséges vetőmag-mennyiséget. Tökmag-termésünk begyűjtése ebben az évben sem fogja elérni az 1937. és 1938. évek átlagát, s teljes egészében a belföldi olajiparban nyer felhasználást. A napraforgómagnál és tökmagnál a teljes termésmennyiség megállapítása csak az iparhoz jutó mennyiségeken felül a vidéki váműtő malmoknál feldolgozást nyerő mennyiségek figyelembevételével lehetséges. Az 1940. évi termés lebonyolítását szabályozó 36.600/1940. Ip. M. sz. rendelet intézkedik először a váműtési forgalomnak a Futura útján történő nyilvántartásáról. Bár az erre vonatkozó adatok szolgáltatása még nem teljes, különösen a szeptember hó folyamán visszacsatolt területekre vonatkozóan, mégis várható, hogy a jövőben adatok fognak rendelkezésre állni azokról az olajosmagmennyiségekről is, melyeket a termelők saját felhasználásuk céljára vidéki váműtőkben dolgoztatnak fel. A váműtés útján feldolgozásra kerülő mennyiség napraforgómagnál átlagban a termés 20%-ára, Erdélyben a termés 50%-ára, tökmagnál átlagban a termés 5—10%-ára becsülhető.

Az észak-erdélyi és keletmagyarországi területek oly időben kerültek vissza az anyaországhoz, amidőn az ott termelt olajosmagvak forgalombahozatala már folyamatban volt. Mire a hazai értékesítési rendszer bevezetésre került, számottevő fölösleg az átvételére már mód nem nyílt. A visszacsatolt területek önellátása azonban kb. biztosítottnak tekinthető, ha zavarokat is okozott az a körülmény, hogy Erdélyben zsírkeményítőgyár hiányában az ottani szappangyárak Budapestre voltak kénytelenek a növényi olajokat keményítés céljából felküldeni. Az ipari feldolgozás célszerű kialakítása folyamatban van.

Fentiekből kitűnően a külkereskedelmi forgalom jelentéktelen mértékre szorult az elmúlt évben és főleg csak a régebbi kötések alapján biztosított halzsír-, faggyú-, seszammag-behozatal került lebonyolításra. Az 1940. év elején Bulgáriából hoztunk be kisebb mennyiségű napraforgómagot.

Az olajosmagvak és növényi olajok piacán az árak igen jelentékeny mértékben emelkedtek, különösen a behozatalban. A belföldi árak alakulása, bár a kormány különösen súlyt helyez a termés további fejlesztésére és az átvételi árakat ennek megfelelően az egész vonalon emelte, a világpiacon árfejlődés alatt maradt. Belföldi árainkat a környező országok, Jugoszlávia, Románia, Bulgária áraival is összehasonlítva, megállapítható, hogy árszínvonalunk a termelői árak tekintetében is alacsonyabb, ami az árellenőrzés egész terén fennálló ármérséklő beavatkozásban leli magyarázatát.

Az olajosmagvak termesztésének növelése érdekében megindított nagyszabású akció, a rendelkezésre álló árpolitikai lehetőségek mellett is, elég kedvező eredményt ért el. A nyersanyagellátás szempontjából számbajövő legfontosabb olajosmagvak termesztési területének emelése és a termés további fejlesztése érdekében megtett intézkedések következtében remélhető, hogy a következő gazdasági évben a növényolajipari nyersanyagokkal való ellátás szempontjából kedvezőbb helyzet fog kialakulni. Az állati eredetű nyersanyagok kinyerése érdekében a faggyú és csontzsír mind nagyobb mértékben való begyűjtésére is történtek hivatalos intézkedések, melyek eredményei csak az 1941. gazdasági év folyamán mutakozhatnak.

Az 1940. évi olajosmagvak terméséből származó olajpogácsákban a megnagyobbodott szükséglettel szemben jelentékeny hiány mutatkozott, aminek csökkentésére csak a gazdasági év második felében, 1941-ben voltak kisebb jelentőségű behozatalok biztosíthatók. Az olajpogácsaszükséglet teljes ellátása az előírányzott termelésfejlesztési program végrehajtásától remélhető.

Mautner Frigyes jelentése az 1940. évi malátaiparról így hangzott:

Az 1940. év első hónapjában a malátaexport még majdnem minden Európán kívüli országgal lebonyolítható volt. Az olasz hadüzenet óta azonban természetesen a tengerentúli elhajózások már nem voltak lehetségesek. Ennek folytán az azt követőleg megindult új évad exportlehetőségei már csak az európai piacokra szorítkozhattak.

Az 1940. évi árpatermés az előző évi mögött maradt. A sörárpa beszerzési lehetőségei hosszú évek óta nem voltak oly nehezek, mint a most folyó évadban.

Nagy Imre a virágkereskedői szakma viszonyaira vonatkozólag a következőket jelentette:

Virágzó és zöld dísznövényeket (pálmákat, stb.) évtizedek óta Belgiumból hoztuk be. Ez a megszállítás folytán az 1940. évben lehetetlenné vált és ezeknek hiánya a szakmának jelentős kárt okozott. Egészen csekély mennyiség ugyan jött Németországból, azonban ezek minőségileg alulmaradtak a belgiumi behozatallal szemben, ellenben a beszerzési ár sokkal magasabb volt. Az áralakulás a szakmára nézve kedvezőtlenebb volt, mint más szakmáknál, mert természetszerűleg a vásárlóközönség a viszonyokra való tekintettel a létfenntartáshoz szükséges cikkek fokozott beszerzését helyezte a vásárlásainál előtérbe és a virágkereskedői szakmával kapcsolatos igényeit — lévén ez részben luxus-cikk — mérsékelte.

A IV. szakosztály április hó 18-án tartotta meg ülését Szentjóbby-Staub Elemér szakosztályelnök elnöklete alatt. Jelen voltak: vitéz Balonyi Ágoston, Gessler János, Gidró László dr., Gyurkovics Henrik dr., Gullner Gyula, Vinnay Géza dr. és Zsigmond Ferenc bizottsági tagok, illetve szakértők.

Vitéz Balonyi Ágoston a konzervipar 1940. évi helyzetéről jelentését a következőkben terjesztette elő:

Paradicsom. A terméseredmények a rendkívüli időjárás következtében igen kedvezőtlenek voltak és pedig úgy minőség, mint mennyiség szempontjából. A nyári esőzések első következménye az volt, hogy míg a gyárak más években a gyártást már augusztus első napjaiban kezdték meg, 1940-ben ez csak augusztus 20. után következett be.

Előzetes termelési szerződésekkel 5000 vagon paradicsomot kötöttek le a gyárak, a termelők azonban csak mintegy 2.800 vagon tudtak leszállítani. Amellett a paradicsom víztartalma a szokottnál nagyobb, szárazanyag és cukortartalma viszont kevesebb volt. Normális időkben 28—30% szárazanyagot tartalmazó sűrítmény elkészítéséhez kilogrammonként kb. 7 kg nyersparadicsom szükséges, ebben az évben ez 8 kg-ra és azon felül emelkedett.

Az export volumenje és országok szerinti elosztása is erősen csökkent. A nyugati államokba való szállítás elmaradt, az exportált mennyiség túlnyomó része Németországba került.

A belföldi forgalom jelentékenyen emelkedett részben az ország megnagyobbodása, részben annak

következtében, hogy a magánháztartások a szokottnál kisebb mennyiséget készítettek. Az árak 1940. évi november hó 8-ig az előállítási költségek drágulása mellett is a régié maradtak. A fenti napon az Árkormánybiztosság 23%-os áremelést engedélyezett.

Főzelékfélék. A nyers áru beszerzése nehézséget nem okozott, viszont azonban az árak emelkedtek. E cikkekben a gyártás az előző évhez képest bizonyos emelkedést mutatott. Ugyancsak emelkedett a belső fogyasztás is. E cikkeknel is 1940 november 8-ig a régi árak voltak érvényben, ettől a naptól kezdve az Árkormánybiztosság 17% emelkedést engedélyezett.

Leccsó. Úgy a termelés, mint a fogyasztás igen nagy mértékben emelkedett, az árak itt is 1940 november 8-án emeltettek fel 23%-kal.

Gyümölcsfélék. A termés rendkívül kedvezőtlen volt. A legfontosabb cikkben, a sárgabarackban, úgyszólván alig került valami a piacra. Segített a helyzeten azonban az, hogy az 1939. évi rendkívüli bő termésből a gyárak igen nagy mennyiségeket vásároltak fel, amelyeknek egy jó része félgyártmány alakjában raktáron volt. Hiány tehát a piacon egyáltalában nem mutatkozott.

A kereslet a gyümölcskészítmények, elsősorban az ízek iránt élénk volt, azonban annak kielégítése vontatott volt. Ennek oka azonban nem a gyümölcshiány, hanem a cukorral való takarékoskodás volt. A gyárak 1940. évi április havától kezdődően minden hónapban — kivéve a karácsonyi időnyt — csak az előző év hasonló időszakában felhasznált cukormennyiségek felerészét kapták meg. December hónapban ugyanazt a mennyiséget kapták, mint az előző évben. Az árak még ma is az 1939. évi augusztus hó 26-án érvényben volt nívón maradtak, a szilvaíz kivételével. Szilva ugyanis az 1939. évről nem maradt vissza, azt az 1940. évi szűkös és magas árú termésből kellett készíteni, miért is az Árkormánybiztosság 1940. évi november hó 8-án az áraknak 60%-kal való emelését engedélyezte. Ugyanezen a napon engedélyezte az Árkormánybiztosság a vegyes íz árának 33%-kal való emelését és pedig azért, mert az alapanyagot képező alma csak igen jelentéktelen mértékben maradt vissza az 1939. évi termésből, az 1940. évi termés ára pedig az 1939. évi áraknak kb. háromszorosát tették ki.

Csomagolóanyag. A dobozok készítéséhez szükséges ónozott vaslemezekben hiány mutatkozott.

Zsigmond Ferenc a bor 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól a következő jelentést olvasta fel:

Az év hatalmas fagyokkal kezdődött. A tél egész húsvétig tartott. A késői tavasz áradásokat, vadvizeket hozott. Hideg és esős volt a nyár is, amit korai, nedves ősz követett. Így következett be az 1940. évi fekete szüret, amely a megnagyobbodott országban az átlagtermés 20%-át is alig érte el.

Egyedül a Balaton környékén volt a holdankénti átlagos 2 hl-nél jobb termés és némely szerencsés fekvésű és jól gondozott urasági szőlőben. Viszcnylag nagy termést adtak a direkttermő (Othelló, Jaguez, Százaszoros, Elvira, Delavare, Noah, stb.) tőkék és egyesek becslése szerint az egész termésnek mintegy felét ez tette ki.

Hazánkban a szőlőtermelők jóléte, fizető- és vásárlóképessége teljesen a bortermés eredményétől

függ. Ha már most Isten segítségével a csapásokon túl leszünk, fontos, hogy erre a mennyiségre legyen vevő, mert különben megismétlődnek a múlt évtized értékesítési katasztrófái, amikor 10 fillér volt a bor literje. Hogy ez be ne következzen, ébren kell tartanunk a bor iránti érdeklődést és ügyelnünk kell, hogy a bor ára ne szökjön oly magasra, hogy a fogyasztók egyáltalán ne tudják megfizetni. Ebben az irányban a földművelésügyi kormánnyal karöltve a MASzOBSz fog bizonyára igen körültekintő intézkedéseket fogatosítani.

Az árak az egész év folyamán szilárdak voltak és állandóan emelkedtek. Ezen a téren példa nélkül állót produkált a borgazdaság, mert a januári átlagos Mfokonkénti 3 filléres árak év végére 11 fillérré emelkedtek. Az emelkedés az év első felében lassú volt, de egyre gyorsabbá vált, mikor a várható terméstről egyre aggasztóbb hírek kerültek forgalomba. Az átlagos minőségű, tömegesen fogyasztásra kerülő borok ára a következőképen alakult (fillér):

	jan. 1.	márc. 1.	ápr. 1.	jun. 1.	jul. 1.	aug. 8.	szept. 3.	szept. 16.	okt. 7.	dec. 1.
10° feh. asztali	40	42	44	46	50	60	86	93	113	120
11° rizling	45	45	48	50	54	62	94	100	118	125
13° badacsonyi	82	86	86	86	86	96	138	142	169	170

Látjuk tehát, hogy az árak egy év alatt a háromszorosára emelkedtek, amihez hasonlót nálunk — hol erőskezü hivatalos árszabályozás működik — egy fontosabb cikk sem tudott elérni. A bornál ez a teljesen indokolt és egyáltalán nem spekulatív jellegű árugrás azért volt lehetséges, mert az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosa főleg termelői érdekből elfogadta, hogy az árak alakulása a MASzOBSz hivatalos intervenciók áraihoz alkalmazkodjék. Így vált a MASzOBSz közbenjöttével lehetővé, hogy a régebbi készleteket a gazdák fokozatosan jobb árakon adhatták el, a magas árak által a fogyasztás mérséklődött és a csekély készletek az újig mégis ki fognak tartani. Importra semmiesetre sem kerül sor.

Az exporttevékenység főleg az év első felére szorított és az előző évinél lényegesen magasabb árákon bonyolódott le. A Németországba szállított párlási bor pl. az előző évi 18'6 márkáról 26—30 márkára emelkedett, míg a Svájcban annyira kedvelt magyar rosé borok ára 25 svájci frankkal szemben 27—32 svájci frank volt. Az utolsó szállítások áprilisban bonyolódtak le.

Fentiekben az elmúlt év eseményeivel foglalkoztunk. Vessünk egy pillantást a most folyó évre is.

A borfogyasztás az országban nagyot esett. Vidéken a tavalyi fogyasztás 30%-ára, Budapesten 50—60%-ára. Főleg drágább, palackos borok fognak az élelmiszerüzleteken, fűszerüzleteken keresztül. A korcsmák alig adnak el bort. A sörfogyasztás ellenben háromszorosára-ötszörösére nőtt. A sörfogyasztás emelkedésével a sörgyárak lépést fognak tartani, mert szó lehet ugyan az árpa zárolásáról, de annak híján nagyon jól fel fogják használni a kukoricát, a cirokot, stb. Egyelőre ilyen korlátozások nincsenek és a sörgyárak óriási üzemen dolgoznak és néha 8—10 főzetet (1.500—2.000 hl) is készítenek naponta.

Hivatalos körök becslése szerint jelenleg kb. 800.000 kat. hold termőterület van víz alatt, mely-

ből néhány ezer hold a szőlő. A tőkék általában nem jó állapotban vannak. Sokhelyütt takaratlanok maradtak és így nem jól teleltek. A vesszők a hűvös esők miatt nem értek be. A sok vadvíz miatt valószínű a ködpárás időjárás, ami a peronoszpórának kedvez.

Hazánk azonban a szélsőségek földje. A sok csapás után jöhet könnyen egy 4—5 hónapos száraz, meleg időjárás, mely esetben még 4—5 millió hektoliteres nagy bortertermés sem lenne kizárva.

Goldfinger Gábor a *pálinka* termelése és árviszonyairól a következő jelentést küldte be:

Az 1939/40. termelési évben kitermelt bor- és gyümölcspárlat mennyisége csaknem kétszerese volt az előző évi termelésnek.

Egyedárúsági beváltási árak bor- és gyümölcspálinkafőzdek részére 1939 szeptember 1-től 1940 augusztus 31-ig:

A termelés mennyisége	Szilvából, körtéből, almából, eperből és nem akciós borból előállított szesz után	Cseresznyéből, meggyből, barackból és borókából előállított szeszből	Törkölyből seprőből és egyéb gyümölcs-neműekből valamint vegyes anyagokból előállított szesz után
	abszolút hektóliter		
50 hl. terjedő termelés után	150.— P	160.— P	115.— P
50—150 hl. terjedő termelés után . .	148.50 "	158.50 "	113.50 "
150 hl. felüli termelés után	147.— "	157.— "	112.— "

Saxlehner Kálmán a *keserűvíz* kereskedelmünkről küldötte be alábbi jelentését:

A *keserűvíz*termelés és forgalom az 1940. évben is a nagyhatalmak között dúló háború, vagy háborús feszültség hatása alatt állott.

Ez a hatás belföldi viszonylatban a nyers- és üzemanyagok és hozzávalók beszerzésének fokozott nehézségében mutatkozott. Hazánk gyarapodása Erdély egy részével értékes területet nyitott meg a *keserűvíz*kereskedelem részére is. A visszanyert gazdasági terület, szinte azt lehet mondani, mohón kapcsolódott a hazai gazdasági vérkeringésbe, ami természetesen termékenyítőleg hatott a *keserűvíz*kereskedelemre is. Hogy a közismert nehézségek ellenére is a termelők és a kereskedelem egészben véve az előző év forgalmi szintjét megtartani tudták, bizonyítéka a magyar termelő és kereskedő rugalmasságának és alkalmazkodóképességének.

Ha belföldi viszonylatban a kereskedelem a beálló nehézségeket fokozott tevékenységgel kiegyensúlyozni tudta is, sajnos a *keserűvíz*-export tartós és állandó visszaesését megakadályozni nem volt módjában.

Az európai háború alakulása folytán Magyarország kapcsolatai a tengerentúlal teljesen megszakadtak, de szállítási lehetőség hiányában Anglia is, amely tekintélves vásárlója volt pl. a Hunyadi János *keserűvíz*nek, a *keserűvíz* import-államok közül kiesett. Az exportban így beállott hiány csak az európai kontinens országai felé irányuló export felfokozásával lett volna kiegyenlíthető. A nagyszámú megszállott európai ország, köztük a

magyar *keserűvíz*, főleg a Hunyadi János *keserűvíz* fontos és tekintélyes fogyasztói egyelőre a régi, sokszor több évtizedes kapcsolatokat még nem vették fel. A semleges és nem hadviselő országok részben a hadi készülődések és az idők bizonytalansága miatt, részben az ott dúló zavarok miatt, általában pedig autarchiás törekvések miatt is, a magyar *keserűvíz*ek bevitelét a minimumra csökkentették. A külföldi megfelelő propaganda költségességével éppen pillanatnyilag a várható eredmények nem állanak arányban, a propaganda hiánya pedig, márkás cikkeknel, amilyen a *keserűvíz* is, érezhetőleg visszahat a fogyasztásra.

Németországban régi és hű vásárlóköre van a magyar *keserűvíz*eknek és ebben az országban a magyar *keserűvíz*ek forgalma könnyen lenne fokozható. Sajnos, a *keserűvíz*üzlet, illetve export fejlesztésének itten a szűkre szabott beviteli kontingensek már eleve gátat vetnek, de állandóan veszélyeztetik még a régi export fenntartását is.

Olaszországban a magyar *keserűvíz*nek igen jó piaca van. Ebben az országban autarchiás törekvések folytán, de okvetlenül a hadiállapot miatt is, az 1940. év visszaesést mutat

Törökországba, az ottani rendkívül magas beviteli vám, illeték és forgalmi adó miatt, annak ellenére, hogy a *keserűvíz*kereskedelem részére igen kedvező lenne a helyzet, *keserűvíz*ünk bevitelének és változás e tekintetben csak akkor lenne várható, ha a beviteli terheket legalább is 75%-kal leszállítanák. Pillanatnyilag azonban még ebben az esetben is kétséges, hogy szállítások Törökországba lehetségesek lennének-e?

Gidró László dr. kereskedelmi tanácsos jelentése az *ecetipar* helyzetéről:

Az *ecetipar*ban már jóval az 1939. évi IV. t.-c. végrehajtása előtt megkezdődött ez iparágak a törvény szellemében való átalakítása. Alkalmassá tette erre ezt az iparágat részben az a körülmény, hogy *ecetgyártási* engedélyeknek kiadása mindenkor a kormány diszkrécionális joga volt, sőt továbbmenőleg már 1926-tól kezdve a pénzügyi kormány az *ecetipar* által évente feldolgozható szeszmenyiségét az *ecetipari* érdekelttség (az azóta már megszűnt *Ecetgyárosok Országos Egyesülete*) javaslatára állapította meg. De másrészt maga az *ecetipar* 1929-ben kartelben tömörült és virtuálisan meg tudta akadályozni új gyárak létesítését. A kormányzat is elismerte ez iparág szervezettségében rejlő előnyöket és miután közfogyasztási szempontok nem indokolták, új *ecetgyári* engedélyeket nem adott ki. 1925—1936 december 1. között az országban új *ecetgyár* ilyenformán nem is létesült.

Már az 1936. év decemberében a pénzügyi kormány az egyes *ecetgyárak* termelési törzskeretét megállapította és a fogyasztás emelkedésével beállott többletgyártási igényeket, illetve az ezek kielégítésére szolgáló szeszmenyiségeket nem a meglévő gyáraknak adta ki gyártási pótkeretként, hanem új engedélyeseknek — nagyobb részben vitézeknek — juttatta. Ezen az alapon 1936 december 1. és 1940 február 28-a között 63 vitézi *ecetgyár* létesítésére adott a kormányzat engedélyt, 27 *ecetgyári* engedélyt 3.062 hl törzskontingenssel visszavont s ezt a gyártási keretet is vitézi gyárak létesítésére osztotta ki. Ily módon újabb 66 gyár létesült. 1936 december 1. óta a mai napig összesen 129 új *ecetgyári* engedélyt adott ki a kormány 9.472 hl törzskontingenssel. (Közöttük van a Hangya Szövetkezet kassai új gyára 200 hl-rel, a Hanza galántai gyára

200 hl-rel.) A többi 127 új gyár évi törzskerete egyenként 72 abs. hl. Ezidőszerint 203 ecetgyártási engedély van érvényben 20.607 abs. hl törzskontingenssel.

A fentiekben jelzett új gyárakból ezidőszerint 35 még nincs üzemben. A visszacsatolt Erdélyben működött 24 gyárból csak 14 dolgozik. Az erdélyi gyárak borecetét gyártottak az impériumváltás előtt. Ezzel szemben a fogyasztás rendkívül fokozott igényekkel lépett fel az ecetiparral szemben, amit részben a cukorjegyrendszer bevezetése is előidézett. A közönség ugyanis cukor hiányában kénytelen volt a gyümölcsöt ecetben eltenni. A pénzügyi kormány ezért a meglévő gyáraknak 5.000 abs. hl termelési pótkeretet utalt ki, hogy a fogyasztás kiélegítésének zavartalanságát biztosítsa.

A Szeszegyedáruság állami vezetés alatt kényszerkartelbe tömörítette a gyárakat és megfelelő rendszabályokkal biztosította, hogy az árakban és eladási feltételekben verseny ne támadhasson és e verseny ne foszthassa meg az új gyárakat tőkebefektetésük és munkájuk eredményétől. Gondoskodott arról, hogy a gyárak az ecetgyártási szesznek bevásárlására hat havi termelési hitelt kapjanak igen olcsó kamattétel mellett. Gondoskodott továbbá arról, hogy amennyiben egyes új gyárak tőkeszegénységük folytán a télen raktárra termelt ecetet nem tudnák tárolni, úgy ecetmennyiségeiket az ecetkartel felvásárolja és egy központi raktárba beszállítsa. Gondoskodott arról is, hogy állami garancia mellett 500.000 pengő tőke álljon az új vitézi gyárak rendelkezésére, melyből egyenként 8—12.000 pengőnyi 5 éves olcsó kamatozású berendezési hitelt vehessenek igénybe. Lehetővé tette, hogy a kedvezményesáru egyedárusági szeszár miatt a törvény értelmében az egyes ecetgyári cégektől követelt több ezer pengőnyi biztosíték adása elkerülhető legyen oly módon, hogy a kényszerkartellel kollektív garanciát vállaltatott és így az egyes cégeket a biztosíték nyújtása alól mentesítette.

Ezek az intézkedések tették lehetővé, hogy az ecetipar zökkenésmentesen volt átállítható és míg annakidején a 121 ecetgyárból alig 6 volt keresztény kézben, ez év végére — az említett megvonások keresztülvitele után — 167 nagyobbára vitézi gyár fogja az ország ecetszükségletét ellátni.

A fogyasztás az 1939 november 1-től 1940 október 31-ig terjedő időben 1.564 vagón volt. Ugyanezen időben a termelés 1.428 vagónt tett. A mutatózó fogyasztási többletet az előző évről eladatlanul maradt készletekből pótolja az ecetipar. Az 1940 november 1. és 1941 október 31-i évben a várható fogyasztás 1.600 vagón. Ezzel szemben a várható termelés 1.800 vagón.

Az ecetgyártási célra szolgáló szesz árát 1940 május 9-én a kormány abs. hl-ként 48'50 P-vel, míg a fázisadót 6%-ról 8%-ra emelte fel. Az emelés következtében az ecetgyárak az ecet eladási árát pontosan a szeszár emelésének megfelelően hl-ként 6'40 P-vel, a fázisadót is természetesen 6%-ról 8%-ra emelték.

A jelenleg érvényben levő ecetárak:

	Ujár P	Régi ár P
10 hl-t meg nem haladó mennyiségben	52'60	46'20
25 " " " " " "	50'60	44'20
80 " " " " " "	49'60	43'20
80 " meghaladó mennyiségben . . .	48'60	42'20

hozzá 8 % fázisadó.

Az 1940 május óta bekövetkezett drágulások folytán természetesen nem csak a fentiekben

jelzett szeszár emelkedett, hanem a termelés egyéb tételei is, miért is az ecetipar a megfelelő áremelés elérésére törekszik.

Gyurkovics Henrik dr. a sütőipari és szárított tésztagyártó ipar kereskedelmi és értékesítési helyzetét ismertette a következőkben:

Hazánkat az elmúlt esztendőben sujtó elemi csapások károsan hatottak a gabonatermesre, ennek folyományaképpen a lisztpiac helyzetére is. De nem kevésbé befolyásolta a piacot a még mindig tartó európai háború is. A földművelésügyi minisztérium még az 1940. év elején az egységes búza- és rozsliszt kiörlését s az ezekből készíthető hasonló kenyérfajták forgalombahozatalát rendelte el. Ezzel az intézkedéssel hazánkban a legtöbb korábbi kenyérfajta forgalombahozatala megszűnt s helyette csak egységes búza- és rozskenyér, valamint sütemény került forgalomba. A múlt év közepéig, az újtermésű liszt forgalombahozataláig, az ipar és kereskedelem mennyiségi lisztellátása az egységes kiörlési rendelet mellett általában nem okozott különösebb gondot.

A kenyérrárak közérdekű színvonalának fenntartása és az ellátás zavartalanságának biztosítása érdekében is az év folyamán egymásután jelentek meg a rendeletek, amelyek hivatva voltak a gabonakiörlést úgy szabályozni, hogy minél nagyobb mennyiségű egységes kenyérliszt álljon rendelkezésre s így a fehérlisztek kiörlési százalékát 40%-ról fokozatosan leszállították a ma érvényes 20%-ra. A lisztkiörlés legmagasabb határát pedig 75%-ról 85%-ra emelték fel. Intézkedés történt abban az irányban is, hogy a lisztforgalmi adóváltás kulcsa a kenyérliszteknél lényegesen csökkentésük. A kenyérliszt mennyiségének felszaporítását célozta az a múlt évi rendelet is, amely a burgonyapép százalékban megállapított kötelező adagolását írta elő. Az egységes kenyérlisztből előállított kenyér természetesen sötétebb és sűrűbb bélzetű, ami a fogyasztás általános csökkenését idézte elő, s így közvetve szintén kenyérliszt megtakarítást jelentett. Befolyásolta a múlt évi újtermésű lisztből készült kenyerek minőségét az a körülmény is, hogy a múlt esztendőben a gabonatermes minőségileg is gyengébb volt. Ez a sütőipari kalkulációban hátrányosan éreztette hatását, mert a kiadósság átlagban 6—7%-kal csökkent. Közellátás szempontjából különbséget kell tennünk Budapest és környékének, valamint az ország egyes vidékeinek kenyérellátása között, úgyhogy ennek folyományaképpen már a múlt esztendő végén megindultak a tárgyalások Budapest és környékének különleges kenyér- és lisztellátása, valamint a vidék lisztellátásának megoldása érdekében. Az ország egész területén a folyó esztendőben bevezetett kötelező tengerliszt, illetve árpaliszt keverés a kenyérfogyasztást előreláthatólag az új termésig biztosítja. A fehérliszttel való takarékoskodás céljából Budapest és környékére a közelmultban a lisztjegyet vezették be.

A szárított tésztagyártó ipar kereskedelmi helyzete a belső fogyasztást illetően általában véve kiélegítő volt, sőt Budapesten és a vidéki nagyobb városokban az ipar nagyobbarányú fellendülése volt tapasztalható, ami a hústalan napok bevezetése következtében a szárított tésztaárak iránti nagyobb kereslettel magyarázható. Az ipar helyzetét megkönnyítette az a körülmény is, hogy a múlt esztendőben tojásellátás szempontjából, az év elejét kivéve, zavarok nem voltak. Közérdek szempontjából azonban nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a kon-

junkturális helyzet következtében a tisztességes kereskedelmi elvek és higiénia szempontjából kifogásolható ú. n. pinceüzemek elszaporodása is bekövetkezett. Ezeknek megrendszabályozása és megszüntetése annál is inkább közérdek, mert e cikkek-nél a fogyasztóközönség megtévesztése minőségi és mennyiségi szempontból könnyen keresztülvihető. Az év folyamán bekövetkezett nyersanyag-árváltozások alapján (liszt és tojás) az Árkormánybiztoság a tésztaárakat rendezte, úgyhogy a szolid kereskedelmi haszon biztosítva volt.

A szárított tésztaárak kivitele szempontjából az elmúlt esztendő sem mutat fel véleményünk szerint kedvező képet.

Itt említjük meg, hogy hazánk közgazdasági érdekeit rendkívül emelné olyan intézkedés, amely esetleg a Kereskedelmi Hivatal keretében a szárított tésztaárak kivitelének minél erőteljesebb propagálását hajtaná végre, mert megítélésünk szerint a szárított tésztagyártás hazánk mezőgazdasági ipari tevékenysége körébe tartozik és a közlekedés fejlődésének iránya alapján jogosan lehet számítani arra, hogy a szárított kész tésztaárak fogyasztása mind nagyobb tért hódít, amelyet a háború utáni időben megfelelő intézkedésekkel és kereskedelmi tevékenységgel igen nagy mértékben ki lehetne használni hazánk közgazdasága és munkáskezek foglalkoztatása érdekében.

A sütő- és szárított tésztagyártó ipar kereskedelmi és értékesítési helyzetének fenti rövid vázlatképéből megállapítható, hogy e szakmák az 1940. esztendőben a régi hagyományokhoz híven méltóan megállták helyüket. Az ország kenyérellátása biztosítottnak tekinthető és csak az ország presztízst emeli az a körülmény, hogy emellett a legteljesebb mértékben eleget tettünk annak a követelménynek, amely a Duna-Tisza közti medencének földrajzi fekvése és hazánk agrár jellege következtében hazánkra hárult.

Országunk örvendetes területi megnagyobbodása reményt nyújt arra, hogy hazánkban a sütő- és szárított tésztagyártó ipar a háború remélhető mielőbbi befejezése után agrárjellegünk minél erőteljesebb kidomborítása és kihasználása következtében nagyarányú fellendülésnek és fejlődésnek lesz részese és a két régi tisztas iparág minél több derék magyar iparosnak, kereskedőnek és munkásnak fog megelégedett kenyeret biztosítani hazánkban.

A szakosztály ezután az ügykörébe tartozó egyes áruk egységértékeinek megállapításával foglalkozott.

Az V. szakosztály folyó-évi május hó 5-én tartott ülésén a másirányú elfoglaltsága miatt távollévő *Chorin* Ferenc dr. m. kir. titkos tanácsos, szakosztályelnök helyett *Vuk* Gyula m. kir. keresk. főtanácsos elnökölt. Jelen voltak: *Balásy* Ferenc, *Bezerédj* András dr., *Fazekas* Ferenc dr., *Gyürk* István, *Heckenast* József, *Jancsics* Gusztáv, *Jordán* János dr., *Lopos* Gyula, *Márkus* György dr., *Mihalovits* László dr., *Nötel* Gyula, *Ráth-Végh* Károly keresk. tanácsosok, *Rényi* Oszkár m. kir. keresk. főtanácsos, *Schwimmer* Imre és vitéz *Széll* Miklós bizottsági tagok, *Antalffy* Vilmos és *Steiner* Sándor szakértők. *Vuk* Gyula m. kir. keresk. főtanácsos megnyitotta az ülést, kegyeletes szavakkal emlékezett meg az elhunyt *Jakab* Gyula keresk. tanácsosról, majd üdvözölte az újonnan meghívott szakértőket.

Reimann Ernő dr. jelentését a szénipar és szénpiac 1940. évi helyzetéről a következőkben tette meg:

Az 1940. év nagy eseménye Erdély egy részének, valamint a keletmagyarországi területnek visszatérése volt. Ezzel megnövekedett az ország szénszükséglete is. A visszacsatolt erdélyi területek szénben nem gazdagok s így ezek szénellátása nagy feladatot ró a magyar széngazdálkodásra.

A hazai szénbányák termelése az 1940. évben az 1939. évvel szemben 83%-kal emelkedett. A magyar bányák szállításai 1940-ben az előző évhez viszonyítva, 797%-kal emelkedtek. A fogyasztó főcsoportok közül a közlekedés hazai szénfogyasztása (Máv, magánvasutak, hajózás) úgyszólván ugyanazon a nívón mozgott, mint az 1939. évi szállítás; a Máv az ország megnagyobbodása folytán előállított emelkedő szükségletét külföldi szénben biztosította. Az ipar szénfogyasztása az 1940. évben 87%-os emelkedést mutat az előző évvel szemben. Ennél a fogyasztócsoportnál jelentősen növekedett a vasipar, a cement-, mész-, téglaiipar, papíripar, textilipar szénfogyasztása. A mezőgazdaság szénfogyasztása 104%-kal, a közművek szénfogyasztása pedig 146%-kal emelkedett. Jelentősen megnagyobbodott a háztartási szénfogyasztás is, amelynél a növekedés az 1940. évben az előző évvel szemben, 218%. Ez az emelkedés az 1940. év elején beállott rendkívül hideg időjárásnak tulajdonítható. A brikettgyárak kapacitása az 1940. évben 50% mérvéig volt kihasználva, a nagyobb mérvű kihasználást megakadályozta az a körülmény, hogy a brikettgyártás alapanyagát, a porszenet fontos iparüzemek részére kellett rendelkezésre bocsátani.

Az 1940. évi szénbehozatal 196%-kal emelkedett az 1939. évi importtal szemben. Ebből a nagy importemelkedésből legnagyobb részt az Államvasutak vették igénybe, további jelentős mennyiség ment háztartás és fűtés céljaira és végül a közüzemek — elsősorban a budapesti gázgyár — vettek át több külföldi szenet. A kokszebehozatal 1940-ben 397%-kal növekedett az 1939. évvel szemben. Ezt az emelkedést hutáink és öntődéink fokozott foglalkoztatása okozta. A szénkivitel 1940-ben 332%-kal csökkent az előző évvel szemben. A belföldi fokozott fogyasztás folytán a hazai bányáknak az exportot csökkenteniük kellett. Lényegesen csökkent a kivitel a Németbirodalom felé.

Gondot okozott 1940-ben a bányamunkásoknak zsírral, szalonnával és egyéb élelmezési, valamint a ruházati cikkekkel való ellátása. A kormányzat rendelkezéséhez híven a bányák kénytelenek maguk sertéseket hizlalni, hogy a munkásságot zsírral és szalonnával elláthassák. Ez a körülmény is anyagi terheket ró a bányákra.

A bányászathoz szükséges anyagok, nevezetesen a bányafa, az év folyamán tovább drágultak. Emelkedtek a szociális terhek és a minimális munkabérek kihirdetésével a munkabérek költségei is. Mindezek az emelkedések azonban az 1940. évben a szénárakban nem jutottak kifejezésre.

A kormány, tudatában a súlyos szénhelyzetnek, amely különösen az 1939. év december és az 1940. év január havában jelentkezett, Széngazdálkodási Bizottságot állított fel, 1940 január 27-i 4300/1940. Ip. M. számú rendeletével. Az 1939/40. évi fűtési idény nehézségei arra indították a kormányt, hogy az 5250/1940. M. E. számú rendelettel szabályozza a központi fűtéssel ellátott házak, valamint a kályhával bíró lakások szénellátását.

A magyar bányák minden erejükkel és törekvésükkel azon lesznek, hogy az 1941. évben a megnövekedett ország szénszükségletét ellássák és amennyiben Magyarország további emelkedő szén- és kokszbekhozattal számolhat, úgy remélhető, hogy normális időjárási viszonyokat feltételezve, sem az ipari, sem a háztartási szénellátás terén nem fognak nagyobb zavarok mutatkozni.

Ezután *Jordán János dr.* jelentése következett a *bútoripar és kereskedelem* 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól.

Évek óta az 1940. év volt az, amely csaknem teljes egészében nélkülözte bútoriparunk életlehetőségét, a kivitelt.

Az 1940. évi export ugyanis az 1938. évi kivitelnek $\frac{1}{10}$ -edére csökkent. Az exportlehetőségek megszűnése erősen befolyásolta a bútoripar termelési viszonyait. Az egyes üzemek siettek a belföldi piac szükségleteinek megfelelően termelni, mások viszont kisebb-nagyobb üzemkorlátozásokat vittek keresztül. A belföldi piac felvevőképessége sem pótolta a kivitelt, mert hiányzott az építkezéseknek olymértékű megindítása, amely a belföldi bútorkereskedelem forgalmát kedvezően befolyásolni és így az üzemek termelési lehetőségeit fokozni tudta volna. A bútorkereskedelem forgalma az általános gazdasági és pénzügyi viszonyokhoz mérten kielégítőnek volt mondható. Az árviszonyok az Árelenőrzés Országos Kormánybiztosságának rendeleteihez alkalmazkodtak.

Fazekas Ferenc dr. a *keményfakülkereskedelem* 1940. évi helyzetéről szóló jelentését olvasta fel.

A gömbölyű keményfabehozatal az előző évekhez viszonyítva, ismét csökkent, jóllehet közben az ország területileg jelentékenyen megnagyobbodott és fogyasztó rétege kiszélesedett. Azonban a visszatért területek számottevő értékes erdőállományai a gömbölyű keményfa behozatalát mindinkább nélkülözhetővé tették. Míg a világháborút követő évek során Romániából hoztuk be szükségleteinknek elég jelentékeny részét, most már ez az import fokozatosan teljesen mellőzhetővé vált, mert a hazai termelés pótolni tudta a román árukat. Ezzel szemben a jugoszláv behozatal a jövőben sem lesz elkerülhető. Világviszonylatban is elsőrangú furniriparunk a világhírű szlavón furnirrönköket mindenkor kész lesz feldolgozásra behozni, hogy a kész furnirokat akár bútorokra feldolgozva, akár félkészáru vagy nyersanyag formájában részben ismét exportálhassa. Ugyanígy behozhatók maradnak a szlavón éger-, jávor-, kőris-, szil-, cseresznye- és körtefurnirrönkök. A hazai erdőgazdaság sérelme nélkül szükség lesz majd a dunamenti termelésekből származó nyárfarönkök importjára is. A hazai termelés nem tudja ellátni ebből a cikkből az összes belföldi szükségleteket. Tekintettel a fenyőfát pótló tulajdonságára, valamint a gyufa- és furnir- és enyvezettlemezzgyárak nagy szükségleteire, a nyárfarönkök importja tovább is folytatódni fog. Viszonylag csekély forgalmi ára mellett a vasúti fuvar különben sem bírná ki hosszabb beszerzési távolságokról. Az olcsó vízi szállítás tehát előmozdítja nyárfarönk-behozatalunkat.

Kemény gömbfakivitelünk az erdőállomány megnagyobbodása ellenére sem növekedett. Ezt a fontos nyersanyagot feldolgoztuk. A kivitt tételek Cseh-morva protektorátusba és Németországba irányultak.

A belső piac alakulására a visszatért területek igen kedvezően éreztették hatásukat, jóllehet a szé-

kely megyék bekapcsolódása, vasúti összeköttetés hiányában, még nem történhetett meg. Marosvásárhely—Kolozsvár közötti peage-vonal külpolitikai okokból használhatatlan; a Szászrégen—Beszterce közötti kiszélesített és elsőrangúra feljavított országút pedig körülményes és drága a lombfatermek szállításához. A kolozsnagyida—szászlekenicei keskenyvágányú vasút teljesítőképessége a közeljövőben szintén alig lesz számottevő, úgyhogy csak a déda—szeretfalvai szélesvágányú vasút kiépítése után, — másfél év múlva, — kerülhetnek a görgényi és egyéb erdőségek keményfatömegei az anyaországi fafeldolgozó üzemekhez. A székely megyéknek vasúti hálózatunkba történő végleges bekapcsolódása puhafatermelésünk szempontjából lesz nagyjelentőségű, azonban hazai keményfatermelésünket is előnyösen fogja növelni. Csonkamagyarország erdőterülete 2,070.000 kat. hold volt. A Felvidék, Kárpátalja, Keletmagyarország, továbbá Erdély egy részének visszatérésével erdőterületeink több mint kétszeresére, 5,800.000 kat. holdra növekedtek. Összes erdeink 22%-a fenyves, a többi 78% lombfaerdő, legnagyobb része bükkös. Tölgy mintegy 24%. Az évente nyerhető fatömeg mintegy $7\frac{1}{2}$ —8 millió köbméter s ennek kb. 60—65%-a tűzifa s mintegy 35—40%-a műfa.

A belső *árképződés*, ha mérsékelt tempóban is, de azért folyamatosan erősödő tendenciájú. Emelkedtek az erdőgazdasági munkabérek, fuvarozási költségek s ezeknek áthárítása céljából az eladó uradalmak jobb rönkárakat igyekeznek elérni. A rönköt vásárló fafeldolgozó üzemek kezeit azonban erősen köti a készáruk eladásánál az árat rögzítő kormányzati intézkedés, minek következtében ezen rönkvásárlóknak minden igyekezete stabil rönkárak tartása volna.

Exotikus rönkfa-behozatalunk csökkenése a tengerzárlatok következtében állott elő. A behozott mennyiségek 50%-a Braziliából jött, s ez is jellemzi a háborús helyzet okozta eltolódásokat. Az Amerikai Egyesült Államokból már csak az összimport 30%-a érkezett, míg Kanadából és a többi angol dominiumokból semmi.

Az 1939. évi *fűrészelt lombosfa*-behozatal 50%-a Romániából, 50%-a Jugoszláviából történt. Ezzel szemben az 1940. évi import több mint 50%-a szintén jugoszláv eredetű, a román import azonban már csak 25%-ban szerepelt. A behozott mennyiségek jelentékeny részét tölgyfaparkettfrizek és tölgybányafa-széldecskák képezték. Az előbbieket Jugoszláviából, az utóbbiak pedig a határhoz közeleső szlovákiai forgalomból adódtak. Romániából főként hársdeszkát kaptunk. Keményfafűrészáruk behozatalánál a jövőben is csak egészen minimális tételekről lehet szó. Kivitelünkben elsősorban Németország részesedett mintegy 65%-os arányban. A többi export megoszlott — volumen szerinti sorrendben, — Cseh-morva protektorátus, Anglia, Svájc, Svédország, Hollandia, Szlovákia, Olaszország, Argentina és Palesztina között. Fanelemnél a főhelyet a bükk foglalja el. Következik utána, — még szintén számottevően, — a tölgy s csak ezek után egészen elenyészően, kisebb jelentőségben a kőris, hárs, dió, szil, juhar, gyertyán és nyár szerepelnek.

Furnir-behozatalunk már évek óta igen csekély. Jól felszerelt és minden tekintetben kiváló hazai furniriparunk saját maga elégíti ki a belföldi szükségletet s ezért ezeknek a cikkeknek importjára a jövő években sem lesz szükség. Furnirkivitelünk az utolsó években nincsen arányban a hazai gyárak

termelési kapacitásával. Az export visszaesésének és stagnálásának magyarázata az, hogy Lengyelországban, Angliában, Délafrikai Unióban s Palesztinában a háborús szállítási nehézségek miatt legjobb piacainkat egyelőre elvesztettük. A német és a német megszállás alatt levő európai piacok bizonyára, legalább részben, majd pótolni fogják ezeket a kieséseket. Az 1940. évben a rendkívüli időjárási viszonyok, az állandó vagonhiányok, a területi visszacsatolások előzményei, majd a tényleges impériumváltozásokkal kapcsolatos egyéb körülmények a Németországba irányuló kivitelnket is akadályozták, úgyhogy ez az export tulajdonképpen csak az 1941. évben fog teljes szélességében kibontakozhatni és a furniripar teljesítő képességének megfelelő méreteket ölteni. Egyébként 1940-ben a furnirkivitel összmenyiségének mintegy 30%-a Szlovákiába, 20%-a Svájcba, 12%-a Bulgáriába s 8%-a Németországba irányult.

Ami a belső piac és az *árképződés* alakulását illeti, a furnirtermelést is hátrányosan befolyásolták a nyersanyagok, különösen a tengerentúli exotikus rönknyersanyagok beszerzésénél és szállításánál felmerült háborús nehézségek. A sok évtizedes, értékes, külföldi összeköttetések teljesen megszakadtak. A hazai szükségletet a gyárak mégis ellátták, mert jól felszerelt, nagyban tartalékkolt, értékes régi árukészleteik részben való kiárúsításával pótolták a termelésnél beállott hiányokat. A középeurópai furnirrönkökből, elsősorban dióból, továbbá a bükkből és tölgyből, valamint a kisebb jelentőségű cseresznyéből, jávorból és kőrisből termelt furnirok és a szintén jelentős nyár- és hársvakfurnirok is hozzájárultak a belföldi piac szükségletének ellátásához. Az árrögzítés folytán a régi árak maradtak érvényben, jóllehet a munkabérek emelkedése, az újabb szociális terhek, a szállítási többletköltségek a termelést megdrágították és az elérhető hasznot csökkentették. Az erdős Kárpátok visszatérése folytán a rönknyersanyag szabadabban és nagyobb mértékben áll rendelkezésünkre. Ez a körülmény a furnirgyárak ismertett nehézségeit mégis kedvezően ellensúlyozta és így jogosan reméljük ennek az iparágak további boldogulását, sőt fejlődését is.

Az *enyvezett falemez*-behozatal állandóan kisebbedik. A magyar rétegelt lemezipar állandó fejlődése és eddigi teljesítményei is igazolják, hogy a hazai szükségletet teljes egészében képes kielégíteni és amennyiben nem volnának háborús szállítási nehézségek, akkor már is jelentékenyen tudná a kivitelt emelni. A kivitel a háború előtti években leginkább Délafrika, Anglia, Palesztina s Levante felé irányult. 1940. év első felében az olaszok háborúba lépése előtt Trieszten keresztül az export 50%-a még Angliába ment ki, de az év második felében ez a kivitel teljesen megszűnt. Ugyanígy még az év első felében 15%-ot exportáltunk Délafrikába, 8% körül Palesztinába. Az év második felében, mintegy 17% már Szlovákiába ment s csak egészen jelentéktelen mennyiségek Iránba és Görögországba. Az 1941. évben nagyobb mennyiségek kivitelére kerülhet sor Németországba és a tengelyhatalmak egyéb területeire. A békekötések után igen jelentős exportra van lemeziparunknak kilátása Anglia, Afrika, Levante, Görögország és egyéb fában szegény országok felé.

Enyvezett lemezgyártásunknak hazai nyersanyaggal történő teljes mérvű ellátása Kárpátalja

és Erdély egy részének visszatérésével biztosítottak tekinthető. Ebben a vonatkozásban a bükkrönkök megfelelő feldolgozása kerül előtérbe. A most letűnt gazdasági évben a gyárak kapacitásukat még nem tudták teljes mérvben kihasználni, mert a nagy tél, majd a munkaerőknek és szállítási eszközöknek más irányú igénybevétele következtében nemcsak az erdőkitermelések, de a kifuvarozások, vasúti szállítások, a tovább feldolgozó gyárüzemek is korlátozásokkal küzdöttek. Közben a területgyarapodással egyidejűleg a hazai szükséglet is igen nagy mértékben megnövekedett, de ennek az erős keresletnek kielégítése csak vontatottan és részben vált lehetővé. A belföldi nagy kereslet így erősen mérséklően hatott a gyárak kiviteli tevékenységére, jóllehet a külföldi élénk kereslet mellett esetleg jobb árak is elérhetőek lettek volna.

Az eladási árak lényegileg változatlanok maradtak az 1939. évi augusztus hó 26-iki árrögzítő rendeletnek megfelelően. S mert időközben mégis emelkedtek a rönkárak, drágultak a fuvarok, megnövekedtek a munkabérek és szaporodtak a szociális és közterhek, közbejött a ki nem használt üzem által előállott rezsi emelkedés is, mindezek a tényezők az enyvezett lemezek termelésének rentabilitását csökkentették. A gyárak ezért új hatósági árak megállapítását várják, — de egyidejűleg a kiviteli hányad megnövekedésétől is a haszonkulcs javulását remélik.

Vuk Gyula m. kir. keresk. főtanácsos jelentése az 1940. évi *tüzifa- és szarfapiacról* így hangzott:

A tüzfapiac 1940-ben a legsúlyosabb mérvű, soha nem látott áruhiány jegyében állott annak ellenére, hogy 1939 kora tavaszán a Felvidék egy részének és Kárpátalja visszacsatolásával hazánk erdőterülete 2 millió kat. holdról 3⁴ millió kat holdra, tehát csaknem 75 százalékkal növekedett. Az áruhiányt elsősorban a rendkívül kedvezőtlen időjárás okozta. Már az esztendő első hónapjában olyan havazások voltak és tartottak március végéig, amelyek lehetetlenné tettek minden erdei munkát. A tavaszi és nyári hónapokban beállott olvadás, illetve kiadós esőzések és árvizek folytán pedig nem volt lehetséges a tüzifának az erdőből való kiszállítása, mert az utak járhatatlanná váltak. A termelési időszak meghosszabbítását elrendelő kormányintézkedések sem segítettek a bajokon, mert az elmaradt téli termelést a munkaerőknek más irányú igénybevétele, a későbbi hónapokban már nem pótolhatta. Éppúgy hiányzott a fuvarerő is.

A tüzifahiányt elkésett behozatal útján sem volt lehetséges pótolni, mert Romániában és Jugoszláviában a kemény tél következtében szintén áruhiány mutatkozott, s az árak ott lényegesen magasabbak voltak. Erdély egy részének visszacsatolása sem enyhítette a tüzifahiányt, mert az ott felhalmozott készletek egy része még az ottani helyi szükségletek fedezésére is alig bizonyult elégségesnek, más és nagyobb része pedig a székely vasút mentéről nem volt elszállítható.

Az árakat minden viszonylatban a 10.100/1940. Á. K. számú rendelet szabályozza, amely a termelési költségek és fuvarozási díjak emelkedése következtében revízióra szorul.

Lombszerfában az évi hozadékból belföldi szükségletünknek kétszerese fedezhető, tehát az évi hozadék 50 százaléka exportálható lesz. *Fenyőszerfában* azonban még behozatalra vagyunk utalva, abban az esetben is, ha az évi hozadékból semmit sem

vinnénk ki. Erdőterületünk örvendetes megnagyobbodása ellenére is a fatermelés és fakereskedelem nagy nehézségekkel küzdött 1940-ben. Ennek kettős oka volt. Egyik az időjárás és annak hátrányos következményei, A szokatlanul nagy havazások az év első negyedében lehetlenné tették az erdei munkálatok folytatását, majd pedig a tavaszi hónapokban beállott olvadások és kiadós nyári esőzések, árvizek és felázott járhatatlan utak hátráltatták a fának az erdőből való kiszállítását. Ilyképen a feldolgozó fűrészüzemek elkészen jutottak elegendő mennyiségű nyersanyag birtokába és kapacitásukat nem tudták kihasználni.

A rendkívül hideg és nedves nyár mérhetetlen károkat okozott a szőlőkben. A katasztrófálisan alacsony bortermés befogadására elegendő mennyiségű edény és hordó állott rendelkezésre. Így nem volt érezhető az évenként megisméltődő hordóhiány és kivételesen nem került sor készhordóbehozatalra.

Végül a szakosztály megállapította a hatáskörébe tartozó áruk: a fa, parafa, botok, szén, tőzeg, koks, faárúk és parafaárúk végleges egységértékeit.

A VI. szakosztály folyó évi május hó 14-i ülésén a másirányú elfoglaltsága miatt távollevő Vida Jenő m. kir. gazdasági főtanácsos, szakosztályelnök helyett Farkas János dr. miniszteri tanácsos, a Bizottság h. elnöke elnökölt. Jelen voltak: Erdély Sándor dr., Gruber György, Papp Remig keresk. tanácsosok, Seenger Béla m. kir. kormányfőtanácsos, Severlay Zoltán, Stieber Adolf, Vetsey Gyula dr., Weisinger György keresk. tanácsosok.

Gruber György számolt be elsőnek az építkezési anyagok 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól.

Az 1940. esztendő az építőipar szempontjából rendkívüli nehézségekkel volt teljes. Az építési tevékenység megindítását a kemény és hosszú tél kitolta, úgyhogy az első kapavágásokat a normális viszonyoktól eltérően, csak április végén, május elején lehetett megtenni, holott más időben már február végén, legkésőbb március elején tudják a földmunkát megkezdeni. Ehhez járult a téglahiány is, amely egyrészt azért keletkezett, mert az OTI és a Székesfőváros a kislakásos építkezéseikhez a téglakészleteket 1939. év végén felvásárolták, másrészt pedig a téglagyárak a hosszú tél következtében az új téglagyártását csak későn tudták megkezdeni. Emiatt csak június elején indult meg az új téglagyártás. Fokozta a nehézségeket a gömbvasnak június végén történt zárolása, valamint a fémek felhasználásának megkötése. Ez az intézkedés a szerelőanyagok beszerzését tette csaknem lehetlenné. Később még a szigetelőanyagokban is hiány mutatkozott.

Ezeknek az akadályoknak a leküzdése általános drágulást idézett elő az építkezések kivitelezésében. Október hónapban általános 7%-os munkabéremelés történt és ezzel kapcsolatban a fuvarozások is drágultak. Az Árkormánybiztos a tavaszi hónapokban az építési anyagok közül az égetett téglagyártást felárral szabályozta. Eltekintve egyes fémanyagokból készült szerelvények újabb és újabb feláremelkedésétől, a fontosabb építési anyagok általában véve nem drágultak. Egyedül az építési anyagok szállítási költségei emelkedtek. Az építkezések folyamatos ellátását a második félévben a vagonhiány folytán biztosítani nem lehetett és ezért

a kényszerű munkaszünetelés miatt az építkezések befejezése sokszor késedelmet szenvedett.

Ezután Severlay Zoltán olvasta fel a *műszaki cikkek* 1940. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól szóló jelentését.

A műszaki cikkek termelési, forgalmi és árviszonyainak megállapításához a vonatkozó import alakulása mellett igen sok „műszaki cikket” előállító ipar ilyen irányú adatai szükségesek. Általánosságban kell először megállapítani, hogy előállító iparunk állandó fejlődése, termelésének hatalmas fokozása és az a tény, hogy külföldről is — elsősorban Németországból — sikerült az előző évnél magasabb behozatalt elérnünk, lehetővé tették a műszaki cikkekben erősen megnövekedett háborús szükségletnek a lehetőséghez mért kielégítését és a felhasználó iparnak zökkenésmentes ellátását. Az 1940. év adottságai folytán a mezőgazdasági műszaki cikkek gyártása természetesen háttérbe szorult az ipari műszaki cikkekkel szemben. Ez utóbbi esetben a gyártásnak nemcsak a megnövekedett szükséglettel, hanem igen sok esetben a nehezen teljesíthető minőségi követelményekkel is számolnia kellett. A mezőgazdaság műszaki cikkszükséglete az év végén — Erdély egy részének visszacsatolása után — megnövekedett. A mezőgazdasági műszaki szerszám, gépalkatrész forgalmában sem belföldön, sem külföldön nem történt áremelés. Külföldi áruban történt ugyan kb. 10%-os drágulás, ezt azonban a forgalomba hozó kereskedelem magára tudta vállalni.

A háborús nyersanyagnehézségek leginkább a vegyipar minket érdeklő cikkeinél mutatkoztak. Rendelések lebonyolításánál a felhasználás igazolása vált szükségessé, mert raktárra szóló rendeléseket a gyár nem fogadott el. Minden igyekezet ellenére csak néhány vagon használt gumi behozatala sikerült. Egyrészt nyersanyagkimélés, másrészt a szükséglet lehetőségig való kielégítése miatt a kész műszaki gumiárúk fokozatos behozatalára volt szükség. Ezen a téren az év elején még Olaszország is tekintetbe jött, később csak Németország, amelyik második nagy bunaművének üzembehelyezése után a háború előtti gumigyártásának kapacitását is túlhaladta. Az árak belföldön nem emelkedtek, drágulás csak a fázisadókülönbözet formájában jelentkezett. A külföldi gyárak a gumiárakat 20—30%-kal emelték.

A fentieknek megfelelően alakult az azbeszt műszaki cikkek forgalma is. A hazai gyár szállítása az év folyamán mindig vontatottabb lett. Csak fontos, igazolt szükségletek fedezése nyerhetett kielégítést. Raktárra ez a gyár sem szállított. Vegytiszta áru szállítása csak egészen speciális állami szükséglet részbeni kielégítésére volt lehetséges. Az impregnált tömítések (tömszelence-tömítések) előállítása a magas kenőképeségű olajok, s az elsőrendű faggyú hiánya folytán nem volt zökkenésmentes és fokozatosan a minőség is rosszabbodott. Az árak változatlanok maradtak, csupán a fázisadóban történt emelkedés. Az import csökkent, magas értékű minőségű készárut említésre méltó mennyiségben külföldről sem kaptunk. Azbesztlemezeket csak Németországból hoztunk be, mégpedig évközben elég vontatott tempóban és erősen leromlott minőségben. Az év végé felé érkezett áru, úgyhogy ezáltal a téli szükséglet fedezve volt. Az árak igen nagy, kb. 70%-os emelkedést értek el.

Csiszolóárúk terén Németország a csiszolókorongok gyártásához minden nyersanyagot az egész év folyamán fennakadás nélkül szállított s így a

hazai előállítóipar termelése az előző évihez képest 40—50%-kal emelkedett. A forgalom növekedése kiegyensúlyozta a termelési költségek emelkedését s így áremelésre nem volt szükség. A behozatal ebben a cikkben megcsappant, mert a hazai gyárak a gumikötésű korongok kivételével az általános szükségletet minőség tekintetében is ki tudták elégíteni. A külföldi korongárak kb. 10%-kal emelkedtek.

Örvendően alakult a hazai *malomkőipar* helyzete is. A gyártását ugyanis lényegtelen áremelkedés mellett kb. ötszörösére emelte. Ebben a cikkben a behozatal is kétszerese volt az előző évinek.

A *csiszolóvászón* piacán a szükséglet a normális évek szükségletét erősen meghaladta. Ennek fedezésére sem a hazai termelés, sem a behozatal nem volt elégséges. A hazai termelés — tekintve a meglévő vállalatok kapacitását — a normális szükségletet kielégíthette volna, ha a megfelelő és ipari csiszolóvászón céljaira szükséges nyers pamutköp-per a szükséges mennyiségben a vállalatok rendelkezésére állott volna. Minthogy azonban a fonáhiány az országban mind nagyobb lett, a csiszolóvászónat készítő üzemek sem tudták teljes kapacitáukat kihasználni. Ár tekintetében kizárólag az áthárításra engedélyezett nyersanyagfelárakkal és fázisadókülönbözettel emelkedett az áru eladási ára. A behozatalban sem lehetett elérni a békeévek mennyiségét — bár az 1940. évi behozatal az előző évinek kétszerese volt — a külföldön is érezhető áruhiány miatt. Beérkezett ugyan az országba komoly mennyiségű áru, azonban ennek nagy része minőségileg gyenge volt. A nem megfelelő pótanyagokból és pótanyagokkal készült áru nélkülözötte a szükséges teljesítőképességet, gyorsabban elhasználódott s így csökkentett mértékben fedezte a szükségletet. A behozott áruk árának emelkedése aránytalanul nagyobb volt, mint az itthon termelt áruké.

Fontos műszaki cikk az *ásványolaj* is, amelynek termeléséről röviden csak annyit, hogy az alacsonyabb viscositású gépolajoknál nagymérvű visszaesés nem következett be a lispei olajok mind bőségebb szolgáltatása révén. Romlott a helyzet az alacsonylobbanású gőzhengerolajok tekintetében, amelyekből a behozatal és a belföldi feldolgozás nem tartott lépést az ipar szükségletével. A magaslobbanású gőzhengerolajoknál teljes áruhiány következett be. Gépszírokhoz és kenőcsökhöz az év derekán hosszabb ideig egyáltalában nem lehetett hozzájutni, s azután is csak vontatottan.

Bár a *szerszámgépek, szerszámok* vasból, fémből készült műszaki cikkek 1940. évi forgalma 30—33%-os emelkedést mutat, sem a belföldi termelés, sem a behozatal nem tudott lépést tartani a szükséglettel. Különösen ipari szerszámgépekben és szerszámokban jelentkeztek igen gyakran hiányok. A hadiipari és kisebb mértékben az erdélyrészi szükséglet emelte a forgalmat.

Az árubeszerzési nehézségek mind a fogyasztókat, mind a kereskedelmet intenzív bevásárlásokra ösztönözték. A tőkeerős ipar nemesak termelési folytonosságának biztosítása végett, hanem néha túlzott óvatosságból is hatalmas tartalékokat igyekezett szerezni. Ezért egymásután zárolás alá kerülnek a nyersanyagok, a fél- és készgyártmányok.

Fentiek áttekintést nyújtanak a műszaki cikkekről általában, mert a műszaki kereskedelem speciális helyzete és sokoldalúsága — amire jel-

lemző, hogy tíz anyaggazdálkodási bizottság foglalkozik e szakma ügyeivel — lehetlenné teszi a cikkekkel egyenként és részletesen való foglalkozást.

Weisinger György jelentése a *kőfaragóipar* 1940. évi helyzetéről így szól:

Az év elején a *kőfaragóiparban* örvendős felendülés volt észlelhető, mely azonban a gyakori bevonulások, vasúti korlátozások és egyéb nehézségek miatt, különösen az év második felében, sajnos megakadt. Az építkezések ugyanúgy, mint 1939. évben, jobb kivitelben készülnek. Mindig nagyobb az érdeklődés a homlokzatoknak természetes kővel, a kapubejáratoknak és lépcsőházaknak csiszolt és fényezett márvánnyal való burkolása iránt. Ez igen örvendős jelenség és megállapítható, hogy az építető közönség jobbat és szebbet kíván alkotni, mint az elmúlt évtizedek sivár építkezései voltak.

A sárkőipar terén aránylag többet termeltek, mint az építőiparban, mert e téren igen nagy volt a kereslet. Sajnos, a behozatal megcsappant és ennek következtében a *kőfaragóipar* a keresletet nem tudta teljes mértékben kielégíteni.

A vállalati *árak* — tekintettel arra, hogy a nyerskö beszerzési árai és a munkabérek is emelkedtek — szintén emelkedést mutattak. Megállapítható, hogy a *kőfaragóiparban* 1939-ben megindult javulás átterjedt az 1940. évre is és továbbfolytatódott, amíg az általános viszonyok azt megengedték.

Elefánty Jenő a *magnezit-ipar* 1940. évi helyzetéről a következő jelentést küldötte be:

Éppen úgy, mint a múlt évben, most is bátor vagyok megjegyezni, hogy a statisztikai adatok csupán a *Magnezit Ipar* r. t. telepére vonatkoznak. E szakma másik vállalatának, a *Westböhmsche Kaolin, Schamotte und Slovakische Magnesitwerke* A. G. cég kassai gyárának adatai nincsenek birtokunkban.

Égetett magnezit-szállításunk ugyanolyan mennyiségű volt, mint az előző évben, *magnezittéglából* a szállított mennyiség 15%-kal kevesebb a tavalyinál.

Az égetett magnezit belföldi fogyasztása és kivitt mennyisége között kb. 6%-os eltolódás állott be 1940-ben az export javára. *Magnezittéglakivitelünk* lényegesen visszaesett. 1939-ben *magnezittéglából* a szállítások 47%-a ment külföldre, 1940-ben pedig csak 28%-a. A háború kitörése után ugyanis *magnezittéglapiacainkat*: Franciaországot, Luxemburgot és Lengyelországot átmenetileg elvesztettük. Ezek helyett a Balkánon: Törökországban és Jugoszláviában igyekeztünk főként speciális *magnezittéglagyártmányainknak* piacot szerezni. Jelentősebb külföldi piacaink voltak még: Németország és Svédország is.

Égetett magnezitből Németországba az előző évit jóval meghaladó mennyiséget exportáltunk. Teljesen elmaradtak eddigi rendszeres szállításaink Brit-Indiába, ezzel szemben Olaszországgal kötött üzleteink erősödtek meg.

A kontinensen Németországon, a cseh-morva protektorátuson és Olaszországon kívül Franciaországba és Belgiumba is szállítottunk a háború kitörése előtt égetett magnezitet, de ezek mennyisége alatta maradt a korábbi évekének.

Az égetett magnezit belföldi eladási *árainak* átlaga tonnánként 158 P körül, míg exportára (paritás országhatár) tonnánként 146 P körül moz-

gott. A nyers magnezit belföldi eladási árának átlaga tonnánként 32 P körül, míg exportára (paritás országhatár) tonnánként 30 P körül ingadozott.

A magnezit-normáltéglák belföldi átlagos eladási ára 350 P, formatégláké 380—410 P körül alakult ki, a kiviteli átlagár kb. 350—370 P-t tett ki tonnánként. Ez utóbbinál a tavalyi 266 P-s átlaggal szemben mutatkozó nagymértékű eltolódás főként abban leli magyarázatát, hogy a magasabb önköltségű és az előző évben lényegesen megnövekedett forgalmú speciális magnezit-tégláink árait is beleszámítottuk s ezeket a tételeket tekintélyes bevezetési és üzletszerzési költségek terhelik.

Égetett magnezitet a Szlovákiában maradt nyustyai gyárunkból hoztunk be, mégpedig magnezittégláink keveréséhez szükséges speciális minőségben. Kristályos nyers magnezitet csak a cseh-morva protektorátusba szállítottunk. Amorf magnezitet Görögországból és Jugoszláviából importált az ország, mert nálunk ilyen nem fordul elő.

Ha az év utolsó negyedében fellépő szénbajok nem kényszerítették volna iparunkat termeléskorlátozásokra, a szállítást pedig a vagonhiány nem akadályozta volna, mind a szállítások meny-

nyisége, mind az üzleti eredmény lényegesen kedvezőbb képet mutatna. Erdély és Kelet-Magyarország egy részének visszatérése a magnezitfogyasztás szempontjából nem jelentős, mivel a főfogyasztók: Resica, Nadrág, stb. még román megszállás alatt maradtak. Nyersanyagnehézségeink nincsenek, minthogy úgy mi, mint a kassai gyár saját gömörmegei és kassai bányáinkból a szükséges nyersmagnezitet akadály nélkül megkapjuk.

Csupán a speciális magnezittéglagyártáshoz szükséges krómércet nem hoztunk be Görögországból valutáris okokból, s máshonnan igyekeztünk — ha drágábban és gyengébb minőségben is — pótolni.

Az üzemanyagok drágulása, a munkabérek és szociális terhek emelkedése közismert, ezzel emelkedtek a termelési költségek is. Belföldi eladási áraink ennek ellenére 3 év óta változatlanok, éppígy a főexportpiacnak számító németországiak is. A többi külföldi árakat nemzetközi kartell szabályozza.

Ezután a szakosztály megállapította a szakosztály körébe tartozó áruk: az ásványok, a cement- és kőipari termékek 1940. évi végleges egységértékeit.

Néhány középkeleti ország népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques sur quelques pays du Moyen-Orient.

Irak.

Irakot, az ősi Mezopotámiát, az első világháború alatt brit csapatok szállták meg. A sèvres-i békeszerződésben elszakították Törökországtól és 1921-ben a Népszövetség brit mandátum alá helyezte. 1932-ben független királyság lett.

Arab és kisebb részben kurd lakossága vallás szerint 1935-ben így oszlott meg: 3,136.632 mohamedán, 33.098 róm. kat., 20.668 gör. keleti, 7.740 protestáns, 39.869 egyéb keresztény, 90.970 zsidó és 41.134 egyéb vallású.

Fővárosa Bagdad (az ókori Babilon) 287.000 lakossal. Egyéb fontosabb városai: Kerbela (65.000 lakos), Mosszul (60.000 lakos), Basra (50.000 lakos) és Nedzsef (30.000 lakos).

Az ország nagyobb fele sivatag; termőföldje mintegy 35.000 km². Talaja mezőgazdasági termelésre csak állandó öntözés mellett alkalmas. Az iraki olajmezők az iráni határ mentén terülnek el. Az ásványolajat az Iraki Petróleum Társaság és az Angol-Iráni Olajtársaság alvállalata, a Khanaqin Olajtársaság termeli ki. A nyersolajat a csekély belső fogyasztást szolgáló mennyiség kivételével, melyet Irakban desztillálnak, csővezetéken vezetik a haifai kikötőbe Nagy-Britannia számára.

Irak külkereskedelme erősen passzív. A kiviteli adatokban a Nagy-Britannia tulajdonát képező ásványolaj nem szerepel. A többi áru külforgalmában Nagy-Britannia 28,4%-kal részesedik. Irak árucseréjét még Japánnal, az Egyesült Államokkal, Németországgal, Brit-Indiával és Szíriával bonyo-

lítja le. Legfontosabb kiviteli cikkei: ásványolaj, datolya, gabonaneműek, gyapjú és gyapot.

Irán.

Irán — az egykori Perzsia — lakosságából mintegy 2 millió a nomád és 6 ezer európai. Államvallás 1512 óta a siita mohamedán, azonban mintegy 850.000 híve van a szunnita mohamedán szektának is. Az ősi pogány Zoroaszter hithez hű perzsák — a parszik — száma 10.000-re tehető. Ezen kívül kb. 50.000 örmény katolikus, 30.000 nesztoriánus, 40.000 zsidó, valamint 3—5 ezer róm. kat. és anglikán él Iránban.

Irán fővárosa Teherán (531.246 lakos). Nagy városai még: Tebriz (213.542 lakos), Mehed (176.471 lakos), Chiraz (119.850 lakos) és Iszpahán (100.140 lakos).

Irán Nagy-Britanniával közösen birtokolja a Perzsa-öbölben lévő Bahrein-szigeteket (552 km², 120.000 lakos, fővárosa Manama) és a Kalóz-szigeteket (45 km², 300 lakos).

A közoktatás Iránban az utolsó évtizedben gyors fejlődésnek indult. 1937-ben az országban 4.939 iskola volt (1921-ben csak 612!), 273.680 tanulóval. Teheránban egyetem is van.

Iránban igen nagymérvű juh- és kecsketenyésztés folyik. A Khurasan gyapjú kitűnő minőségű. A kézzel csomózott, értékes perzsa szőnyegek Iránból kerülnek a világ minden részébe. Az iráni ipar gócpontjai Tebriz, Hamadan, Sultanabad és Kerman városokban vannak, ahol gyapjú- és pamut-

gott. A nyers magnezit belföldi eladási árának átlaga tonnánként 32 P körül, míg exportára (paritás országhatár) tonnánként 30 P körül ingadozott.

A magnezit-normáltéglák belföldi átlagos eladási ára 350 P, formatégláké 380—410 P körül alakult ki, a kiviteli átlagár kb. 350—370 P-t tett ki tonnánként. Ez utóbbinál a tavalyi 266 P-s átlagárral szemben mutatkozó nagymértékű eltolódás főként abban leli magyarázatát, hogy a magasabb önköltségű és az előző évben lényegesen megnövekedett forgalmú speciális magnezit-tégláink árait is beleszámítottuk s ezeket a tételeket tekintélyes bevezetési és üzletszerzési költségek terhelik.

Égetett magnezitet a Szlovákiában maradt nyustyai gyárunkból hoztunk be, mégpedig magnezittégláink keveréséhez szükséges speciális minőségben. Kristályos nyers magnezitet csak a cseh-morva protektorátusba szállítottunk. Amorf magnezitet Görögországból és Jugoszláviából importált az ország, mert nálunk ilyen nem fordul elő.

Ha az év utolsó negyedében fellépő szénbajok nem kényszerítették volna iparunkat termeléskorlátozásokra, a szállítást pedig a vagonhiány nem akadályozta volna, mind a szállítások meny-

nyisége, mind az üzleti eredmény lényegesen kedvezőbb képet mutatna. Erdély és Kelet-Magyarország egy részének visszatérése a magnezitfogyasztás szempontjából nem jelentős, mivel a főfogyasztók: Resica, Nadrág, stb. még román megszállás alatt maradtak. Nyersanyagnehézségeink nincsenek, minthogy úgy mi, mint a kassai gyár saját gömörmezei és kassai bányáinkból a szükséges nyersmagnezitet akadály nélkül megkapjuk.

Csupán a speciális magnezittéglagyártáshoz szükséges krómércet nem hoztunk be Görögországból valutáris okokból, s máshonnan igyekeztünk — ha drágábban és gyengébb minőségben is — pótolni.

Az üzemanyagok drágulása, a munkabérek és szociális terhek emelkedése közismert, ezzel emelkedtek a termelési költségek is. Belföldi eladási áraink ennek ellenére 3 év óta változatlanok, épígy a főexportpiacnak számító németországiak is. A többi külföldi árakat nemzetközi kartell szabályozza.

Ezután a szakosztály megállapította a szakosztály körébe tartozó áruk: az ásványok, a cement- és kőipari termékek 1940. évi végleges egységértékeit.

Néhány középkeleti ország népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques sur quelques pays du Moyen-Orient.

Irak.

Irakot, az ősi Mezopotámiát, az első világháború alatt brit csapatok szállták meg. A sèvres-i békeszerződésben elszakították Törökországtól és 1921-ben a Népszövetség brit mandátum alá helyezte. 1932-ben független királyság lett.

Arab és kisebb részben kurd lakossága vallás szerint 1935-ben így oszlott meg: 3,136.632 mohamedán, 33.098 róm. kat., 20.668 gör. keleti, 7.740 protestáns, 39.869 egyéb keresztény, 90.970 zsidó és 41.134 egyéb vallású.

Fővárosa Bagdad (az ókori Babilon) 287.000 lakossal. Egyéb fontosabb városai: Kerbela (65.000 lakos), Mosszul (60.000 lakos), Basra (50.000 lakos) és Nedzsef (30.000 lakos).

Az ország nagyobb fele sivatag; termőföldje mintegy 35.000 km². Talaja mezőgazdasági termelésre csak állandó öntözés mellett alkalmas. Az iraki olajmezők az iráni határ mentén terülnek el. Az ásványolajat az Iraki Petróleum Társaság és az Angol-Iráni Olajtársaság alvállalata, a Khanaqin Olajtársaság termeli ki. A nyersolajat a csekély belső fogyasztást szolgáló mennyiség kivételével, melyet Irakban desztillálnak, csővezetéken vezetik a haifai kikötőbe Nagy-Britannia számára.

Irak külkereskedelme erősen passzív. A kiviteli adatokban a Nagy-Britannia tulajdonát képező ásványolaj nem szerepel. A többi áru külforgalmában Nagy-Britannia 28,4%-kal részesedik. Irak árucseréjét még Japánnal, az Egyesült Államokkal, Németországgal, Brit-Indiával és Szíriával bonyo-

lítja le. Legfontosabb kiviteli cikkei: ásványolaj, datolya, gabonaneműek, gyapjú és gyapot.

Irán.

Irán — az egykori Perzsia — lakosságából mintegy 2 millió a nomád és 6 ezer európai. Államvallás 1512 óta a siita mohamedán, azonban mintegy 850.000 híve van a szunnita mohamedán szektának is. Az ősi pogány Zoroaszter hithez hű perzsák — a parszik — száma 10.000-re tehető. Ezen kívül kb. 50.000 örmény katolikus, 30.000 nesztoriánus, 40.000 zsidó, valamint 3—5 ezer róm. kat. és anglikán él Iránban.

Irán fővárosa Teherán (531.246 lakos). Nagy városai még: Tebriz (213.542 lakos), Mehed (176.471 lakos), Chiraz (119.850 lakos) és Iszpahán (100.140 lakos).

Irán Nagy-Britanniával közösen birtokolja a Perzsa-öbölben lévő Bahrein-szigeteket (552 km², 120.000 lakos, fővárosa Manama) és a Kalóz-szigeteket (45 km², 300 lakos).

A közoktatás Iránban az utolsó évtizedben gyors fejlődésnek indult. 1937-ben az országban 4.939 iskola volt (1921-ben csak 612!), 273.680 tanulóval. Teheránban egyetem is van.

Iránban igen nagymérvű juh- és kecsketenyésztés folyik. A Khurasan gyapjú kitűnő minőségű. A kézzel csomózott, értékes perzsa szőnyegek Iránból kerülnek a világ minden részébe. Az iráni ipar gócpontjai Tebriz, Hamadan, Sultanabad és Kerman városokban vannak, ahol gyapjú- és pamut-

Irak, Irán, Szíria és Palesztina gazdasági jelzőtáblája (1938).

Tableau économique de l'Irak, de l'Iran, de la Syrie et de la Palestine (1938).

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	Irak — Irak	Irán — Iran	Szíria és Libanon Syrie et Liban	Palesztina Palestine
Terület — Territoire	km ²	291.980	1,643.558	111.653	26.305
Népesség — Population	absz. szám nombres abs.	3,560.456	15,055.115	3,778.500	1,435.285
Népsűrűség — Densité de la population	Egy km ² -re eső lélekszám- Nom- bre d'habitants par km ²	12·2	9·2	33·8	56·1
Mezőgazdaság — Agriculture					
a) Vetésterület — Superficies ensemencées					
Búza — Froment	1000 ha	728	¹⁾ 1.280	568	208
Árpa — Orge	"	1.025	¹⁾ 503	339	203
Rizs — Riz	"	219	¹⁾ 183	1	—
Dohány — Tabac	"	5	12	4	3
Gyapot — Coton	"	32	¹⁾ 82	38	—
b) Termelés — Récoltes					
Búza — Froment	1000 q	6.000	²⁾ 19.423	6.443	444
Árpa — Orge	"	11.384	²⁾ 7.069	3.834	667
Rizs — Riz	"	3.600	²⁾ 3.821	30	—
Dohány — Tabac	"	40	²⁾ 159	34	12
Gyapot — Coton	"	26	²⁾ 329	84	—
Gyapotmag — Graines de coton	"	62	²⁾ 840	176	—
Szezám — Sésame	"	—	²⁾ 75	53	64
Olivaolaj — Huile d'olive	"	—	—	153	77
Állatállomány — Bétail					
Ló — Espèce chevaline	drb. — tête	150.000	²⁾ 329.210	²⁾ 76.280	²⁾ 20.053
Szamár — Espèce asine	"	120.000	²⁾ 1,125.545	153.221	²⁾ 92.205
Öszvér — Mulets	"	60.000	²⁾ 44.395	²⁾ 32.100	—
Szarvasmarha — Espèce bovine	"	250.000	²⁾ 2,673.167	⁴⁾ 345.228	²⁾ 169.145
Juh — Espèce ovine	"	5,514.000	²⁾ 13,614.716	2,273.524	²⁾ 209.422
Kecske — Espèce caprine	"	2,223.000	²⁾ 6,821.972	1,659.514	²⁾ 361.424
Sertés — Espèce porcine	"	—	—	²⁾ 8.440	—
Bivaly — Buffles	"	59.000	—	²⁾ 10.970	²⁾ 6.064
Teve — Espèce camélienne	"	81.000	—	89.899	²⁾ 28.085
Ipari és bányászati termelés Production industrielle et minière					
Gyapjú — Laine	1000 q	83	181	99	5
Ásványolaj — Pétrole brut	1000 t	4.363	10.359	—	—
Benzin — Essence	"	22	1.821	—	—
Nehézolaj — Huiles lourdes	"	112	4.578	—	—
Kereskedelem és közlekedés Commerce et transports					
Behozatal — Importations	ezer pengő mille pengós	131.054	²⁾ 139.488	²⁾ 87.883	168.405
Kivitel — Exportations	"	⁵⁾ 51.644	²⁾ 255.988	²⁾ 50.932	88.977
Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet — Excéd. des imp. sur les exp. (—) ou des exp. sur les imp. (+).	"	— 79.410	+ 116.500	— 36.951	— 79.428
Vasútvonalhossz — Longueur des chemins de fer	km	⁶⁾ 1.701	⁷⁾ 2.165	²⁾ 1.099	971
A kikötőkbe érkező hajók tonnatar- talma — Tonnage des navires entrés dans les ports	t	²⁾ 7,735.414	²⁾ 7,551.598	²⁾ 4,718.569	5,241.809
Pénzügy — Finances					
Arany- és devizatartalék — Réserves d'or et devises	millió pengő million de pengós	⁸⁾ 65·8	⁹⁾ 31·1	¹⁰⁾ 42·0	⁸⁾ 58·8
Bankjegyforgalom — Billets de banque en circulation	"	56·0	80·3	41·9	84·0
Allamadósság — Dette publique	"	14·0	9·9	1·9	62·7
Allami bevétel — Recettes de l'Etat	"	81·1	152·8	46·8	83·1
Allami kiadás — Dépenses de l'Etat	"	80·0	152·7	46·8	79·7

¹⁾ 1930—1934. évi átlag. — Moyenne de 1930—1934. — ²⁾ 1937. — ³⁾ 1936. — ⁴⁾ Csak ökör. — Boeufs
seulement. — ⁵⁾ Ásványolaj és termékei nélkül. — Pétrole et ses dérivés non compris. — ⁶⁾ 1939. — ⁷⁾ 1940. —
⁸⁾ Deviza. — Devises. ⁹⁾ Arany. — Or. — ¹⁰⁾ Arany és deviza. — Or et devises.

fonó, juta-, cukor-, cement- és gyufagyárak működnek. A gyárvállalatok egy része állami kezelésben van.

A Bahrein-szigeteken virágzó gyöngyhalászat folyik.

Irán ásványi kincsekben gazdag. A nagyjelentőségű ásványolajtermelésen kívül vasat, kőszén, rezet, ólmot, mangánt, márványt, boraxot, nikkelt és kobaltot bányásznak.

Az ásványolaj kitermelésére az Angol-Iráni Ásványolaj R. T.-nak van engedélye. Ez a vállalat 1938-ban 10,359.000 tonna olajat termelt, ami a világ ásványolajtermelésének 3,7%-a. A kitermelt nyersolajból 1,821.000 tonna benzint (a világtermelés 2,2%-a) és 4,578.000 tonna nehézolajat (a világtermelés 5,4%-a) gyártottak.

A Bahrein-szigeteken 1932 óta folyik az ásványolaj kitermelése, szintén egy brit vállalat, a Kanadában cégjegyzett Bahreini Petróleum R. T. által. 1937-ben 1,065.000 tonna ásványolajat hoztak itt felszínre, a Brit Birodalom összes termelésének 18%-át.

Irán legfőbb kiviteli cikkei ásványolaj és derivátumai (kizárólag Nagy-Britanniába), szőnyegek, gyapjú, pamut, bél, juhbőr, szárított gyümölcs, rizs és gabona. A külkereskedelem erősen aktív. Az árucserforgalom értéke a fontosabb származási és rendeltetési országok szerint 1938-ban így alakult (1.000 rialban, 1 rial = 10 fillér):

	Bevitel Iránba	Kivitel Iránból
Szovjet-Unió	315.437	234.998
Németország	247.194	198.850
Egyesült Államok	83.048	55.149
Nagy-Britania	79.398	41.971
Japán	32.158	26.270

1938-ban a Perzsa-öböl kikötőibe kifutott kereskedelmi hajók tonnatartalma 7,054.500 BRT-t (ebből 5,163.036 BRT brit), a Kaspi-tengeri kikötőkbe érkezett hajók tonnatartalma 497.098 BRT-t (ebből 486.919 BRT szovjet-orosz) képviselt. Iránban 11 rádióállomás van.

Afganisztán.

Afganisztán a Szovjet-Unió Turkmenisztán és Tadzsikisztán tanácsköztársaságai, valamint Brit-India között terül el. A két hatalom közé ékelődő afgán földsáv helyenkint nagyon keskeny; legkeskenyebb a szovjet területen lévő Pamir-fennsík déli határa és a britindiai Karakorum kerület határa között, ahol mindössze 20—50 km széles.

Afganisztán területe 731.000 km², népessége 12 millió lélek. A népességből kb. 1,5 millió tadzsik, 600.000 mongol, a többi afgán. Uralkodó vallás a hanafita mohamedán. Az afgán királyság fővárosa

Kabul (80.000 lakos). Fontosabb városai még Kandahar (60.000 lakos), Hérat (50.000 lakos) és Mazar-i-Sarif (30.000 lakos).

Afganisztán közoktatása az utóbbi években fejlődésnek indult. Az országban 130 elemi iskola, 1 tanítóképző, 4 középiskola és 13 katonaiskola működik. Kabulban 1932-ben egyetem is létesült, azonban még csak orvosi fakultása van.

Bár Afganisztán nagyobb része hegyes és az ország jelentős területének talaja száraz és sziklás s így nem alkalmas a földművelésre, sok termékeny síkság és völgy van, ahol kisebb folyók és patakok vizének öntözésével eredményes gazdálkodás folyik. Gyümölcsöt, olajos növényeket, és gabonaféléket termelnek ezeken a vidékeken. A lakosság főtáplálékát az olajos növények képezik, friss vagy szárított állapotban. Ezek nagy mennyiségben kivitelre is kerülnek. A zsírfarkú juh húsát és zsírját táplálkozásra, bőrét ruházatkészítésre használják, de ez utóbbi kivitelre is kerül. Afganisztánban honos a perzsa juh is, amelynek gyapjából készítik a perzsa bundákat.

Észak-Afganisztán meglehetősen gazdag réz-, ólom- és vasércben. Itt kőszén is bányásznak. A legutolsó években Hérat város mellett ásványolajmezőkre bukkantak. Aranyat az északi országrész folyóiból mosnak, ezüstbányák a Bandzser-völgyben vannak. Afganisztánban található egyedül a világon elsőrendű lápisz-lazuli.

Az iparágak közül a szőnyegszövő-, bőr-, gombkészítő, selyem- és gyapjúfonóipar virágzik.

Afganisztán külkereskedelméről az utolsó adat az 1933. évről áll rendelkezésre. Bevitel Afganisztánba (1.000 afgániban; 1 afgáni kb. 40 fillér): 171.182, ebből Brit-India és európai országok részesedése 129.549, a Szovjet-Unióé 39.169). Kivitel Afganisztánból: 134.747, ebből Brit-Indiába 98.954, a Szovjet-Unióba 34.373. Fontosabb kiviteli cikkek: ló, gyapjú, zsiradék, szőrme, szőnyegek, selyem, gyümölcs és pamut.

Afganisztánban vasút nincs. Az utak egy része gépkocsiközlekedésre alkalmas, de az árúk nagy részét még teveháton szállítják. Hajózható folyó nincs. A nagyobb városokat táviró- és távbeszélővonal köti össze. Az országban 5 rádióállomás van.

Szíria.

Szíria az 1914—1918. évi világháború végéig a Törökbirodalom része volt. 1920-tól 1941-ig igazgatását a Népszövetség megbízásából Franciaország látta el. Szíria egyike a világ legrégebb kultúrterületeinek.

Szíria mandátumterület Szíria államból (102.298 km², 2,275.361 lakos) és Libanon köztársaságból (9.355 km², 854.693 lakos) áll. 1935-ben Szíria

államhoz tartozott Latakia (6.500 km², 310.244 lakos), Dzsebel-Drúz (9.500 km², 59.732 lakos) és az Alexandrette-i szandzsák (4.000 km², 157.122 lakos), melyei Franciaország 1939-ben átengedett Törökországnak. Szíria lakosságában az uralkodó faj az arab, de jelentős örmény, asszír, drúz, görög, török és kurd kisebbséget is találunk. Az itt letelepedett franciák száma is jelentős. A legelterjedtebb vallás a mohamedán, de nagyon sok a kisebb-nagyobb tömegekkel rendelkező felekezetek és szekták száma is. Csak a keresztények maguk 16 különböző szektához tartoznak.

Szíria mezőgazdasági fejlődésének még hatalmas, ki nem aknázott lehetőségei vannak. Ma még csak az ország területének nem egészen 9%-a áll mezőgazdasági művelés alatt, beleértve ebbe a 273.000 hektár erdőségeket és a gyümölcsültetvényeket is. 1938-ban a szántóföldek kiterjedése 1.350.000 hektár volt, amiből 933.400 hektáron gabonaneműeket, 55.000 hektáron ipari növényeket, 191.000 hektáron kerti veteményeket (bab, borsó, lencse, hagyma, burgonya, dinnye stb.), 8.700 hektáron pedig szalastakarmányféléket termesztettek.

Szíria ipara csak lassan indult fejlődésnek. Hosszú ideig csak háziiparról lehetett beszélni, amelynek legfejlettebb ága a szövés-fonás volt. Lassankint azonban a kézi szövőszékeket mindjobban kiszorították a gépi erővel hajtott mechanikus szövőszékek, de a textilbevétel még 1938-ban is 200 millió frankot tett. Tekintettel Szíria nagyarányú gyümölcsstermelésére, a gyümölcskonzervipar szépen fejlődik. Az ipar fejlődésének nagy akadálya, hogy Szíriának szene, vasa és általában bányászati kincsei nincsenek, vagy olyan kis mértékben és kedvezőtlen körülmények között található, hogy kiaknázásukra nem kerülhet sor.

Szíria 1938. évi külforgalmában a bevételnek 14%-a Nagy-Britanniából, 13%-a Franciaországból, 8,9%-a Japánból származott, míg a kivételnek 27,5%-a Palesztinába, 17,6%-a Franciaországba, 6,1%-a pedig Nagy-Britanniába irányult. A bevétel főként textil-, vas-, acél-, üveg- és papírárukból, gépekből, műszerekből, elektromos eszközökből, gépkocsikból, motorkerékpárokból, vegyi és kőolajtermékekből áll. A kivitt csaknem kizárólag a mezőgazdaság szolgáltatja. Magyarország az 1935—1940-ig terjedő 5 évben alig 200.000 pengő értékű nyersanyagot vásárolt Szíriában, de a Szí-

riába irányuló magyar kivitel ugyanezen idő alatt 5,686.000 pengő értéket tett.

Palesztina.

Nagy-Britannia a világháború alatt, 1917-ben szállta meg az addig török fennhatóság alá tartozó Palesztinát. 1922 óta brit mandátumterület.

Palesztina népességének száma 1939-ben 1,466.536 volt. Ebből 848.933 (57,5%) volt mohamedán, 424.373 (28,8%) zsidó és 114.624 (7,8%) keresztény. A főváros, Jeruzsálem lakossága 1939-ben 129.800 lélek volt (ennek 60,9%-a zsidó). Palesztina nagyvárosai még Tel-Aviv 130.300 lakossal (mind zsidó) és Haifa 104.800 lakossal (55,3%-a zsidó). Az arab népesség mintegy 750 községben él. Wilhelmina, Saron, Beit Lahm, Waldheim és Neuhardt Hof a német templárius lovagrend települései. A zsidóknak 248 mezőgazdasági településük van a tengerparton, Esdraelonban és Galileában. E zsidó telepek lélekszáma 1939-ben kb. 120.000 volt. A palesztinai zsidóság többi része városokban lakik.

Palesztina mezőgazdasági termelésében a déli gyümölcs és szőlő bír különösen jelentőséggel. 1938-ban 13,055.400 láda narancsot, 2,066.833 láda grapefruitot és 760.386 liter bort szállítottak külföldre.

A Holt-tenger vidékén különböző sókat találunk. Itt karnallit, magneziumklorid, bróm, nátrium és konyhasó fordul elő nagyobb mennyiségben. Rézérc, mangánérc, ásványolaj és bitumen is található az országban.

Palesztina legősibb iparágai a szőlősajtolás, szappanfőzés és olivaolajgyártás. Korszerű ipari berendezések Tel-Aviv és Haifa körzetében vannak, zsidó tulajdonban. Ezek vegyipari, építőipari, olajipari és vasipari vállalatok, búza- és rizsmalmok. 1937-ben 13.813 zsidó iparvállalat működött az országban, 54.720 alkalmazottal és 21,573.000 paleszt. font üzemköltséggel. Az évi termelési érték 32,741.000 paleszt. fontot tett.

Irakból Palesztinán át vezet az olajvezeték, amelyen 1938-ban 2,079.081 tonna ásványolajat szállítottak.

Palesztina 1938. évi árucserforgalmának zömét Nagy-Britanniával, Németországgal, Szíriával és Romániával bonyolította le.

R. Gy.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

1941. augusztus havi adatok. — Chiffres du mois d'août 1941.

Népmozgalom. — Vetésjelentés. — Munkapiac. — Közlekedés. — Áralakulás. — Megélhetési költségek. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Rapport sur les cultures. — Marché du travail. — Transports. — Mouvement des prix. — Coût de la vie. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Extrait. Voici les renseignements relatifs au mois d'août 1941:

Sur notre territoire d'après la 2e Sentence de Vienne, il y eut en août 1941 7.375 nouveaux mariages, 25.078 naissances vivantes et 14.561 décès, soit respectivement 6'4, 21'7 et 12'6 pour mille habitants, et l'accroissement naturel y a été de 10.517 (9'1‰). — Sur le territoire d'avant ladite Sentence, par rapport au même mois précédent, la nuptialité augmentait fort, la proportion des naissances vivantes diminuait un peu, et la mortalité baissait, elle aussi. — La proportion des naissances vivantes grandissait extraordinairement dans notre pays à partir du neuvième mois ayant suivi la libération des régions visées par la 2e Sentence de Vienne. — En août 1941, sur notre territoire d'avant cette Sentence, la nuptialité a représenté 6'5‰, la proportion des naissances vivantes, 20'1‰, et la mortalité 11'6‰, contre respectivement 5'2‰, 21'0‰ et 12'9‰ un an auparavant, et l'accroissement naturel (8'5‰) y a dépassé celui du mois correspondant de l'année dernière (8'1‰).

Les travaux de moisson et de battage ont été faits pour une grande part. Pour le froment, qui était partout récolté, sauf le Nord et le Nord-Est montagneux, on prévoit une récolte moyenne. Sous ce rapport, en plusieurs endroits, les résultats de battage étaient moins bons qu'on ne l'espérait; et il en était de même du seigle, pour lequel on prévoit une récolte inférieure à la moyenne. Pour l'orge d'automne, dont les grains étaient assez fermes et de bonne qualité et la paille médiocre, le battage n'était pas encore fini. L'avoine a été moissonnée pour les espèces précoces; pour les espèces tardives, la récolte n'était pas encore finie. En général, les espèces précoces ont plus donné que les espèces tardives; ces dernières, mêlées de mauvaises herbes en beaucoup d'endroits, ont souffert des grandes chaleurs. Pour l'avoine, on prévoit une récolte moyenne; il en est de même du maïs, lequel (surtout le maïs tardif) demandait,

pour mûrir, bien du temps chaud. En ce qui concerne les pommes de terre, on était en train de récolter les espèces précoces; les espèces tardives venaient bien, mais avaient besoin de pluie. Selon les prévisions, on aura, pour les pommes de terre, une bonne récolte moyenne. La betterave à sucre, qui se développait bien, donnera également, selon les prévisions, une bonne récolte moyenne.

Le chômage a diminué dans les industries du bâtiment, du cuir, de l'habillement, du fer, du bois et de l'alimentation. Il a augmenté parmi les travailleurs intellectuels, dans la polygraphie et chez les employés d'hôtel et de restaurant. Par suite du changement du nombre des chômeurs, les salaires horaires offerts ont été modifiés pour plusieurs professions. A Budapest, ils furent augmentés pour les ouvriers menuisiers et tailleurs et pour les journalières, et diminués pour les journaliers et les ouvriers de fabrique.

Le trafic ferroviaire, grandissant à beaucoup d'égards, a, par rapport au mois précédent, monté de 4'1% pour la quantité des marchandises transportées. Le nombre des tonnes kilométriques, qui avait monté particulièrement (587 millions de km.) en juillet dernier, a été de 571 millions de km. en août, accusant une régression de 2'8%. Le nombre des wagons chargés de marchandises, montant en un mois de 4.776 (+ 2'4%), a été de 205.064. Celui des voyageurs, s'élevant en un mois de 12'5%, a monté à 10.535, et le nombre des voyageurs-kilomètres, grandissant de 12'7%, s'est élevé à 390 millions.

Le trafic postal a peu varié comparativement à juillet dernier. Le nombre des correspondances, des colis et des mandats-poste a un peu baissé. Celui des télégrammes et des conversations téléphoniques interurbaines a légèrement monté; il en a été de même du nombre des usagers de la Radio. Le nombre des correspondances, baissant de 0'1% par rapport à juillet dernier, a été de 69.930 mille, dépassant de 15'8% celui du mois d'août précédent. Le nombre des colis, diminuant par rapport à

juillet dernier de 887 mille (—5·5%), a été de 1.511·9 mille. Celui des mandats-poste a baissé en un mois de 5·7%; mais le montant en a grandi par rapport à juillet dernier de 3·2%. Le nombre des télégrammes, s'élevant en un mois de 5·4%, a monté à 647·6 mille (+42·6% en un an). Celui des conversations téléphoniques interurbaines a grandi en un mois de 1·1%. Mais le nombre des conversations locales de Budapest a baissé de 1·5%. Le nombre des postes téléphoniques principaux a monté par rapport à juillet dernier de 1.749 (+1·1%). Celui des usagers de la Radio a été de 700.603 (dont 189.831 à Budapest); il a monté en un mois de 3.482 (+0·5%), grandissant à Budapest de 517. En province, la Radio se généralisait fort; en un an, le nombre des usagers y a grandi de 29·2%, contre 12·0% à Budapest.

La politique des prix du gouvernement a empêché la hausse de se développer d'une façon nuisible à l'économie nationale.

D'ailleurs, la hausse des prix n'est pas nuisible si elle est dûment justifiée et si les salaires et traitements y sont adaptés, et les marchés pourvus de marchandises.

Par rapport à juillet dernier, l'indice général des prix de gros a augmenté de 4·8 points (+3·8%), s'élevant à 129·8. Cette progression, qui était à peu près égale à l'augmentation moyenne des prix constatée ces derniers mois, a été due en premier lieu à la hausse des objets fabriqués et des matières nécessaires à l'industrie, et en second lieu à celle des produits de l'agriculture et de l'élevage. — L'indice de ces derniers a grandi en août de 3·6 points, montant à 129·2 (+26·2% en un an). En ce qui concerne les deux éléments dont il se compose: les produits d'origine végétale et ceux d'origine animale, l'indice des premiers s'est élevé à 131·9 (+4·1 points), à cause de la hausse de l'orge et du vin, et l'indice des seconds passa de 120·8 à 123·1 (+1·9% par rapport à juillet dernier), à cause du renchérissement des animaux sur pied, des oeufs et de la volaille. — L'indice des produits de l'industrie agricole, s'élevant de 2·3 points (+1·7%), a monté à 140·5, en raison de la hausse, récemment autorisée, de l'alcool. — L'indice des denrées coloniales, qui n'a pas varié comparativement au mois précédent (362·0), dépassait de 39·6% celui d'un an auparavant. — En ce qui concerne l'indice des matières nécessaires à l'industrie et des objets fabriqués, il a grandi en un mois de 6·4 points (+5·3%), s'élevant à 126·8. Cette augmentation tenait en premier lieu au renchérissement des objets fabriqués. L'indice de ces derniers s'est élevé en un mois de 8·3 points (+7·0%), montant à 127·3. Parmi les objets fabriqués, les objets en fer, en d'autres métaux, en laine et

en papier ont renchéri particulièrement. Quant à l'indice des matières premières, à cause de la hausse du bois et de la soie il a monté à 121·5 (+0·6 points). Celui des combustibles s'est élevé à 133·7 points (+1·1 point par rapport à juillet dernier, +13·3% en un an); cette augmentation tenait au renchérissement des produits de charbon et du bois de chauffage. Le niveau des prix agricoles dépassait en juillet dernier, à cause d'une forte hausse des produits agricoles, de 6·2 celui des prix industriels; en août, il ne les dépassait que de 2·1.

L'indice général du coût de la vie, établi d'après 27 sortes de marchandises, a, y compris le loyer, monté à 135·1 (+0·1 point); sans le loyer, il s'est élevé à 150·5 (+0·2 points). — L'indice de l'Alimentation, progressant de 0·2 points, a monté à 143·7, à cause de la hausse du pain, de la farine et des oeufs; il a grandi de 0·1% en un mois, et de 36·5% en un an. L'indice de l'habillement n'a pas varié (177·3); celui du chauffage et de l'éclairage a, à cause du renchérissement du bois de chauffage, monté à 152·2 (+0·4% en un mois, +7·6% en un an). Comme il était interdit d'augmenter les loyers, l'indice y relatif était toujours de 86·3.

Selon les chiffres fournis par la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque a monté de 139 millions de pengős (+7·8% par rapport à juillet dernier), s'élevant à 1.912 millions, donc presque à 2 milliards. — Le montant des effets escomptés et des avances, grandissant en un mois de 140 millions, s'est élevé à 1.027 millions de pengős (+15·8%). C'est une augmentation bien considérable, surtout si on la compare à celle qui eut lieu sous ce rapport depuis le mois d'août précédent (20·9%). L'encaisse métallique n'a pas varié pour l'or (124·1 millions de p.); mais le montant des devises et monnaies étrangères s'est élevé à 20·5 millions de p. (+0·2 million comparative-ment à juillet dernier). De sorte que le total de l'encaisse métallique passa à 144·5 millions de p., augmentant en un mois de 0·1 million de p. et baissant, par rapport au mois d'août précédent, de 16·9%.

Les dépôts en banque accusaient, somme toute, une augmentation. A la Caisse d'épargne postale et dans ceux des établissements budapestois qui faisaient partie de l'I. C. S. F., les dépôts d'épargne ont été de 1.959 millions de p., diminuant légèrement par rapport à juillet dernier (—3·5 millions de p., soit —0·2%), mais dépassant de 329 millions ceux du mois d'août 1940. Les dépôts sur comptes courants ont monté en août 1941 à 1.175 millions de p., s'élevant de 13 millions en un mois et de 29·0% en un an. — Dans les 28 principaux établissements de crédit provinciaux, les dépôts ont

baissé à 138'5 millions de p., diminuant de 1'3% en un mois, mais grandissant de 11'5% en un an.

A la Bourse de Budapest, l'indice officiel des actions (ayant pour base: 1926 = 100) s'est élevé à 284'8 points (+ 16'2 points par rapport à juillet dernier, + 166'2% par rapport au mois d'août précédent). — Le nombre des actions vendues, diminuant de 378'3 mille, est tombé à 234'6 mille, accusant une diminution de 61'7% sur juillet dernier. Toutefois, il dépassait de plus de trois fois celui du mois d'août précédent. — Le montant des livraisons et réceptions, diminuant en un mois de 35'7 millions de p. (— 49'5%), a baissé à 36'4 millions, dépassant cependant de plus de huit fois celui d'un an auparavant.

Il y eut en août dernier dans la Hongrie entière 9 nouvelles insolvabilités, soit trois de plus qu'en juillet et en août précédents. Il y a eu notamment trois faillites et six concordats privés ou judiciaires. — Pour ces derniers, les actifs représentaient 132 mille pengős, et les passifs 211 mille p.; donc, par rapport au nombre des cas, ils étaient peu considérables. Ajoutons que les actifs et les passifs ont dépassé, les premiers d'environ 100 mille p., les seconds, d'environ 150 mille p., ceux du mois précédent. — On n'a protesté que 46 lettres de change (— 24'6% comparativement au mois précédent); elles représentaient 37 mille pengős (— 20 mille p. par rapport à juillet dernier, — 4 mille p. par rapport au mois d'août de l'année dernière).

Aux Monts-de-piété budapestois de la Caisse d'épargne postale, le nombre des engagements, s'élevant légèrement en un mois (+ 6'2%), a été de 181 mille, et le montant des prêts y relatifs, de 4.066 mille p. (— 5'3% par rapport au mois précédent). Comparativement au mois d'août précédent, le nombre des engagements a diminué de 9'5% et le montant des prêts, de 8'3%. Le nombre des dégagements, baissant en un mois de 7'5%, a été de 172 mille, et le montant en représentait 3.718 mille pengős (— 5'5%). Ainsi donc, l'effectif des gages était à la fin d'août de 924 mille (+ 1'0% par rapport à juillet dernier), représentant 21.394 mille pengős (+ 1'7%). Il a été vendu par contrainte 2.887 gages, 797 de moins qu'au mois précédent (— 21'6% en un mois, — 27'8% en un an).

Népmozgalom.

Magyarországnak a második bécsi döntés előtti területén az előző év megfelelő hónapjához viszonyítva a házasságkötések száma augusztusban erősen emelkedett. Az elveszületések aránya egy árnyalattal csökkent, de a halálzásnál észrevehető javu-

lás mutatkozott. Ez a javulás valamennyi korosztályt érintette. A természetes szaporulat kedvezőbb, mint az előző év megfelelő hónapjában.

A második bécsi döntéssel visszatért terület házasságkötési arányszáma valamivel kisebb, elveszületési arányszáma jóval kedvezőbb, halálzásarosszabb, de természetes szaporulata kiválóbb, mint az ország többi részén. E területen egyébként különös figyelmet érdemel a születések számának alakulása, amely a felszabadulást követő kilencedik hónapban ugrásszerűen emelkedett és azóta is magas színvonalon mozog. Adatai a következők:

	Élveszületés	
	számszerint	‰
január	4.339	19'4
február	4.012	19'8
március	4.085	18'3
április	4.241	20'0
május	5.590	25'6
június	7.203	34'1
július	6.820	31'2
augusztus	6.191	28'3

Az 1941. év augusztus havi népmozgalmi főeredményeit az előző év megfelelő adataival veti össze következő kis összeállításunk:

	Magyarország a második bécsi döntés előtt		A második bécsi döntés területe	Összesen
	1940 aug.	1941 augusztus		
Házasságkötés	4.812	6.122	1.253	7.375
" ezer lélekre	5'2	6'5	5'7	6'4
Élveszületés	19.349	18.887	6.191	25.078
" ezer lélekre	21'0	20'1	28'3	21'7
Egy éven aluli elhalt	2.470	2.260	1.141	3.401
" száz "élveszülöttre"	12'8	12'0	18'4	13'6
1—6 éves elhalt	750	673	327	1.000
7 évnél idősebb elhalt	8.680	8.021	2.139	10.160
Elhalt összesen	11.900	10.954	3.607	14.561
" ezer lélekre	12'9	11'6	16'5	12'6
Természetes szaporodás	7.449	7.933	2.584	10.517
" ezer lélekre	8'1	8'5	11'8	9'1

A gyakoribb halálokok közül emelkedés mutatkozik a gümőkór, vörheny, tüdőlob, hörghurut és gyermekágyi betegség áldozatainak számánál. Kisebbség volt az influenzában, szamárhurutban, hasi hagymázban, vérhasban, agyvérzés-agygutában, szervi szívbajban, rák és rosszindulatú daganatban és bélhurutban elhaltak száma. Az adatok a következők:

Vetésjelentés.

A tárgyalt időszak első kétharmadában előfordult gyakori esőzések kisebb-nagyobb mértékben hátráltatták az aratási, cséplési munkákat, az időszak utolsó harmadában azonban az időjárás igen kedvező volt, úgy, hogy ezek a munkák nagyrészt be is fejeződtek.

A búza aratását az északi és északkeleti hegyvidékek kivételével mindenütt befejezték; cséplése még folyamatban volt, a cséplési eredmények azonban több helyen a várakozáson alul maradtak, ezzel szemben a szemek általában igen jó minőségűek és a szalmatermés is kielégítő. Búzából közepes termés várható. A rozs aratását a tárgyalt időszakban Máramaros vm. kivételével mindenütt befejezték, cséplését is nagyrészt elvégezték. A szemek eléggé teltek és jó minőségűek, a cséplési eredmények azonban itt sem feleltek meg a várakozásnak. Rozsból közepesen aluli termés várható. Az őszi árpa cséplése befejeződött, s úgy minőségre, mint mennyiségre közepes termést adott. A tavaszi árpa cséplése még tartott a tárgyalt hó folyamán. A szemek eléggé teltek és jó minőségűek, a szalmatermés azonban csak közepes. A zab korai vetését leartatták, a későbbi vetések aratását folytatták; a korai vetések általában jobb termést adtak, mint a későbbiek, mert az utóbbiak sok vidéken erősen gyomosak voltak és a nagy melegben kissé meg is szorultak. Zabból közepes termés várható. A tengerinek a kedvező idő folytán cső- és szemfejlődése általában jó volt. Beéréséhez azonban feltétlenül meleg időjárásra volna szükség, különösen vonatkozik ez a késői vetésű tengerire. A tengeriből is általában közepes termésre van kilátás. A burgonya korai fajtáinak szedése és piacra szállítása még folyamatban volt, a késői fajták pedig erőteljes fejlődésben voltak. További fejlődésükhöz több csapadékra volna szükség. Burgonyából jó közepes termés várható. A cukorrépa jól fejlődött, helyenkint azonban már esőt kívánt. Gyökérzete közepes nagyságú, levélzete sűrű és üdezőld. A cukorrépából jó közepes termés várható.

Munkapiac.

A munkapiac feszültségének további enyhülése folytán egy hónap leforgása alatt foglalkozás szerint csökkent a munkanélküliek száma az építőiparban (—54·6%), a bőriparban (—48·0%), a ruházati iparban (—40·9%), a vasiparban (—6·4%), az élelmezési iparban (—2·5%) és végül a faiparban (—1·4%).

Emelkedett a munkanélküliek száma a szellemi munkásoknál (+2·1%), a sokszorosító iparban (+14·7%) és végül a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (+26·3%) az előző hónappal szemben.

A halálokok megnevezése	Magyarország a második bécsi döntés előtt		A második bécsi döntés területe	Összesen
	e l h a l t a k s z á m a			
	1940 aug.	1941 augusztus		
Gümőkór	983	1.062	317	1.379
Kanyaró	4	5	3	8
Vörheny	3	9	5	14
Influenza	17	12	4	16
Szamárhurut	47	44	26	70
Roncsoló toroklob	12	13	3	16
Hasi hagymáz	49	30	21	51
Vérhas	194	109	54	163
Agyvérzés-agyguta	614	545	69	614
Szervi szivbaj	631	518	97	615
Tüdőlob	830	864	254	1.118
Hörghurut	26	73	3	76
Rák és rosszindulatú daganat	924	815	166	981
Gyermekági betegség	52	57	8	65
Bélhurut	1.068	829	486	1.315

Ezer lélekre az országnak a második bécsi döntés előtti területén 1'13 (1940 augusztus 1'07), a második bécsi döntés területén 1'45, a visszafoglalt Délvidék nélküli egész területen 1'19 gümőkóros halálozás esett.

Augusztusi népmozgalmunk országreszek szerint részletezett főeredményeit mutatja be végül alábbi összeállításunk:

O r s z á g r é s z	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
a) s z á m s z e r i n t				
I. Kisalföld	569	2.049	1.056	993
II. Dunántúli dombosvidék	938	3.642	2.078	1.564
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	1.143	2.637	1.474	1.163
b) Budapesttel együtt	2.576	4.250	2.762	1.488
IV. Tiszántúl	1.427	6.383	3.771	2.612
V. Északi dombosvidék	754	2.904	1.657	1.247
VI. Kárpátalja	182	1.232	680	552
VII. Erdély ¹⁾	929	4.618	2.557	2.061
Összesen :	7.375	25.078	14.561	10.517
b) e z e r l é l e k r e				
I. Kisalföld	5·9	21·2	10·9	10·3
II. Dunántúli dombosvidék	5·0	19·5	11·1	8·4
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	7·6	17·6	9·8	7·8
b) Budapesttel együtt	10·4	17·1	11·1	6·0
IV. Tiszántúl	5·1	22·9	13·5	9·4
V. Északi dombosvidék	5·6	21·6	12·3	9·3
VI. Kárpátalja	3·5	23·3	12·9	10·4
VII. Erdély ¹⁾	5·8	28·8	16·0	12·8
Összesen :	6·4	21·7	12·6	9·1

¹⁾ Nem egyezik a második bécsi döntés területével.

A munkakeresők számának változása magával vonta az egyes szakmákban fizetett órabérek változását is. A Budapestre nézve kiszámított *felajánlott órabérek* a tárgyalt hó folyamán az *asztalosiparban* 85 fillérről 95 fillérre, a *szabóiparban* 88 fillérről 1.— P-re és a *napszámosnőknél* 42 fillérről 53 fillérre emelkedtek. A *napszámosoknál* 75 fillérről 62 fillérre, a *gyári munkásnőknél* 40 fillérről 38 fillérre csökkentek az órabérek. A *bádogosoknál* és *kőműveseknél* a munkabérek változatlanok maradtak.

Tekintettel arra, hogy a *hatósági és ingyenes magánmunkaközvetítések* számsorainak augusztus havi adatai ezideig nem állanak rendelkezésünkre, ezeknek alakulását a következő számunkban fogjuk ismertetni.

Közlekedés.

Vasúti forgalom. A közlekedésre vonatkozó számsorok az előző hónaphoz képest majdnem kivétel nélkül emelkedést mutatnak. Különösen a személyi forgalom alakulása növekedett meg nagymértékben. A *szállított áruk mennyisége* augusztus hó folyamán 124 ezer tonnával (+ 4·1%) 3.115 ezer tonnára nőtt. 1941 augusztusában 35·8%-kal több árut szállítottak, mint 1940 augusztusában. Ez a növekedés az *árutonnakilométerek* számsorában júliusról augusztusra nem mutatkozik, valószínűleg azért, mert a július havi forgalom árutonnakilométerekben kifejezve csúcseredményt jelentett. Így az elmúlt havi 587 millió km-ről augusztusban 571 millió km-re esett vissza az árutonnakilométerek hossza, ami 2·8%-os csökkenésnek felel meg. Az egy évvel azelőtti helyzethez képest azonban még így is 56·6%-os emelkedés észlelhető. A *megrakott teherkocsik számsora* ugyancsak növekedett. Augusztus hónapban 205.064 db teherkocsit raktak meg áruval, 4.776 db-bal (+ 2·4%) többet, mint júliusban. Ilyen nagyszámú megrakott teherkocsi már évtizedek óta nem futott a magyar vasúti pályákon, ami természetesen a visszacsatolt területeknek a teheráruforgalomba való bekapcsolásával magyarázható. Ha a szállított áruk mennyiségének és a megrakott teherkocsik számának alakulását hónapokra visszamenőleg figyeljük, a szállított áru mennyiségének aránylag nagyobb emelkedéséből megállapíthatjuk azt, hogy a teherkocsikat áruszállításra mind jobban és jobban kihasználják. Ugyanez a fokozott kihasználás állapítható meg a személyszállító kocsiknál is, amelyek mind az utasok számát, mind az utaskilométerek hosszát tekintve az előző hónappal szemben lényeges emelkedést mutatnak. A *szállított utasok száma* ugyanis 12·5%-kal 10.535 ezerre emelkedett. Ugyancsak emelkedést mutat az *utaskilométerek számsora* is, mely egy hónap alatt 12·7%-kal 390 millió km-re növekedett. Egy év leforgása alatt személyszállító kocsink 22·9%-kal több utast szállítottak és 27·3%-kal nagyobb utat tettek meg.

Postaforgalom. A postaforgalmi számsorok adatai egy hónap alatt alig változtak, a levél-, a csomag- és a postautalványküldemények kissé visszaestek, a táviratok száma, a helyközi beszélgetések száma, a rádióvevőengedélyesek száma pedig kissé emelkedett. A tárgyalt hó folyamán a *levélküldemények számsora* kereken 100 ezer db-bal 69.930 ezer db-ra csökkent (— 0·1%), azonban még így is 15·8%-kal több levelet adtak fel ez év augusztusában, mint a múlt év hasonló hónapjában. Egy hónap alatt — 5·5%-os csökkenést mutat a *csomagküldemények darabszáma*, mely a tárgyalt hó folyamán 1.511·9 ezer db-ot tett ki, 88·7 ezer db-bal kevesebbet, mint a múlt hónapban. Egy év alatt még így is 33·6%-kal több csomagküldeményt adtak fel. A *feladott postautalványok darabszáma* augusztus hó folyamán 1.398·5 ezer db volt, 85·1 ezer db-bal (— 5·7%) kevesebb, mint a múlt hónapban és 219·3 ezer db-bal (+ 18·6%) több, mint az elmúlt év azonos hónapjában. A *postautalványon feladott összeg* ellenében a postautalványok számával a tárgyalt hónapban emelkedést mutat, amennyiben a 140.334 ezer P-t kitevő július havi forgalmazott értékösszeggel szemben augusztusban 3·2%-kal többet, 144.813 ezer P-t adtak fel postautalványon. A postán küldött pénzürtékek összegének állandó emelkedése — egy év alatt ez az emelkedés már 46·0%-ot tesz ki — nemcsak a megnagyobbodott területtel van összefüggésben, hanem azzal a körülménnyel is, hogy ma már az áruhitelzés helyébe mindinkább a készpénzfizetés lép. A *táviratok darabszáma* egy hónap leforgása alatt 5·4%-kal, egy év alatt pedig 42·6%-kal növekedett meg úgy, hogy augusztusban már 647·6 ezer db táviratot adtak fel. A *helyközi beszélgetések száma* növekedést mutat, augusztusban 1.148 ezer helyközi beszélgetést bonyolítottak le, 1·1%-kal többet, mint júliusban és 36·2%-kal többet, mint 1940 augusztusában. A *budapesti helyi-beszélgetések száma* augusztusban 216 ezerrel (— 1·5%) volt kevesebb, mint júliusban, de még így is 18·9%-kal volt több a budapesti telefonhívások száma, mint egy évvel azelőtt. Augusztusban 1.749 új *távbeszélőfőállomást* kapcsoltak be (+ 1·1%), úgyhogy a tárgyalt hó folyamán 163.831 távbeszélőfőállomás volt működésben, 15·5%-kal több, mint 1940 augusztusában. A *magyarországi rádióvevőengedélyesek száma* 700.603-at tett ki, ebből a budapestieké 189.831 volt, így megállapítható, hogy augusztusban 3.482 engedélyes lépett be az új előfizetők közé (+ 0·5%), Budapesten pedig ebből 517 fizetett elő a rádióra (+ 0·3%). Az adatokból az az örvendetes jelenség állapítható meg, hogy a vidék mind jobban és jobban kapcsolódik bele a rádióhallgatásba, mert míg a magyarországi rádióvevőengedélyesek száma egy év alatt 29·2%-kal, addig a budapesti rádióvevőengedélyesek száma csak 12%-kal növekedett meg.

Áralakulás.

Háborús időkben mindig nagyobb ármozgalmakra kerül sor, ezeknek az ármozgalmaknak veszélyes, vagy veszélytelen voltát pedig legtöbbször a kormány árpolitikája szabja meg. Eredményes árpolitika előfeltétele az áralakító tényezőknek befolyásolása. Ennek során ismernünk kell az árukínálat, háborús gazdálkodás során pedig különösen az árukereslet nagyságát és a költségtényezőknek alakulását. Hazánkban a helyes árpolitika megakadályozta azt, hogy az árfejlődés veszélybe sodorja közgazdaságunkat. Ebből pedig az következik, hogy az elkerülhetetlen árfejlődés nem mindig jelent kárt és a jövedelmeknek, valamint az áraknak bölcs összhangba hozatala, továbbá az árucikkek piacra kerülésének biztosítása meg tudja cáfolni azt az árfejlődéssel mindig együtt járó hiedelmet, hogy az árak emelkedése inflációra vezet. A kormányzat mindezideig meg tudta akadályozni az áraknak szertelen alakulását, amit közölt adataink is bizonyítanak. Így pl. a tárgyalt hónapban viszonylag javulásról számolhatunk be. Míg ugyanis a nagykereskedelmi árindex júniusról júliusra 9'1 ponttal emelkedett, addig júliusról augusztusra a növekedés csupán 4'8 pontot (+ 3'8%-ot) tesz ki, ami kb. megfelel az előző hónapok átlagos emelkedésének. Így tehát az augusztusban 129'8 pontot kitevő nagykereskedelmi árindex *főáttaga*, amely elsősorban az ipari anyagok és termékek és csak másodsorban a mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek áremelkedése következtében nőtt, arra enged következtetni, hogy további erős és biztoskezü árpolitikával az áralakulás nem fog feltétlenül veszélyes méreteket ölteni. A lassú és fokozatos áremelkedést igazolja még az a körülmény is, hogy a nagykereskedelmi árak egy év alatt csak 24'8%-kal növekedtek meg, amely növekedés hónapokra elosztva, egy hónapban csupán 2'0%-os emelkedésnek felel meg.

A *mezőgazdaság és állattenyésztés* indexe a tárgyalt hó folyamán 3'6 ponttal nőtt, úgyhogy az index 129'2-et mutatott (+ 2'9%). A múlt év hasonló időpontjához képest a mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek csoportindexe 26'2%-kal növekedett. A mezőgazdaság és állattenyésztés két főkomponense közül a *növényi eredetű termékek* indexe az árpa és a bor árának emelkedése következtében 4'1 ponttal 131'9-re ugrott fel. Az emelkedés a múlt hónaphoz képest 3'2%, a múlt év hasonló időszakához képest pedig 21'2%. A másik főkomponens, az *állati eredetű termékek* indexe az élőállatok, a tojás és a baromfi árának kismértékű emelkedése következtében 120'8-ről 123'1-re nőtt, ez az emelkedés egy hónap alatt 1'9%-ot, egy év alatt pedig 39'3%-ot tett ki.

A *mezőgazdasági ipar termékeinek* indexe augusztus hó folyamán 2'3 ponttal (+ 1'7%)

140'5-re emelkedett. Ezt az egy hónap alatti emelkedést a szesz árának újabb szabályozása idézte elő. Egy év alatt ennél az indexnél 34'8%-os emelkedést látunk.

A *gyarmatárúk* indexe augusztusban változatlanul 362'0 ponton állott, s az egy év alatti drágulás 39'6%-ot tett ki.

Az *ipari anyagok és termékek* indexe a tárgyalt hó folyamán 6'4 ponttal (+ 5'3%) 126'8-re emelkedett. A drágulás elsősorban a gyártmányok és csak másodsorban a nyersanyagok számlájára írható. A *gyártmányok* indexe ugyanis a július havi 119'0-ről 8'3 ponttal (+ 7'0%) 127'3-re emelkedett, az egy év alatti emelkedés ennél az indexnél 24'1%-ot tesz ki. A gyártmányok nagyarányú áremelkedése majd mind a tizennégy ipari főcsoportra kiterjedt, a legnagyobb áremelkedést a vasárúknál, a fémárúknál, a gyapjúárúknál és a papírosárúknál látjuk, a legkisebb mértékűt pedig a faárúknál. A *nyersanyagok* indexe a fa és selyem áremelkedése következtében egész kismértékben nőtt. A 0'6 pontot (+ 0'5%) növekedés 120'9-ről 121'5-re nyomta fel az indexet. Érdekes jelenség, hogy a nyersanyagok árindexe emelkedett legkevésbé egy év alatt.

A *tüzelőanyagok* csoportjában a széntermékek és a tüzifa árának emelkedése 1'1 pontos (+ 0'8%) indexemelkedést hozott létre. A 133'7 pontot kitevő csoportindex az elmúlt év augusztusánál 13'3%-kal nagyobb.

A mezőgazdasági és ipari termékek árszínvonalai közötti *diszparitás* a múlt havi + 5'5-del szemben a tárgyalt hó folyamán + 1'5-et tett, így tehát megállapítható, hogy az a folyamat, amely a mezőgazdasági cikkek nagyobb mérvű áremelkedése következtében ipari ollót hozott létre, úgy látszik, visszafejlődik és az ipari cikkek nagyobb mérvű áremelkedése következtében megint az évek óta mindig bekövetkező agráröllő felé közeledünk.

Megélhetési költségek.

A 27 cikk alapján készült létfenntartási index augusztus hó végén, *lakbérrel együtt számítva* 0'1 ponttal 135'1-re emelkedett. A növekedés egy hónap alatt 0'1%, illetőleg egy év alatt 21'9%. A *lakbér nélkül számított* megélhetési index a tárgyalt hó folyamán 150'3 pontról 0'2 ponttal 150'5-re nőtt. Az emelkedés itt egy hónap alatt 0'1%, illetőleg egy év alatt 27'0%. A megélhetési, vagy másképpen létfenntartási index emelkedése az élelmezés és a fűtés költségeinek növekedésével van összefüggésben.

A megélhetési index főkomponensei közül az *élelmezési index* a kenyér, a liszt, valamint a tojás drágulása következtében egy hónap alatt 0'2 pont-

Gazdasági jelzőtábla.*)

M e g n e v e z é s		Egység	1939	1940	1 9 4 0							
			átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	
Népmozgalom.²⁾												
1	Házasságkötés	szám	7.277	6.924	7.126	5.940	9.676	6.149	4.506	4.812	4.440	6.210
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·6	7·7	7·7	6·7	10·5	6·9	4·9	5·2	5·0	6·7
3	Élvezületés	"	16.199	18.403	20.628	18.731	18.464	17.092	18.690	19.349	19.953	18.082
4	Élvezületés 1000 lélekre	"	19·1	20·3	22·4	21·1	20·0	19·2	20·3	21·0	22·4	19·6
5	Halálozás	"	11.454	13.046	17.509	16.228	13.617	11.591	11.197	11.900	10.301	10.952
6	Halálozás 1000 lélekre	"	13·5	14·4	19·0	18·3	14·8	13·0	12·2	12·9	11·6	11·9
7	Egy éven aluli elhalt	"	2.039	2.554	3.851	3.344	2.499	2.115	2.107	2.470	2.219	2.216
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	12·6	13·9	13·7	20·5	13·5	12·4	11·3	12·8	11·1	12·3
9	Gümőkórban elhalt	"	1.114	1.218	1.509	1.578	1.655	1.341	1.140	983	843	943
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·32	1·35	1·64	1·78	1·80	1·51	1·24	1·07	0·95	1·02
11	Természetes szaporodás	"	4.745	5.358	3.119	2.503	4.847	5.501	7.493	7.449	9.652	7.130
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	5·9	3·4	2·8	5·2	6·2	8·1	8·1	10·8	7·7
Munkapiac.												
13	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	1.318·9	1.246·2	1.331·4	1.364·6	1.341·6	1.301·7	1.311·1	1.308·8	1.347·7
Ebből:												
14	Férfi	"	—	870·5	816·6	881·0	902·2	881·8	852·8	857·1	865·2	891·1
15	Nő	"	—	448·4	429·6	450·4	462·4	459·8	448·9	454·0	443·6	456·6
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:^{2) 3)}												
16	Munkahely	szám	17.743	18.926	17.278	23.025	20.494	20.220	23.045	20.337	19.323	17.504
17	Munkakereső	"	48.348	43.684	47.028	48.955	42.826	40.396	40.641	37.894	40.243	42.872
18	100 munkahelyre esett munkakereső	"	282	241	272	213	209	199	176	186	207	244
19	Munkaközvetítés	"	13.702	14.421	12.993	17.393	15.286	14.244	17.064	15.741	15.545	15.431
20	100 munkahelyre esett közvetítés	"	77·8	78·0	75·2	75·5	74·5	70·4	74·0	77·4	80·4	82·4
Felajánlott órabérek:												
21	Bádogos	Pengő	0·66	0·83	0·77	0·77	0·83	0·85	0·85	0·84	0·92	0·91
22	Asztalos	"	0·58	0·70	0·63	0·66	0·70	0·69	0·77	0·75	0·73	0·69
23	Szabó	"	0·67	0·76	0·71	0·61	0·75	0·71	0·78	0·85	0·82	0·79
24	Kőműves	"	0·81	0·92	0·92	0·81	0·97	0·93	0·91	0·93	0·98	0·95
25	Napszámos	"	0·45	0·53	0·54	0·47	0·53	0·53	0·52	0·51	0·51	0·57
26	Gyári munkásnő	"	0·29	0·34	0·30	0·36	0·36	0·38	0·33	0·33	0·41	0·35
27	Napszámosnő	"	0·36	0·42	0·44	0·40	0·41	—	0·41	0·43	0·44	0·50
Közlekedés.												
Vasúti forgalom:⁴⁾												
28	Szállított áru ^{5) 6)}	1.000 t.	2.035	2.325	2.235	2.718	2.237	2.401	2.265	2.293	2.262	2.985
29	Árutonna-kilométer ^{5) 6)}	1.000.000 km	297·4	359·0	394·6	433·8	345·4	378·2	363·7	364·4	320·5	395·4
30	Megrakott teherkocsi ⁵⁾	szám	139.218	152.449	143.309	162.620	159.577	159.153	144.557	153.087	146.216	195.506
31	Szállított utas ⁵⁾	1.000	8.082·3	8.847·1	8.618·4	8.322·0	9.071·7	9.578·1	8.315·5	8.568·3	9.300·9	9.353·0
32	Utaskilométer ^{5) 6)}	1.000.000 km	248·3	289·5	242·3	289·0	290·3	306·5	297·3	306·3	332·5	293·4
Postaforgalom:⁴⁾												
33	Levélküldemény ⁷⁾	1.000 db	50.666	57.036	60.032	52.693	52.759	51.369	58.423	60.366	65.856	64.916
34	Csomagküldemény	"	1.084·4	1.245·5	1.121·9	1.094·0	1.104·3	1.058·3	1.146·7	1.131·3	1.314·2	1.540·2
35	Postautalvány	1.000 db	1.149·7	1.170·1	1.010·9	1.119·7	1.065·2	1.064·8	1.167·1	1.179·2	1.185·8	1.374·8
36		1.000 P	76.955	93.645	74.472	83.595	83.070	82.046	91.952	99.204	94.616	116.408
37	Távirat	1.000 db	326·6	405·1	368·8	345·3	403·2	381·1	479·7	454·0	393·4	446·8
38	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	11.813	13.197	13.133	13.281	13.361	13.766	12.625	11.940	12.974	12.801
39	Helyközi beszélgetés	"	608·7	782·3	695·4	707·7	711·0	693·2	866·4	842·8	833·5	868·9
40	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	137.557	138.748	139.927	141.443	141.612	141.802	146.948	148.519
41	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	528.589	531.990	534.873	537.620	539.963	542.443	548.733	579.820
42	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	165.424	166.887	167.065	168.495	169.193	169.487	171.438	173.107

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1931. évi 2. és 9. illetve 1941. évi 5. számában található. — ¹⁾ Az 1940. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is befigyeltek. — ³⁾ 1941 januártól a visszacsatolt keleti területtel együtt. — ⁴⁾ 1938. november havától a visszacsatolt felvidék rész, 1939. április havától Kárpátalja, 1940. szeptember havától a visszacsatolt keleti és erdélyi részek forgalmával együtt. — ⁵⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ⁶⁾ Az utolsó 18 hónap adatai ideiglenesek. — ⁷⁾ Az ajánlott küldemények is befigyeltek. — ⁸⁾ Az 1941. év adatai ideiglenes jellegűek.

Tableau économique.*)

		1941									Unités	Désignation
nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août			
Mouvement de la population.³⁾												
10.560	7.232	8.230	16.759	7.183	8.083	10.229	8.815	6.718	7.375	nombre	Mariages	1
11·9	7·8	7·2	16·1	6·2	7·2	8·8	7·9	5·8	6·4	"	Mariages pour 1000 habitants	2
15.703	16.011	22.051	20.618	22.521	21.965	22.599	24.072	25.559	25.078	"	Nés vivants	3
17·6	17·4	19·2	19·8	19·6	19·6	19·5	21·5	22·1	21·7	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
10.686	12.361	17.551	18.918	18.602	16.357	16.194	14.101	13.336	14.561	"	Décès	5
12·0	13·4	15·3	18·2	16·2	14·6	14·0	12·6	11·5	12·6	"	Décès pour 1000 habitants	6
1.967	1.974	2.991	3.364	3.639	3.196	3.093	2.648	2.590	3.401	"	Décédés au-dessous d'un an	7
12·5	12·3	13·6	16·3	16·2	14·5	13·7	11·0	10·1	13·6	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
882	1.089	1.603	1.718	2.090	2.107	2.117	1.737	1.529	1.379	"	Décès par tuberculose	9
0·99	1·18	1·39	1·65	1·82	1·88	1·83	1·55	1·32	1·19	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
5.017	3.650	4.500	1.700	3.919	5.608	6.405	9.971	12.223	10.517	"	Accroissement naturel	11
5·6	4·0	3·9	1·6	3·4	5·0	5·5	8·9	10·6	9·1	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
Marché du travail.												
1.388·1	1.307·9	.	.	.	.	.	.	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc	13
920·5	856·5	.	.	.	.	.	.	.	.	"	Dont:	
467·6	451·4	.	.	.	.	.	.	.	.	"	Sexe masc.	14
		.	.	.	.	.	.	.	.	"	Sexe fémin.	15
Bureaux de plac., offic. et privés grat. :^{2), 3)}												
16.324	13.473	17.790	18.819	25.463	23.907	20.723	23.523	31.791	31.528	nombre	Offres d'emploi	16
44.615	43.735	56.998	56.741	57.405	49.263	45.757	44.161	51.804	47.587	"	Demandes d'emploi	17
273	325	320	302	225	206	221	230	163	151	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	18
13.647	11.316	14.615	14.998	20.997	18.047	16.317	19.254	24.864	23.877	"	Placements	19
83·6	84·0	82·1	79·6	82·5	75·5	78·7	81·6	78·2	75·7	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	20
Salaires horaires offerts:												
0·90	0·84	0·83	0·80	0·79	0·90	0·88	0·80	0·92	0·92	pengő	Ferblantiers	21
0·77	0·78	0·71	0·71	0·75	0·75	0·78	0·80	0·85	0·95	"	Menuisiers	22
0·76	0·75	0·79	0·82	0·74	0·79	0·89	0·95	0·88	1·00	"	Tailleurs	23
0·94	0·96	0·96	—	0·90	0·93	0·91	1·03	1·09	1·09	"	Maçons	24
0·50	0·50	0·48	0·49	0·55	0·54	0·54	0·61	0·75	0·62	"	Journaliers	25
0·35	0·33	0·33	0·34	0·35	0·40	0·38	0·36	0·40	0·38	"	Ouvrières de fabrique	26
0·45	0·44	0·43	0·41	0·44	0·46	0·45	0·40	0·42	0·53	"	Journalières	27
Transports.												
Trafic des chemins de fer:⁴⁾												
2.964	2.363	2.200	2.070	2.535	2.166	2.828	2.691	2.991	3.115	1.000 t.	Marchandises transportées ^{5) 6)}	28
404·9	383·9	409·8	387·6	433·9	391·5	477·5	470·5	587·0	570·6	1.000.000 km.	Tonnes kilom. ^{5) 6)}	29
192.167	155.292	149.781	141.666	173.549	138.586	187.211	178.663	200.288	205.064	nombre	Wagons chargés ⁵⁾	30
9.856·3	10.170·3	7.353·3	7.099·4	7.543·7	7.657·5	8.212·8	9.618·7	9.368·0	10.534·6	1.000	Voyageurs transportés ⁶⁾	31
340·0	355·0	239·0	230·0	245·0	262·0	301·4	313·0	346·0	390·0	1.000.000 km.	Voyageurs kilomètres ^{5), 6)}	32
Trafic postal:⁴⁾												
60.268	78.106	64.051	59.203	65.741	68.973	69.082	62.181	70.030	69.930	1.000 unités	Correspondances ⁷⁾	33
1.517·1	1.877·5	1.393·1	1.327·2	1.437·5	1.444·9	1.491·6	1.335·6	1.600·6	1.511·9	"	Colis	34
1.332·3	1.415·4	1.284·1	1.249·4	1.480·3	1.359·2	1.484·0	1.388·0	1.483·6	1.398·5	1.000 unités	} Mandats-poste	35
116.746	120.744	110.505	106.791	113.185	117.348	134.998	123.253	140.334	144.813	1.000 p.		36
459·1	456·7	432·0	427·6	521·2	633·1	627·6	665·2	614·2	647·6	1.000	Télégrammes	37
14.051	14.097	14.640	15.519	14.119	15.385	14.986	14.992	14.417	14.201	1.000	Conversations locales à Budapest	38
937·2	891·6	876·5	910·8	923·2	1.094·2	1.002·3	1.007·0	1.135·1	1.148·0	"	Conversations interurbaines	39
148.702	149.949	151.024	152.222	153.416	154.731	158.389	159.952	162.082	163.831	nombre	Postes téléphoniques principaux	40
594.832	609.468	622.841	635.060	643.217	650.341	666.975	691.594	697.121	700.603	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	41
174.892	177.118	180.086	183.303	184.934	186.305	187.871	188.656	189.314	189.831	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	42

*) Pour l'explication détaillée des séries de données indiquées ici, voir les numéros 2 et 9 de 1931 et le numéro 5 de 1941 de cette Revue. — 1) Pour 1940, moyennes provisoires. — 2) Y compris, à partir de janv. 1939, la zone nord recouvrée, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — 3) A partir de janv. 1941, y compr. le territoire oriental recouvré. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocédé; à partir d'avril 1939, y compris la Subcarpathie; à partir de sept. 1940, y compris les territoires oriental et transylvain recouverts. — 5) Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — 6) Pour les 18 derniers mois, chiffres provisoires. — 7) Y compris les envois recommandés. — 8) Pour 1941, données provisoires.

Megnevezés	Egység	1939	1940	1940								
		átlag Moyennes		március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	
Áralakulás.¹⁾												
Nagykereskedelmi árindex:²⁾												
43	Főátlag	1929 = 100	86.3	100.3	93.6	94.3	97.5	98.7	101.9	104.0	105.7	107.0
44	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	75.2	96.7	87.1	87.9	90.3	92.2	99.4	102.4	105.9	108.3
45	Állati eredetű termékek	"	65.6	85.1	76.2	77.9	83.9	83.1	84.3	88.4	87.3	98.6
46	Növényi eredetű termékek	"	79.5	101.9	92.1	92.5	93.2	96.4	106.3	108.8	114.4	112.8
47	Mezőgazdasági ipar termékei	"	93.9	101.0	96.3	96.5	98.9	99.0	99.0	104.2	104.6	106.6
48	Gyarmatárúk	"	154.8	261.9	258.0	258.0	259.4	259.4	259.4	259.4	259.4	259.4
49	Ipari anyagok és termékek	"	93.1	102.4	97.4	98.1	102.2	103.1	103.9	104.5	105.1	105.5
50	Nyersanyagok	"	101.8	110.7	108.7	109.7	109.9	110.8	111.2	111.3	111.6	112.1
51	Gyártmányok	"	91.7	100.3	95.1	95.8	100.2	100.8	101.8	102.6	103.2	103.8
52	Tüzelő anyagok	"	102.6	113.5	105.7	105.7	113.5	116.9	117.8	118.0	118.3	118.3
53	Agrárrolló ³⁾	"	18.0	3.6	8.4	8.2	9.9	8.5	2.4	0.2	+ 2.6	+ 4.3
Megélhetési index:												
54	Összesen lakbérrel	1913 = 100	101.6	110.1	105.4	105.5	107.6	108.3	110.4	110.8	112.3	117.4
55	Összesen lakbér nélkül	"	106.4	117.6	111.4	111.6	114.3	115.2	118.0	118.5	120.5	127.2
56	Élelmezés	"	92.8	105.1	98.4	99.4	102.2	102.6	104.7	105.3	108.3	115.1
57	Ruházat	"	134.3	147.4	136.9	136.9	142.4	144.5	151.7	151.7	151.7	160.6
58	Fűtés, világítás	"	137.5	141.7	142.2	138.5	138.5	140.5	*) 141.0	141.4	141.4	144.9
59	Lakás	"	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3
Nagykereskedelmi árak:												
60	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	20.31	22.09	21.00	21.00	21.00	21.00	23.00	23.00	23.20	23.40
61	Rosz, pestvidéki elsőrendű	"	14.24	17.86	16.43	16.58	16.73	16.73	19.00	19.00	19.20	19.40
62	0-ás liszt	P/kg	0.37	0.41	0.38	0.38	0.39	0.39	0.42	0.42	0.42	0.44
63	2-es „	"	0.36	—								
64	6-os „	"	0.28	—	*) 0.33	0.33	0.34	0.34	0.36	0.36	0.36	0.36
65	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	17.33	22.96	21.43	22.45	22.43	26.13	27.63	25.10	24.60	21.20
66	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1.63	2.14	1.82	1.90	2.00	2.05	2.35	2.38	2.38	2.40
67	Borjú	P/kg élő súly	0.84	1.08	0.93	0.85	1.18	1.03	0.72	1.11	1.10	1.16
68	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1.07	1.40	1.23	1.36	1.40	1.39	1.40	1.44	1.44	1.60
69	Sertészsír	P/kg	1.55	1.97	1.80	1.96	1.98	1.98	1.98	1.98	1.98	2.14
70	Tojás, friss teatojás	P/kg	1.50	2.07	1.78	1.45	1.68	1.80	1.68	2.—	2.—	2.60
71	Borjúbőr	P/kg	1.73	1.78	1.75	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79
72	Marhabőr	P/kg	1.27	1.29	1.32	1.33	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28
73	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1.66	2.41	1.90	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58
74	Nyers pamut, amerikai	"	1.69	1.92	2.03	2.01	1.90	1.90	1.84	1.84	1.84	1.84
75	Barnaszén, hazai	P/q	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22
76	Kőszén, porosz	"	6.80	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16.78	19.39	18.43	18.63	18.73	18.73	18.73	20.—	20.40	20.70
78	Zab I. r.	"	20.52	21.09	20.93	21.13	21.23	21.23	20.70	20.70	21.10	21.50
79	Burgonya, Ella	"	8.07	10.46	11.05	11.05	11.05	11.05	12.65	9.55	9.50	9.50
80	Maláta	"	27.08	40.08	39.—	39.—	39.—	39.—	39.—	42.—	42.—	42.—
81	Cukor, kocka	"	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—
82	Ácsolt épületfa	P/m ³	70.63	88.13	83.50	82.—	85.—	88.—	91.—	91.—	106.—	95.—
83	Len I.	P/kg.	2.07	2.27	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20
84	Kender	P/kg.	1.04	1.14	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10
85	Rotációs-papiros	P/q	28.04	29.64	28.—	28.—	30.46	30.46	30.46	30.46	30.46	30.46
86	Tüzifa	P/q	3.48	3.40	3.30	3.30	3.30	3.30	3.45	3.50	3.50	3.50
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
87	Jegyforgalom	1,000,000 P	—	—	960.9	975.8	1,039.7	1,077.5	1,157.7	1,199.7	1,357.3	1,378.6
88	Leszámitolt váltók és előlegek	"	—	—	564.8	539.0	646.5	670.2	692.6	849.4	814.9	688.8
É r c k é s z l e t:												
89	Arany	1,000,000 P	—	—	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1
90	Deviza és valuta	"	—	—	67.4	63.2	59.0	59.1	57.3	49.7	42.7	40.0
91	Összesen	"	—	—	191.5	187.3	183.1	183.2	181.4	173.8	166.8	164.1
92	Fedezeti arány	%	—	—								
93	Leszámitási kamatláb	"	4.0	3.8	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	3.0
94	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4.5-6.5	4.4-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5
95	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
96	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2

¹⁾ Hóvégi áradatok alapján. — ²⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ Egységes búzakenyérliszt. — ⁵⁾ Helyesbített adat.

		1 9 4 1								Unités	Désignation	
nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août			
Mouvement des prix.¹⁾												
Indice des prix de gros:²⁾												
107·5	108·7	109·3	111·2	112·7	114·7	115·4	115·9	*) 125·0	129·8	1929 = 100	Moyennes générales	43
108·6	108·1	108·3	109·2	110·9	114·5	113·9	113·4	*) 125·6	129·2	.	Produits de l'agriculture et de l'élevage	44
98·3	96·2	96·3	96·8	100·3	109·9	112·4	112·9	120·8	123·1	.	Produits d'origine animale	45
113·3	113·5	113·7	114·8	115·7	116·6	114·6	113·6	*) 127·8	131·9	.	Produits végétaux	46
106·8	107·2	107·4	107·7	107·9	107·9	107·9	108·5	138·2	140·5	.	Produits de l'industrie agricole	47
259·4	295·1	295·1	295·6	362·0	362·0	362·0	362·0	362·0	362·0	.	Denrées coloniales	48
106·2	108·7	109·7	112·9	114·3	115·4	117·3	118·6	120·4	126·8	.	Matières necess. à l'indust. et prod. industr.	49
112·2	113·0	113·2	115·0	115·3	116·7	117·9	120·2	120·9	12·5	.	Matières premières	50
104·5	107·3	108·5	112·1	113·7	114·3	115·8	116·9	119·0	127·3	.	Objets fabriqués	51
118·6	118·6	118·6	118·6	119·6	124·0	129·1	132·3	132·6	133·7	.	Combustibles	52
+ 3·9	+ 0·7	0·2	2·6	2·4	+ 0·2	1·6	3·0	*)+ 5·5	+ 1·5	.	Ciseaux agricoles ³⁾	53
Indice du coût de la vie:												
117·3	117·5	118·9	119·0	119·3	123·3	123·3	123·9	*) 135·0	135·1	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	54
127·1	127·3	129·2	129·3	129·6	134·9	134·9	135·8	*) 150·3	150·5	.	Au total, non compris le loyer	55
115·0	115·3	115·6	115·1	115·5	123·1	123·1	123·5	*) 143·5	143·7	.	Alimentation	56
160·6	160·6	168·4	170·6	171·2	171·8	171·8	172·0	177·3	177·3	.	Vêtements	57
144·9	144·9	147·8	147·8	147·8	147·8	147·8	151·6	151·6	152·2	.	Chauffage et éclairage	58
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	.	Logement	59
Prix de gros:												
23·55	23·70	23·80	23·90	24·00	24·00	24·00	24·00	30·00	30·00	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kv	60
19·55	19·70	19·80	19·90	20·00	20·00	20·00	20·00	28·00	28·00	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	61
0·44	0·44	0·44	0·45	0·45	0·45	0·45	0·45	0·61	0·61	1 kg, en pengós	Farine No 0	62
0·31	0·32	0·32	0·32	0·32	0·32	0·32	0·32	0·41	0·41	"	.. No 2	63
21·20	20·90	20·33	20·80	21·35	21·70	22·05	22·05	*) 22·05	22·05	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	65
2·40	2·43	2·43	2·47	2·48	2·53	2·54	2·57	2·73	2·73	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	66
1·22	1·29	1·19	1·25	1·41	1·47	1·60	1·47	1·47	1·50	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	67
1·60	1·60	1·64	1·63	1·64	2·02	2·02	2·02	2·02	2·02	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	68
2·14	2·14	2·14	2·14	2·14	3·10	3·10	3·10	3·10	3·10	1 kg, en pengós	Saindoux	69
2·70	2·60	2·35	1·98	2·03	2·08	2·20	2·33	2·40	2·55	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	70
1·79	1·79	1·96	1·96	1·96	1·96	1·96	1·96	1·96	1·96	"	Cuir de veau	71
1·28	1·28	1·38	1·38	1·38	1·38	1·38	1·38	1·38	1·38	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	72
2·58	2·58	2·58	2·58	2·58	3·71	3·71	3·71	3·71	3·71	"	Laine brute, qualité A/AA	73
1·84	1·84	1·84	1·84	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	"	Coton brut, américain	74
3·22	3·22	—	—	—	—	—	—	—	—	1 q, en pengós	Lignite, indigène	75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Houille, prussienne	76
21·—	21·20	21·40	21·60	21·80	21·80	22·00	22·00	24·50	24·50	"	Orge fourrag., de 1er ordre	77
21·80	22·05	22·30	22·50	22·70	22·70	22·70	22·70	26·50	26·50	"	Avoine de 1er ordre	78
9·50	9·50	10·25	10·25	10·25	10·25	10·25	10·25	12·15	12·15	"	Pommes de terre dites Ella	79
42·—	42·—	42·—	42·—	42·—	42·—	42·—	42·—	42·—	42·—	"	Malt	80
106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	"	Sucre en morceaux	81
93·—	93·—	93·—	93·—	93·—	93·—	93·—	93·—	93·—	93·—	1 m³, en pengós	Bois de construct., charpenté	82
2·20	3·05	3·05	3·05	3·05	3·05	3·05	3·05	3·05	3·05	1 kg, en pengós	Lin de 1er ordre	83
1·10	1·56	1·56	1·56	1·56	1·56	1·56	1·56	1·56	1·56	"	Chanvre	84
30·46	30·46	30·46	37·38	37·38	37·38	37·38	37·38	37·38	37·90	1 q, en pengós	Papier p. rotatives	85
3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·75	3·80	3·85	"	Bois à brûler	86
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie:												
1.365·8	1.386·6	1.345·5	1.344·5	1.369·1	1.680·8	1.733·9	1.755·5	1.773·3	1.911·9	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	87
728·3	710·3	691·6	691·3	729·1	843·6	826·1	825·5	886·8	1.023·7	"	Effets escomptés et avances	88
Encaisse métallique:												
124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	1,000.000 p	Or	89
35·4	34·4	35·6	31·6	27·1	27·5	27·4	25·0	20·3	20·5	"	Devises et monnaies	90
159·5	158·5	159·6	155·7	151·1	151·6	151·5	149·1	144·4	144·5	"	Total	91
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	%	Proportion de la couverture	92
3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	"	Taux d'escompte	93
3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·75-6·5	3·75-6·5	3·75-6·50	3·75-6·50	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	94
2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	95
1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	"	Taux de dépôts à vue	96

1) D'après les prix de fin de mois. — 2) Nouvel indice pondéré des prix de gros. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — 4) Farine de froment à pain, dite unique. — 5) Chiffre rectifié.

M e g n e v e z é s	Egység	1939	1940	1 9 4 0								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		március	április	május	június	július	aug.	szept.	október	
				Mars	Avril	Mai	Juin	Juillet	Août	Sept.	Octobre	
Betétállomány:												
Takarékbetét:												
97	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	141·9	147·5	140·2	136·4	136·1	138·4	142·7	150·7
98	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	607·5	600·2	572·2	580·4	578·6	580·2	591·1	595·7
99	Összesen	"	—	—	749·4	747·7	712·4	716·8	714·6	718·5	733·8	746·4
Folyószámlabetét:												
100	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	110·0	101·8	110·5	124·2	120·0	136·2	134·9	133·2
101	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	752·7	766·1	757·2	753·8	781·1	775·2	796·8	822·0
102	Összesen	"	—	—	862·7	817·9	867·7	878·0	901·1	911·4	931·7	955·2
Betétek együtt:												
103	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	251·9	249·3	250·7	260·6	256·1	274·6	277·6	283·9
104	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	1.360·2	1.366·3	1.329·4	1.334·2	1.359·7	1.355·4	1.387·9	1.417·7
105	Összesen	"	—	—	1.612·1	1.615·6	1.580·1	1.594·8	1.615·7	1.629·9	1.665·5	1.701·6
106	A 28 legn. vidéki pénzügyint. betétállománya	"	—	—	124·8	123·2	120·8	123·0	122·6	124·2	129·1	131·2
Tőzsde:												
107	Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	92·1	108·4	119·1	111·9	104·2	100·2	104·7	107·0	101·8	96·2
108	Eladott részvény	szám	123.378	89.285	69.186	77.976	141.332	69.181	59.590	51.299	59.946	80.027
109	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	8·4	7·7	5·9	7·6	11·6	6·0	4·1	4·0	5·6	6·2
Hitelbiztonság:												
110	Csőd ²⁾	szám	3	2	2	2	1	2	1	2	1	2
111	Magán- és kényszerregyesség ²⁾	"	57	12	17	17	8	16	3	4	8	6
112	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz. ³⁾	"	60	14	19	19	9	18	4	6	9	8
Ebből:												
113	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	15	4	3	6	4	6	2	2	3	2
114	Magán- és kényszerregyesség aktíva	1.000 P	3.343	792	175	407	79	3.440	54	132	246	79
115	Magyarországon passzíva	"	4.145	974	326	673	176	3.775	104	206	404	134
116	Magán- és kényszerregyesség aktíva	"	2.442	1.216	103	289	62	120	7	3	48	3
117	Budapesten passzíva	"	2.816	195	171	490	155	265	40	4	75	4
118	Óvatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	2.832	1.284	2.222	1.953	2.264	2.223	1.615	⁵⁾ 42	⁵⁾ 16	⁵⁾ 43
119	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.378	784	1.283	1.002	1.325	1.128	1.084	41	12	43
120	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	1.192	445	827	637	805	728	549	9	5	9
121	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	723	336	582	412	601	470	486	28	6	24
Zálogházi forgalom:												
122	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	220	209	195	244	223	201	213	200	200	221
123	Zálogfelvétel Magyarországon	1.000 P	4.544	4.664	4.303	5.306	5.001	4.557	4.652	4.436	4.589	5.128
124	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	240	210	196	218	217	197	213	198	201	244
125	Zálogkiváltás Magyarországon	1.000 P	4.850	4.563	4.034	4.544	4.817	4.344	4.539	4.142	4.403	5.298
126	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.045	1.071	1.082	1.085	1.085	1.088	1.086	1.064
127	Zálogálladék Magyarországon	1.000 P	—	—	22.508	23.270	23.454	23.668	23.781	24.075	24.261	24.090
128	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	6.205	4.248	4.274	4.991	4.206	3.799	4.438	3.999	4.124	4.495

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — ³⁾ 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja, 1941 januárjától pedig a visszacsatolt Keletmagyarország és Erdély adataival együtt. — ⁴⁾ 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, Kárpátalja, 1941 januártól a visszacsatolt keletmagyarországi és erdélyi területek adataival együtt. — ⁵⁾ A váltóóvás felvételét a 7.670/1940 M. E. sz. rendelet átmenetileg, 1940 dec. 31-ig elengedte.

		1941								Unités	Désignation	
nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août			
											Effectif des dépôts :	
											Dépôts d'épargne :	
150·8	159·1	167·4	174·5	175·6	173·6	179·8	163·5	167·0	170·0	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	97
601·8	649·1	653·5	660·3	660·0	605·8	627·9	630·6	633·6	613·7	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	98
752·6	808·2	821·0	834·8	835·6	779·4	807·8	794·1	800·6	783·6	"	Total	99
											Dépôts s. comptes courants :	
153·3	180·4	157·9	172·0	166·0	164·8	158·7	179·0	187·3	204·0	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	100
846·5	854·8	859·8	866·4	886·6	899·0	914·7	939·1	974·6	971·3	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	101
999·8	1.035·2	1.017·8	1.038·4	1.052·6	1.063·8	1.073·4	1.118·2	1.161·9	1.175·3	"	Total	102
											Ensemble des dépôts :	
304·1	339·5	325·4	346·5	341·6	338·4	338·5	342·5	354·2	374·0	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	103
1.448·3	1.503·9	1.513·4	1.526·7	1.546·6	1.504·7	1.542·7	1.569·7	1.608·3	1.585·0	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	104
1.752·4	1.843·4	1.838·7	1.873·2	1.888·2	1.843·1	1.881·2	1.912·2	1.962·5	1.959·0	"	Total	105
132·6	138·7	138·7	133·3	137·7	132·1	135·5	138·1	140·3	138·5	"	Dép. dans les 28 princ. établ. de c. de prov.	106
											Bourse :	
100·2	115·9	142·0	149·8	149·6	189·4	212·6	269·0	268·6	284·8	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	107
51.720	152.234	353.137	460.382	191.234	451.722	556.548	643.303	612.939	234.579	nombre	Actions vendues	108
4·6	12·2	26·3	38·0	18·6	45·2	44·0	61·1	72·1	36·4	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept. .	109
											Sécurité du crédit :	
2	1	3	3	1	4	—	4	3	3	nombre	Faillites ²⁾	110
8	8	8	10	4	7	5	2	3	6	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾ . . .	111
10	9	11	13	5	11	5	6	6	9	"	Total des nouv. insolvabilités en Hongrie ⁴⁾	112
											Dont :	
2	2	1	1	2	1	3	3	—	2	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	113
2.170	369	74	3.131	90	640	285	24	17	132	1.000 p	Concord. privés et judiciaires (actifs	114
2.420	493	170	3.487	182	785	441	46	32	211	"	en Hongrie (passifs	115
24	145	28	46	72	46	169	13	—	61	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	116
53	148	78	59	145	59	189	27	—	102	"	à Budapest (passifs	117
24	30	1.525	1.924	1.779	1.349	72	50	61	46	nombre	Lettres de change protest. en Hongrie ⁵⁾	118
44	63	1.111	1.316	1.121	1.386	66	78	57	37	1.000 p		119
12	9	451	682	631	407	20	13	11	2	nombre	Lettres de change protest. à Budapest	120
33	32	441·4	579·2	487·8	465·8	44·6	57·6	27·2	10·9	1.000 p		121
											Mouv. des monts-de-piété :	
209	199	205	177	191	191	211	205	193	181	1.000 reconn.	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	122
4.692	4.570	4.570	4.120	4.548	4.246	4.667	4.418	4.293	4.066	1.000 p		123
215	222	196	200	269	263	204	173	186	172	1.000 reconn.	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	124
4.916	5.119	4.669	4.598	6.160	6.019	4.167	3.585	3.936	3.718	1.000 p		125
1.057	1.034	1.043	1.021	943	870	877	909	915	924	1.000 reconn.	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	126
23.866	23.317	23.218	22.740	21.129	19.356	19.856	20.689	21.046	21.394	1.000 p		127
3.757	2.393	5.177	3.642	3.555	3.577	3.334	2.024	3.684	2.887	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	128

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compris, à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie; à partir de janv. 1941, les territoires oriental et transylvain recouverts. — ⁴⁾ Y compris, à partir de janv. 1940, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie, ainsi que, à partir de janv. 1941, les territoires oriental et transylvain recouverts. — ⁵⁾ En vertu de l'arrêté 7.670/1940, pris par le président du Conseil, il n'y a pas eu de protêts jusqu'au 31 déc. 1940.

tal 143·7 pontra ugrott fel. A növekedés itt egy hónap alatt 0·1%, egy év alatt pedig 36·5% volt.

A *ruházat indexszáma* az elmúlt hónaphoz viszonyítva nem változott, a tárgyalt hónapban is 177·3 ponton állt, ami egy év alatt már 16·9%-os emelkedésnek felel meg.

A *fűtés és világítás indexe* a tüzifa árának emelkedése következtében 152·2-et mutat. A drágulás itt egy hónap alatt 0·4%-ot, egy év alatt pedig 7·6%-ot tett ki.

A *lakás indexe* a kötött lakbérek következtében augusztus hó folyamán is 86·3-en állott.

A létfenntartási index főkomponenseinek adataiból tehát megállapítható, hogy a főkomponensek közül egy év leforgása alatt elsősorban az élelmezés indexszámánál látunk nagyarányú növekedést, ezt követi a ruházat, majd a fűtés és világítás indexszáma. A negyedik főkomponens a lakásindex, mint már említettük, évek óta nem változott.

Pénz és hitel.

A Magyar Nemzeti Bank által kimutatott *bankjegyforgalom*, amely az év első három hónapjában alig változott, április végére 1.681 millió P-t tett, augusztus végére pedig már megközelítette a kettő milliárdot. Figyelembe kell azonban venni, hogy a bankjegyforgalom az év második felében idényszerű okokból rendszerint meg szokott duzzadni, de az 1941. évi elég magas bankjegyforgalom-növekedés még azzal is magyarázható, hogy a dinárbankjegyek és érmék beváltása áprilistól kezdve folyamatban volt. A területi visszacsatolásokkal kapcsolatos beváltások tehát összefüggésben vannak a bankjegyforgalom emelkedésével. Ha azonban a kárpátaljai, vagy pedig az erdélyi visszacsatolással kapcsolatban előálló bankjegyforgalom-emelkedést vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy azok sohasem jártak olyan nagy jegyforgalomemelkedéssel, mint az 1941. évi délvidéki területvisszacsatolás. Ezt az a körülmény magyarázza, hogy az alacsony erdélyi és a még alacsonyabb kárpátaljai beváltási fejhányaddal szemben a délvidéki fejhányad igen magas volt, azért, mert legalább is részben ott viszonylagosan nagyobb a jólét és fejlettebb az ipari és kereskedelmi tevékenység. A jegyforgalom a tárgyalt hó végén 139 millió P-vel (+ 7·8%) 1.912 millió P-re emelkedett. Ez az emelkedés a múlt év hasonló időszakához viszonyítva 59·4%-nak felel meg. A *leszámított váltók és előlegek* értékének az év eleje óta tartó állandó emelkedése folytatódott, júliusról augusztusra szokatlanul nagyarányú volt, amennyiben a július havi 887 millió P-ről 140 millió P-vel (+ 15·8%) 1.027 millió P-re nőtt. Mi sem jellemzőbb a nagyarányú egy hónap alatt bekövetkezett emelkedésre, mint az a körülmény, hogy egy év alatt is csupán 20·9%-kal növekedett a

leszámított váltók és előlegek összege. Az érckészletből az *arany* már évek óta változatlanul 124·1 millió pengőn állott; ezzel szemben a *devizák és valuták összege* egy hónap alatt 0·2 millió P-vel (+ 1·0%) 20·5 millió P-re emelkedett, úgy látszik, hogy a devizák és valuták összegének 1941 március óta tartó állandó csökkenése a tárgyalt hónapban megtorpant, ami annál is inkább örvendetes jelenség, mert a deviza- és valutaállomány egy év leforgása alatt már több, mint a felére esett vissza, abszolút számokban kifejezve az 1940. évi augusztus havi 49·7 millió P-s deviza- és valutaállományunk 1941 augusztusára 58·8%-kal 20·5 millió P-re zuhant vissza. A fentiekből természetesen következik, hogy az *összes érckészlet* is valamit nőtt augusztusban. A 144·5 millió P-t kitevő összes érckészlet ugyanis 0·1 millió P-vel és ugyanannyi százalékkal magasabb, mint az előző hónapban, de 16·9%-kal kevesebb, mint egy évvel azelőtt.

Betétállomány. „A pénz és hitel“-lel kapcsolatos számsoraink közül talán legörvendetesebb betétállományunk számsoralakulása. Annak ellenére, hogy néhányan régi egyéni megtakarításaiknak egy részét áruhalmozásra használták fel, betétállományunk néhány jelentéktelen visszaeséstől eltekintve, állandóan felfelé tendál. Nem kétségtelen ugyanis, hogy milyen fontosságú a takarékoság nagyarányú fokozása a közlekedés és a közművek, valamint az ipar és a mezőgazdaság nagy beruházási tökeszükségletének kielégítéséhez. A *postatakarékpénztárnál és a P. K. budapesti tagintézeteinél elhelyezett betétek* januárban 1.839 millió P-t értek el, márciusban 1.888 millió P-t, áprilisban valami kevés visszaesés következett be, májustól július végéig azonban már 1.963 millió P-re nőtt a betétállomány, a tárgyalt hónapban pedig egészen jelentéktelen mértékben 3·5 millió P-vel (— 0·2%) 1.959 millió P-re esett vissza, ami azonban még mindig 329 millió P-vel nagyobb, mint az 1940. évi augusztus havi betétállományunk. Az összes betétállománynak 60%-a folyószámlabetét és 40%-a takarékbetét. A *folyószámlabetétállomány* 1941 augusztusában 1.175 millió P-t tett ki, 13 millió P-vel (+ 1·2%) múlta felül az előző hóvégi állományt. Egy év leforgása alatt 29·0%-kal nőtt meg a folyószámlabetét. A *takarékbetétállomány* a tárgyalt hónapban az előző havi 801 millióról 17 millióval (— 2·1%) 784 millió P-re esett vissza, azonban még így is 9·1%-kal múlta felül az 1940 augusztusvégi takarékbetétállományt. A 28 *legnagyobb vidéki pénzügyintézet betétállománya* augusztus hó folyamán 140·3 millió P-ről 1·3%-kal 138·5 millió P-re esett vissza. Egy év leforgása alatt azonban itt is emelkedés tapasztalható, amennyiben a múlt év augusztus havi 124·2 millió P-t kitevő betétállomány 11·5%-kal növekedett.

Tőzsde. Augusztus hó folyamán a tőzsdei forgalom csökkenése ellenére az árszínvonal eléggé

jelentékeny emelkedése folytán az 1926 = 100 alapon számított hivatalos részvényindex a július végi 268'6 pontról 284'8 pontra ugrott fel. Ez a 16'2 pontos emelkedés egy hónap alatt 6'0%-nak felel meg. Egy év alatt a részvényindex 166'2%-kal növekedett.

Az eladott részvények darabszáma a tárgyalt hó folyamán 378'3 ezer db-bal (— 61'7%) 234'6 ezer db-ra csökkent, azonban a múlt év hasonló időpontjához viszonyítva még mindig 357'3%-os emelkedés tapasztalható. Ez az egy hónap alatti jelentékeny csökkenés a szállítások és átvételek összegénél is érezteti hatását. Itt egy hónap alatt 35'7 millió P-s (— 49'5%) csökkenés folytán a forgalom mindössze 36'4 millió P-t ért el, az egy év előtti forgalomnak azonban még így is több, mint a nyolcszorosát.

Hitelbiztonság. Az alább közölt hitelbiztonsági adatok konjunktúrajelző jelentősége a háború kitörése óta erősen megcsappant egyrészt, mert a fizetésképtelenségek számának csökkenése nem jelenti egyben feltétlenül a gazdasági helyzet javulását is, hanem annak a következménye, hogy az áruhitel ma már egészen szűk keretek között mozog, és helyükbe mindinkább a készpénzfizetés lép. Annyi azonban mindenesetre megállapítható, hogy a hitelbiztonsági viszonyok látszólagos nagymértékű kedvező alakulásában az élénk árukeresletnek is szerepe van. Az összes új fizetésképtelenségi esetek száma Magyarországon augusztusban 9 volt, 3-mal több, mint júliusban és mint az elmúlt év augusztusában. A fizetésképtelenségekből a csődök száma 3-at, a magán- és kényszeregyességek száma pedig 6-ot tett ki. Így tehát pontosan ugyanannyi csőd fordult elő augusztusban, mint júliusban és 3-mal több magán- és kényszeregyesség jött létre augusztusban, mint az előző hónapban. Az egy évvel azelőtti helyzethez képest mind a csődnél, mind pedig a magán- és kényszeregyességnél vala-

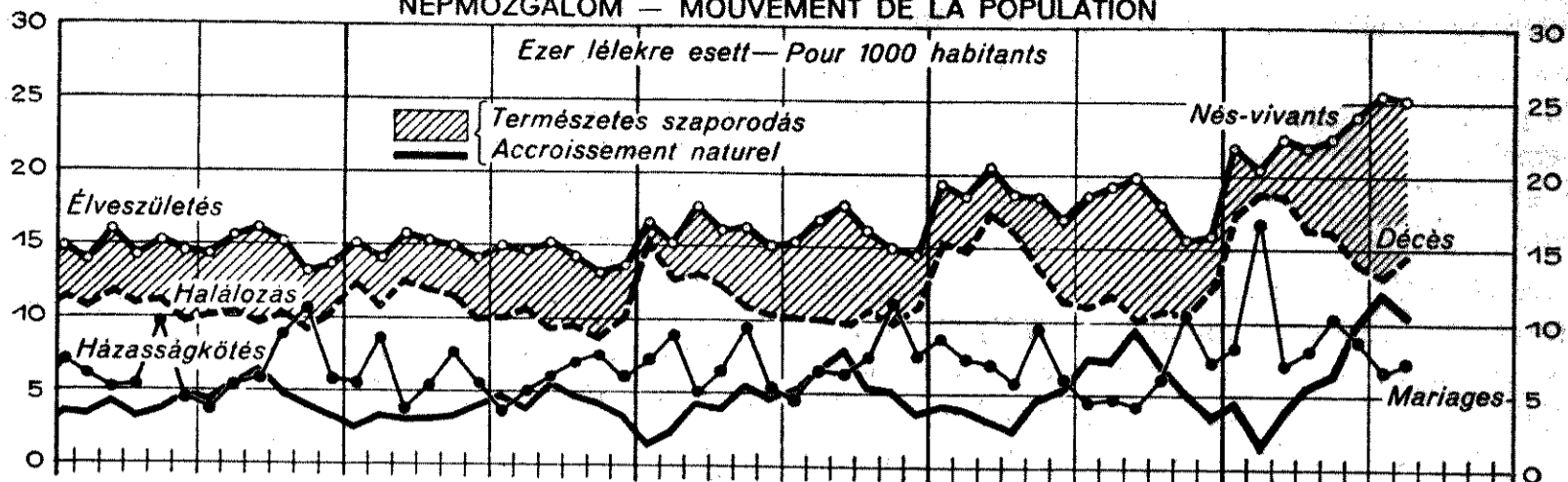
mivel több eset fordult elő. A magyarországi magán- és kényszeregyességek aktívái 132 ezer P-t, passzívái pedig 211 ezer P-t tettek ki. Mindkét értékösszeg, amely az esetek számához képest is egészen jelentéktelen, egy hónap alatt 115—179 ezer P-vel emelkedett.

Az óvatolt váltók száma Magyarországon augusztus hónapban 46-ot tett ki, 15 db-bal (— 24'6%) kevesebbet, mint az elmúlt hónapban, de 4-gyel többet (+ 9'5%), mint 1940 augusztusában, amikor a váltók fizetés végett való bemutatása és az óvás felvétele szintén nem volt kötelező. A váltóóvások összege 37 ezer P volt a tárgyalt hónapban, 20 ezer P-vel kevesebb, mint egy hónappal és 4 ezer P-vel kevesebb, mint egy esztendővel azelőtt.

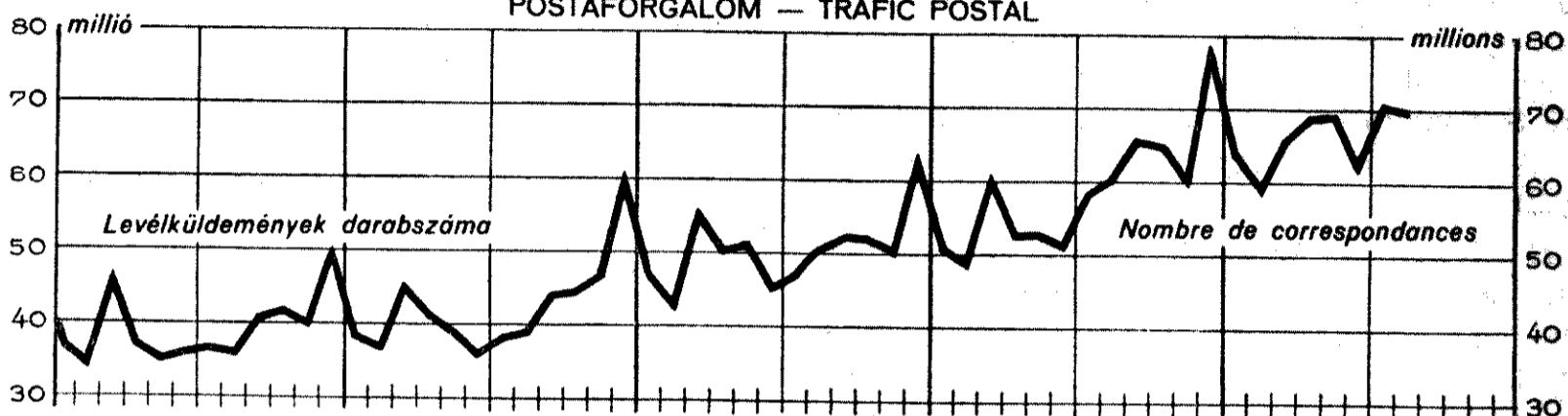
Zálogházi forgalom. A tárgyalt hó folyamán a zálogházi forgalom adatai visszaesést mutatnak, mindamelllett a zálogálladék a postatakarékpénztár budapesti intézeteinél valamit emelkedett. A zálogfelvételek száma augusztus hó végén az előző hó végéről 6'2%-kal 181 ezer tételre, összege pedig 227 ezer P-vel (— 5'3%) 4.293 ezer P-ről 4.066 ezer P-re csökkent. Egy év alatt a tételszámnál 9'5%-os, az értékösszege pedig 8'3%-os visszaesést állapíthatunk meg. A zálogkiváltások száma augusztus hó folyamán 14 ezer tétellel (— 7'5%) 172 ezer tételre, értékösszege pedig 218 ezer P-vel (— 5'5%) 3.718 ezer P-re csökkent. A visszaesés a múlt évhez képest — 13'1, illetőleg — 10'2%-nak felel meg. Végeredményben tehát a zálogálladék 924 ezer tételt, illetőleg 21.394 ezer P-t tett ki a hó végén. A gyarapodás a tételszámnál 1'0, az értékösszege pedig 1'7% egy hónap alatt, az elmúlt év augusztusához viszonyítva azonban a zálogálladék száma 15'1%-kal, összege pedig 11'1%-kal csökkent. A kényszerárverésre került zálogtárgyak száma júliushoz képest 797 tétellel 2.887 tételre zuhant. A visszaesés itt egy hónap alatt 21'6%-nak, egy év alatt pedig 27'8%-nak felel meg.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

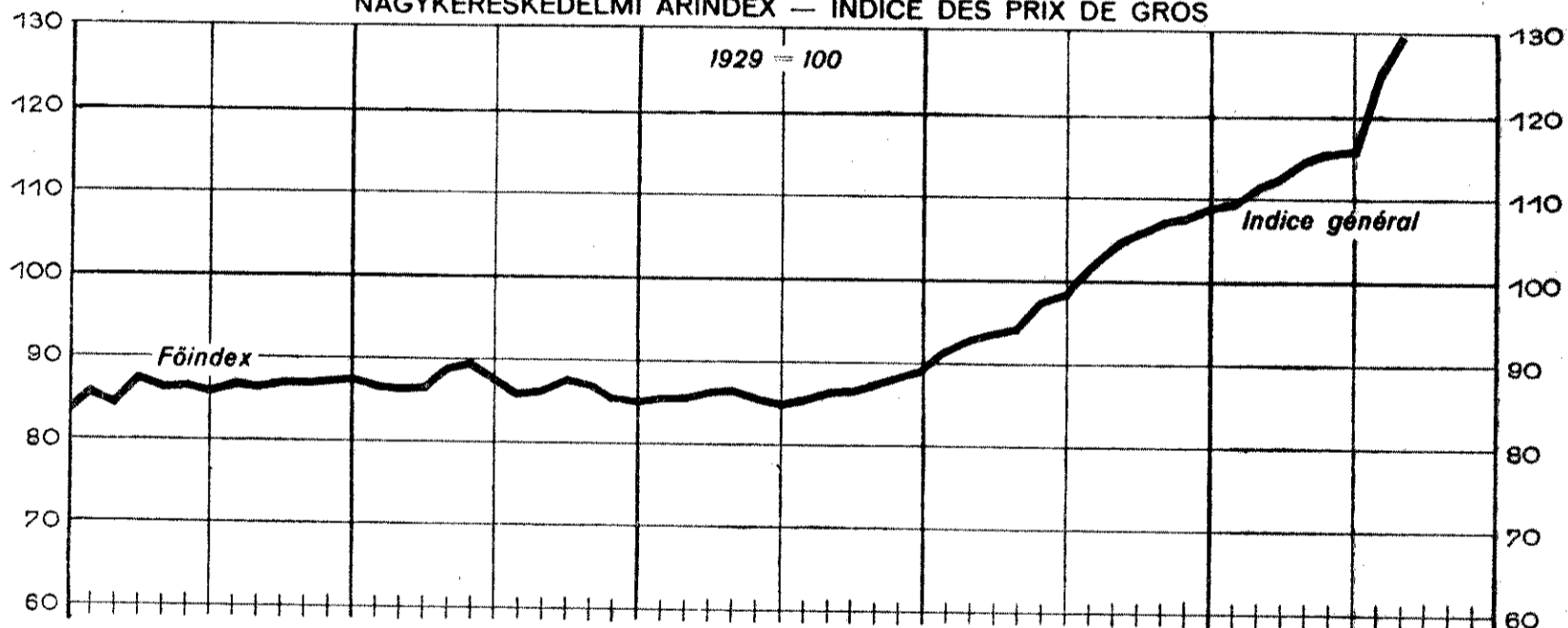
NÉPMOZGALOM — MOUVEMENT DE LA POPULATION

POSTAFORGALOM — TRAFIC POSTAL

NAGYKERESKEDELMI ÁRINDEX — INDICE DES PRIX DE GROS

MEGÉLHETÉSI INDEX — INDICE DU COUT DE LA VIE

